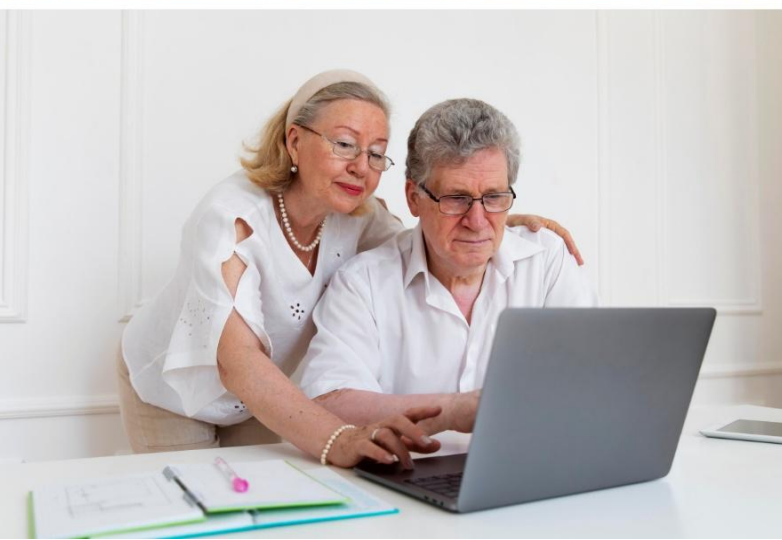

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

AKTYVAUS SENĖJIMO SKATINIMAS

2026 m. kovo 17 d.

Nr. VAE-2

Valstybės kontrolė – aukščiausioji valstybinio audito institucija – prižiūri, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Valstybės kontrolė, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, skatina teigiamą ir veiksmingą valstybinio audito poveikį valstybės finansų valdymo ir kontrolės sistemai, į rezultatus ir visuomenės poreikius orientuotam viešajam valdymui. Daugiau apie Valstybės kontrolės veiklą ir valstybinio audito rezultatus – interneto svetainėje www.valstybeskontrolė.lt.

Pakartotinai naudoti šį dokumentą leidžiama pagal „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC BY 4.0) licenciją: pakartotinis naudojimas leidžiamas, jei tinkamai nurodoma autorystė ir pakeitimai.

Audito grupė: Eglė Merkininkienė (departamento vadovė), Eivida Šlamė (grupės vadovė), Ramunė Marcikonytė, Kristina Sinkevičiūtė-Kryževičienė, Jovita Juzonienė, Aurelija Palikšaitė, Nerijus Domskis (nuo 2025-09-17), Jurgita Mikalauskaitė (iki 2025-10-17).

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito ir Socialinių reikalų ir darbo komitetams, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto bei Kultūros ministerijoms.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	17
AUDITO REZULTATAI	19
1. VALSTYBĖS POLITIKA NEPAKANKAMAI ORIENTUOTA Į SENSTANČIOS VISUOMENĖS AKTYVUMĄ	19
1.1. Nėra integralios politikos aktyviam senėjimui skatinti	20
1.2. Nepakankamai koordinuojama aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų veikla	26
2. NEPAKANKAMAI SKATINAMAS VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ DALYVAVIMAS DARBO RINKOJE IR SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS, SIEKiant KUO ILGIAU IŠLAIKYTI JUOS AKTYVIUS	30
2.1. Valstybės veiksmai nepakankami pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje	31
2.2. Kultūrinės veiklos paklausios tarp vyresnio amžiaus asmenų, o savanorystę būtina skatinti	49
2.3. Nepakankama įtrauktis į sveikos gyvensenos veiklas, skaitmeninio raštingumo ir kitus mokymus	63
3. SOCIALINĖS PASLAUGOS IR SKAITMENINĖ ĮTRAUKTIS NESUDARO PAKANKAMŲ SĄLYGŲ VYRESNIO AMŽIAUS ASMENIMS IŠLIKTI SAVARANKIŠKIEMS	75
3.1. Neužtikrinamas socialinių paslaugų prieinamumas	77
3.2. Išlieka aktuali skaitmeninės atskirties problema	81
4. VALSTYBĖJE NEIŠSPRĘSTA VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ VIENIŠUMO PROBLEMA	89
4.1. Vienišumas neidentifikuotas kaip atskira socialinė problema	90
4.2. Vienišumo lygis nėra sistemingai matuojamas	92
4.3. Vykdomos pavienės priemonės vienišumui mažinti	96
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	102
PRIEDAI	116
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	116
2 priedas. Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai	119
3 priedas. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys	126
4 priedas. Pavyzdžiai	130

PAGRINDINIAI FAKTAI

28,8 proc.

Lietuvos gyventojų 2026 m. pradžioje buvo vyresnio amžiaus (60+ m.) asmenys (832 tūkst.) (2100 m. prognozė – 43,5 proc.).

639 tūkst.

gyventojų, 2025 m. gruodžio mėn. duomenimis, gavo senatvės pensiją (2022–2025 m. I pusr. senatvės pensijų išmokos sudarė 15,8 mlrd. Eur).

16 mln. Eur

iš valstybės biudžeto panaudota 2022–2025 m. I pusr. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonėms, susijusioms su aktyviu senėjimu.

4 iš 5 funkcijų

– vyresnio amžiaus asmenų padėties analizė, pasiūlymų institucijoms dėl šių asmenų socialinės įtraukties skatinimo ir galimybių užtikrinimo rengimas ir teikimas, šiai įtraukčiai skatinti skirtų priemonių įgyvendinimo koordinavimas – vykdytos nepakankamai.

14,1 proc.

senatvės pensijos gavėjų dirbo (89,8 tūkst.), jų vidutinis amžius – 68,2 metai (2025 m. gruodžio mėn. duomenys).

72,9 proc.

vyresnio amžiaus asmenų pastaraisiais metais nesavanoriavo ir neketina to daryti (vyresnio amžiaus asmenų 2025 m. apklausos duomenys).

65,2 proc.

65–74 m. amžiaus Lietuvos gyventojų naudojosi internetu, kai ES vidurkis – 79 proc. (2025 m. Eurostato duomenys).

0,1–9,1 proc.

vyresnio amžiaus gyventojų savivaldybėse dalyvavo trečiojo amžiaus universitetų veiklose (2024 m. universitetų duomenys).

34,5 proc.

vyresnio amžiaus asmenų labai dažnai, dažnai ar kartais jautėsi vieniši, tačiau 87 proc. (300 iš 1000) jų pagalbos nesikreipė (2025 m. apklausos duomenys).

SANTRAUKA

Audito svarba

Lietuvos visuomenė pastebimai sensta – 2026 m. pradžioje 28,8 proc. nuolatinių Lietuvos gyventojų buvo 60 metų ir vyresni, prognozuojama, kad iki 2100 m. šie asmenys sudarys 43,5 proc., o 65+ m. bus 37,6 proc. visų Lietuvos gyventojų (2022 m. buvo 20 proc.)¹. Gyvenimo trukmė ilgėja, bet ji vis dar nesiekia ES vidurkio: Lietuvoje ji sudaro 77,5 m., o ES – 81,5 m.² Sveiko gyvenimo metų skaičius taip pat išlieka mažesnis – Lietuvoje siekia 60,9 m., o ES – 63,1 m.³ Lietuva kartu su kitomis Baltijos šalimis pasižymi vienu didžiausių 65+ m. žmonių užimtumu. Tai lemia mažas pajamų pakeitimo socialinio draudimo pensija santykis, galimybė derinti pensiją su darbo pajamomis ir didėjantis pensinis amžius⁴. Tačiau Lietuvoje daugiau nei trečdalis (36,9 proc.) šios amžiaus grupės žmonių vis dar patiria skurdo riziką – beveik tris kartus dažniau nei vidutiniškai ES⁵.

Aktyvus senėjimas yra viena iš politikos koncepcijų, kuri kartu su sveiku senėjimu ir mokymusi visą gyvenimą gali padėti senstančiai visuomenei klestėti. Aktyvaus senėjimo skatinimas itin svarbus siekiant kurti įtraukią, kartų solidarumu grindžiamą visuomenę, kurioje kiekvienas, nepriklausomai nuo amžiaus, turi galimybę visapusiškai dalyvauti socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime⁶. Aktyvumas vyresniame amžiuje, kaip ir sveikas senėjimas, yra asmeninis pasirinkimas ir atsakomybė, tačiau jis priklauso nuo aplinkos, kurioje žmonės gyvena, dirba ir socializuojasi. Viešoji politika gali atlikti svarbų vaidmenį kurdama palankią aplinką, nes taikomos priemonės gali padėti užtikrinti, kad sveiką senėjimą ir aktyvumą vyresniame amžiuje pasirinktų ir pažeidžiami asmenys. Tai darytų teigiamą poveikį darbo rinkai ir socialinės apsaugos sistemoms⁷ ir prisidėtų prie geresnės vyresnio amžiaus asmenų (60 metų ir vyresnių)⁸ gyvenimo kokybės.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar valstybės politika ir vykdomos priemonės vyresnio amžiaus asmenims užtikrina aktyvų senėjimą.

Pagrindiniai audito klausimai:

✓ ar valstybės nacionalinėje politikoje orientuojamasi į senstančios visuomenės aktyvumą;

¹ Pagal Oficialiosios statistikos portalo duomenis.

² Tikėtina gyvenimo trukmė, prieiga per internetą: [Life expectancy by age and sex](#) (žiūrėta 2026-03-12).

³ Tikėtina sveiko gyvenimo trukmė, prieiga per internetą: [Healthy life years by sex \(from 2004 onwards\)](#) (žiūrėta 2025-11-04).

⁴ Lanksčios išėjimo į pensiją formos: 28 Europos šalių politikos analizė, Europos socialinės politikos analizės tinklas (ESPAN), 2025 m.

⁵ Skurdo rizikos lygis, prieiga per internetą: [At-risk-of-poverty rate of older people by sex and selected age groups - EU-SILC and ECHP surveys](#) (žiūrėta 2025-11-04).

⁶ Žalioji knyga dėl senėjimo. Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas, Europos Komisija, 2021 m.

⁷ Ten pat.

⁸ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 7.12 p.

- ✓ ar šalyje skatinama vyresnio amžiaus asmenų socialinė įtrauktis ir pensinio amžiaus asmenų dalyvavimas darbo rinkoje, orientuojantis kuo ilgiau juos išlaikyti aktyvius;
- ✓ ar socialinės paslaugos ir skaitmeninė įtrauktis sudaro sąlygas išlaikyti vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumą;
- ✓ ar šalyje imamasi veiksmų vyresnio amžiaus asmenų vienišumo problemai spręsti.

Audituojamas subjektas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nes jai pavesta formuoti aktyvaus senėjimo ir vyresnio amžiaus asmenų (60 metų ir vyresnių) socialinės įtraukties politiką, organizuoti ir koordinuoti jos įgyvendinimą, užtikrinant jų galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime⁹.

Dėkojame už bendradarbiavimą audituojamam subjektui, visoms 60-iai savivaldybių ir jų visuomenės sveikatos biurams, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai (*Sodrai*), Švietimo, mokslo ir sporto, Sveikatos apsaugos, Kultūros, Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms, Ryšių reguliavimo, Užimtumo, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboms, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui, Lietuvos savivaldybių asociacijai, Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijai bendrajam priėmimui organizuoti, Inovacijų ir Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūroms, kultūros įstaigoms, trečiojo amžiaus universitetams, Lietuvos pensininkų sąjungai „Bočiai“, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijai „Senjorų pasaulis“, Lietuvos *Caritui*, Lietuvos Raudonajam Kryžiui, Maltos ordino pagalbos tarnybai, Vilniaus universiteto akademikams.

Audituojamas laikotarpis – 2022–2024 m. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ankstesnių ir 2025 m. duomenis.

Analizuojant aktyvaus senėjimo skatinimą per įtraukimą į kultūrinę, savanorišką, švietimo ir sveikos gyvensenos veiklą, tiksline grupe pasirinkti vyresnio amžiaus asmenys nuo 60 metų, kaip tai apibrėžia Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vertinant priemones, skatinančias kuo ilgiau išlaikyti vyresnio amžiaus asmenų aktyvumą darbo rinkoje, tiksline grupe pasirinkti 65 metų ir vyresni asmenys – jau sulaukę pensinio amžiaus ir nebepatenkantys į užimtumo politikos taikymo sritį.

Audito metu vertinome socialines paslaugas vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumui išlaikyti, kad jie galėtų būti aktyvūs, ir neapėmėme globojamiems / slaugomiems asmenims namuose ar globos įstaigose teikiamų socialinių paslaugų, asmenų su negalia politikos ir jiems skirtų priemonių.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹⁰. Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai“ ([119 psl.](#)).

Pagrindiniai audito rezultatai

Valstybės socialinės įtraukties politika ir vykdomos priemonės nepakankamai rezultatyvios, nuoseklios, tikslingos ir įtraukios, kad užtikrintų vyresnio amžiaus asmenų

⁹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 7.12 p.

¹⁰ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“, prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/post/15649/> (žiūrėta 2025-11-04).

užimtumą, dalyvavimą švietimo, kultūros, sveikatinimo ir savanoriškoje veikloje, turėtų įtakos sprendžiant vienišumo problemą ir skatintų aktyvų senėjimą.

1. Valstybės politika nepakankamai orientuota į senstančios visuomenės aktyvumą

Lietuvoje, nors senėjimas pripažįstamas viena reikšmingiausių demografinių problemų, nėra integralios valstybės politikos aktyviam senėjimui skatinti. Nėra nustatytos vyresnio amžiaus asmenų gerovės sritys, trūksta strateginės krypties, konkretaus tikslo, uždavinių, priemonių ir numatyto biudžeto, o iniciatyvos išskaidytos per skirtingas politikos sritis – socialinę apsaugą, sveikatos apsaugą, švietimą ir darbo rinką. Nenustatyti poveikio rodikliai, kurie leistų vertinti šios srities pažangą, vienintelis naudojamas skurdo rizikos lygio rodiklis neapėmia aktyvaus senėjimo visumos. Tikslinės grupės apklausa rodo, kad 40 proc. į išankstinę ir senatvės pensiją išėjusių gyventojų pastaruosius metus nebuvo aktyvūs jokiose veiklose, o demografiniai rodikliai (senėjimo koeficientas ir medianinis amžius) atskleidžia spartų visuomenės senėjimą, todėl integralios aktyvaus senėjimo politikos poreikis tik didėja. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuojamuose vyresnio amžiaus asmenims atstovaujančių nevyriausybiinių organizacijų finansavimo konkursuose 2022–2025 m. nepagrįstai sugriežtinti reikalavimai (padidėjo reikalaujama veiklos patirties trukmė, padalinių skaičius, nepagrindus jų įtakos projektų kokybei) ir nustatyta nepakankama rodiklių sistema: neambicingi ar projektų kokybės ar poveikio neparodantys rodikliai, neanalizuoti veiklų pokyčiai. Dėl to 14–79 proc. sumažėjo dalyvaujančių organizacijų, neįvertinta projektų kokybė, poveikis ir reali pridėtinė vertė. Neturint tikslo, uždavinio ar rodiklių, naudojamų aktyvaus senėjimo skatinimui, ribojamos galimybės užtikrinti ilgalaikį, koordinuotą ir veiksmingą aktyvaus senėjimo politikos planavimą, įgyvendinimą ir poveikio vertinimą (1.1 poskyris, [20 psl.](#)).

Nepakankamai koordinuojama aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų veikla. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra įpareigota formuoti aktyvaus senėjimo ir vyresnio amžiaus asmenų (60+) socialinės įtraukties politiką ir koordinuoti jos įgyvendinimą, tačiau 2024–2025 m. nepakankamai vykdė 4 iš 5 funkcijų: visapusiškai neanalizavo vyresnio amžiaus asmenų padėties Lietuvoje, nepakankamai koordinavo jų socialinei įtraukčiai skatinti skirtų priemonių įgyvendinimą, sistemingai nerengė ir neteikė pasiūlymų kitoms institucijoms dėl šių asmenų socialinės įtraukties skatinimo ir galimybių užtikrinimo, išskyrus pasiūlymus dėl rengiamų teisės aktų projektų. Ministerija neturi pasitvirtinusi šių funkcijų įgyvendinimo proceso, nuosekliam, kryptingam jų atlikimui trūksta žmogiškųjų išteklių: vyresnio amžiaus asmenų aktyvaus senėjimo politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcijos pavestos vienam darbuotojui. EBPO ekspertai pabrėžia, kad specialaus skyriaus ar departamento, atsakingo už aktyvaus senėjimo darbotvarkės įgyvendinimą, neturėjimas yra viena pagrindinių ribotų pajėgumų priežasčių. Dėl tokios institucinės sąrangos Lietuvoje aktyvaus senėjimo politika nėra įgyvendinama nuosekliai, trūksta duomenimis grįstų sprendimų ir koordinuoto požiūrio, todėl valstybė negali tinkamai atliepti vyresnio amžiaus žmonių poreikių ir užtikrinti jų visavertės socialinės įtraukties (1.2 poskyris, [26 psl.](#)).

2. Valstybės veiksmai nepakankami pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje

Valstybės veiksmy, skatinant pensinio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, nepakanka: galiojantis teisinis reguliavimas ir užimtumo politika orientuoti tik į darbingo

amžiaus asmenis. Valstybės tarnautojams, teisėjams, mokslininkams taikomi specialieji įstatymai riboja galimybę tęsti šį darbą pasiekus pensinį amžių. Taip sudaromos prielaidos diskriminacijai ir mažinamas įsitraukimas į viešojo sektoriaus veiklas. Duomenys rodo, kad dirbančių pensininkų skaičius kasmet didėja (2022–2025 m. – nuo 81,3 iki 89,8 tūkst.), didesnė jų dalis (60 proc.) renkasi privatų sektorių, kur mažiau ribojimų. Darbo kodeksas neriboja pensinio amžiaus asmenų teisės dirbti: visiems darbuotojams, nepriklausomai nuo amžiaus, numatytos lankstaus darbo galimybės, tačiau papildomos garantijos dėl lankstesnių darbo formų netaikomos. Valstybė taip pat nenumato priemonių, skirtų pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje ar pasirengimui išeiti į pensiją, apimančių finansinį, socialinį, emocinį pasirengimą. Galimybė dirbant gauti darbo užmokestį ir senatvės pensiją yra svarbiausias lankstumo mechanizmas. Pagal tikslinės grupės apklausą, pagrindinės priežastys, kodėl respondentai dirbo ar dirba sulaukę pensinio amžiaus, yra pasitenkinimas darbu, saviraiška (49,9 proc.), noras būti užimtam ir jaustis reikalingam (44,9 proc.), taip pat finansinės priežastys – senatvės pensijos, socialinių garantijų nepakanka pragyvenimui (41,2 proc.), norisi didesnės pensijos, yra poreikis remti artimuosius (35,7 proc.). Didelė dalis dirbančių pensininkų susitelkia profesijose, kuriose reikia daug patirties ir juntamas darbo jėgos trūkumas, pavyzdžiui, vadovavimo, švietimo, sveikatos priežiūros, transporto srityse. Valstybėje nėra nustatyto siektino pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygio rodiklio (*Sodros* duomenimis, dirba 14,1 proc. senatvės pensijos gavėjų), o sveikatos problemos, kurias patiria nemaža šios grupės dalis (37,2 proc.), riboja dar didesnę jų dalyvavimą darbo rinkoje. Eurostato duomenimis, sveiko gyvenimo trukmė Lietuvoje siekia 60,9 m. ir yra mažesnė nei ES vidurkis – 63,1 m., taigi daugelis pensijos sulaukia jau turėdami sveikatos problemų, ribojančių jų galimybes dirbti. Siekiant spręsti visuomenės senėjimo keliamus iššūkius ir užtikrinti vyresnių žmonių įtrauktį ir išlaikymą darbo rinkoje, būtina kryptinga, įrodymais grįsta politika, apimanti diskriminacijos prevenciją, darbo sąlygų pritaikymą, lankstesnes darbo formas ir nuoseklų išėjimo į pensiją planavimą (2.1 poskyris, [31 psl.](#)).

3. Svarbu skatinti vyresnio amžiaus asmenų socialinę įtrauktį, siekiant kuo ilgiau juos išlaikyti aktyvius

Vyresnio amžiaus asmenys nėra sistemingai ir tikslingai įtraukiami į kultūrinę veiklą. Nors projektuose „Kultūra be kliūčių – kalbančios knygos“ ir „Muziejai žmogaus gerovei“ vyresnio amžiaus asmenys nebuvo tikslinė auditorija, tačiau jie galėjo netiesiogiai prisidėti, kad šie asmenys dalyvautų kultūrinėse veiklose. Beveik trečdalyje savivaldybių vykdoma iniciatyva „Socialinis receptas“, orientuota į senatvės pensijos amžiaus sulaukusių asmenų psichologinę gerovę ir socialinę įtrauktį, apimanti ir kultūros veiklų pasiūlą dalyviams, tačiau įgyvendinant iniciatyvą tarp Kultūros ir Sveikatos apsaugos ministerijų kyla tarpinstitucinio bendradarbiavimo iššūkių, ypač dėl finansavimo, atsakomybių pasidalijimo ir veiklų koordinavimo, sunkiai pasiekiamą tikslinę grupę (vieniši, pasyvūs 65+ m. asmenys), šeimos gydytojai procese nedalyvauja ir nenukreipia asmenų, kuriems ši pagalba reikalinga. Tik 2 iš 60 savivaldybių planavimo dokumentuose numatė tikslingas priemones, skirtas vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimui kultūrinėse veiklose, o likusios 58 savivaldybės vykdė veiklas bendrai visiems gyventojams, nevertindamos vyresnių asmenų poreikių. Pagrindinės priežastys – kultūros veiklos planuojamos bendrai visiems gyventojams, trūksta finansinių išteklių ir darbuotojų, nežinoma, kokių veiklų norėtų vyresnio amžiaus asmenys. Audituojamuoju laikotarpiu 48 savivaldybėse bent viena kultūros įstaiga vykdė veiklas tikslingai vyresniems asmenims, 3 – nevykdė, o 7 – vykdė ne kasmet. Pagrindinės vykdytų veiklų formos – edukaciniai užsiėmimai, koncertai, dainavimo ir šokių veiklos; dažniausiai veiklos buvo nemokamos

(60 proc. jas vykdžiusių įstaigų) arba su nuolaidomis (18 proc.). Tikslinės grupės apklausos duomenys rodo, kad 42,7 proc. vyresnio amžiaus asmenų per pastaruosius metus dalyvavo savo gyvenamojoje vietovėje organizuotose kultūrinėse veiklose. Vyresnių žmonių dalyvavimą dažniausiai riboja motyvacijos stoka, sveikatos problemos, amžiaus suvokimas ir siūlomų veiklų neatitiktis interesams. Valstybės ir savivaldybių lygmeniu nėra tikslingai vertinami ir į planavimo procesus įtraukiami vyresnio amžiaus asmenų poreikiai, nevykdoma nuosekli duomenų apie jų dalyvavimą rinkimo ir rezultatų stebėseną, todėl kultūrinio dalyvavimo iniciatyvos lieka fragmentiškos. Taip prarandama galimybė pagerinti šio amžiaus asmenų gyvenimo kokybę, stiprinti jų socialinę įtrauktį, psichikos ir emocinę gerovę per kultūrą (2.2 poskyris, [49 psl.](#) ir 4.3 poskyris, [96 psl.](#)).

Vyresnio amžiaus asmenys nesuinteresuoti dalyvauti savanoriškoje veikloje. Už savanorystės politiką atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2022 m. įgyvendino dvi priemones, susijusias su vyresnio amžiaus asmenų savanoryste, – kompetencijų ugdymą ir nevyriausybinių organizacijų projektų konkursą, kurios nebuvo tęsiamos. 2023–2025 m. valstybė jokių priemonių nevykdė, o 2025 m. patvirtinta pažangos priemonė asmenims nuo 30 m. ir pradėta iniciatyva „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“, kuriai numatyta 7,48 mln. Eur 2025–2030 m., iš jų 4,4 mln. Eur – Nacionalinei savanoriškos tarnybos programai, bet pinigai dar nėra panaudoti, ir 2,77 mln. Eur – savanorių koordinavimo kokybei gerinti, likusi dalis skirta moksleivių pilietiškumui, nors tikslinė grupė – 30+ asmenys. Nėra rodiklių, pagal kuriuos būtų vertinama vyresnio amžiaus asmenų savanorystė, stebėseną apima tik bendrą gyventojų įsitraukimą. Tikslinės grupės apklausa parodė, kad per pastaruosius metus savanoriavo 10,4 proc. respondentų, tačiau 72,9 proc. nesavanoriavo ir neketina to daryti. Pagrindinės priežastys – motyvacijos trūkumas, sveikatos problemos, laiko ir informacijos stoka, pasyvus požiūris dėl amžiaus. Nepaisant to, 60–70 m. amžiaus respondentų grupėje susidomėjimas siekia nuo 22,7 iki 27 proc., moterys labiau linkusios savanoriauti nei vyrai, svarbiausi motyvai – pagalba kitiems (59,6 proc.) ir aktyvumo pratęsimas (40,4 proc.). Kultūros įstaigose ir trečiojo amžiaus universitetuose daugėja vyresnio amžiaus savanorių, tačiau trūksta savanorystės koordinatorių ir finansavimo. Dėl nestabilaus finansavimo ir veiklų nesistemiškumo trūksta savanorystės koordinatorių ir rodiklių stebėsenai, todėl nevertinamas valstybės priemonių poveikis vyresnio amžiaus asmenų savanorystei, jų potencialas lieka neišnaudotas (2.2 poskyris, [57 psl.](#)).

Mokymasis visą gyvenimą – visa mokymosi bet kuriuo asmens amžiaus tarpsniu veikla, siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines kompetencijas, tačiau vyresnio amžiaus asmenų švietimo ir mokymosi galimybės ribotos. EBPO pažymi, kad Lietuvoje 50+ m. asmenų dalyvavimas mokymuose (mažiau nei 20 proc.) yra žemesnis už ES vidurkį (34 proc.), dalyvavimo skirtumas tarp jaunesnių ir vyresnių – vienas didžiausių ES. Nepakankamą vyresnių asmenų įtraukimą į mokymosi veiklas lemia priemonių stoka – suaugusiųjų švietimas dažniausiai orientuotas į darbingo amžiaus asmenis iki 65 m., o vyresniems neprieinamas mokymams skirtas valstybės 500 Eur krepšelis individualių mokymosi paskyrų sistemoje „Kursuok“, jos programų pasiūla neorientuota į šių žmonių poreikius. 2024 m. tik vienas 66+ m. asmuo baigė mokymus savarankiškai apmokėjęs jų kainą. 2024 m. pradėtas vykdyti 65+ m. asmenims skirtas projektas „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“, tačiau mokymai prieinami tik trečiojo amžiaus universitetų nariams, o ne visiems vyresnio amžiaus asmenims. Mokymų aprėptis nedidelė, nes gali dalyvauti iki 5 proc. visų trečiojo amžiaus universitetų narių. Nors 2022–2024 m. stebimas vyresnio amžiaus asmenų įsitraukimo į formalųjį mokymąsi augimas ir didėjantis darbdavių pasirengimas investuoti į darbuotojų mokymą, vyresnių žmonių dalyvavimas švietime ir mokyme Lietuvoje išlieka žemas ir netolygus. Savivaldybėse

sisteninga vyresnių asmenų mokymosi poreikių analizė beveik nevykdoma: tik 2 iš 60 savivaldybių atliko tyrimus, o trečiojo amžiaus universitetai dažniausiai remiasi tik dalyvaujančiųjų nuomone. Pagal savivaldybes 2024 m. trečiojo amžiaus universitetų veiklose dalyvavo nuo 0,1 iki 9,1 proc. visų savivaldybės vyresnio amžiaus asmenų. Trečiojo amžiaus universitetai siūlo senatvės pensijos amžiaus asmenims veiklas, padedančias plėsti žinias, įgūdžius ir kultūrinius interesus, bet neorientuojančias į darbo rinkos poreikius ar profesinį perkvalifikavimą. 67 proc. trečiojo amžiaus universitetų nurodė, kad nepakankamas ilgalaikis finansavimas riboja lektorių kvietimą, patalpų ir įrangos prieinamumą bei įvairių veiklų organizavimą, ypač kaimiškose vietovėse. Todėl dalis vyresnio amžiaus asmenų neturi galimybių dalyvauti mokymuose, paslaugos pasiekia daugiausiai aktyvius, motyvuotus ir išsilavinusius asmenis, o socialiai atokesnės ir mažiau aktyvios grupės lieka nepasiekiamos. Valstybės lygmeniu mokymosi politika orientuota į dalyvavimo mastą, o ne į rezultatus – įgytų kompetencijų panaudojimą kasdieniame gyvenime, bendruomeninėje veikloje ar darbo rinkoje, todėl mokymosi paslaugos nepakankamai prisideda prie aktyvaus senėjimo ir ilgesnio dalyvavimo darbo rinkoje tikslų (2.3 poskyris, [63 psl.](#)).

Lietuvoje skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklas, įskaitant ir vyresnio amžiaus asmenims skirtas iniciatyvas, visoje šalyje vykdo skirtingos institucijos, tačiau nėra bendro valstybinio koordinavimo. Analizuojant du pagrindinius į vyresnio amžiaus asmenis orientuotus projektus – „Nė vienas nėra pamirštas“ ir „Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas“, nustatyta, kad jie nebuvo pagrįsti išsamia, duomenimis grįsta tikslinės grupės poreikių analize. Ekspertai pabrėžia, kad mokymų turinys turėtų būti individualizuotas ir pritaikytas pagal konkrečius poreikius, tačiau atsakingos institucijos neanalizuoja vyresnio amžiaus asmenų poreikių. Duomenys taip pat rodo, kad pensinio amžiaus asmenys (65–74 m.) internetu naudojasi mažiausiai – 64,9 proc., kai 55–64 m. – 82,4 proc., o jaunesnio amžiaus – daugiau nei 92 proc. Eurostato 2025 m. duomenimis, 65,2 proc. 65–74 m. Lietuvos gyventojų naudojosi internetu, kai ES vidurkis – 79 proc. Tikslinės grupės apklausa atskleidė, kad skaitmeninio raštingumo mokymuose dalyvavo 5,5 proc. respondentų. Nacionaliniu lygmeniu nėra atlikta mokymų poreikio analizė, o informacija apie įgyvendintas ar vykdomas veiklas renkama fragmentiškai, todėl nevertinama, ar programos pasiekia mažiausių skaitmeninių įgūdžių turinčias grupes ir kokia pažanga padaroma. Projektai vykdomi nežinant tikrojo vyresnio amžiaus dalyvių skaičiaus, jų poreikių ir tikėtinos naudos, todėl skaitmeninė atskirtis nemažėja (2.3 poskyris, [71 psl.](#)).

Visos savivaldybės vykdo visuomenės sveikatos rėmimo programas, tačiau dauguma priemonių skirtos visiems suaugusiesiems, todėl nėra aišku, kokią dalį dalyvių jose sudaro vyresnio amžiaus asmenys. Atskirai šiai grupei 2023–2025 m. buvo teikiamos dvi bazinės paslaugos – fizinio aktyvumo skatinimas, vykdytas visose savivaldybėse, ir „Socialinio recepto“ iniciatyva, veikusi 18 iš 60 savivaldybių. Nepaisant to, kad iniciatyvos dalyviai gali rinktis sveikatinimo veiklas, jos išlieka mažiau populiarios (2024 m. jose dalyvavo 35 proc., 49 proc. rinkosi kultūrines veiklas). Tikslinės grupės apklausos duomenimis, sveikatinimo veiklose per pastaruosius metus dalyvavo trečdalis respondentų. Stebėsenos sistema taip pat nepakankama – patvirtintame sveikatos būklės rodiklių sąraše vyresnio amžiaus asmenų sveikatos būklei vertinti numatytas tik vienas rodiklis (nukritimų atvejai), kuris nuo 2019 m. neatnaujintas ir nepakankamai atspindi tikruosius poreikius. Nors 2024 m. šalies mastu fizinio aktyvumo ir „Socialinio recepto“ rezultatai buvo pasiekti ar viršyti, dalis savivaldybių jų neįgyvendino: fizinio aktyvumo rodiklio nepasiekė 11 savivaldybių, užsiėmimų skaičiaus – 15, o „Socialinio recepto“ dalyvių rodiklio – 4 savivaldybės (kai kur pasiekta tik 34 proc.). Šie netolygumai ir riboti duomenys lemia, kad savivaldybėse teikiamos sveikatinimo priemonės

nesudaro vienodos ir tikslingos pasiūlos vyresnio amžiaus asmenims, o gyventojų įsitraukimo skirtumai gilina regioninius netolygumus (2.3 poskyris, [73 psl.](#)).

4. Socialinės paslaugos ir skaitmeninė įtrauktis nesudaro pakankamų sąlygų vyresnio amžiaus asmenims išlikti savarankiškiems

Lietuvoje socialinių paslaugų sistema labiau orientuota į jau išreikštą pagalbos poreikį, o ne į prevenciją, neidentifikuotos socialinės paslaugos, skirtos vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumui užtikrinti. Dėl nepakankamos duomenų apskaitos Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje, daliai prevencinių (sociokultūrinės paslaugos ir informavimas) ir bendrųjų paslaugų (konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas, aprūpinimas būtiniaisiais drabužiais, avalyne, maitinimo, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas) nenustatyti normatyvai, todėl savivaldybėms sudėtinga objektyviai prognozuoti paslaugų poreikį ir užtikrinti jų prieinamumą. Tai lemia netolygias socialines paslaugas – dalis savivaldybių nepasiekia net minimalių normatyvų, ypač savarankiškumui svarbiose srityse, tokiose kaip pagalba į namus (18 proc.), transporto organizavimas (33 proc.), socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas (46 proc.) bei psichosocialinė pagalba (76 proc.). 65 proc. savivaldybių neteikė psichosocialinės pagalbos, o 63 proc. – socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo paslaugų. Taip pat yra atvejų, kai savivaldybės reikšmingai viršija nustatytus normatyvus, pavyzdžiui, transporto organizavimo siektina reikšmė vienoje jų buvo viršyta 6 kartus. Ministerija vertina paslaugų išvystymo lygį savivaldybėse, tačiau netolygumus lemiančių priežasčių neidentifikuoja. 56 iš 60 savivaldybių nenumato priemonių vyresnio amžiaus asmenų paslaugų plėtrai, todėl neprieinama ir neišvystoma paslaugų infrastruktūra, įskaitant dienos centrus: 7 savivaldybėse tokių centrų nėra ir neplanuojama jų steigti, nors 6 iš 7 savivaldybių demografinės senatvės koeficientas buvo didesnis už vidutinį šalies (148) ir siekė 158–298. Apklausa parodė, kad 29 proc. respondentų turėjo socialinių paslaugų poreikių, bet jomis nepasinaudojo dėl įvairių priežasčių, daugiausia (16,2 proc.) dėl to, kad nežinojo apie tokias paslaugas, kaip jas gauti ar nediršo kreiptis. Socialinių paslaugų prieinamumas vyresnio amžiaus asmenims išlieka nepakankamas, neretai jie lieka be būtinų paslaugų, kurios padėtų išsaugoti savarankiškumą, mažintų socialinę atskirtį ir užtikrintų aktyvų įsitraukimą į bendruomenę (3.1 poskyris, [75 psl.](#)).

Išlieka aktuali vyresnių žmonių skaitmeninės atskirties problema dėl skaitmeninių įgūdžių trūkumo, sveikatos problemų, įpročio tvarkytis reikalus gyvai ir kt. Nacionaliniu mastu iki šiol neatlikta kompleksinė skaitmeninių paslaugų prieinamumo analizė, apimanti ne tik vyresnio amžiaus asmenis, bet ir paslaugų teikėjus, paslaugų identifikavimą, o atsakomybės išskaidytos tarp institucijų. Dėl to neidentifikuotos visos mažesnius skaitmeninius įgūdžius turintiems asmenims neprieinamos paslaugos, nežinoma, ar sukurti alternatyvūs (neskaitmeniniai) jų teikimo būdai. Priemonės planuojamos be duomenimis grįstos analizės. Tikslinės grupės apklausa rodo, kad per pastaruosius metus skaitmeninėmis paslaugomis savarankiškai naudojosi tik pusė vyresnio amžiaus asmenų, 24 proc. reikėjo pagalbos, o 26 proc. nesinaudojo, nes nejautė poreikio. Dažniausiai jų nurodytos nesinaudojimo priežastys – įgūdžių stoka (59,3 proc.), baimė suklysti ir nerimas dėl duomenų saugumo (55,5 proc.), skaitmeninių paslaugų sudėtingumas ir painumas (51,3 proc.). Daugiausia respondentų savarankiškai negali internetu užsiregistruoti pas gydytoją (59,3 proc.), pateikti dokumentų ar pildyti prašymus (53 proc.), apmokėti sąskaitas ar pervesti pinigus (41,1 proc.). Didžiausia skaitmeninė atskirtis išlieka seniausiose savivaldybėse pagal gyventojų amžių (demografinės senatvės koeficientas). Valstybėje orientuojamasi į paslaugų skaitmeninimą ir skaitmeninio raštingumo didinimą, o ne

alternatyvių paslaugų (gyvai, telefonu, per tarpininkus) išlaikymą asmenims, kurie negali naudotis skaitmeninėmis paslaugomis. Be to, nėra numatytų rodiklių, kurie leistų įvertinti skaitmeninių paslaugų prieinamumo vyresnio amžiaus asmenims pokyčius. Taip pat nėra galimybės įvertinti, kokį poveikį turi taikomos priemonės, pavyzdžiui, skaitmeninio raštingumo mokymai, ir kaip keičiasi skaitmeninių paslaugų prieinamumas. Nors infrastruktūra prieinama – 2025 m. 1 243 viešosiose bibliotekose įrengta daugiau nei 6 tūkst. kompiuterizuotų darbo vietų, viešosios prieigos vartotojų skaičius nedidėja ir tik 9,4 proc. vyresnio amžiaus asmenų naudojami kompiuterine įranga viešose erdvėse, dažniausiai dėl poreikio gauti pagalbą ar socialinio bendravimo. Vien techninė prieiga įsitraukimo problemos neišsprendžia – būtina individuali pagalba ir patogi paslaugų aplinka. Nacionaliniu mastu neidentifikavus visų sunkiai prieinamų skaitmeninių paslaugų ir neužtikrinus alternatyvių kanalų, skaitmeninės paslaugos vyresnio amžiaus asmenims išlieka ribotai pasiekiamos (3.2 poskyris, [81 psl.](#)).

5. Valstybėje neišspręsta vyresnio amžiaus asmenų vienišumo problema

Lietuvoje nėra viename valstybės strateginiame dokumente vienišumas nėra identifiкуotas kaip socialinė problema, nenumatyta ir tikslas šiai problemai spręsti. Vienišumo jausmas yra plačiai paplitusi vyresnio amžiaus asmenų problema. Apklauso duomenimis, per pastaruosius 12 mėnesių vienišumą labai dažnai, dažnai arba kartais jautė 34,5 proc. vyresnio amžiaus asmenų. Lietuvoje neatlikta sisteminė analizė ar tyrimai, vertinantys vyresnio amžiaus asmenų vienišumo poveikį asmens sveikatai, gerovei ir valstybei (sveikatos, socialinės apsaugos sistemoms, ekonomikai). Tarptautiniai tyrimai rodo, kad vienišumas skatina ligas, prastina psichikos sveikatą, didina mirtingumą, valstybės išlaidas sveikatos priežiūrai ir trukdo ekonominiam aktyvumui. Neidentifikavus vienišumo problemos ir nenumatant tikslo ją mažinti, nesukuriami ilgalaikiai ir koordinuoti sprendimai, nenumatomos konkrečiai vienišumui mažinti skirtos priemonės, ši problema tarp vyresnio amžiaus asmenų gali būti nesprendžiama, didinama socialinė ir ekonominė valstybės našta (4.1 poskyris, [89 psl.](#)).

Nenumatyta ir nestebimas rodiklis vyresnio amžiaus asmenų vienišumo lygiui šalyje ar savivaldybėse matuoti. Nėra nustatytų kriterijų, pagal kuriuos būtų sistemingai identifiкуojami vieniši vyresnio amžiaus asmenys ir už tai atsakingos institucijos. 87 proc. vienišumą labai dažnai, dažnai ar kartais jautusių respondentų nesikreipė pagalbos. Trečdalis vienišumą patyrusių asmenų niekada nesusimąstė apie galimybę kreiptis pagalbos, dar beveik tiek – žino, kur kreiptis, tačiau nėra karto to nepadare. Tai rodo, kad vien žinoti nepakanka – trūksta motyvacijos, pasitikėjimo arba vyrauja gėdos jausmas, stigmos reiškiniai. Dar penktadalis nepripažįsta problemos, nurodydami, kad neturi poreikio kreiptis (nors jautėsi vieniši). Tai rodo būtinybę plėsti informavimo kanalus, pritaikytus skirtingoms auditorijoms, mažinti stigmą, susijusią su pagalbos prašymu, ir stiprinti vietos bendruomenių vaidmenį skleidžiant informaciją ir organizuojant pagalbą. Neturint kriterijų ir duomenų rinkimo tvarkos, kuri leistų identifiкуoti vienišus asmenis, nevykdant stebėsenos, pagalba nepasiekia tų, kuriems jos labiausiai reikia (4.2 poskyris, [92 psl.](#)).

Vykdomos pavienės iniciatyvos vienišumui mažinti. 2022–2024 m. buvo įgyvendinta viena tikslinė valstybės priemonė – finansuotas nevyriausybių organizacijų projektas teikti emocinės psichologinės pagalbos telefonu paslaugas vyresnio amžiaus asmenims. Priemonės rodiklio – asmenų, kuriems suteikta tokia pagalba, skaičiaus reikšmė kasmet viršijama, 2024 m. – net 3,5 karto. Tai rodo didelį tokios pagalbos poreikį, tačiau nežinant

vienišų asmenų skaičiaus neaišku, kokia dalis tų, kuriems šios pagalbos reikia, ją gauna. Viena priemonių, siejama su vienišumo mažinimu, yra 2023–2025 m. valstybės inicijuota iniciatyva „Socialinis receptas“, kurioje bent kartą dalyvavo 18 savivaldybių (iš 60) visuomenės sveikatos biurai (2023 m. – 4, 2024 m. – 17, 2025 m. – 18), likusiose iniciatyvos veiklos nevykdytos. 2024 m. bendras dalyvių skaičiaus rodiklis viršytas – 3 226 dalyviai, o planuota 1 970 (pasiekimas – 164 proc.), tačiau 4 iš 17 visuomenės sveikatos biurų rodiklio nepasiekė. Nebuvo vertinta ir nėra duomenų, ar projektas, remiantis dalyvių atrankos kriterijais, pasiekė tikslinę grupę, todėl negalima įvertinti iniciatyvos poveikio mažinant vienišumą. 52 proc. (179 iš 345) respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. vieniši jautėsi labai dažnai, dažnai arba kartais, nedalyvavo kultūrinėse, švietimo, sveikatinimo, bendravimą skatinančiose ar savanoriškose veiklose, kurios galėtų padėti sumažinti vienišumo jausmą. Visuomenės sveikatos biurai vykdo ir kitas priemones, skirtas psichikos sveikatos stiprinimui ir savižudybių prevencijai. Jos susijusios su vienišumo problemos sprendimu, tačiau skirtos įvairių amžiaus grupių gyventojams, neišskiriant vyresnio amžiaus asmenų. Šių paslaugų organizavimas netolygus, pavyzdžiui, 2023–2024 m. kai kuriose savivaldybėse įgyvendinimas siekia vos 2–3 proc., o kitose – daugiau nei 200 proc. Tokie skirtumai rodo, kad nėra užtikrinamas tolygus paslaugų prieinamumas, o gyventojų galimybės gauti psichikos sveikatą stiprinančią pagalbą priklauso nuo savivaldybės, kurioje jie gyvena (4.3 poskyris, [96 psl.](#)).

Rekomendacijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

1. Siekiant, kad valstybės politika būtų orientuota į senstančios visuomenės aktyvumą (1-asis audito rezultatas):
 - 1.1. Apibrėžti valstybės politiką dėl aktyvaus senėjimo, identifikuojant vyresnio amžiaus asmenų gerovės sritis, tikslą, uždavinius, priemones, poveikio rodiklius ir tvarų biudžetą.
 - 1.2. Priimti sprendimą dėl institucinės sąrangos, užtikrinančios nuoseklią aktyvaus senėjimo skatinimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir koordinavimo funkcijų vykdymą.
 - 1.3. Nustatyti įrodymais dėl projektų kokybės pagrįstus reikalavimus vyresnio amžiaus asmenims atstovaujančių nevyriausybinėms organizacijoms konkursams ir stiprinti konkursų projektų stebėseną, apimant veiklos kokybės ir rezultatų analizę, poveikio vyresnio amžiaus asmenų įtraukčiai vertinimą.
2. Siekiant didinti norinčių ir galinčių dirbti pensinio amžiaus asmenų užimtumą derinant darbą ir pensiją (2-asis audito rezultatas):
 - 2.1. Pateikti pasiūlymus atsakingoms institucijoms dėl amžiaus apribojimų dirbti panaikinimo Valstybės tarnybos, Teismų, Mokslo ir studijų įstatymuose ir siekti jų įgyvendinimo aktyviai dalyvaujant įstatymų keitimo procese.
 - 2.2. Priimti sprendimą dėl lankstaus darbo, papildomų garantijų, sveikatinimo ar kitų palaikymo priemonių diegimo vyresnio amžiaus asmenims, atsižvelgiant į identifikuotus jų poreikius.

- 2.3. Numatyti ir įgyvendinti kompleksines pasirengimo pensijai priemones priešpensinio amžiaus asmenims, apimant finansinius, psichologinius, socialinius ir profesinius klausimus, kurios padėtų sklandžiai pereiti į naują gyvenimo etapą pensijoje ir išlikti aktyviems visuomenės gyvenime ir (ar) darbo rinkoje.
 - 2.4. Strateginio planavimo dokumentuose nustatyti siektiną pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygį ir stebėti jo pokyčius, kad darbo rinkoje dalyvautų norintys ir galintys dirbti pensinio amžiaus asmenys.
3. Siekiant išlaikyti kuo didesnį vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumą (4-asis audito rezultatas):
 - 3.1. Nustatyti savivaldybėms privalomus minimalius prevencinių ir bendrųjų socialinių paslaugų, skirtų savarankiškumui išsaugoti, išvystymo normatyvus ir sistemingai analizuoti jų nepasiekimo ar viršijimo priežastis, skatinant savivaldybes vystyti šių paslaugų plėtrą.
 - 3.2. Numatyti vyresnio amžiaus asmenų informavimo priemones apie socialines paslaugas jų savarankiškumui išsaugoti, sudarant sąlygas jiems gauti reikiamą pagalbą laiku.
 4. Siekiant gerinti skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumą vyresnio amžiaus asmenims ir taip išlaikyti jų savarankiškumą (4-asis audito rezultatas):
 - 4.1. Nacionaliniu lygmeniu atlikti kompleksinę skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumo vyresnio amžiaus asmenims analizę, įvertinant teritorinius skirtumus ir atkreipiant dėmesį į savivaldybes, kurių demografinio senėjimo koeficientas viršija šalies vidurkį.
 - 4.2. Remiantis analizės rezultatais, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų įtvirtintas privalomas minimalus skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumo standartas, įpareigojantis viešųjų paslaugų teikėjus turėti bent vieną ne skaitmeninę paslaugos teikimo alternatyvą (telefonu arba fiziškai), o savivaldybėse su dideliu demografiniu senėjimu – atitinkamą fizinių aptarnavimo vietų tankį arba mobiliųjų konsultantų paslaugas.
 - 4.3. Inicijuoti teisės aktų pakeitimus, įtvirtinančius vyresnio amžiaus vartotojų patirties vertinimą, prieš diegiant naują skaitmeniniais kanalais teikiamą paslaugą nacionaliniu lygiu.
 - 4.4. Atlikti skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklų stebėseną, apimančią projektų turinio atitikties vyresnio amžiaus asmenų poreikiams, rezultatų pasiekimo ir skaitmeninių įgūdžių pažangos nacionaliniu lygiu vertinimą, ir jos rezultatų pagrindu inicijuoti perėjimą nuo masinių mokymų prie nuolatinio, individualaus konsultavimo modelio, plečiant tokių konsultacijų tinklą.
 5. Siekiant spręsti vyresnio amžiaus asmenų vienišumo problemą ir užtikrinti jiems reikiamą pagalbą (5-asis audito rezultatas):
 - 5.1. Įvertinti vienišumo problemos poveikį asmenų psichikos ir fizinei sveikatai, jų gyvenimo kokybei bei valstybės socialinėms ir sveikatos apsaugos sistemoms ir nustatyti vienišumo prevencijos ir mažinimo tikslą, vyresnio amžiaus asmenų vienišumo lygio rodiklį ir siektiną jo reikšmę.

- 5.2. Nustatyti vienišumo vertinimo kriterijus, jais remiantis identifikuoti vienišus asmenis (įskaitant „Socialinio recepto“ dalyvius) ir suplanuoti priemones vienišumui mažinti.
- 5.3. Numatyti priemones, skatinančias vienišus asmenis kreiptis pagalbos.
6. Siekiant sudaryti palankias sąlygas vyresnio amžiaus asmenims įsitraukti į savanorystę, Nacionalinėje savanoriškos tarnybos programoje vyresnio amžiaus asmenis išskirti kaip atskirą tikslinę grupę, numatant jų savanorystei skatinti skirtas priemones (įskaitant jų fizines galimybes ir savivertę atitinkančių savanoriškų veiklų plėtojimą, informuotumo ir motyvacijos dalyvauti didinimą), finansavimą, rodiklius (3-asis audito rezultatas).

Kultūros ministerijai

7. Siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų įtrauktį į kultūrinę veiklą (3-asis ir 5-asis audito rezultatai):
 - 7.1. Įvertinti vyresnio amžiaus asmenų kultūrinius poreikius ir įtraukti jų vertinimo rezultatus į kultūros veiklų planavimą.
 - 7.2. Nustatyti vyresnio amžiaus asmenų įtraukties į kultūrinę veiklą rodiklius ir, remiantis poreikių vertinimu, priimti sprendimus, skatinančius kultūros įstaigas, atsižvelgiant į jų veiklos specifiką, plėtoti vyresnio amžiaus asmenų aktyvų dalyvavimą veiklose, pavyzdžiui, įtraukiant juos kaip bendrakūrėjus ar savanorius.
 - 7.3. Vykdyti vyresnio amžiaus auditorijos plėtros stebėseną nacionalinėse ir valstybinėse kultūros įstaigose, pavedant joms į savo metines veiklos ataskaitas įtraukti lankytojų stebėsenos duomenis pagal amžių.
 - 7.4. Pertvarkyti „Socialinio recepto“ iniciatyvos modelį, nustatant efektyvų įgyvendinimo ir koordinavimo mechanizmą, rezultatyvumo ir poveikio tikslinės grupės psichologinei gerovei vertinimą, ir išplėsti iniciatyvos įgyvendinimą nacionaliniu mastu.

Kultūros ministerija atsisako numatyti konkrečias priemones, kurios leistų pasiekti pamatuojamus pokyčius. Ministerija nurodo, kad, esant sumažintam finansavimui, 2026–2028 m. prioritetą teikia jau prisiimtų įsipareigojimų vykdymui ir neturi galimybių inicijuoti naujų tyrimų ar paslaugų plėtros, o rekomendacijos įgyvendinimas be papildomo tikslinio finansavimo nebūtų vykdomas laiku ir neužtikrintų reikšmingų kokybinių pokyčių (detaliau „Rekomendacijų įgyvendinimo plano“ 2 lentelėje, [112 psl.](#)).

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

8. Siekiant įtraukti vyresnio amžiaus asmenis į švietimo ir mokymosi veiklas (3-asis audito rezultatas):
 - 8.1. Panaikinti amžiaus apribojimus 65+ m. asmenims dėl finansavimo mokymams Individualių mokymosi paskyrų sistemoje „Kursuok“.
 - 8.2. Individualių mokymosi paskyrų sistemoje „Kursuok“ numatyti prioritetinę sritį aktyviam senėjimui skatinti pritaikytoms mokymosi programoms, apimančioms

profesinių, pilietinių, socialinių, sveikatos raštingumo ir kitų kompetencijų tobulinimą.

- 8.3. 65+ m. asmenų dalyvavimo trečiojo amžiaus universitetų ir kitų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjų vykdomose programose finansavimą keisti iš projekcinio į modelį, numatantį individualų asmens mokymosi krepšelį („pinigai seka žmogų“).
- 8.4. Didinti informuotumą apie švietimo ir mokymosi galimybes (įskaitant trečiojo amžiaus universitetus) ir naudą jų aktyvumui, emocinei būklei ir sveikatai.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atsisako įgyvendinti 8.2 ir 8.3 rekomendacijos dalis ir nurodo, kad vyresnio amžiaus asmenims skirto mokymosi krepšelio modelis reikalautų papildomų asignavimų ir ji negali garantuoti tokios priemonės įgyvendinimo. 8.4 rekomendacijos daliai įgyvendinti pasiūlytos priemonės nėra tinkamos siekiant pokyčio – ministerija neįsipareigoja siekti pamatuojamų rezultatų didinant informuotumą apie švietimo ir mokymosi galimybes ir naudą vyresnio amžiaus asmenų aktyvumui, jų emocinei būklei ir sveikatai (detalesnė „Rekomendacijų įgyvendinimo plano“ 2 lentelėje, [114 psl.](#)).

Sveikatos apsaugos ministerijai

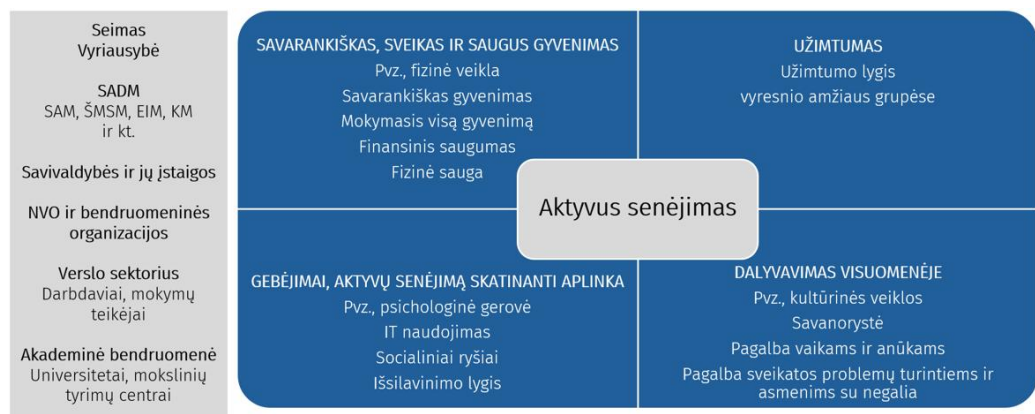
9. Siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų įsitraukimą į sveikos gyvensenos veiklas ir sumažinti regioninius netolygumus (3-asis ir 5-asis audito rezultatai):
 - 9.1. Tobulinti „Socialinio recepto“ iniciatyvos dalyvių atrankos mechanizmą, leidžiantį visuomenės sveikatos biurams pasiekti iniciatyvos tikslinę grupę (65+ m. amžiaus sulaukusius asmenis, patiriančius vienišumo jausmą, socialinę atskirtį ir pan.).
 - 9.2. Stiprinti asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistų įsitraukimą, skatinant registruoti asmenis (65+ m.) į „Socialinio recepto“ iniciatyvą.
 - 9.3. Nustatyti savivaldybėms minimalų privalomą bazinių visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų sąrašą vyresnio amžiaus asmenims ir rekomenduoti savivaldybių administracijoms visuomenės sveikatos biurų vadovų veiklos vertinimą sieti su faktiniu vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimu minėtose veiklose.
 - 9.4. Didinti informuotumą apie visuomenės sveikatos biurų vykdomas veiklas, taikant vyresnio amžiaus asmenims labiausiai prieinamus informavimo būdus, kuriais, pavyzdžiui, būtų aiškiai nurodyta, kada, koku telefono numeriu ir į kokias veiklas galima registruotis.

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai, laukiamas audito poveikis ir pokyčių vertinimo rodikliai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ ([102 psl.](#)). Aktuali informacija apie rekomendacijų įgyvendinimo būklę, rezultatus ir įvykusius pokyčius skelbiama atviruose duomenyse Valstybės kontrolės interneto svetainėje <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/AtviriDuomenys>.

JŪŽANGA

Aktyvus senėjimas apibūdina situaciją, kai žmonės ir toliau dalyvauja darbo rinkoje, užsiima neapmokama produktyvia veikla, pavyzdžiui, teikia pagalbą šeimos nariams ar savanoriauja, ir gyvena sveiką, savarankišką ir saugų gyvenimą senstant¹¹. Todėl aktyvaus senėjimo politika turi sudaryti sąlygas ilgiau dirbti, užtikrinti socialinį įsitraukimą, skatinti sveiką gyvenimo būdą, suteikti galimybes savarankiškam gyvenimui (1 pav.). Gebėjimą aktyviai senti lemia VAA išsilavinimo lygis, psichologinė gerovė, IT naudojimas, socialiniai ryšiai. Kitos rodiklio sudedamosios dalys, pavyzdžiui, užimtumas, atspindi faktinę aktyvaus senėjimo patirtį¹².

1 pav. Aktyvaus senėjimo skatinimo schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos informaciją apie aktyvaus senėjimo indeksą, Lietuvos strateginius planavimo dokumentus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei kitų ministerijų nuostatus.

SADM pavesta formuoti aktyvaus senėjimo ir VAA (60+ metų) socialinės įtraukties politiką, organizuoti ir koordinuoti jos įgyvendinimą, užtikrinant jų galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime. Siekiant šio tikslo, ministerija turi analizuoti VAA padėtį Lietuvoje, rengti teisės aktų projektus, teikti pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, kaip skatinti VAA socialinę įtrauktį. Šalies strateginiuose dokumentuose atsispindi, kad su aktyviu senėjimu susijusios ir kitos ministerijos, savivaldybės ir jų įstaigos, atsakingos už savo srities klausimus; jos prisideda tiek, kiek joms pavesta pagal funkcijas ir įgyvendinamas priemonės, pavyzdžiui, SAM atsakinga už VAA sveikatos stiprinimą ir prevenciją; ŠMSM skatina MVG, KM – VAA dalyvavimą kultūriniame gyvenime, bendradarbiauja su kultūros įstaigomis, EIM skatina socialinį ir 50+ m. asmenų verslumą ir technologinius sprendimus, palengvinančius VAA įsitraukimą į darbo rinką; savivaldybės, vykdydamos socialinių paslaugų, sveikatos, kultūros, sporto, poilsio ir aplinkos infrastruktūros gerinimo funkcijas, prisideda prie vyresnio amžiaus asmenų fizinio, socialinio ir kultūrinio aktyvumo skatinimo ir gyvenimo kokybės.

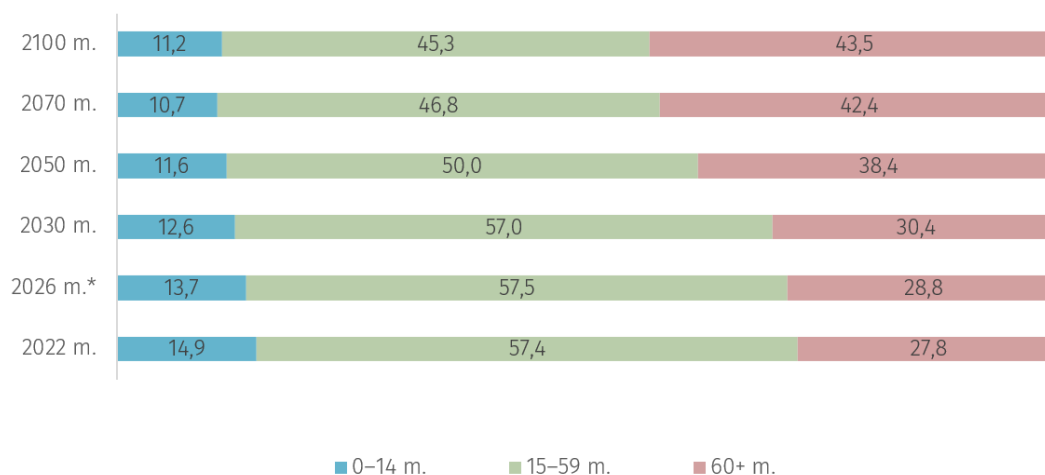
¹¹ Aktyvaus senėjimo indeksas – priemonė, skirta įvertinti dar neišnaudotą vyresnio amžiaus žmonių potencialą aktyviam ir sveikam senėjimui įvairiose šalyse. Jis matuoja, kiek vyresnio amžiaus žmonės gyvena savarankiškai, dalyvauja apmokamoje veikloje ir socialiniame gyvenime, taip pat jų gebėjimą išlikti aktyviems senstant. Indeksą 2012 m. sukūrė Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) Gyventojų skyrius kartu su Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generaliniu direktoratu bei Europos socialinės gerovės politikos ir tyrimų centru Vienoje. Prieiga per internetą: <https://unece.org/population/active-ageing-index#> (žiūrėta 2025-11-04).

¹² Ten pat.

Aktyvaus senėjimo skatinimo procese svarbios NVO ir bendruomeninės organizacijos. Jos atstovauja VAA interesams, inicijuoja projektus, skatinančius socialinę integraciją, savanorystę, organizuoja vietos lygmens veiklas, skatinančias VAA dalyvavimą, užimtumą, tarpusavio pagalbą, bendravimą. Taip pat dalyvauja akademinė bendruomenė ir mokslo tyrimų centrai, kurie atlieka senėjimo procesų tyrimus. Verslo sektorius kuria darbo vietas, teikia prekes, paslaugas ar technologinius sprendimus, pritaikytus VAA, dalyvauja socialiniuose projektuose, teikia socialines, švietimo paslaugas.

Lietuvos oficialiosios statistikos duomenys rodo, kad nuo 2026 iki 2100 m. 60 m. ir vyresnių asmenų dalis padidės nuo 28,8 iki 43,5 proc. (2 pav.). Todėl aktyvaus senėjimo skatinimo priemonės tampa vis aktualesnės. Keičiantis Lietuvos demografinėi struktūrai, valdžios sektoriaus finansai patirs spaudimą dėl su senėjimu susijusių išlaidų. Projektuojama, kad labiausiai išaugs išlaidos senatvės pensijoms ir sveikatai¹³.

2 pav. Lietuvos gyventojų dalis pagal amžiaus grupes (2022 ir 2026 m. faktiniai duomenys, 2030–2100 m. prognozė), proc.

* Išankstiniai 2026 m. duomenys.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Oficialiosios statistikos portalo duomenis.

Lietuvoje nėra numatyto atskiro biudžeto aktyvaus senėjimo skatinimo politikai įgyvendinti. SADM ir UT duomenimis, 2022–2025 m. I pusr. ministerijos srityje vykdomoms priemonėms, kuriose gali dalyvauti VAA, iš valstybės biudžeto buvo panaudota 16 mln. Eur, iš jų VAA dalyvavimui ADRPP – 13 mln. Eur, o socialinio draudimo senatvės pensijų išmokoms – 15,8 mlrd. Eur. Kitų institucijų (KM, SAM, ŠMSM, EIM, RRT) priemonėms, susijusioms su aktyviu senėjimu, panaudota apie 1,24 mln. Eur.

¹³ Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, ataskaita „Valdžios sektoriaus finansų tvarumo 2025–2050 m. vertinimas“.

AUDITO REZULTATAI

1. VALSTYBĖS POLITIKA NEPAKANKAMAI ORIENTUOTA Į SENSTANČIOS VISUOMENĖS AKTYVUMĄ

1. Nacionalinė politika, orientuota į senstančios visuomenės aktyvumą, turi būti grindžiama aiškiu institucijų koordinavimu ir atsakomybės pasiskirstymu, turi apimti visas VAA poreikių sritis ir būti įgyvendinama nuosekliai tarp visų valdymo lygių¹⁴. SADM nuostatai įpareigoja ministeriją formuoti aktyvaus senėjimo politiką, analizuoti situaciją ir teikti teisėkūros pasiūlymus socialinės įtraukties srityse¹⁵, o Teisėkūros pagrindų įstatymas papildomai įtvirtina, kad visi sprendimai turi atitikti žmogaus teisių principus ir užtikrinti VAA teisėtų interesų apsaugą¹⁶. EBPO pabrėžia, kad efektyviausia politika yra ta, kuri įtraukia VAA į sprendimų priėmimą ir remiasi stipriais koordinavimo mechanizmais tarp institucijų¹⁷.
2. Vyriausybės programoje numatyta skatinti sidabrinės ekonomikos sprendimus, kurie leistų vyresnio amžiaus žmonėms išlikti aktyviems visuomenėje ir prisidėti prie ekonomikos kūrimo. Tai rodo, kad aktyvaus senėjimo politika turi būti suvokiama kaip investicija į ekonominę, socialinę ir bendruomeninę valstybės ateitį. VAA tarybos nuostatai numato, kad taryba yra esminis mechanizmas užtikrinant bendradarbiavimą tarp institucijų, savivaldybių ir VAA organizacijų¹⁸.
3. Strateginio valdymo sistema įpareigoja planuoti politiką remiantis ateities scenarijais, duomenimis ir aiškiais stebėsenos rodikliais¹⁹. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2050“ pabrėžiama, kad demografiniai pokyčiai bus vienas didžiausių ateities iššūkių. Demografinis disbalansas reikšmingai paveiks valstybės raidą, todėl būtina iš anksto modeliuoti pokyčius darbo rinkos, sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos sistemose²⁰.
4. Įrodymais grįsta politika negali būti formuojama ir įgyvendinama be aktyvaus bendradarbiavimo su NVO. NVO plėtros įstatymas įtvirtina pareigą valstybės institucijoms konsultuotis su skėtinėmis NVO rengiant teisės aktus ir programas, o finansavimas turi būti skiriamas konkurso būdu siekiant stiprinti jų veiklą ir gebėjimus²¹. Tai ypač aktualu VAA atstovaujančioms organizacijoms, nes jos padeda įgyvendinti viešąsias funkcijas teritoriniu lygmeniu, skatina bendruomeniškumą ir sudaro prielaidas geriau atliepti individualius senjorų poreikius. 2021 m. sudarytas tarpžinybinis susitarimas papildomai įpareigoja ministerijas, savivaldybes ir NVO kartu formuoti ir įgyvendinti aktyvaus senėjimo politiką, taip stiprinant partnerystės principą²².

¹⁴ Tarptautinės audito grupės (Izraelis, Lietuva, Lenkija) sutarti audito kriterijai dėl politikos sričių.

¹⁵ SADM nuostatai: 7.12, 20.1 ir 20.3 p.

¹⁶ Teisėkūros pagrindų įstatymas, 3 str. 2 d. 3 p.

¹⁷ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023 m.).

¹⁸ Vyresnio amžiaus žmonių reikalų tarybos nuostatai, 6–7 p.

¹⁹ Strateginio valdymo įstatymas; Strateginio valdymo metodika; Stebėsenos rodiklių gairės.

²⁰ Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“.

²¹ NVO plėtros įstatymas, 4 ir 7 str.

²² 2021-10-10 susitarimas dėl aktyvaus senėjimo politikos įgyvendinimo.

1.1. Nėra integralios politikos aktyviam senėjimui skatinti

5. Tarptautiniu lygmeniu nuo 2002 m. deklaruojamas siekis užtikrinti VAA įtrauktį ir gerovę²³. Vienu prioritetų laikomas užimtumas, glaudžiai susijęs su aktyvaus senėjimo skatinimu, taip pat pabrėžiama būtinybė sudaryti sąlygas VAA visapusiškai dalyvauti politinėje, socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje veikloje. Tarptautiniame Madrido veiksmų plane dėl visuomenės senėjimo išskiriamos trys prioritetinės sritys: VAA ir vystymasis, sveikatos ir gerovės stiprinimas senatvėje bei palankių ir palaikančių aplinkų kūrimas. Šie tikslai detalizuojami į dešimt įsipareigojimų, apimančių įvairias gyvenimo sritis – senėjimo integravimas į visas politikos sritis; integracija ir dalyvavimas; teisingas ir tvarus ekonomikos augimas; socialinė apsauga; darbo rinkos; MVG; gyvenimo kokybė ir savarankiškas gyvenimas; lyčių lygybės užtikrinimas; šeimos ir kartų solidarumas; regioninis bendradarbiavimas²⁴. VAA gerovė suprantama kaip sveikatos, saugios aplinkos, socialinio dalyvavimo, ekonominio saugumo, mokymosi galimybių, orumo ir teisių užtikrinimo visuma, kuri efektyviai veikia tik esant visų šių sričių pusiausvyrai.
6. Vertinome, ar apibrėžtoje valstybės politikoje identifikuotos VAA gerovės sritys ir aktyvaus senėjimo skatinimo svarba sprendžiant su visuomenės amžėjimu susijusias problemas; ar šalies strateginio lygmens dokumentuose nustatytas bent vienas tikslas ir (ar) uždavinys dėl aktyvaus senėjimo skatinimo ir bent vienas poveikio rodiklis, matuojantis tikslo ir (ar) uždavinio įgyvendinimą; ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA NVO veikloms, skatinančioms aktyvų senėjimą, finansuoti ir ar pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai tokių priemonių įgyvendinimo rezultatams matuoti.
7. Lietuvoje nėra apibrėžtos valstybės politikos dėl aktyvaus senėjimo ir nėra identifikuotos VAA gerovės sritys. Senėjimas pripažįstamas viena svarbiausių demografinių problemų, turinčių įtakos visoms gyvenimo sritims²⁵, tačiau integralios politikos nėra. Iniciatyvos išskaidytos per atskiras sritis – socialinę ir sveikatos apsaugą, švietimą, darbo rinką. Pabrėžiami darbo rinkos pokyčiai, skurdo mažinimas, o ne visapusiška VAA gerovė, apimant įvairias socialinės įtraukties sritis. Remiantis strateginių dokumentų analize ir SADM pateikta informacija, nėra vienos strategijos ar įstatymo, kuris apibrėžtų VAA gerovę. VAA klausimai išskaidyti tarp skirtingų valstybės valdymo sričių, o tikslai, priemonės ir rodikliai taikomi bendrai visiems gyventojams, neišskiriant VAA. Tai lemia fragmentišką priemonių VAA įgyvendinimą, finansavimo išskaidymą tarp sričių, nepakankamą stebėseną ir VAA poreikių atliepimą.
8. Rengiamas Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymo projektas. Juo siekiama sukurti labiau integruotą ir nuoseklų požiūrį – apibrėžti pagrindinius tikslus, institucijų bei NVO vaidmenis, įtvirtinti vyresnio žmogaus sąvoką. Projekte numatytos VAA politikos kryptys. Projekto rengimas rodo, kad žengiama sistemingos politikos link, tačiau kol kas nėra integruoto požiūrio į aktyvaus senėjimo ir VAA politiką.

²³ 2002 m. Madride vykusioje II Pasaulinėje senėjimo asamblėjoje buvo priimta Politinė deklaracija ir Tarptautinis Madrido veiksmų planas dėl visuomenės senėjimo, kuriais siekiama užtikrinti VAA įtrauktį ir gerovę.

²⁴ UNECE regioninė įgyvendinimo strategija.

²⁵ Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“.

9. Lietuvos demografinio senėjimo koeficientas²⁶ nuolat didėja ir rodo visuomenės senėjimą (2022 m. – 134, 2025 m. – 148). Kai kuriuose regionuose situacija itin sudėtinga (pvz., Utenos apskrityje – 243). Medianinis šalies gyventojų amžius²⁷ 2023 m. pradžioje buvo 44 metai (vyrų – 40, moterų – 47). Nuo 2013 m. pradžios šalies gyventojų medianinis amžius pailgėjo 2 metais. 2023 m. pradžioje vyrų medianinis amžius buvo 7 metais trumpesnis negu moterų²⁸. Dėl laukiančio didelio demografinio šoko jau dabar reikalinga apibrėžta VAA politika. Reikia užtikrinti vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumą, įvairiomis formomis skatinti sveikesnį visuomenės gyvenimo būdą²⁹.
10. Politikoje nėra nuosekliai identifikuota aktyvaus senėjimo skatinimo svarba, sprendžiant su visuomenės amžėjimu susijusias problemas. Valstybės strateginiuose dokumentuose dažniausiai minimos temos: socialinės apsaugos stiprinimas, kokybiška sveikatos priežiūra, sveika gyvensena, MVG, kartų solidarumas. Aktyvaus senėjimo skatinimas juose daugiausia siejamas tik su dalyvavimu darbo rinkoje. Trūksta visapusiško požiūrio į aktyvų senėjimą, apimant dalyvavimą politinėje, socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje veiklose.
11. Šalies strateginio lygmens dokumentuose pripažįstamas demografinio senėjimo poveikis ir būtinybė reaguoti į iššūkius skatinant VAA aktyvumą ir užimtumą³⁰, tačiau trūksta strateginės krypties, tikslo ir (ar) uždavinio, kurie būtų tiesiogiai skirti aktyvaus senėjimo skatinimui. Dauguma uždavinių apima visus gyventojus, įskaitant VAA, pavyzdžiui, NPP uždaviniai 2.2. „Didinti asmenų su negalia ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę“ ir 2.7. „Stiprinti socialinio aktyvumo ir socialinės atsakomybės nuostatas visuomenėje bei bendruomeniškumą“ apima ir VAA grupę, tačiau jų poveikis aktyviam senėjimui yra netiesioginis. SADM nurodė, kad NPP tikslai yra plačiai apimantys, todėl konkretus tikslas ar uždavinys aktyviam senėjimui nebuvo suformuluotas.
12. Šalies strateginio lygmens dokumentuose nenustatytas nė vienas poveikio rodiklis, matuojantis aktyvaus senėjimo skatinimo uždavinių įgyvendinimą. NPP tikslai ir uždaviniai apima plačias tikslines grupes, todėl nebuvo numatyti atskiri rodikliai, skirti VAA. Egzistuoja vienintelis susijęs rodiklis – 65 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis³¹. Jis yra svarbus, tačiau nepakankamas vertinant visus aktyvaus senėjimo aspektus. SADM pripažįsta, kad egzistuojantys rodikliai (pvz., skurdo rizika) nėra pakankami vertinant aktyvaus senėjimo uždavinių įgyvendinimą. Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymo projekte siūloma įpareigoti Vyriausybę parengti vyresnio amžiaus žmonių politikos plėtros programą, kurioje būtų numatyti konkretūs tikslai ir uždaviniai, priemonės ir rodikliai, skirti būtent aktyvaus senėjimo skatinimui. Taip būtų peržiūrėtas ir NPP bei jo įgyvendinimo programos, kad tinkamai atlieptų šios tikslinės grupės poreikius.
13. VAA apklausos duomenimis, 40 proc. (328 iš 810) į pensiją išėjusių respondentų³² per pastaruosius 12 mėnesių nebuvo aktyvūs – nebedirbo, neužsiėmė savanoriška veikla ir

²⁶ Demografinės senatvės koeficientas – pagyvenusių (65 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus metų pradžioje.

²⁷ Medianinis gyventojų amžius – tokia gyventojų amžiaus reikšmė, kuri atitinka variacinės eilutės vidurinę reikšmę, t. y. dalija gyventojus į dvi vienodas dalis taip, kad pusė jų yra jaunesni nei medianinio amžiaus, kita pusė – vyresni.

²⁸ [Gyventojų senėjimas - Oficialiosios statistikos portalas](#).

²⁹ EBPO 2025 m. Lietuvos ekonominė apžvalga.

³⁰ „Lietuva 2050“.

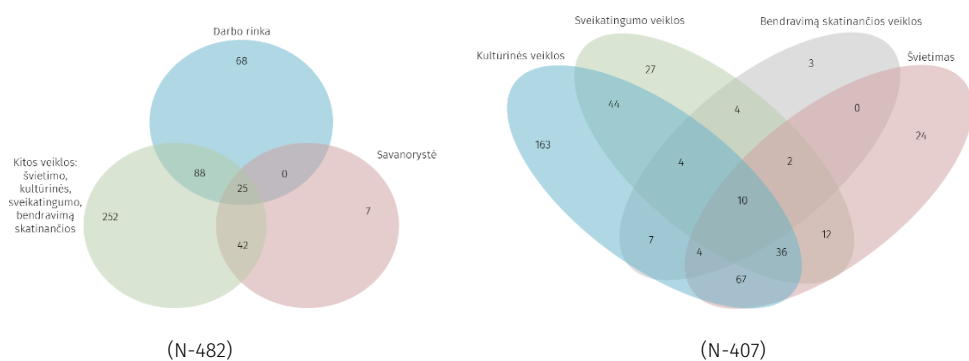
³¹ Rodiklio reikšmės: 2022 m. – 39,5 proc., 2023 m. – 36,1 proc., 2024 m. – 36,1 proc., 2025 m. siektina – 35 proc.

³² VAA apklausoje dalyvavo 777 pensinio amžiaus sulaukę ir 33 į išankstinę pensiją išėję respondentai – iš viso 810. Iš jų neaktyvūs buvo 40 proc. (315 iš 777) pensinio amžiaus ir 39 proc. (13 iš 33) išėjusių į išankstinę pensiją.

nedalyvavo nė vienoje iš kitų veiklų: švietimo (TAU, kiti mokymai ar paskaitos, pvz., apie istoriją, meną, asmeninius finansus, pasiruošimą karo grėsmei, kompiuterinį raštingumą), kultūrinėje (pvz., ekskursijose, spektakliuose, koncertuose, parodose), sveikatingumo (pvz., mankštos, žygiai, paskaitos apie sveikatą ar mitybą), bendravimą skatinančioje (pvz., psichologinės konsultacijos, pagalbos linijos).

14. VAA apklausos duomenys rodo, kad 5,2 proc. (25 iš 482) į pensiją išėjusių respondentų buvo aktyvūs visose srityse – dirbo, savanoriavo ir dalyvavo bent vienoje iš kitų veiklų, organizuotų jų gyvenamojoje vietovėje: švietimo, kultūrinėje, sveikatingumo ar bendravimą skatinančioje. Didžiausia dalis – 84 proc. (407 iš 482) – aktyvių respondentų dalyvavo bent vienoje iš kitų veiklų, daugiausia (40 proc., 163 iš 407) – tik kultūrinėse veiklose, o 2,5 proc. (10 iš 407) dalyvavo visose – švietimo, kultūrinėse, sveikatingumo ir bendravimą skatinančiose (3 pav.).

3 pav. Darbo rinkoje*, savanoriškose ar kitose veiklose dalyvaujančių pensininkų (respondentų) skaičius

* Pagal galiojantį reglamentavimą, išankstinę pensiją pasirinkę respondentai negali dalyvauti darbo rinkoje.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

15. Lietuvoje nėra numatyto biudžeto aktyvaus senėjimo politikai įgyvendinti. Pinigai skirstomi horizontaliai per skirtingų ministerijų programas, dažniausiai be aiškios nuorodos į VAA poreikius. Dauguma priemonių skirtos visiems gyventojams, todėl negalima nustatyti, kokia biudžeto dalis tenka būtent VAA politikai. SADM patvirtino, kad VAA gerovės politikos finansavimas nėra konsoliduotas, o išskaidytas per skirtingas programas ir priemones. Prie aktyvaus senėjimo skatinimo prisideda veiklos, kurios dažnai finansuojamos ES pinigais, pavyzdžiui, švietimo, užimtumo didinimo, bendruomenių plėtros, todėl kyla rizika dėl tokių veiklų tęstinumo užtikrinimo: mažėjant šiam finansavimui, kyla ilgalaikės, nuo ES paramos nepriklausomos, aktyvaus senėjimo finansavimo strategijos poreikis.
16. SADM priemonės, kuriose gali dalyvauti VAA, didžiąja dalimi apima ministerijos strateginio veiklos plano programos „Socialinė sutelktis (solidarumas)“ bei „Užimtumo didinimas“³³. Ministerijos ir UT pateiktais duomenimis, 2022–2025 m. I pusm. priemonėms, kuriose gali dalyvauti VAA, iš valstybės biudžeto iš viso panaudota 16 mln. Eur, iš jų: 13 mln. Eur – VAA dalyvavimui ADRPP; 2,8 mln. Eur – VAA atstovaujančių NVO projektams finansuoti

³³ Ministerijos nuomone, bendruomeninės veiklos stiprinimo priemonė, per kurią savivaldybėse bendruomeninės organizacijos įgyvendina projektus atitinkamose srityse, niekaip nėra orientuota į VAA grupę ar aktyvaus senėjimo temą.

(1 lentelė). Be to, per audituojamą laikotarpį 15,8 mlrd. Eur panaudota senatvės pensijų išmokoms³⁴.

1 lentelė. 2022–2025 m. III ketv. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos panaudotas valstybės biudžeto finansavimas su vyresnio amžiaus asmenų aktyviu senėjimu susijusioms priemonėms, mln. Eur.

Priemonės	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m. I pusr.	Iš viso
Užimtumo didinimas (ADRPP)					
VAA (60+) dalyvavimui ADRPP	1,67	5,06	4,37	1,86	13,0
Socialinė sutelktis (solidarumas)					
Didinti senyvo amžiaus asmenų socialinį aktyvumą ³⁵	0	0	0	0	0
NVO projektai teikti emocinės psichologinės pagalbos telefonu paslaugas VAA	0,26	0,22	0,24	0,14	0,86
Teikti paramą VAA atstovaujančių NVO veiklai	0,3	0,19	0,18	0,14	0,81
Remti bendrus jaunimo ir VAA NVO projektus, ugdant VAA gebėjimus IT srityje	0,19	0,3	0,28	0,22	0,99
VAA atstovaujančių NVO projektų, skirtų VAA aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime skatinti ³⁶	-	-	0,062	0,024	0,09
VAA atstovaujančių NVO projektų, skirtų VAA atsparumui dezinformacijai didinti	-	-	-	0,07	0,07
NVO projektai savanoriškos veiklos, skirtos dialogui tarp kartų plėtoti ir VAA įtraukčiai į savanorystę skatinti ³⁷	0,094	-	-	-	0,09
Ugdyti VAA kompetencijas ir suteikti jiems kvalifikaciją, siekiant didinti dalyvavimą darbo rinkoje ir savanoriškoje veikloje	0,057	-	-	-	0,06
Ministerijos valdymas					
Vykdyti nacionalinius bei tarptautinius ir ES programų projektus, studijas, tyrimus (komandiruotės, nacionalinės ir tarptautinės konferencijos-seminarai, kurie susiję su VAA)	0,009	0,005	0,022	0,015	0,05
Iš viso:	2,58	5,78	5,15	2,47	16

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos planavimo dokumentus ir pateiktą informaciją.

17. 2022–2025 m. SADM įgyvendino programos „Socialinė sutelktis (solidarumas)“ priemones, susijusias su aktyvaus senėjimo skatinimu ir skirtas VAA atstovaujančių NVO projektams finansuoti. Konkursų aprašų ir jų vykdymo informacijos analizė parodė, kad audituojamuoju laikotarpiu 3 NVO projektų atrankos konkursų nuostatuose reikalavimai pareiškėjams padidinti, o 2 naujų projektų atrankos konkursų reikalavimai nustatyti nepagrįstai aukšti, pavyzdžiui, 10 m. VAA atstovavimo patirtis (2 lentelė). Konkursai tapo palankesni labiau patyrusioms ir didesnės struktūroms NVO, mažėjo konkursuose

³⁴ 2022 m. – 3,5 mlrd., 2023 m. – 4 mlrd., 2024 m. – 4,5 mlrd., 2025 m. III ketv. – 3,8 mlrd. Eur.

³⁵ Ministerija nurodo, kad priemonė „Didinti senyvo amžiaus asmenų socialinį aktyvumą“ yra „nepiniginė“, t. y. jai neplanuotas finansavimas. Priemonė parengta vadovaujantis EBPO analizės dėl aktyvaus senėjimo skatinimo Lietuvoje išvadomis bei rekomendacijomis, siekiant VAA įtraukties į visuomenės gyvenimą. Įgyvendinant priemonę, planuojamas teisės aktų keitimas / rengimas, siekiant aiškiau apibrėžti kompetentingų ministerijų ir savivaldybių įgaliojimus ir atsakomybę, VAA reikalų tarybos stiprinimą bei informuotumo didinimo kampanijas.

³⁶ Šių projektų veiklos apima VAA grupinių susibūrimų, taikant „draugų rato“ principą, organizavimą; VAA talentų mugių, kuriose galėtų keistis savo pagamintais daiktais ir juos pardavinėti, organizavimą; VAA informavimą, konsultavimą teisiniais, socialiniais klausimais; mokymus / seminarus, supažindinančius VAA su galimybėmis įsitraukti į visuomenės gyvenimą, darbo rinką, neformalųjų suaugusiųjų švietimą.

³⁷ Priemonė įgyvendinta pagal Ilgalaikių neigiamų COVID-19 pandemijos pasekmių visuomenės psichikos sveikatai mažinimo veikslių 2021–2022 metų planą, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro 2020-07-03 įsakymu Nr. V-1596.

dalyvaujančių NVO skaičius. Nors formaliai reikalavimų griežtinimas buvo grindžiamas kokybės siekiu, nėra duomenų, kad pakeitimai turėjo poveikį veiklų kokybei, konkursų dokumentuose nepagrindžiama, kad mažiau patyrusios NVO užtikrina prastesnę kokybę, ir nepaaiškinama, kaip sugriežtinti reikalavimai pagerino projektų kokybę³⁸.

2 lentelė. 2022–2025 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdytų nevyriausybinių organizacijų projektų atrankos konkursų reikalavimai, dalyvavusių organizacijų ir veiklų dalyvių skaičiai

Projektų finansavimo konkurso pavadinimas	Konkursų reikalavimų pokyčiai	Konkurse dalyvavusių NVO skaičius	Veiklose dalyvavusių VAA skaičius, tūkst.
VAA atstovaujančių NVO rėmimo projektai	2022–2023 m.: ≥ 3 m. VAA atstovavimo patirtis ≥ 10 padalinių / skyrių	2022 m. – 7 2024 m. – 6 (sumažėjo 14 proc.)	2022 m. – 44,2 2023 m. – 43,5 2024 m. – 29,4
	2024–2025 m.: ≥ 5 m. VAA atstovavimo patirtis ≥ 10 padalinių / skyrių ≥ 4 m. patirtis, įgyvendinant VAA veiklas		
Bendri jaunimo ir VAA NVO projektai (IT gebėjimams ugdyti)	2022–2023 m. nebuvo	2022 m. – 33 2024 m. – 7 (sumažėjo 79 proc.)	2022 m. – 0,75 2023 m. – 1,2 2024 m. – 1,2
	2024–2025 m.: ≥ 10 NVO vienijimo patirtis ≥ 8 m. veikla		
Emocinės pagalbos VAA telefonu projektai	2022–2023 m. ≥ 3 m. pagalbos telefonu patirtis	2022–2024 m.: po 1 kasmet	2022 m. – 4,7 2023 m. – 5,9 2024 m. – 10,4
	2024–2025 m.: ≥ 4 m. pagalbos telefonu patirtis 2 m. darbo patirtis savanoriškos veiklos koordinatoriams	2025 m. – 5 (sumažinus reikalavimus, įsitraukė daugiau dalyvių)	
	2025 m.: ≥ 3 metų darbo su VAA patirtis 1 VAA įgyvendintas projektas		
VAA aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime skatinti skirti projektai	≥ 10 m. VAA atstovavimo patirtis ≥ 4 filialai ≥ 3 m. patirtis, įgyvendinant VAA veiklas Veikla nacionaliniu ar regioniniu mastu	2024 m. finansavimą gavo 2 2025 m. – 1 (4 iš 5 paraiškų atmetos neatitikus kriterijų) (sumažėjo 50 proc.)	2024 m. – 14,5 2025 m. planas: ≥ 10 VAA per 1 susibūrimą
VAA atsparumui dezinformacijai didinti skirti projektai	≥ 10 m. VAA atstovavimo patirtis ≥ 4 filialai ≥ 3 m. patirtis VAA projektų vykdytojams	2025 m. dalyvavo 7 NVO, finansavimą gavo 5	2025 m. planas: ≥ 5 renginiai ≥ 250 VAA

Šaltinis – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos projektų atrankos konkursų dokumentai.

18. 2022–2024 m. pasiekti ne visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA NVO finansavimo priemonių įgyvendinimo rezultatams matuoti (3 lentelė): finansuota mažiau nei planuota VAA atstovaujančių NVO (6 vietoj 7). Emocinės pagalbos telefonu projekto rezultatai (asmenų skaičius) kasmet viršijo siektiną reikšmę keletą kartų (2022 m. – 1,6, 2023 m. – 2, 2024 m. – 3,5 karto), o tai rodo neambicingų rodiklių nustatymą. Vienam iš konkursų rodiklis nenustatytas. Nustatyti finansuotų projektų skaičiaus rodikliai nefiksavo projektų kokybės ar poveikio ir nebuvo pritaikyti vertinti VAA įtraukties ar aktyvaus senėjimo skatinimo realių rezultatų. Pavyzdžiui, 2022–2024 m. ypač sumažėjo VAA

³⁸ SADM teigia, kad didesnė NVO patirtis turėtų užtikrinti kokybiškesnį projektų įgyvendinimą, tęstinumą ir turėtų geriau atitikti VAA interesus.

atstovaujančių NVO veiklos rėmimo projektų dalyvių skaičius – nuo 44,2 iki 29,4 tūkst., tačiau toks rodiklis nematuotas, priežastys neišanalizuotos. Nebuvo įvertinta veiklų kokybė ir jų atitiktis tikslinės grupės poreikiams, neatskleista projekto pridėtinė vertė, socialinio poveikio ar paslaugų prieinamumo pokyčiai. SADM nuomone, tai lemia poreikį toliau stiprinti rezultatus ir poveikio stebėseną.

3 lentelė. Valstybės planavimo dokumentuose numatyti stebėsenos rodikliai, skirti NVO stiprinimo priemonių įgyvendinimo rezultatams matuoti ir jų įgyvendinimas 2022–2024 m., mln. Eur

Stebėsenos rodikliai ir jų matavimo vienetai	Kasmetinis siekis 2022–2027 m.	2022 m. rezultatas	2023 m. rezultatas	2024 m. rezultatas
VAA, kuriems suteikta emocinė, psichologinė ir informacinė pagalba, skaičius (asmenys)	3 000	4 703	5 901	10 444
Paramą gavusių VAA atstovaujančių NVO skaičius (vienetai)	7	6	6	6
Paremtų bendrų jaunimo ir VAA NVO projektų skaičius (vienetai)	6	8	8	6
VAA aktyviam dalyvavimui visuomenės gyvenime skatinti*	Nenumatyta	-	-	-

*Rodiklis nenustatytas.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkursų dokumentus.

19. 2022–2025 m. SADM vykdė dvi tęstines priemones, kurių metu organizuotuose konkursuose dalyvavo VAA atstovaujanti NVO kartu su kitomis įvairių sričių NVO: „Įgyvendinti NVO ir bendruomeninės veiklos stiprinimo priemonės“ ir „Įgyvendinti NVO fondo veiklą“. 2022–2024 m. iš viso buvo finansuoti 257 NVO institucinio stiprinimo projektai, kuriems panaudota 7,7 mln. Eur, o 2025 m. 95 NVO skirta 2,7 mln. Eur. Iš jų 14 VAA atstovaujančių NVO³⁹ projektams panaudota ar skirta 0,3 mln. Eur (4 lentelė).

4 lentelė. 2022–2024 m. nevyriausybinių organizacijų instituciniam stiprinimui panaudoti ir 2025 m. skirti valstybės biudžeto pinigai, mln. Eur

Projektai	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m. (skirta)	Iš viso
NVO vienijančių asociacijų projektai	-	-	-	-	-
Nacionalinių NVO projektai	0,054	-	0,045	-	0,1
NVO institucinio stiprinimo didelės apimties projektai	-	-	-	0,043	-
NVO institucinio stiprinimo mažos apimties projektai	0,064	0,019	0,043	0,025	0,19
Iš viso	0,12	0,019	0,088	0,068	0,3

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkursų dokumentus.

20. SADM atsakinga už NVO politiką Lietuvoje, todėl iki 2024 m. rinko ir sistemino informaciją apie visų valstybės ir savivaldybių institucijų skiriamą finansavimą NVO. SADM nurodė, kad savivaldybių ir kitų ministerijų teikiamas duomenys apie NVO nebuvo tikslūs, jų masinis rinkimas kūrė didelę administracinę našta ir nesuteikė vertės politikos formavimui⁴⁰, todėl

³⁹ Senjorų dienos centras „Keturlapis dobilas“, VšĮ „Senjorų avilys“, Lietuvos EURAG asociacija, M. Čiuželio labdaros ir paramos fondas, Vilniaus miesto pagyvenusių žmonių asociacija, VšĮ „Pasaulis senjorams“, Medardo Čoboto TAU, visuomeninė organizacija „Senjorų pasaulis“.

⁴⁰ SADM kartu su VDA ir Registrų centru ieško sprendimo – pasitelkus Registrų centre registruojamą NVO žymą, užtikrinti, kad duomenys apie NVO ir joms teikiamą finansavimą būtų automatiškai ir patikimai teikiami į VDA duomenų ežerą.

nuo 2024 m. tokių duomenų neberenka. Pagal SADM viešai skelbiamą informaciją⁴¹, 2023–2024 m. NVO projektus finansavo SAM, VRM ir ŽŪM. SAM skelbė Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo pinigais finansuotų prevencinių projektų, socialinės informacinės kampanijos ir mokslinių tyrimų projektų finansavimo konkursą, jam numatyta 1,27 mln. Eur. VRM skyrė 1,7 mln. Eur⁴² finansavimą paramai vietos plėtros strategijų rengimui. ŽŪM numatė finansavimą pagal 2 projektus, kuriems numatyta skirti 1,7 mln. Eur: parama kaimo bendruomenėms (0,9 mln. Eur) ir Lietuvos kaimo tinklo srities renginių komunikacijos priemonėms (0,8 mln. Eur). ŽŪM taip pat finansuoja priemonę Bendruomenių inicijuota vietos plėtra „LEADER“, kuriai 5 metų laikotarpiui numatyta 76 mln. Eur ES pinigų. Projektą įgyvendina 49 vietos veiklos grupės. Veiklos gali prisidėti prie aktyvaus senėjimo skatinimo šalies miestuose ir kaimuose didinant VAA įtrauktį į bendruomenines veiklas (pvz., krepšinio aikštelės įrengimas, bendruomenės namų statyba, Alsėdžių gimnazijos valgyklos pritaikymas bendruomenės poreikiams), tačiau SADM ir finansavimą skiriančios institucijos neturi duomenų, kurie projektai ir kiek susiję su VAA aktyvumo skatinimu, kokia dalis finansavimo tam panaudota.

21. Neturint aiškaus ir tiesiogiai nurodyto tikslo, uždavinio ar rodiklių aktyvaus senėjimo skatinimui, nenustačius rezultatų ir poveikį matuojančių rodiklių NVO projektams, politika vykdoma fragmentiškai: ribojamos galimybės užtikrinti ilgalaikį, koordinuotą ir veiksmingą planavimą, įgyvendinimą, poveikio vertinimą ir atliepti sparčiai augančios VAA grupės poreikius.

1.2. Nepakankamai koordinuojama aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų veikla

22. Vertinome, ar nustatytos aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijos ir ar institucija tokias funkcijas vykdo.
23. SADM ministrui pavesta⁴³ pažeidžiamų asmenų grupių socialinės įtraukties valdymo sritis. Nuo 2024 m. rugsėjo mėn. SADM nuostatuose nustatyta funkcija formuoti aktyvaus senėjimo ir VAA (60 metų ir vyresnių) socialinės įtraukties politiką, organizuoti ir koordinuoti jos įgyvendinimą, užtikrinant jų galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime⁴⁴. Nuostatuose nustatyta, ką ministerija turi atlikti kaip koordinuojanti institucija. Teisiniu požiūriu nustatytos atsakomybių ribos sudaro pagrindą SADM veikti kaip nacionalinei lyderei aktyvaus senėjimo srityje – tiek politikos formavimo, tiek įgyvendinimo koordinavimo lygmenimis.
24. SADM nuostatų, metinių veiklos planų ir ataskaitų (nuo 2022 m.) bei ministerijos pateiktos kitos informacijos analizė parodė, kad nors SADM pavestos senstančios visuomenės aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijos, audituojamuoju laikotarpiu ji ne visas jas pakankamai vykdė (5 lentelė).

⁴¹ Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/neyvriausybinu-organizaciju-politika/nvo-teikiamas-finansavimas/nvo-teikiamas-finansavimas-2023/> (žiūrėta 2026-03-12).

⁴² Pinigai skirti miestų vietos veiklos grupėms, o jų ne mažiau nei 1/3 narių turi sudaryti bendruomeninės ir (ar) kitos nevyriausybines organizacijas.

⁴³ Vyriausybės nutarimas dėl ministrams pavestų valdymo sričių, 7.11 p.

⁴⁴ SADM nuostatai, 7.12 p.

5 lentelė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos aktyvus senėjimo ir vyresnio amžiaus asmenų (60 m. ir vyresnių) socialinės įtraukties politikos, jos įgyvendinimo organizavimo ir koordinavimo funkcijos

Ministerijai pavestos funkcijos		Funkcijų vykdymas			
		2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m. III ketv.
Galioja iki 2024-09-09	Galioja nuo 2024-09-10				
Analizuoti situaciją dėl VAA (nuo 55 metų) asmenų, kitų pažeidžiamų ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų atskirties mažinimo.	Analizuoti VAA (60 metų ir vyresnių) padėtį Lietuvoje ⁴⁵ .	✓	✓	✗	✗
Rengti ir teikti Vyriausybei teisės aktų projektus dėl VAA (nuo 55 metų) asmenų, kitų pažeidžiamų ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų atskirties mažinimo.	Rengti teisės aktų projektus, kaip skatinti VAA socialinę įtrauktį.	✓	✓	✓	✓
—	Rengti pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, kaip skatinti VAA socialinę įtrauktį.	—	—	✗	✗
—	Teikti pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms dėl VAA socialinės įtraukties galimybių užtikrinimo.	—	—	✗	✗
Koordinuoti socialinės atskirties ir skurdo mažinimo priemonių įgyvendinimą.	Koordinuoti priemonių, skirtų VAA socialinei įtraukčiai skatinti, įgyvendinimą.	—	—	✗	✗

✓ - vykdyta, ✗ - vykdyta nepakankamai, — - nenumatyta.

Šaltinis – Valstybes kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatus, pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją.

25. SADM pavestų senstančios visuomenės aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijų vykdymas buvo fragmentiškas, o ne nuoseklus strateginis procesas, grindžiamas sistemingu stebėsenos rezultatais:

- ✓ Ministerija pagal poreikį analizavo tam tikrus VAA padėties aspektus, rengdama teisės aktus, ataskaitas ar informaciją įvairioms institucijoms. SADM atliko vienkartinę VAA situacijos apžvalgą, skirtą Jungtinių Tautų Europos ekonominei komisijai teikiamai Madrido tarptautinio veiksmų plano dėl senėjimo įgyvendinimo ataskaitai, taip pat dalyvavo EBPO ekspertų atliktame aktyvus senėjimo skatinimo Lietuvoje vertinime. Tačiau VAA padėties vertinimo procesas neapibrėžtas, nenustatytas periodiškumas, analizuojami aspektai, duomenų šaltiniai ir pan., nėra sukurta nuolatinė stebėsenos sistema, kuri leistų sistemingai vertinti VAA padėtį nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu.
- ✓ Parengti teisės aktai daugiausia buvo susiję su SADM VAA atstovaujančių NVO konkursų organizavimu. Pastaraisiais metais SADM dalyvauja rengiant Lietuvos Respublikos Seimo inicijuotą Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymo projektą.
- ✓ Pasiūlymų valstybės ir savivaldybių institucijoms rengimas ir teikimas vykdomas fragmentiškai, reaguojant į išsakytus VAA poreikius epizodinių renginių ir diskusijų metu, nes poreikių vertinimo procesas nėra nuoseklus ir nuolatinis, jis išlieka

⁴⁵ 2022 m. ataskaita apie Madrido tarptautinio veiksmų plano dėl senėjimo ir jo regioninės įgyvendinimo strategijos įgyvendinimo, pateikta Jungtinių Tautų Europos ekonominei komisijai. 2023 m. kartu su EBPO ekspertais atlikta senyvo amžiaus asmenų socialinio aktyvumo situacijos analizė, parengta ataskaita. Kasmet SADM užsakymu yra atliekamas Piliietinės galios indekso tyrimas, tačiau tai tik vienas aspektų, bet ne VAA padėties analizė. Todėl lentelėje žymime, kad 2024–2025 m. VAA padėties analizė nebuvo atliekama.

neformalizuotas. Ministerija nurodė, kad neturi parengto specialaus proceso, pagal kurį galėtų rengti ir teikti pasiūlymus dėl VAA socialinės įtraukties, todėl tai priklauso nuo situacijos, formos ir terminų. Tam tikri susiję pasiūlymai teikiami SADM VAA taryboje.

26. Tarpinstitucinio priemonių, skirtų VAA socialinei įtraukčiai skatinti, įgyvendinimo koordinavimas nepakankamas, nors VAA politika yra horizontali, išdėstyta skirtingose valstybės valdymo srityse, su tuo susijusi skirtingų ministerijų ir institucijų veikla. Ministerijos nuomone, jos veikla, įgyvendinant koordinavimo funkciją, apima tik SADM srities veiklas, daugiausia – VAA atstovaujančių NVO konkursų organizavimą. Kitų aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų – ministerijų, jų sričių įstaigų, savivaldybių, vykdoma veikla šioje srityje nekoordinuojama, pavyzdžiui, VRM ir ŽŪM, kurios prisideda prie VAA aktyvumo skatinimo, įtraukiant juos į bendruomenines veiklas. Nors teisiniu lygmeniu SADM pavesta formuoti ir koordinuoti aktyvaus senėjimo politiką, praktinis šios funkcijos įgyvendinimas išlieka ribotas dėl nepakankamų žmogiškųjų išteklių ir pajėgumų. SADM Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupė – tai padalinys, kuris atsakingas už aktyvaus senėjimo politikos formavimą ir įgyvendinimą. Jo uždavinys – siekti, kad didėtų VAA socialinis aktyvumas, inicijuoti ir teikti pasiūlymus dėl teisėkūros iniciatyvų VAA socialinės įtraukties srityje, koordinuoti rengimą ar dalyvauti rengiant šias iniciatyvas ir jas įgyvendinančių teisės aktų projektus⁴⁶. Šios grupės darbuotojų pareigybių aprašymų analizė parodė, kad 3 darbuotojų funkcijos yra susijusios su VAA socialine įtrauktimi, VAA politikos tobulinimu, stebėseną, tačiau funkcijos dėl aktyvaus senėjimo politikos formavimo ir įgyvendinimo yra priskirtos tik vienam darbuotojui. EBPO ekspertai⁴⁷ pabrėžė, kad viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios užduočių vykdymo pajėgumai yra riboti, yra ta, kad nėra specialaus skyriaus ar departamento, atsakingo už aktyvaus senėjimo darbotvarkės įgyvendinimą. Šie ištekliai neužtikrina, kad ministerija galėtų rezultatyviai veikti kaip nacionalinė lyderė aktyvaus senėjimo srityje.
27. SADM nuomone, būtų svarbu įgyvendinti nuoseklesnę VAA poreikių analizę tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu. Geresnis VAA politikos koordinavimas ir VAA įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu planuojamas Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymo projekte. Jame, be kita ko, daugiau dėmesio numatyta skirti VAA situacijos analizei ir stebėsenai. Planuojama sukurti VAA situacijos stebėsenos sistemą, teikiančią patikimus, informatyvius ir detalius duomenis apie VAA poreikius, suskirstytus pagal lytį, socialinę ir ekonominę padėtį, gebėjimus ir kitas svarbias charakteristikas nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu.
28. VAA interesų atstovavimas, formuojant ir įgyvendinant aktyvaus senėjimo skatinimo politiką, yra fragmentiškas, nenuoseklus ir nepakankamai koordinuotas nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu. VAA interesams nacionaliniu lygmeniu atstovauja Vyresnio amžiaus žmonių reikalų taryba prie SADM, kurios tikslas – užtikrinti veiksmingą valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų ir VAA interesams atstovaujančių NVO bendradarbiavimą. Tarybos posėdžiuose dalyvauja VAA atstovaujančios NVO ir ministerijų atstovai, tačiau savivaldybių dalyvavimas nepakankamas: tik 2 iš 10 posėdžių (2022–2025 m.) dalyvavo savivaldybės atstovas⁴⁸. Posėdžių protokoluose nėra informacijos apie tarybos ir savivaldybių bendradarbiavimą VAA klausimais bei savivaldybių pozicijos atstovavimą. Viena iš tarybos funkcijų – teikti pasiūlymus Vyriausybei, ministerijoms,

⁴⁶ Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupės nuostatai, 5.1 p.

⁴⁷ EBPO ataskaita „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje“, 2023 m.

⁴⁸ 2024-05-17 ir 2025-06-20 dalyvavo Vilniaus miesto sav. administracijos atstovas.

institucijoms ir įstaigoms dėl VAA reikmes atitinkančios ir socialinį teisingumą įgyvendinančios socialinės politikos formavimo. Nustatėme, kad oficialių pasiūlymų taryba nebuvo pateikusi, nors atskiri tarybos nariai (ypač iš LSA) siūlė plėtoti „Socialinio recepto“ iniciatyvą. 2023 m. EBPO rekomendavo⁴⁹ stiprinti koordinavimą per nacionalinę tarybą.

29. Savivaldybėse VAA atstovai / koordinatoriai nėra paskirti, nes tam nėra teisinio pagrindo. Nei SADM, nei LSA neturi duomenų, kuriose savivaldybėse koordinatorių etatai jau yra įsteigti ar veikia VAA tarybos. VAA koordinatoriaus paskyrimas galėtų užtikrinti nuolatinį ryšį tarp savivaldybių ir valstybės institucijų bei padėtų efektyviau atstovauti VAA interesams vietos lygmeniu. VAA atstovavimo savivaldybėse problemą turėtų spręsti rengiamas Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymas – SADM nurodė, kad įstatymo projekte planuojama numatyti koordinatoriaus etato įteisinimą. Pavyzdžiui, Lietuvoje jaunimo politiką įgyvendina Jaunimo reikalų agentūra⁵⁰ ir savivaldybių jaunimo koordinatoriai, tačiau, VAA atstovų nuomone⁵¹, trūksta šalies politikos dėmesio VAA poreikiams ir problemoms, nors visuomenė sensta ir VAA dalis kasmet didėja.
30. Užsienio šalių patirtis rodo, kad geriausiai VAA interesams atstovaujama, kai yra stipri nacionalinė institucija, aktyvus savivaldybių vaidmuo, sprendimai grindžiami duomenimis ir tyrimais, veikia aiški atstovavimo sistema ir į sprendimų priėmimą įtraukiami patys VAA. Suomijoje VAA interesams atstovauja institucijos – Nacionalinis sveikatos ir gerovės institutas, teikiantis duomenimis grįstą ekspertinę informaciją sprendimų priėmimui, ir nepriklausomas pagyvenusių žmonių ombudsmenas, o Norvegijoje yra įkurtas senėjimo politikos centras (pavyzdys).

Vyresnio amžiaus asmenų interesų atstovavimo Suomijoje ir Norvegijoje pavyzdžiai

Suomijos pagyvenusių žmonių ombudsmeno institucija

Vyresnio amžiaus žmonių ombudsmenas – tai nepriklausomas teisių gynėjas, kurio užduotis yra stebėti, kaip įgyvendinamos vyresnių žmonių teisės, vertinti įstatymų ir sprendimų poveikį šiai grupei, teikti siūlymus ir aktyviai ginti jų interesus. Ombudsmenas skiriamas penkerių metų kadencijai, o jo veiklos prioritetai – kova su amžiaus diskriminacija, vyresnių žmonių sveikatos stiprinimas, investicijų į jų priežiūrą skatinimas bei teisių užtikrinimas skaitmeninėje visuomenėje. Ombudsmeno veiklą remia septynių ekspertų Vyresnio amžiaus įtakingų asmenų grupė, vertinanti strateginius tikslus ir padedanti stiprinti ombudsmeno įtaką visuomenėje.

Norvegijos pavyzdžiai apie VAA interesų atstovavimą

✓ Senėjimo politikos centras

Valstybės finansuojamas centras, kuris užsako ir koordinuoja mokslinius tyrimus apie senėjimą, rengia mokymus ir skleidžia tyrimų rezultatus; daugiausia tyrinėja vyresnio amžiaus darbuotojų padėtį ir iššūkius darbo rinkoje, tokius kaip diskriminacijos baimė, ribotos mokymosi galimybės ar karjeros augimo trukdžiai.

✓ Amžiui palankus Norvegijos centras

Tai nacionalinis kompetencijų centras, kuris padeda kurti senatvei palankias bendruomenes ir siekia, kad senjorai kuo ilgiau gyventų savarankišką, prasmingą ir kokybišką gyvenimą; jis įgyvendina nacionalinę „Amžiui palankios Norvegijos“ programą.

⁴⁹ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“ (2023 m.).

⁵⁰ Jaunimo reikalų agentūros veiklos tikslai: užtikrinti visumą jaunimo poreikius atitinkančių priemonių ir paslaugų, teikiamų nacionaliniu, tarptautiniu ir regioniniu lygiu, siekiant sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei ir jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą; užtikrinti kitų institucijų įgyvendinamų priemonių ir paslaugų, skirtų jaunimui, stebėseną bei siūlymų tobulinti bendras programas, susijusias su priemonių, paslaugų jaunimui kokybės gerinimu, teikimą, taip pat šių programų kūrimą; užtikrinti žiniomis ir faktais grįstą jaunimo politikos įgyvendinimą, jaunimo poreikių nustatymą ir naujų priemonių, paslaugų kūrimą.

⁵¹ 2025-02-05 Švietimo ir mokslo komiteto posėdžio metu svarstant Vyresnių žmonių politikos pagrindų įstatymą NVO atstovų išsakytą nuomonė.

✓ **Oslo savivaldybės Ullern rajono pagyvenusių žmonių užimtumo centras**

Tai bendruomenės erdvė, kur VAA reguliariai susitinka, dalyvauja veiklose ir teikia savo nuomonę, o pagrindinis tikslas – skatinti aktyvumą, sveikatą ir socialinį įsitraukimą.

✓ **Oslo pagyvenusių žmonių taryba**

Visose savivaldybėse veikianti taryba, kuri rūpinasi senjorų interesais – prižiūri, kad infrastruktūra, transportas ir viešos erdvės būtų pritaikytos vyresniems žmonėms, ir teikia rekomendacijas savivaldybei pagal savo kadencijos veiklos planą.

31. SADM nuomone, Norvegijos modelis galėtų būti pritaikytas Lietuvoje, nes šaliai reikia stiprios, nepriklausomos VAA tarybos, kuri teiktų pasiūlymus Vyriausybei ir padėtų formuoti su VAA susijusius sprendimus. Konstruktyvus tarybos dialogas su institucijomis ir bendri veiksmai įgyvendinant senėjimo politiką leistų veiksmingiau tenkinti senstančios visuomenės poreikius. Lietuvos visuomenei senstant, vertėtų svarstyti ir senatvei palankaus centro steigimą, kuris atliktų senėjimo politikos atstovavimo funkciją ir kurtų savivaldybių, dirbančių senatvei palankios aplinkos kūrimo srityje, tinklą.
32. Aktyvaus senėjimo skatinimo politikos koordinavimas ir numatytas finansavimas – konkretūs asignavimai VAA politikos organizavimui ir koordinavimui – užtikrintų nuoseklų, visapusišką ir duomenimis grįstą, į VAA poreikius orientuotos politikos formavimą ir įgyvendinimą nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu. Aktyvesnis savivaldybių atstovų dalyvavimas Vyresnio amžiaus žmonių reikalų taryboje prie SADM sustiprintų valstybės ir savivaldos bendradarbiavimą, sudarytų sąlygas sistemingiau atliepti VAA poreikius ir priimti pagrįstus sprendimus. Tai leistų savivaldybės aktyviau įtraukti į senėjimo politikos formavimą, o pati politika taptų labiau orientuota į realius bendruomenių poreikius.

2. NEPAKANKAMAI SKATINAMAS VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ DALYVAVIMAS DARBO RINKOJE IR SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS, SIEKIAM Kuo ILGIAU IŠLAIKYTI JUOS AKTYVIUS

33. Strateginio valdymo procese priimant sprendimus paslaugų prieinamumui VAA gerinti, turi būti užtikrinamas darnumo ir integralumo principas, t. y. viešojo valdymo sprendimai ir planavimo dokumentai turi būti tarpusavyje susieti aiškiais loginiais ryšiais, kad būtų pasiekta ilgalaikė valstybės pažanga ir efektyviai valdomi finansiniai ištekliai⁵². Be to, turi būti atsižvelgiama į Vyriausybės programą, nacionalines darbotvarkes ir ankstesnių metų patirtį, o pažangos priemonės ir jų rezultato rodikliai turi būti aiškiai nustatyti, pasiekiami ir periodiškai stebimi, kad užtikrintų įrodymų pagrindu grindžiamą valdymą ir rezultatų vertinimą⁵³.
34. EBPO akcentuoja svarbą sistemingai rinkti duomenis ir įrodymus apie vyresnių žmonių poreikius, suskirstytus pagal lytį, socialinę ir ekonominę padėtį, geografinę vietovę, (ne)galios būseną ir kitas svarbias savybes, įskaitant konsultacijas, kurios būtų jiems prieinamos ir įtraukios⁵⁴.

⁵² Strateginio valdymo įstatymas, 4 str. 1 p., 3 p.; 8 str. 1 d.; 9 str. 1 p.

⁵³ Strateginio valdymo metodika, 173, 178 p.; Strateginio valdymo sistemoje naudojamų rodiklių gairės, 9.5–9.6 p.

⁵⁴ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023 m.).

2.1. Valstybės veiksmai nepakankami pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje

35. Amžiaus diskriminacija Lietuvoje tebėra reikšminga problema ir darbo santykiai yra viena iš sričių, kurioje asmenys dažniausiai jaučia galimą diskriminaciją dėl amžiaus⁵⁵. EBPO rekomenduoja atsisakyti privalomo išėjimo į pensiją visiems valstybės tarnautojams ir užtikrinti, kad sprendimai dėl darbo vietų būtų grindžiami kompetencija, o ne amžiumi⁵⁶. Ši kryptis atitinka Darbo kodekso nuostatas, įtvirtinančias darbo teisės subjektų lygybę, nepaisant amžiaus⁵⁷, taip pat Lygių galimybių įstatymo nuostatas, nustatančias vienodus atleidimo iš darbo kriterijus⁵⁸. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas garantuoja saugias darbo sąlygas visiems darbuotojams, nepriklausomai nuo amžiaus⁵⁹, o ES teisė nustato aiškų reikalavimą užtikrinti vienodą požiūrį darbo vietoje ir draudžia diskriminaciją dėl amžiaus⁶⁰.
36. „Lietuva 2050“ strategijoje išdėstyti demografiniai scenarijai ir vis spartėjantis VAA ir darbingo amžiaus gyventojų santykio augimas rodo, kad būtina ilgalaikė, nuosekli VAA užimtumo didinimo politika⁶¹. Demografijos, migracijos ir integracijos politikos strategijoje numatyta užduotis užtikrinti VAA dalyvavimą darbo rinkoje⁶², o SADM yra įpareigota koordinuoti jų socialinės įtraukties stiprinimą⁶³. Tarptautinės organizacijos rekomenduoja valstybėms narėms aktyviai integruoti VAA į užimtumo politiką⁶⁴, nurodo, kad platesnis gyventojų įsitraukimas į darbo rinką gali reikšmingai sumažinti senėjimo poveikį šalies ekonomikai⁶⁵.
37. EBPO akcentuoja, kad siekiant ilgiau išlaikyti VAA aktyvumą, būtina sudaryti sąlygas jų nuolatiniam kvalifikacijos kėlimui ir persikvalifikavimui⁶⁶. Šias nuostatas sustiprina ES skaitmeninių principų deklaracija, numatanti pareigą sudaryti galimybes prisitaikyti prie darbo skaitmenizacijos keliamų iššūkių⁶⁷. Vyriausybei siūloma rengti priemonių planus, skirtus darbdavių skatinimui įdarbinti 50+ amžiaus asmenis ir išlaikyti juos darbo rinkoje⁶⁸.
38. Lankstus darbo organizavimas yra veiksminga priemonė, leidžianti atliepti skirtingų amžiaus grupių poreikius ir palaikyti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą⁶⁹. HI rekomendacijos taip pat pabrėžia lanksčių išėjimo į pensiją modelių, rotacijos schemų ir suaugusiųjų švietimo svarbą⁷⁰. Be to, tarptautinė praktika rodo, kad konsultavimas prieš

⁵⁵ Lygių galimybių kontrolieriaus praktika „VAA diskriminacija darbe“.

⁵⁶ EBPO ataskaita „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje“ (2023 m.).

⁵⁷ Darbo kodekso 2 str.

⁵⁸ Lygių galimybių įstatymo 7 str.

⁵⁹ Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 3 str. 1 d.

⁶⁰ Direktyva 2000/78/EB.

⁶¹ Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“.

⁶² Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategija.

⁶³ SADM nuostatai, 20.2., 20.3. p.

⁶⁴ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2014).

⁶⁵ EBPO Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2025 m.

⁶⁶ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023 m.).

⁶⁷ Europos skaitmeninio dešimtmečio deklaracija 2023/C 23/01.

⁶⁸ Lygių galimybių kontrolieriaus 2023 m. veiklos ataskaita (2024 m.).

⁶⁹ EU-OSHA saugių darbo vietų kampanijos vadovas (2016–2017 m.).

⁷⁰ Higienos instituto metodinės rekomendacijos.

pensiją gali padėti VAA priimti labiau pagrįstus sprendimus ir palaikyti jų motyvaciją tęsti užimtumą⁷¹.

39. Vyriausybės programoje numatyta plėtoti sidabrinės ekonomikos priemones, įskaitant lankstesnį darbo grafiką, mokestines paskatas darbdaviams, perkvalifikavimo programas bei sveikatinimo priemones dirbantiems pensinio amžiaus žmonėms⁷². Statistikos duomenys rodo, kad Lietuva turi aukštą 55–64 m. asmenų užimtumą (69 proc.), tačiau didelė dalis pensiją gaunančių darbuotojų per šešis mėnesius nustoja dirbti, o tai rodo sisteminių pokyčių poreikį⁷³. Moksliniai tyrimai taip pat patvirtina, kad šalyje egzistuoja potencialas ilgesniam VAA išlaikymui darbo rinkoje⁷⁴.
40. Vertinome, ar nė vienas teisės aktas neriboja pensinio amžiaus sulaukusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje; ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta išlaikyti pensinio amžiaus asmenis darbo rinkoje, ir pasiekti visi rodikliai, skirti tokių priemonių rezultatams matuoti; ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA pasirengimui pensijai; ar valstybėje yra nustatyta siekiama pensinio amžiaus sulaukusių asmenų užimtumo lygio rodiklio reikšmė.

Teisės aktų nuostatos dėl pensinio amžiaus sulaukusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje

41. Lietuvos teisės aktai sudaro galimybę sulaukus pensijos toliau dirbti ir gauti senatvės pensiją. Valstybės tarnautojams, teisėjams, mokslininkams galioja Valstybės tarnybos, Teismų, Mokslo ir studijų įstatymų nuostatos, kurios riboja galimybes dirbti sulaukus pensinio amžiaus (6 lentelė). Teisiniame reguliavime išliko nuostatos, kurios buvo orientuotos į darbo rinkos atnaujinimą ir jaunų darbuotojų įtraukimą, bet neatsižvelgta į šiuolaikinius visuomenės senėjimo procesus, darbo rinkos poreikius ir kompetencijų išsaugojimo būtinybę. Taip ribojamos galimybės likti dirbti viešajame sektoriuje ir kyla rizika dėl pensinio amžiaus darbuotojų diskriminacijos.

6 lentelė. Valstybės tarnybos, Mokslo ir studijų ir Teismų įstatymų nuostatos, ribojančios galimybes dirbti sulaukus pensinio amžiaus

Įstatymas	Nuostatos
Valstybės tarnybos įstatymas	<p>9 str. Priėmimo į valstybės tarnautojų pareigas reikalavimai</p> <p>1. Asmenys, priimami į valstybės tarnautojų pareigas, turi atitikti šiuos bendruosius reikalavimus: 2.) būti ne jaunesni kaip 18 m. ir ne vyresni kaip 65 m. Reikalavimas būti ne vyresniam kaip 65 m. netaikomas politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojams.</p> <p>34 str. Su valstybės tarnautojo statusu susijusios garantijos</p> <p>4. Valstybės tarnautojo, kuriam sukako 65 metai, valstybės tarnybos laikas gali būti pratęstas, jeigu jo tarnybinė veikla per paskutinius 3 metus buvo įvertinta kaip atitinkanti lūkesčius ir (ar) viršijanti lūkesčius <...> ir jis neturi galiojančių tarnybinių nuobaudų. Valstybės tarnautojo tarnybos laikas gali būti pratęsiamas ne daugiau kaip vieniems metams, bendras pratęstos tarnybos laikas negali viršyti 5 metų.</p>

⁷¹ „eLeaP®“ pensinio konsultavimo gairės (2024 m.).

⁷² XX LRV programa.

⁷³ VDA duomenys (2024 m. IV ketv.; 2023 m.).

⁷⁴ SHARE tyrimas „Vyresnio amžiaus darbuotojų išlikimas darbo rinkoje“.

Įstatymas	Nuostatos
	35 str. Valstybės tarnautojų atleidimas iš pareigų 1. Valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai: 7) valstybės tarnautojui sukanka 65 m. arba pasibaigia valstybės tarnybos pratęsimo terminas.
Teismų įstatymas	58 str. Laikas, kuriam skiriami teisėjai 1 d. Asmuo į teisėjo pareigas skiriamas iki 65 m. amžiaus <...>. Kai teisėjui sukanka 65 m. arba sueina jo paskyrimo teisėju terminas, jo įgaliojimai baigiasi. Jeigu teismo įgaliojimų laikas pasibaigia bylos (bylų) nagrinėjimo metu, jo įgaliojimai gali būti pratęsimi, kol byla (bylos) bus baigta (baigtos) nagrinėti arba jos (jų) nagrinėjimas bus atidėtas.
Mokslų ir studijų įstatymas	72 str. Priėmimas į mokslo ir studijų institucijų dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigas 5 d. Mokslo ir studijų institucija gali nustatyti neterminuotos darbo sutarties pabaigą su mokslo darbuotojais ar dėstytojais, sulaukusiais pensinio amžiaus. Tokiu atveju neterminuota darbo sutartis turi pasibaigti ne anksčiau kaip mokslo ir studijų institucijos nustatyta paskutinę studijų (mokslo) metų, kuriais mokslo darbuotojas ar dėstytojas sulaukia pensinio amžiaus, pabaigos dieną. Nutraukus neterminuotą darbo sutartį, su pensinio amžiaus sulaukusių mokslo darbuotoju ir dėstytoju gali būti tęsiami darbo santykiai pagal terminuotą darbo sutartį toms pačioms pareigoms eiti ne ilgesnį kaip 3 metų laikotarpį. Tokiai terminuotai darbo sutarčiai turi pritarti universiteto senatas (kolegijos akademinė taryba, mokslinių tyrimų instituto mokslo taryba), įvertinęs, kad šio darbuotojo darbas yra reikalingas siekiant užtikrinti mokslo ir studijų institucijoje vykdomų studijų programų ir (ar) mokslinių tyrimų tęstinumą. Tokia sutartis universiteto senato (kolegijos akademinės tarybos, mokslinių tyrimų instituto mokslo tarybos) pritarimu vieną kartą gali būti sudaroma pakartotinai. <...>.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybės tarnybos, Mokslo ir studijų, Teismų įstatymus.

42. Konstitucinis teismas konstatavo, kad amžiaus riba (65 m.) savaime nėra diskriminacija, jei ja siekiama teisėto tikslo – užtikrinti, pavyzdžiui, aukštojo mokslo kokybę, skatinti kartų kaitą ir jaunų specialistų įdarbinimą. Bet tokia amžiaus riba turi būti pagrįsta aiškiais kriterijais, kad būtų laikomasi teisinio aiškumo, proporcingumo ir nediskriminavimo principų, kad nebūtų pažeistos Konstitucijos 29 straipsnio (lygios teisės) ir 48 straipsnio 1 dalies (teisė laisvai pasirinkti darbą ar verslą) nuostatos⁷⁵.
43. Dėl Valstybės tarnybos įstatymo diskriminuojančių nuostatų keliama klausimai viešojoje erdvėje. 2024–2025 m. vyko diskusijos tarp Seimo, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, valstybės tarnautojų atstovų, kad 65 metų riba valstybės tarnyboje buvo įvesta siekiant valstybės tarnybos atsinaujinimo, tačiau atsižvelgiant į Lietuvos demografinę situaciją, šią nuostatą reikia keisti, nes galiojantis reguliavimas nepagrįstai riboja VAA teisę dirbti viešajame sektoriuje, nepaisant jų kompetencijos, patirties ar darbingumo.
44. Vyriausybė numatė iki 2026 m. II ketv. peržiūrėti ir patobulinti galiojančią valstybės tarnybos teisinį reguliavimą (pavesta VRM)⁷⁶. 2025-05-02 Seimo valstybės valdymo ir savivaldybių komitete buvo nutarta nesvarstyti parengto Valstybės tarnybos įstatymo⁷⁷ pakeitimo įstatymo projekto iki Seimo 2026 m. rudens sesijos, kai bus pateiktas sistemishkai įvertintas ir patobulintas įstatymo projektas ir su juo susijusių kitų įstatymų projektai (numatant ir apribojimų dėl amžiaus panaikinimą). SADM pateikė LRV pastabas ir pasiūlymus dėl Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimų, pritardama siūlymui panaikinti valstybės tarnautojo aukštutinę amžiaus ribą, tačiau nepateikdama pastabų dėl naujos nuostatos, pagal kurią įstaigos vadovas turėtų būti ne vyresnis nei 65 metų⁷⁸. Dėl Teismų bei Mokslo ir studijų įstatymų nuostatų keitimo pokyčiai nenumatyti.

⁷⁵ 2006 m. gegužės 31 d., 2014 m. liepos 3 d., 2020 m. liepos 8 d., 2021 m. vasario 12 d. nutarimai.

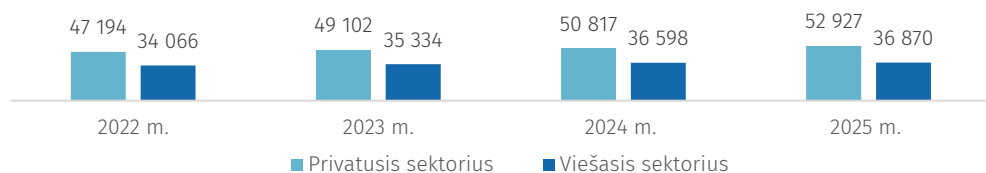
⁷⁶ XX LRV tęs XIX LRV pradėtus darbus.

⁷⁷ Valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 9, 32, 34, 35 str. pakeitimo įstatymo projektas Nr. XVP-153.

⁷⁸ 2025 m. lapkričio 14 d. SADM raštas Nr. SD-4240 (1.1.11 Mr-11).

45. LGKT duomenimis, kreipimaisi dėl galimos diskriminacijos (vyresnio) amžiaus pagrindu darbo santykių srityje sudaro nemažą dalį visų kreipimųsi, nuolat sulaukiama paklausimų ir prašymų pakonsultuoti telefonu ar gyvai, tačiau skundai nėra pateikiami (2023–2025 m. buvo 25 skundai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu, kuriuos pateikė 19 asmenų). LGKT nuomone, tokios situacijos galimai rodo šiai asmenų grupei būdingą nesaugumą ir rizikos baimę, ypač pastebimą darbo santykių srityje, vis labiau pažeidžiami tampa kur kas jaunesni asmenys, pavyzdžiui, 50+ ar dar jaunesni.
46. Remiantis Darbo kodekso nuostatomis, pensinio amžiaus sulaukę asmenys gali tęsti darbą tiek pagal darbo sutartį, tiek savarankiškai – jų teisė dirbti nėra ribojama nei dėl amžiaus, nei dėl pensijos gavimo fakto. Vis dėlto šiai darbuotojų grupei netaikomos jokios papildomos garantijos dėl lankstaus darbo formų (nuotolinio darbo, ne viso darbo laiko, lanksčiojo grafiko, individualaus ar suskaidyto darbo režimo), nors tokios priemonės galėtų prisidėti prie ilgesnio jų dalyvavimo darbo rinkoje. Darbo kodekse įteisintos nuostatos dėl lankstaus darbo formų⁷⁹ pensinio amžiaus darbuotojams taikomos bendrosiomis sąlygomis, t. y. darbdavys gali, tačiau neprivalo tenkinti jų prašymų. Skirtingai nei kitoms darbuotojų grupėms, tokioms kaip tėvai, nėsčiosios ar slaugantys asmenys, pensinio amžiaus darbuotojams nėra nustatyta teisė į privalomai tenkinamą lankstų darbo režimą. Tai gali mažinti jų galimybes išlikti darbo rinkoje.
47. Išėjimo į pensiją lankstumo Lietuvoje apžvalgos⁸⁰ rezultatai rodo, kad siekiant didinti užimtumą pensiniame amžiuje, yra svarbus neigiamų finansinių, su sveikata ir artimųjų priežiūra susijusių veiksnių ir diskriminacijos dėl amžiaus mažinimas ir teigiamų veiksnių plėtra, pavyzdžiui, palankios darbo sąlygos, darbo rinkos lankstumas ir galimybės lanksčiai pasirinkti išėjimo į pensiją kelią.
48. *Sodros* duomenimis, 2022–2025 m. Lietuvoje dirbančių pensininkų daugėjo nuo 81,3 iki 89,8 tūkst. Privačiame sektoriuje dirbo didesnė dalis visų dirbančių pensininkų, pavyzdžiui, 2024 m. – 59 proc., o viešajame – 41 proc. (4 pav.). Panašią tendenciją rodo ir VAA apklausos rezultatai: 40 proc. pensinio amžiaus sulaukusių respondentų dirba viešajame sektoriuje ir 60 proc. – privačiame. Tokiam dirbančių pensininkų pasiskirstymui gali turėti įtakos Valstybės tarnybos, Teismų bei Mokslo ir studijų įstatymų nuostatos.

4 pav. Dirbantys senatvės pensijų gavėjai pagal sektorius 2022–2024 m. gruodžio mėnesį ir 2025 m. birželio mėnesį

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* pateiktus duomenis.

⁷⁹ Darbo kodeksas, 113 str.

⁸⁰ Sidabrinės visuomenės forume, kurį 2025-10-03 organizavo Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimą koordinuojantis konsorciūmas „SHARE Lietuva“, Vilniaus universiteto mokslininkų pristatyto tyrimo „Išėjimo į pensiją lankstumas Lietuvoje“ rezultatai.

49. EBPO duomenimis, Lietuva yra viena sparčiausiai senstančių šalių Europoje. Mažėjant darbingo amžiaus žmonių skaičiui, pensijų sistema susiduria su vis didesniu spaudimu. Siekiant spręsti šį iššūkį, Lietuvoje nuo 2012 m. palaiptai didinamas pensinis amžius. Moterų pensinis amžius kasmet didėja 4 mėnesiais, o vyrų – 2 mėnesiais. Šis laipsniškas didinimas tęsis iki 2026 m., kai moterys ir vyrai išeis į pensiją vienodai – sulaukę 65 metų. 2025 m. vyrų pensinis amžius – 64 metai ir 10 mėnesių, moterų – 64 metai ir 8 mėnesiai.

Pensinio amžiaus asmenų dalyvavimo darbo rinkoje ir pasirengimo pensijai priemonių įgyvendinimas

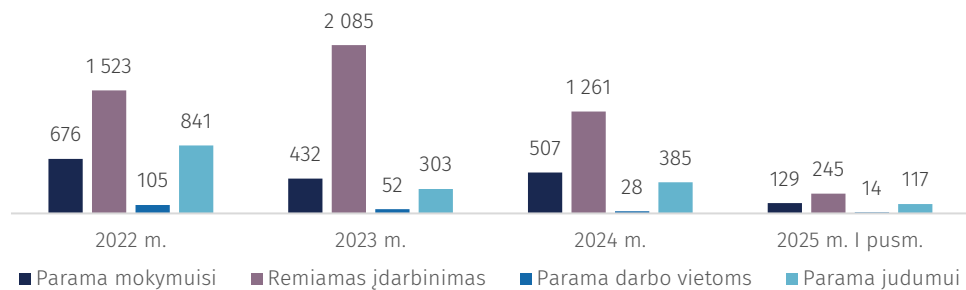
50. Valstybės planavimo dokumentuose nenumatytos ir neįgyvendinamos priemonės pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje. Dokumentuose akcentuojamas poreikis skatinti bedarbių, asmenų su negalia ar vyresnių asmenų, neapimant pensinio amžiaus grupės, galimybes likti darbo rinkoje. Priemonės numatomos asmenims iki pensinio amžiaus, nes visa užimtumo rėmimo politika ir reglamentavimas yra orientuoti į darbingo amžiaus asmenis. Pensinio amžiaus asmenų grupė paliekama be aiškios paramos, dalyvavimas darbo rinkoje daugiausia priklauso nuo individualių motyvų ir ekonominių paskatų, o ne nuo valstybės strateginių veiksmų ar politikos. SADM auditoriams patvirtino, kad 2022–2025 m. I pusr. ministerijos srityje nebuvo vykdomų veiklų, iniciatyvų ar projektų, susijusių su pensinio amžiaus asmenų išlaikymu darbo rinkoje. Nesuplanuoti ir rodikliai dėl šios grupės asmenų užimtumo.
51. Įgyvendinant XVIII LRV programą, EIM buvo pavesta sukurti ir įgyvendinti senjorų verslumo skatinimo akceleravimo programas ir verslumo ugdymo mokymus. Atsižvelgiant į tai, EIM pavaldi įstaiga VšĮ Inovacijų agentūra 2022–2024 m. vykdė verslo vystymo ir kūrimo programą „Startuok nuo 50“, orientuotą į platesnę amžiaus grupę – 50+ metų asmenis, o ne tik į senjorus (t. y. pensinio amžiaus asmenis), kaip buvo planuota LRV (pavyzdys). Dalyvių amžius nefiksuoja, todėl nėra duomenų, kiek pensinio amžiaus asmenų dalyvavo programoje, kiek jų pradėjo verslą ar liko darbo rinkoje. Neturint duomenų, negalima įvertinti programos poveikio ir naudos 60+ ar pensinio amžiaus dalyviams. Programa tęsiama ir 2025 m.

Verslo vystymo ir kūrimo programos asmenims 50+ m. „Startuok nuo 50“ pavyzdys

- ✓ Programoje gali dalyvauti 50+ m. smulkiojo ir vidutinio verslo statusą ar konkrečią verslo idėją turintys fiziniai arba juridiniai asmenys. Mokymai apima individualias konsultacijas, mentorių pagalbą, verslo tikslų formavimą, verslo modelio ir strategijos kūrimą, finansų planavimą, klientų paieškos ir pritraukimo temas. Programa finansuojama iš valstybės biudžeto ir 2022–2025 m. kainavo 0,2 mln. Eur. Kasmet suma didėja: 2022 m. – 39,6 tūkst. Eur iki 2025 m. – 61,2 tūkst. Eur.
- ✓ Verslo inovacijų agentūros duomenimis, iš viso per 2022–2025 m. laikotarpį pretendavo 577 dalyviai (2022 m. – 106; 2023 m. – 132; 2024 m. – 197, 2025 m. – 142), o 2022–2024 m. dalyvavo ir programą baigė 234 asmenys (2022 m. – 58, 2023 m. – 78 ir 2024 m. – 98). 2025 m. planuojama dalyvių skaičiaus rodiklio reikšmė yra 80. Programą kasmet baigia apie 84–91 proc. dalyvių (programą baigęs dalyvis laikomas tas, kuris dalyvavo daugiau nei pusėje suplanuotų programos veiklų). Anot agentūros, programą dalyviai vertina teigiamai, kaip naudingą, gerai organizuotą, atitinkančią jų lūkesčius (programos įvertinimas nuo 4,7 iki 4,92 iš 5 balų).
- ✓ Agentūros teigimu, projekte dalyvauja ir pensinio amžiaus asmenys, tačiau duomenys apie dalyvių amžių nėra renkami, todėl neturima duomenų, kokią dalyvių dalį jie sudaro. Apytiksliai agentūros vertinimu (turint 17 dalyvių amžiaus duomenis), 2025 m. 65+ metų amžiaus dalyviai sudarė 24 proc.

52. XX LRV programoje⁸¹ numatyta patvirtinti ir įgyvendinti vyresnio amžiaus visuomenės poreikiams skirtos sidabrinės ekonomikos plėtros strategiją, kuri apimtų galinčių ir norinčių dirbti pensinio amžiaus žmonių buvimo darbo rinkoje priemones, taip pat sveikatinimo, sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir socialinės pagalbos sprendimus, aktualius dirbantiems pensinio amžiaus žmonėms. Planuojama įgyvendinti amžėjančios visuomenės poreikiams skirtas sidabrinės ekonomikos priemones, kurios apimtų galimybių pensinio amžiaus žmonėms išlikti darbo rinkoje plėtrą (lankstesnis darbo grafikas, perkvalifikavimo programos, ribojimų dėl amžiaus mažinimas), taip pat sveikatinimo, sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir socialinės pagalbos sprendimus, aktualius dirbantiems pensinio amžiaus žmonėms. Įgyvendinant programą, EIM pavesta iki 2028 m. III ketv. sukurti ir įgyvendinti senėjančios visuomenės poreikiams skirtą sidabrinės ekonomikos verslumo akceleravimo programą, kuri sudarys sąlygas kurti produktus, padedančius VAA išlikti visuomeniniame gyvenime⁸².
53. Valstybė taiko priemones, kuriomis darbingo amžiaus asmenys (tarp jų ir VAA) skatinami dalyvauti darbo rinkoje. Papildomai yra remiama 50+ m. amžiaus grupė, kuri išskiriama kaip pažeidžiama. UT duomenimis, 2022–2024 m. iš viso ADRPP dalyvavo 8 198 VAA (50–59 m. buvo 24 070). Jų skaičius kasmet mažėjo nuo 3 145 iki 2 181 (2025 m. I pusm. – 505). Visais metais VAA tarp visų ADRPP dalyvių sudarė nedidelę dalį: 2024 m. priemonėse dalyvavo 38 tūkst. darbo ieškančių asmenų, iš jų VAA buvo 2,2 tūkst. arba 5,7 proc., 2023 m. – 7 proc., o 2022 m. – 7,2 proc. 2024 m. daugiausiai VAA (57,5 proc.) dalyvavo remiamojo įdarbinimo priemonėse⁸³ (5 pav.). Pagal UT informaciją, ADRPP dalyvių skaičius kinta atsižvelgiant į finansavimą, skiriamą priemonėms įgyvendinti.

5 pav. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavusių 60+ m. asmenų skaičius, 2022–2025 m. I pusm.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Užimtumo tarnybos pateiktus duomenis.

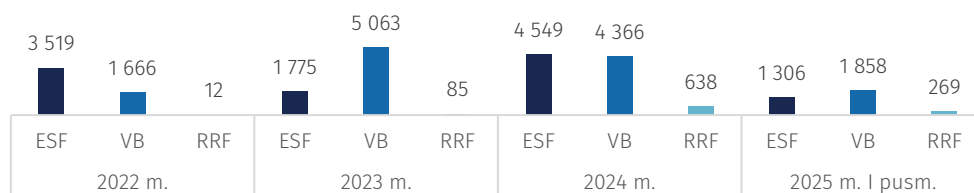
54. UT duomenimis, 2022–2024 m. iš viso VAA dalyvavimui ADRPP panaudota apie 21,7 mln. Eur, iš jų 11,1 mln. Eur buvo valstybės biudžeto pinigai (50+ m. asmenims skirtoms priemonėms iš viso panaudota 89,5 mln. Eur, iš jų 37 mln. Eur iš valstybės biudžeto). Didžiausia suma 2024 m. – 9,6 mln. Eur (6 pav.).

⁸¹ XX LRV programos 59 ir 152 p.

⁸² XX LRV programos nuostatų įgyvendinimo planas, 2.2.7. veiksmas.

⁸³ Įdarbinimo subsidijuojant priemonės metu darbdaviui negrąžintinai kompensuojama dalis įdarbinto asmens darbo užmokesčio.

6 pav. 60+ m. asmenų dalyvavimo aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse finansavimas pagal šaltinius, 2022–2025 m. I pusm., tūkst. Eur

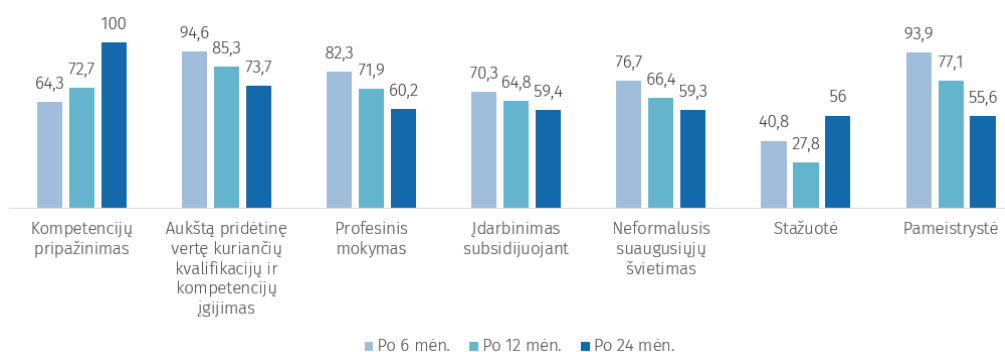

ESF – Europos socialinis fondas, VB – valstybės biudžetas, RRF – ES Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Užimtumo tarnybos pateiktus duomenis.

55. Integruojant 50+ m. asmenis į darbo rinką, populiariausia ADRPP – įdarbinimas subsidijuojant (viena iš remiamojo įdarbinimo priemonių), kurioje 2025 m. I pusm. dalyvavo 39,2 proc. visų 50+ m. ADRPP dalyvių. Tarp paramos mokymuisi priemonių populiariausia profesinis mokymas⁸⁴, kurioje dalyvavo 19,3 proc. visų šios amžiaus grupės ADRPP dalyvių (arba 48,3 proc. visų paramos mokymuisi dalyvių), o 15 proc. rinkosi aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimą. Kitos paramos mokymuisi priemonės⁸⁵ sulaukia mažiau dalyvių.
56. Stebimi ADRPP efektyvumo rodikliai apima 50+ m. amžiaus grupę, neišskiriant VAA (60+ metų). 2025 m. UT prie valstybės siekiamų tikslų įtrauktas rodiklis „Per metus užimtais tapusių vyresnių nei 50 m. amžiaus bedarbių lygis“, kurio reikšmė pirmąjį šių metų pusmetį buvo 39,2 proc. (iki 2030 m. siekiama 45 proc.). 50+ m. asmenų užimtumui didinti efektyviausios priemonės yra kompetencijų pripažinimas ir aukštą pridėtinę vertę kuriančias kompetencijas suteikiančios priemonės, kurios užtikrina ne tik greitą įsidarbinimą, bet ir ilgalaikį darbo vietos išlaikymą; kitos priemonės šioje amžiaus grupėje pasižymi ribotu tvarumu (7 pav.).

7 pav. 50+ m. asmenų dalyvavimo paramos mokymuisi ir įdarbinimo subsidijuojant priemonėse efektyvumas, 2025 m. I pusm., proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Užimtumo tarnybos pateiktus duomenis.

⁸⁴ Paramos mokymuisi priemonės skirtos UT registruotiems bedarbiams ir užimtiems asmenims, siekiantiems įgyti naują profesiją, tobulinti turimas kompetencijas arba jas oficialiai pripažinti. Pvz., profesinio mokymo priemonė skirta bedarbiams bei užimtiems asmenims mokytis ir įgyti naują profesiją ar pasitobulinti jau turimą pagal formaliojo ar neformaliojo profesinio mokymo programas. Bedarbiai, registruoti UT, siekia įgyti naują kvalifikaciją ar jos dalį – kompetenciją ir dirbti pagal ją. Užimti asmenys, registruoti UT, kuriems dėl įmonės reorganizavimo, restruktūrizavimo, modernizavimo būtina įgyti naują kvalifikaciją ar tobulinti turimą įgyjant kompetencijų.

⁸⁵ Įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, stažuotė, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas, neformalusis suaugusiųjų švietimas.

57. UT duomenimis, Užimtumo įstatyme nustatyta, kad ADRPP taikomos UT registruotiems asmenims, turintiems bedarbio arba užimto asmens statusą⁸⁶. Pensinio amžiaus asmuo neatitinka sąlygų bedarbio statusui gauti⁸⁷, tačiau jam gali būti suteiktas užimto asmens statusas, jei tokias sąlygas asmuo atitinka⁸⁸. Dėl šios priežasties, UT pensinio amžiaus asmenims, registruotiems užimto asmens statusu, gali pasiūlyti galimybę dalyvauti ADRPP⁸⁹. 2022–2024 m. I pusr. duomenimis, tokių asmenų buvo labai nedaug – nuo 0 iki 17 (7 lentelė). 2022 m. pasikeitus Užimtumo įstatymui, didėjo užimtiems asmenims taikomų ADRPP apimtis, pavyzdžiui, paramos mokymuisi priemonėse.

7 lentelė. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavę pensinio amžiaus asmenys, 2022–2025 m. I pusr.

Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m. I pusr.
Parama mokymuisi	0	9	16	3
Neformalus suaugusiųjų švietimas	0	8	8	0
Aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas	0	1	8	3
Parama darbo vietoms	0	0	1	0
Savarankiško užimtumo rėmimas / Parama verslui kurti	0	0	1	0
Iš viso	0	15	17	3

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Užimtumo tarnybos pateiktus duomenis.

58. ES valstybės įvairiomis priemonėmis skatina atidėti išėjimą į senatvės pensiją, pavyzdžiui, Švedijoje už kiekvienus darbo metus, sulaukus pensinio amžiaus, pensija padidėja ~7–8 proc., be to, galima gauti pensiją ir dirbti be apribojimų; Nyderlanduose darbdaviai skatinami išlaikyti vyresnius darbuotojus per mokesčių lengvatas ir subsidijas. 2025 m. tyrime „Vyresnio amžiaus darbuotojų išlaikymas darbo rinkoje“⁹⁰ pateikiamos rekomendacijos šalims dėl vyresnio ir pensinio amžiaus asmenų užimtumo politikos (pavyzdys).

Rekomendacijų dėl vyresnio ir pensinio amžiaus asmenų užimtumo didinimo politikos pavyzdžiai

- ✓ Skatinti darbą ir vėlesnį išėjimą į pensiją per viešąsias paskatų sistemas, kurios motyvuoja žmones likti aktyvius darbo rinkoje.
- ✓ Riboti ankstyvo išėjimo į pensiją galimybes, atsižvelgiant į darbuotojų, dirbančių sunkiomis sąlygomis ar turinčių ilgą darbo stažą, poreikius.
- ✓ Nuosekliai įgyvendinti pasiteisinusias politikos priemones ir skleisti gerąją valstybių narių praktiką. Tikslinė parama vyresnio amžiaus darbuotojams gali turėti teigiamą poveikį sektoriuose, kuriuose vyrauja ankstyvas pasitraukimas iš darbo rinkos.
- ✓ Skirti dėmesį vyresniems darbuotojams, siekiant užkirsti kelią ilgalaikiam nedarbiui, nes duomenys rodo, kad netekę darbo jie paprastai ilgiau ieško naujo. Pabrėžti vidaus perkėlimo (*redeployment*) svarbą organizacijose.

⁸⁶ Užimtumo įstatymo 20 str. 2 d.

⁸⁷ Ten pat, 22 str.

⁸⁸ Pagal Užimtumo įstatymo 3 str., užimtu asmeniu laikomas asmuo, kuris užsiima bent viena iš šių užimtumo formų: dirba pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu; yra savarankiškai dirbantis asmuo; užsiima neatlygintino užimtumo veikla.

⁸⁹ Tai taikoma ne visose ADRPP, nes skyrimas priklauso nuo konkrečios priemonės sąlygų, pavyzdžiui, subsidija darbo asistento išlaidoms gali būti skiriama tik tuo atveju, jei užimtas asmuo yra darbingo amžiaus.

⁹⁰ Eurofound – European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound is an agency of the European Union). Research report „Keeping older workers in the labour force“, publikuota 2025-03-31. Prieiga per internetą: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/keeping-older-workers-labour-force> (žiūrėta 2026-03-12).

- ✓ Didinti (sveikatos) priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, nes nemaža dalis vyresnio amžiaus darbuotojų išeina į pensiją anksčiau dėl būtinybės rūpintis kitais. Tai ypač pastebima Rytų Europos valstybėse narėse, kur ribotas paslaugų prieinamumas.
- ✓ Spręsti amžiaus diskriminacijos problemą darbo vietose. Organizacijos turi ne tik išlaikyti vyresnius darbuotojus, bet ir skatinti pensininkų sugrįžimą, šalinant diskriminaciją ir diegiant amžių atitinkančias vadybos priemones.
- ✓ Svarstyti taikyti lanksčius pensinio amžiaus modelius, kaip tai jau padaryta kai kuriose valstybėse narėse.
- ✓ Užtikrinti, kad vyresnio amžiaus darbuotojų poreikiai ir lūkesčiai būtų sistemingiau atspindėti kolektyvinėse derybose ir socialiniame dialoge, pavyzdžiui, dėl amžių atitinkančių mokymų.

59. Pensininkai Lietuvoje gali dirbti neprarasdami pensijos – jiems nereikia rinktis tarp darbo ir pensijos. Be to, dirbant jų pensija kasmet gali didėti. Dirbančių pensininkų senatvės pensijos kasmet perskaičiuojamos automatiškai, atsižvelgiant į praėjusiais metais įgytą papildomą stažą ir sumokėtas socialinio draudimo⁹¹ įmokas⁹²: turint būtinaį stažą, vidutiniškai pensija padidėja apie 12 Eur; neturint – apie 3,50 Eur. Ši tvarka skatina pensinio amžiaus asmenų aktyvumą, leidžia jiems dirbti neprarandant pensijos, o pensija didėja priklausomai nuo darbo, tačiau finansinio skatinimo požiūriu šis padidinimas nedidelis.
60. Lietuvoje galimybė visiškai derinti darbą ir senatvės pensiją yra svarbiausias pensijų lankstumo mechanizmas⁹³. Ankstyvas išėjimas į pensiją nepopuliarus dėl griežtų taisyklių⁹⁴, o pensijų atidėjimas pasirenkamas retai, nepaisant palyginti gerų sąlygų⁹⁵. 2023 m. Eurostato duomenimis, Lietuvoje apie 45 proc. naujų pensijų gavėjų tęsia darbą įprastu grafiku, o tai 3 kartus daugiau nei ES vidurkis – apie 15 proc. Lietuvoje pensinio amžiaus žmonių, ypač 65–69 m., užimtumo lygis yra vienas aukščiausių ES – 2023 m. siekė 30 proc., ES vidurkis – 15 proc. Mokslininkų teigimu⁹⁶, vienas iššūkių – informacijos apie lankstaus išėjimo į pensiją galimybes prieinamumas, nes mechanizmai neveikia, jeigu žmonės jų nežino.
61. *Sodros* duomenimis, dirbančių pensinio amžiaus asmenų pajamos (vidutinė pensija kartu su vidutiniu atlyginimu) sudaro apie 3 kartus didesnę sumą nei nedirbančių pensinio amžiaus asmenų (vidutinė pensija), pavyzdžiui, 2024 m. gruodį sumos atitinkamai buvo 1 892 ir 598,14 Eur (8 pav.).

⁹¹ Socialinio draudimo pensijų įstatymas, 19 str.

⁹² Pensijos padidėjimas priklauso nuo papildomo stažo ir įmokų. Pensija neperskaičiuojama, jei: pensininkas per metus neturėjo apmokestinamųjų pajamų; įmokos buvo per mažos; papildomas stažas nesiekė vienerių metų.

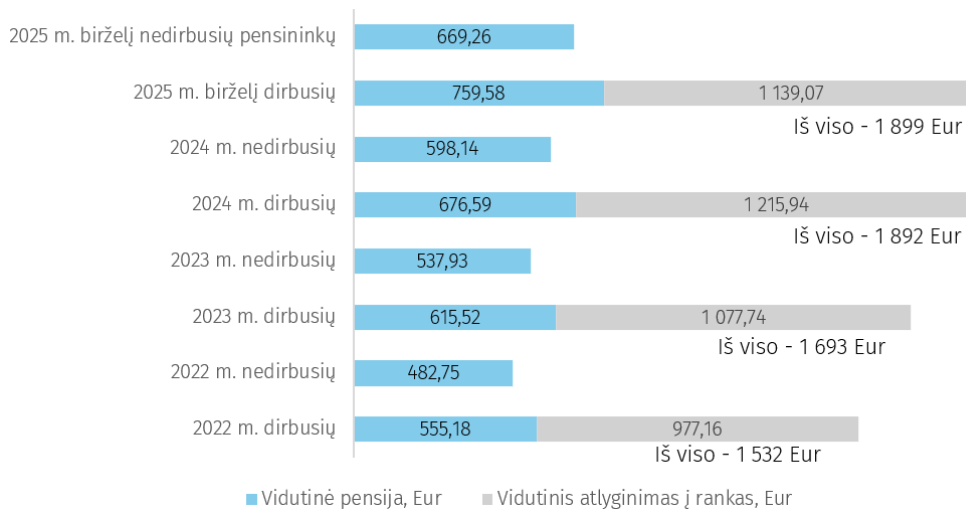
⁹³ Sidabrinės visuomenės forume VU mokslininkų 2025-10-03 pristatyto tyrimo „Išėjimo į pensiją lankstumas Lietuvoje“ rezultatai.

⁹⁴ Lietuvoje, kaip ir dar 6 ES šalyse, neleidžiama derinti išankstinės pensijos ir darbo. *Sodros* duomenimis, kasmet Lietuvoje išankstinę pensiją pasirenka apie 7–8 tūkst. žmonių.

⁹⁵ Pensijų atidėjimo galimybę numato visos ES šalys, išskyrus dvi. Lietuvoje neribojamas atidėjimo metų skaičius, bet ribojamas pensijos didinimas (5 metai). Atidėjus pensiją, ji kasmet didinama 8 proc. (kitose ES šalyse 3–10 proc.), o tai reiškia, kad maksimalus galimas padidėjimas siekia apie 40 proc. Ankstesni tyrimai rodo, kad Lietuvoje atidėjimo galimybe pasinaudoja apie tūkstantis žmonių, kurie vidutiniškai pensiją atideda 2,3 m.

⁹⁶ Sidabrinės visuomenės forume VU mokslininkų 2025-10-03 pristatyto tyrimo „Išėjimo į pensiją lankstumas Lietuvoje“ rezultatai.

8 pav. Dirbančių ir nedirbančių pensininkų pensijų ir gaunamo darbo užmokesčio (neto) 2022–2024 m. gruodžio mėn. ir 2025 m. birželio mėn. palyginimas, Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Sodros pateiktus duomenis.

62. VAA apklausos duomenimis, dėl finansinių priežasčių dirba ar dirbo 41,2 proc. pensinio amžiaus sulaukusių respondentų⁹⁷, nes senatvės pensijos, socialinių garantijų nepakanka pragyvenimui, o 35,7 proc. – siekdami padidinti savo būsimą pensiją arba remti artimuosius, pavyzdžiui, vaikus, anūkus. 2023 m. VDA atlikto pensijos ir dalyvavimo darbo rinkoje statistinio tyrimo⁹⁸ duomenys rodė panašias tendencijas – 30,5 proc. respondentų dirbo toliau, pradėję gauti senatvės pensiją, nes dirbti buvo finansiškai būtina, o 28,2 proc. dirbti buvo finansiškai patrauklu.
63. Valstybės planavimo dokumentuose nėra numatytų ir įgyvendinamų priemonių, skirtų padėti VAA pasirengti pensijai (pvz., mentorius prieš išeinant į pensiją, informacijos paketas, konsultacijos apie galimybes dalyvauti švietimo, mokymo, sveikatinimo, kultūros, savanoriškose ar kt. veiklose), o tokios priemonės padėtų žmonėms planuoti ir pasiruošti naujam gyvenimo etapui. SADM patvirtino auditoriams, kad 2022–2025 m. I pusr. ministerijos srityje nebuvo vykdomų veiklų, iniciatyvų ar projektų šiuo klausimu. Nepasirengus pensijai emociškai, socialiai, finansiškai, gali mažėti aktyvaus senėjimo galimybės, didėti socialinės atskirties ir skurdo rizika.
64. Tarptautinė patirtis rodo, kad pasirengimas pensijai, ypač per informavimą, konsultavimą (finansinį, emocinį, socialinį), turi reikšmingos naudos, padeda sklandžiau pereiti į naują gyvenimo etapą ir sumažina su pensija susijusius psichologinius iššūkius⁹⁹. 2024 m. JAV buvo atlikta apžvalga, kaip maksimaliai išnaudoti savo pensijos metus. Apžvalgoje nurodoma, kad VAA konsultavimas prieš išėjimą į pensiją gali turėti įtakos požiūriui į šį svarbų gyvenimo pokytį (pavyzdys).

⁹⁷ Į klausimą atsakė pensinio amžiaus sulaukę šiuo metu dirbantys ir pensinio amžiaus sulaukus dirbę respondentai (N-437), buvo galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų.

⁹⁸ Apklausta 5,5 tūkst. 50–74 m. amžiaus Lietuvos gyventojų. Prieiga per internetą: [Informaciniai pranešimai – Oficialiosios statistikos portalas](#) (žiūrėta 2025-09-15).

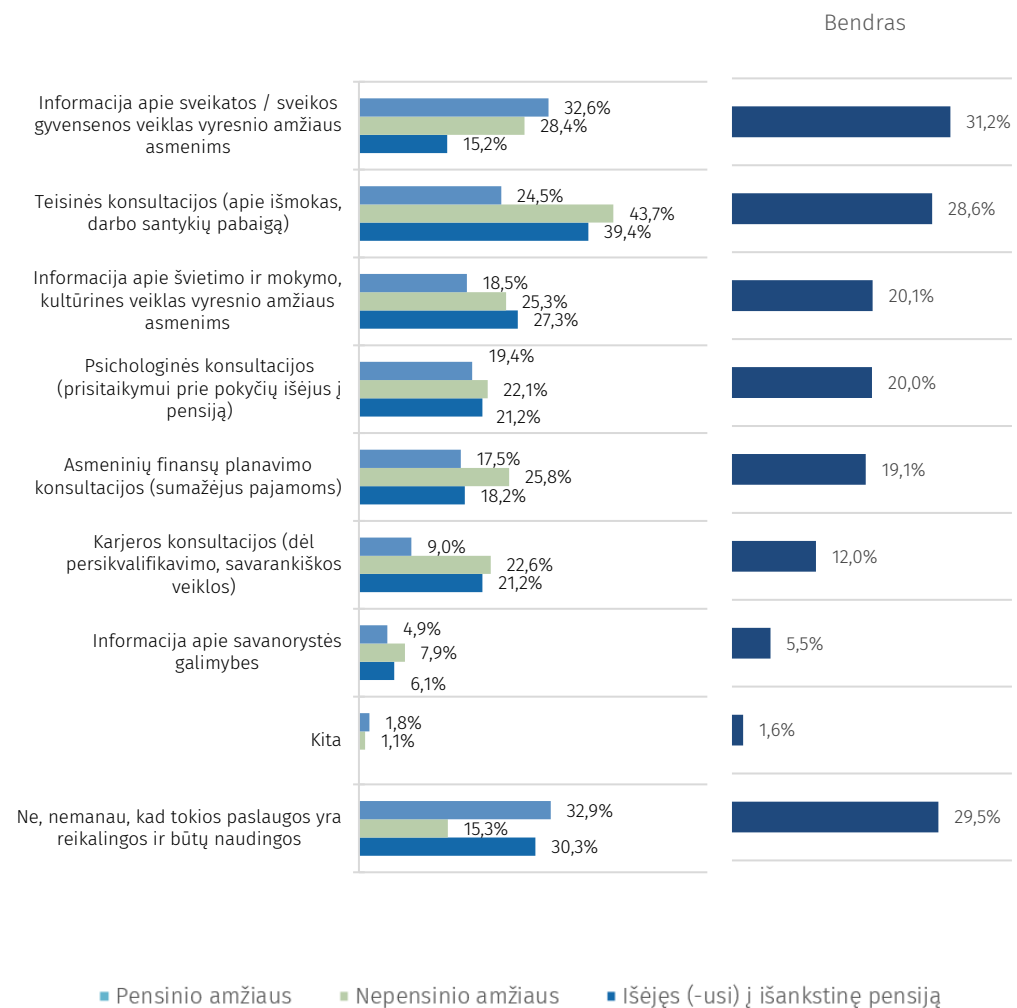
⁹⁹ „eLeaP®“ platforma (mokymosi, atitikties ir veiklos valdymo sritys, gyvybės mokslai, aviacija, gamyba, finansai, technologijos).

Tyrimo, susijusio su pasirengimo pensijai aspektais, pavyzdys

Konsultavimas apima nuo finansinio iki emocinio pasirengimo, taip suteikiant VAA galimybę priimti pagrįstus sprendimus ir užtikrintai pradėti šį naują gyvenimo etapą. Konsultavimas svarbus ir prie pensinio amžiaus artėjantiems VAA, ir svarstantiems apie ankstyvą pasitraukimą iš darbo rinkos. Finansinis pasirengimas yra sėkmingos pensijos pagrindas, konsultacijų metu įvertinama VAA esama finansinė padėtis, pensijos biudžeto sudarymas. Išėjimas į pensiją gali sukelti tikslo praradimo, netekties, netikrumo jausmus, todėl konsultacijos gali padėti pasirengti emociškai ir taip geriau juos suvaldyti. Konsultavimas apima svarbius sveikatos ir gerovės aspektus planuojant pensiją: nuo sveikatos priežiūros galimybių supratimo iki mankštos ir sveikų įpročių įtraukimo.

65. VAA apklausos duomenimis, beveik trečdalis respondentų skeptiškai vertina paslaugų, padedančių pasirengti pensijai, reikalingumą. Šis požiūris labiau būdingas pensinio amžiaus sulaukusiems asmenims. Šio amžiaus dar nesulaukę respondentai gerokai dažniau pripažįsta tokių paslaugų naudą, o tai rodo didesnę šios grupės sąmoningumą ir pasirengimo poreikį. Tiek pensininkai, tiek dar dirbantys ar į išankstinę pensiją išėję respondentai labiausiai vertina teisinę pagalbą, o mažiausiai aktuali būtų informacija apie karjeros ir savanorystės galimybes, ypač jau išėjusiems į pensiją (9 pav.).

9 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokios paslaugos, Jūsų nuomone, darbuotojui, besirengiančiam išeiti į pensiją, būtų naudingos ir padėtų pasirengti šiam gyvenimo etapui?“

Į šį klausimą atsakė visi respondentai (N=1000).

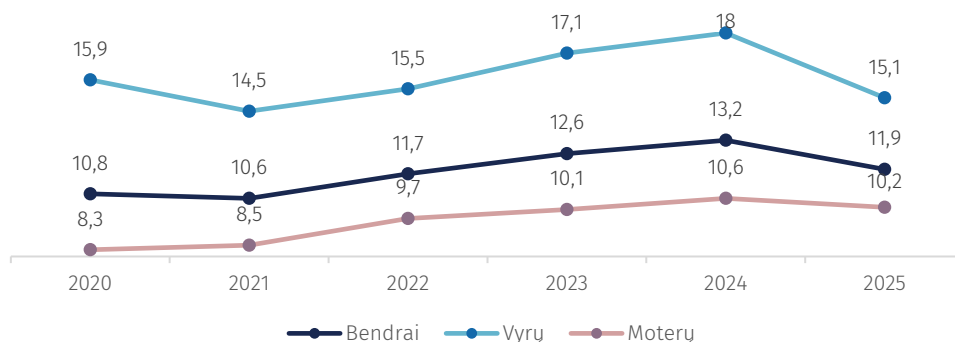
Buvo galimybė pasirinkti iki 3 atsakymų variantų, todėl procentų suma viršija 100 proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal jos užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

Pensinio amžiaus sulaukusių asmenų užimtumo lygis

66. Valstybėje nenustatyta siekiama pensinio amžiaus sulaukusių asmenų užimtumo lygio rodiklio reikšmė, rodiklis nėra įtrauktas į strateginius planavimo dokumentus. Nacionalinės užimtumo politikos dėmesys skiriamas 20–64 m. amžiaus gyventojų grupei, kurie dar nėra sulaukę pensinio amžiaus, nes 2021–2030 m. NPP vienas rodiklių yra gyventojų užimtumo lygis 20–64 m. (proc.) ir nustatytos siektinos reikšmės: 2025 m. – 78,7 proc., o 2030 m. – 80,7 proc. Nesant nustatyto tikslo dėl šių asmenų užimtumo lygio, trūksta aiškios strateginės krypties ir galimybės vertinti pažangą šioje srityje. Taip ribojamos galimybės spręsti senstančios visuomenės iššūkius ir palaikyti vyresnių žmonių įtrauktį į darbo rinką.
67. VDA duomenimis, 2021–2024 m. 65+ žmonių užimtumo lygis augo ir 2024 m. siekė 13,2 proc., 2025 m. rodiklis sumažėjo ir siekė 11,8 proc. (10 pav.). *Sodros* duomenys apie dirbančius pensininkus pagal amžiaus grupes: dalis dirbančių pensinio amžiaus asmenų yra jaunesni nei 65 m. (60–64 m. amžiaus grupėje), pavyzdžiui, 2025 m. gruodžio mėn. 4 948, arba 5,5 proc. visų dirbusių pensininkų. VDA skaičiuojamas rodiklis šių asmenų neapima.

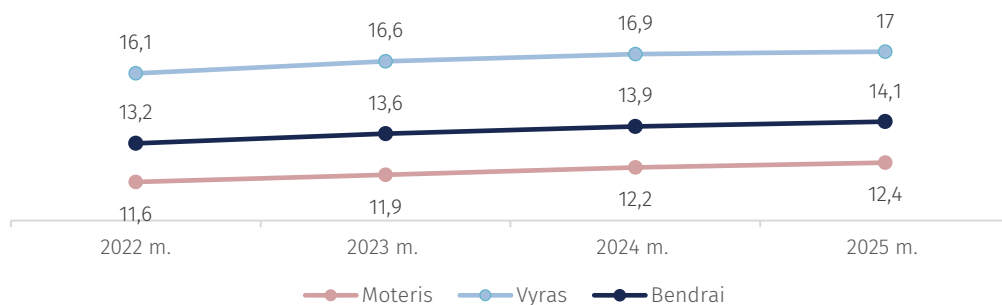
10 pav. 2020–2024 m. ir 2025 m. I pusm. 65 m. ir vyresnių asmenų užimtumo lygis Lietuvoje, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės duomenų agentūros duomenis.

68. *Sodros* duomenimis, 2022–2025 m. gruodžio mėn. Lietuvoje dirbančių senatvės pensijos gavėjų dalis iš visų senatvės pensijos gavėjų nuosekliai didėjo. Per visą laikotarpį bendrai vyrų ir moterų dalis padidėjo nuo 13,2 iki 14,1 proc. (11 pav.).

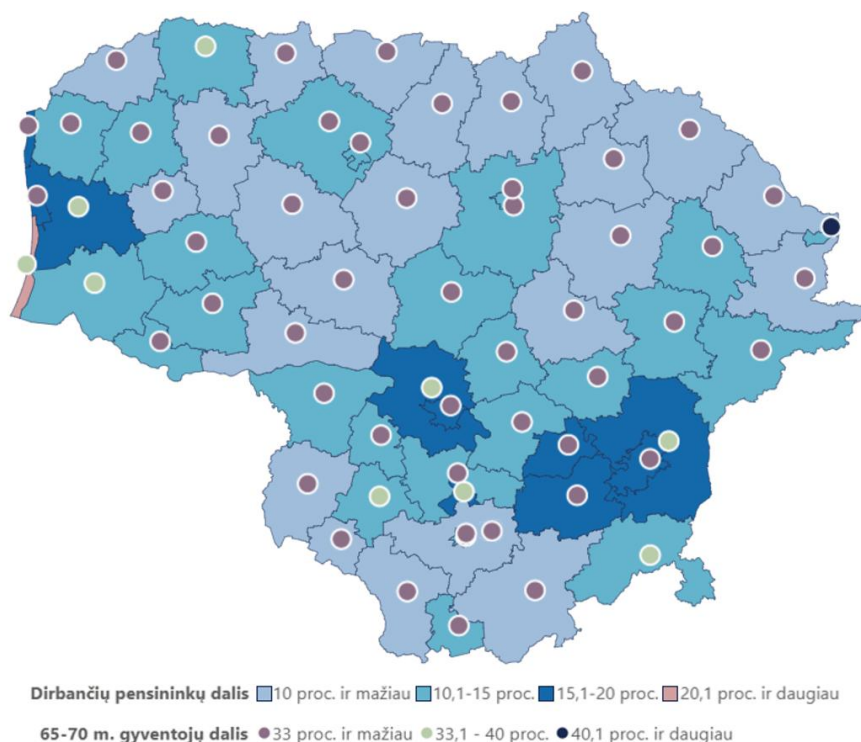
11 pav. 2022–2024 m. gruodžio ir 2025 m. birželio mėn. Lietuvoje dirbusių pensininkų dalis iš visų pensininkų, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* duomenis.

69. *Sodros* 2024 m. gruodžio mėn. duomenimis, dirbančių pensininkų dalis iš visų pensininkų tarp savivaldybių skyrėsi nuo 7,2 proc. (Lazdijų r. sav.) iki 19 proc. (Vilniaus m. ir r. bei Kauno r. sav.). Tai rodo netolygų regioninį įtraukimą į darbo rinką dėl įvairių priežasčių – regioninių ekonominių galimybių, paslaugų prieinamumo, gyventojų struktūros ir vietos valdžios iniciatyvų skirtumų. Didžiausia pensinio amžiaus žmonių dalis dirbo Neringos sav. (daugiau nei 20 proc.) ir Vilniaus, Kauno, Klaipėdos m. bei aplinkinėse savivaldybėse – nuo 15,1 iki 20 proc. Mažiausiai (iki 10 proc.) pensinio amžiaus žmonių dirbo 23 savivaldybėse (12 pav.). Nepaisant skirtingo dirbančių pensininkų lygio savivaldybėse, nė viena jų nevykdė priemonių, skirtų išlaikyti juos darbo rinkoje, nes nebuvo identifikuoto poreikio, trūko finansinių išteklių, ribota savivaldybės kompetencija (UT atsakomybė). kiti prioritetai savivaldybėje (jaunimo, darbo rinkai besirengiančių asmenų, ilgalaikių bedarbių integracija į darbo rinką).

12 pav. 2024 m. savivaldybėse dirbančių pensininkų dalis ir 65–70 m. visų savivaldybėje gyvenančių pensinio amžiaus gyventojų dalis, proc.

Neringos sav. santykis išskirtinai aukštas – 27,2 proc. visos Lietuvos mastu.

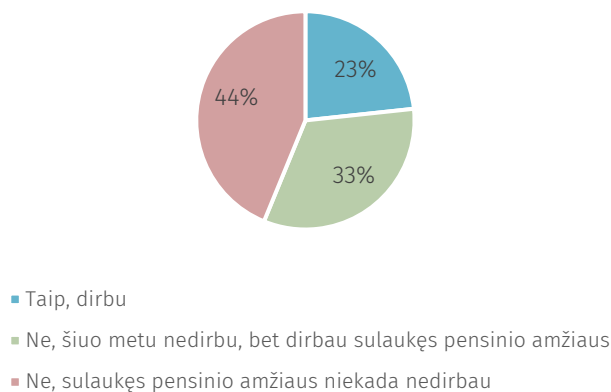
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* duomenis.

70. *Sodros* duomenų analizė parodė, kad 10 savivaldybių, kuriose 65–70 m. gyventojai, išėję į pensiją, dažniausiai dar galintys ar norintys dirbti, sudaro daugiau kaip trečdalį pensinio amžiaus gyventojų, pasižymi nevienoda jų įsitraukimo į darbo rinką situacija. Nors 6-iose iš 10 užimtumo lygis yra aukštas (daugiau nei 15 proc.), keturiose panaši demografinė struktūra neužtikrina didesnio užimtumo ir aktyvumas išlieka žemesnis nei 15 proc. (12 pav.).
71. Kai kurios šalys, tokios kaip Izraelis, nustato aiškius tikslus dėl pensinio amžiaus asmenų užimtumo, siekdamos didinti jų dalyvavimą darbo rinkoje. Tokie tikslai padeda formuoti strateginę politiką, skatina tikslingų priemonių kūrimą ir leidžia vertinti pažangą. Izraelio oficialiosios statistikos duomenimis, 2024 m. pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygis

buvo 34,8 proc. vyrų ir 21,3 proc. moterų, o 2030 m. numatytas tikslas atitinkamai 43,5 ir 28,5 proc.

72. VAA apklausa parodė, kad daugiau nei pusė respondentų (56 proc.) dirbo ar dirba sulaukę pensinio amžiaus (13 pav.). 80 proc. dirbančių ar dirbusių respondentų pensijoje dirbo be pertraukų, darbas buvo nuolatinis. Išsilavinimas labai susijęs su užimtumu pensijoje – net 77,4 proc. dirbančių ar dirbusių pensininkų turi aukštąjį išsilavinimą, šie asmenys dažniau randa galimybių ar motyvacijos tęsti darbą.

13 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar sulaukę pensinio amžiaus dirbate / dirbote darbą, už kurį mokamas atlyginimas?“

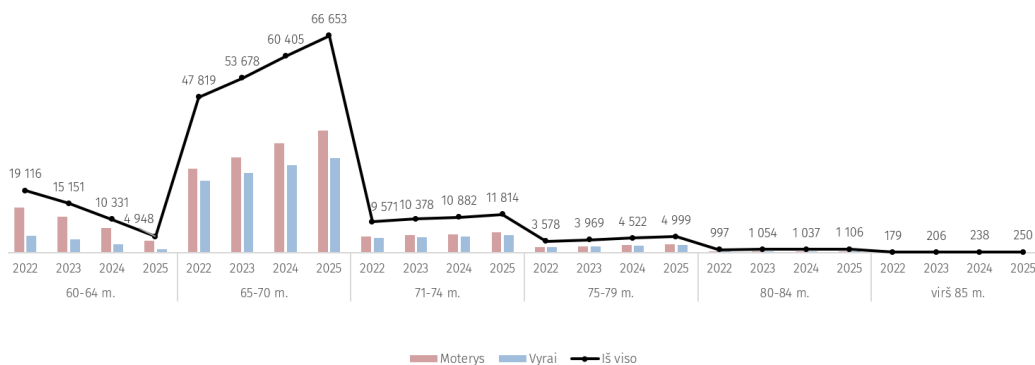

Į klausimą atsakė tik pensinio amžiaus sulaukę respondentai (N=777).

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

73. Dirbančių pensininkų struktūroje didžiausią dalį sudaro 65–70 m. amžiaus asmenys (14 pav.). *Sodros* duomenimis, 2025 m. ši amžiaus grupė sudarė 74 proc. visų dirbančių pensininkų. Visais metais šioje grupėje dirbo daugiau moterų – nuo 17 iki 29 proc. Tai rodo, kad darbo rinkoje aktyviausi yra „jaunesni“ pensininkai. *Sodros* duomenimis, kasmet daugėja ir vyriausių – vyresnių nei 90 m. amžiaus dirbančių pensininkų: 2022 m. gruodžio mėn. šioje amžiaus grupėje dirbo 10 asmenų (vyriausi 94 m.), o 2025 m. – 18 (vyriausi 97 m.).

14 pav. Dirbusių pensininkų skaičius pagal amžiaus grupes ir lytį

Pastaba: reikšmingą dirbančių 60–64 m. amžiaus pensininkų skaičiaus mažėjimą nuo 2022 iki 2025 m. galėjo lemti pensinio amžiaus ilginimas.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* duomenis.

74. Lietuvoje pensinio amžiaus asmenys pasirenka likti darbo rinkoje ilgesnį laiką. Vyrai, būdami pensijoje, vidutiniškai dirba ilgiau nei moterys. *Sodros* duomenimis, nuo 2022 m. vidutinis dirbančių pensinio amžiaus asmenų amžius pailgėjo nuo 67,4 iki 68,2 m. 2025 m. gruodžio mėn. vidutinis dirbančių pensinio amžiaus vyrų amžius buvo 68,5, moterų – 68 m.
75. VAA apklausos duomenimis, dauguma – 37,8 proc. – respondentų, sulaukę pensinio amžiaus, dirbo ar dirba 3–5 metus, o ilgesnis darbas pensijoje yra mažiau paplitęs. Trečdalis dirbo iki 2 metų. Apie penktadalis (21,9 proc.) dirbusių ir jau nebedirbančių pensininkų nurodė, kad sulaukę pensinio amžiaus dirbo ilgesnį laiką – 6–10 metų. Darbas pensijoje dažniausiai yra laikinas sprendimas, susijęs su asmeniniais poreikiais ar noru pamažu pasitraukti iš darbo rinkos.
76. *Sodros* 2025 m. birželio mėn. duomenimis, dirbantys pensinio amžiaus asmenys dažniausiai lieka specifinėse profesinėse srityse, tokiose kaip vadovavimas, švietimas, sveikatos priežiūra ir transportas (15 pav.). Šiose profesijose reikalinga ilgametė patirtis ir kvalifikacija (pvz., gydytojai, mokytojai, įmonių vadovai), jaučiamas darbo jėgos trūkumas (pvz., sveikatos priežiūra, švietimas, transportas), galimas lankstesnis darbo grafikas (ypač vadovaujančiose pareigose). Jos labiausiai priklausomos nuo pensinio amžiaus darbuotojų.

15 pav. Profesijos, kuriose 2025 m. birželio mėn. dirbo daugiausia pensininkų (daugiau negu 1 000), palyginti su kitomis profesijomis

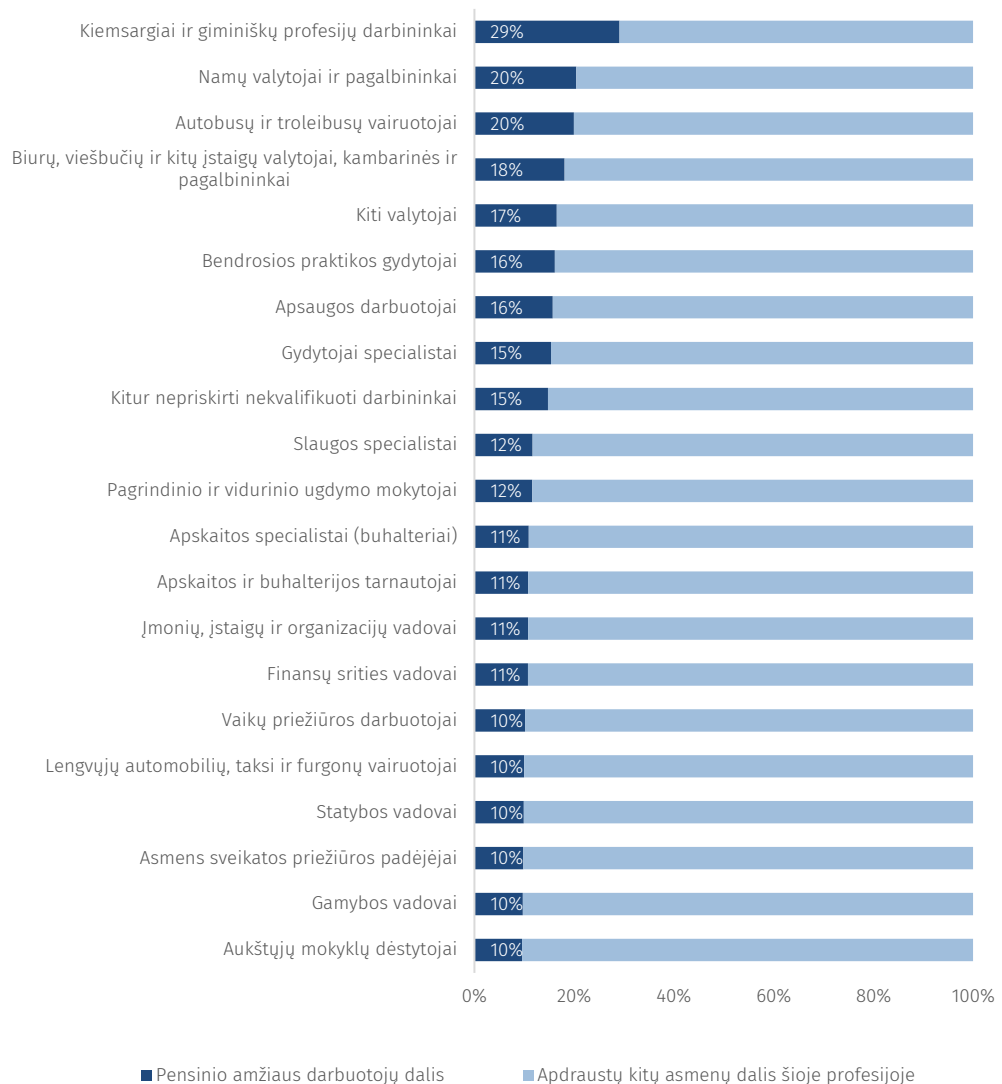

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* duomenis.

77. Kai kuriose profesijose pensininkai sudaro reikšmingą dalį visų dirbančiųjų – *Sodros* 2025 m. birželio mėn. duomenimis, iki trečdaliao (16 pav.). Tam tikros profesijos itin priklauso nuo vyresnių darbuotojų – didžiausią darbuotojų dalį pensininkai sudaro profesijose, kuriose vyrauja fizinis arba nekvalifikuotas darbas (pvz., kiemsargiai, valytojai), ir srityse,

reikalaujančiose ilgametės kvalifikacijos ir patirties (pvz., gydytojai, mokytojai, vadovai): 29 proc. kiemsargių ir giminiškų profesijų darbininkų; 15–20 proc. valytojų ir kt. ne kvalifikuotų darbininkų; 10–20 proc. vairuotojų; 10–16 proc. sveikatos srities darbuotojų; 10–12 proc. švietimo ir mokslo darbuotojų; 10–11 proc. vadovų. Pensinio amžiaus darbuotojai užpildo svarbias darbo rinkos nišas, kurios kitaip gali likti neužpildytos, pavyzdžiui, dėl per mažo naujų specialistų parengimo arba nepakankamų darbo sąlygų, kurios nevilioja jaunesnių darbuotojų. Tai rodo potencialą tikslinėms politikos priemonėms – tiek siekiant užtikrinti tinkamas darbo sąlygas vyresniems asmenims, tiek planuojant darbo jėgos atsinaujinimą šiose srityse.

16 pav. TOP profesijos, kuriose 2025 m. birželio mėn. dirbantys pensininkai sudarė didžiausią dalį (10 ir daugiau proc.) visų apdraustųjų toje profesijoje

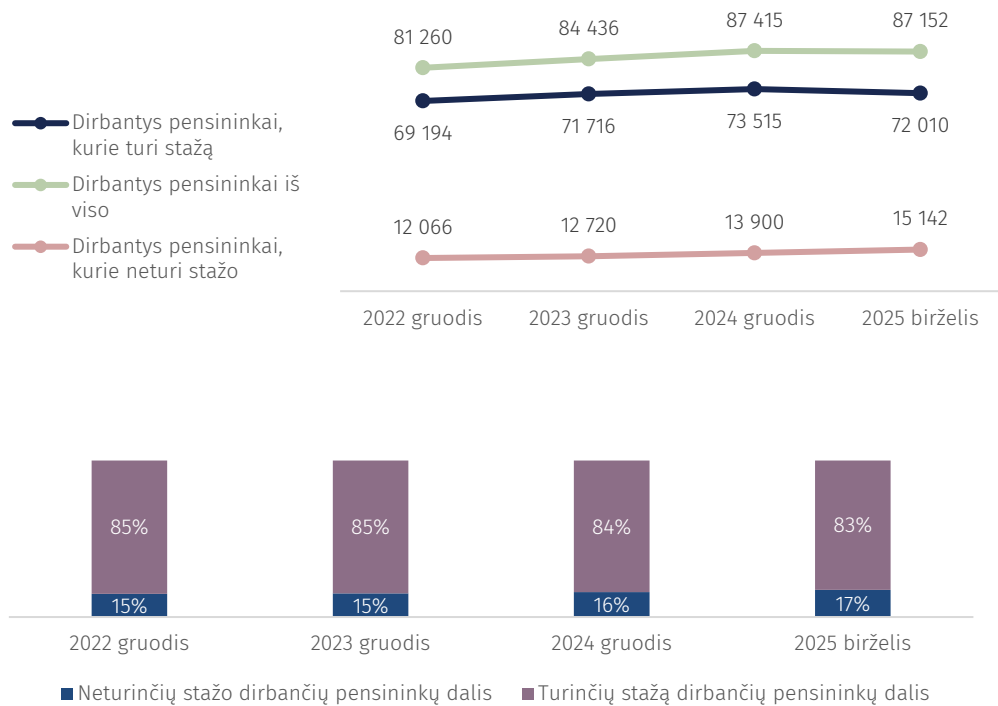

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Sodros duomenis.

78. Sodros duomenimis, 2022–2024 m. dauguma (83–85 proc.) dirbančių pensininkų turi būtinajį darbo stažą (17 pav.). Tai rodo, kad dirbantys pensininkai yra sukaupę ilgametės darbo patirties, o jų dalyvavimas darbo rinkoje nėra atsitiktinis, bet grindžiamas tvirtu profesiniu pagrindu, jų motyvacija dirbti kyla ne tik iš finansinio poreikio, bet ir iš noro likti aktyviems, naudoti sukauptas kompetencijas. Šie duomenys taip pat rodo galimą

potencialą išnaudoti šių žmonių profesinę patirtį, ypač srityse, kur trūksta kvalifikuotos darbo jėgos.

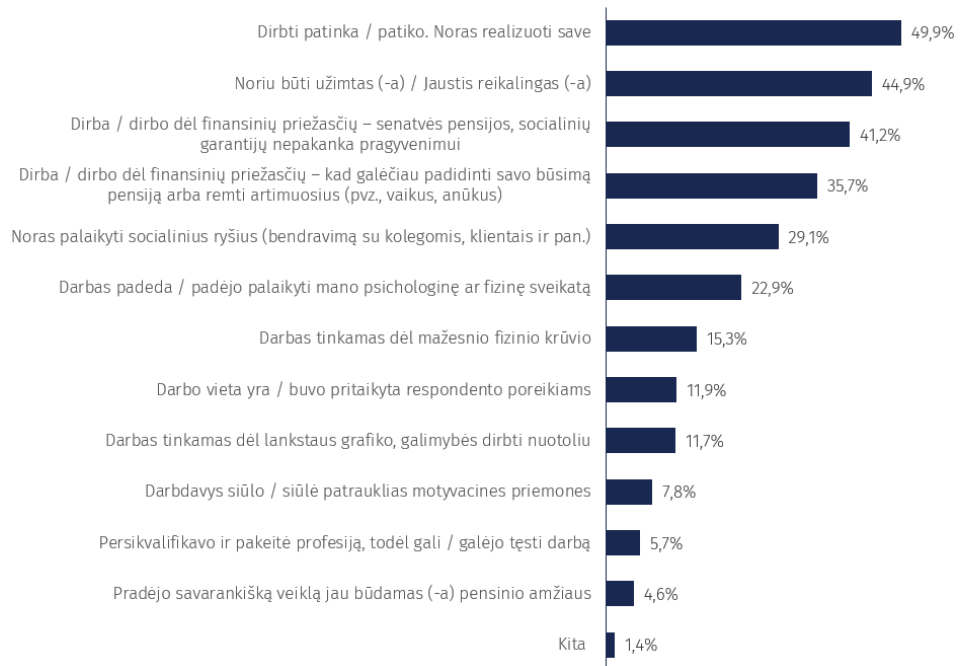
17 pav. 2022–2024 m. gruodžio ir 2025 m. birželio mėn. dirbę pensininkai, kurie turi ar neturi būtinojo darbo stažo

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal *Sodros* duomenis.

79. Siekiant šalies mastu nustatyti pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygį, svarbu įvertinti potencialias jų galimybes dirbti ir motyvacinius veiksnius – kiek žmogus gali ir nori ar privalo dirbti toliau. Pagal VAA apklausą, pagrindinės priežastys, kodėl respondantai dirbo / dirba sulaukę pensinio amžiaus, yra pasitenkinimas darbu, noras realizuoti save (49,9 proc.), noras būti užimtam ir jaustis reikalingam (44,9 proc.), taip pat finansinės priežastys – senatvės pensijos, socialinių garantijų nepakanka pragyvenimui (41,2 proc.), norisi padidinti pensiją, yra poreikis remti artimuosius (35,7 proc.) (18 pav.).

18 pav. Respondentų nurodytos pagrindinės priežastys, dėl kurių nusprendė tęsti darbą sulaukę pensinio amžiaus

Į šį klausimą atsakė pensinio amžiaus sulaukę šiuo metu dirbantys ir pensinio amžiaus sulaukę dirbę respondentai (N-437). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100 %.

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

80. Pensinio amžiaus sulaukusių respondentų nedalyvavimą darbo rinkoje dažniausiai lemia sveikatos problemos (37,2 proc. respondentų), motyvacijos stoka, nuovargis (17,4 proc.), darbo sąlygų sudėtingumas (darbas fiziškai per sunkus – 20,6 proc., per didelis krūvis – 15,8 proc.) ir socialiniai poreikiai (noras daugiau laiko skirti šeimai, pomėgiams ar kelionėms) (19 pav.).

19 pav. Respondentų nurodytos pagrindinės priežastys, dėl kurių išėjo iš darbo

Į šį klausimą atsakė pensinio amžiaus sulaukę šiuo metu nedirbantys respondentai (N-596). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

81. Dauguma nedirbančių pensinio amžiaus respondentų (99,2 proc.) neplanuoja grįžti į darbą ir neieško darbo. Eurostato duomenimis, sveiko gyvenimo trukmė Lietuvoje siekia 60,9 m. ir yra mažesnė nei ES vidurkis – 63,1 m. Taigi daugelis žmonių pensijos sulaukia turėdami sveikatos problemų, ribojančių jų galimybes dirbti.
82. Siekiant paskatinti norinčių ir galinčių dirbti pensinio amžiaus sulaukusių asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, būtina diskriminacijos prevenciją, darbo sąlygų pritaikymą, lankstesnių darbo formų taikymą ir išėjimo į pensiją planavimą apimanti politika, paremta įrodymais ir tarptautinėmis rekomendacijomis, kuri sudarytų prielaidas visapusiškai šios amžiaus grupės dalyvavimui darbo rinkoje ir prisidėtų prie šalies ekonominio ir socialinio tvarumo.

2.2. Kultūrinės veiklos paklausios tarp vyresnio amžiaus asmenų, o savanorystę būtina skatinti

83. Įgyvendinant kultūros politiką, būtina užtikrinti, kad visos visuomenės grupės, įskaitant VAA, turėtų vienodas galimybes dalyvauti kultūroje, vadovaujantis bendradarbiavimo ir kultūros prieinamumo principais¹⁰⁰. Siekiant mažinti socialinę atskirtį ir stiprinti socialinę sanglaudą, kultūros politika turi apimti priemones, orientuotas į socialiai pažeidžiamų grupių įtraukimą, o sprendimai kitose viešosios politikos srityse turi būti priimami įvertinus jų sąsajas su kultūra¹⁰¹. Muziejai ir kitos kultūros įstaigos, teikdamos viešąsias kultūros paslaugas ir vykdydamos edukacines veiklas, sudaro sąlygas formaliajam ir neformaliajam švietimui, prisideda prie aktyvaus visuomenės įsitraukimo į kultūrą¹⁰². EBPO pabrėžia būtinybę sistemingai rinkti duomenis apie VAA poreikius ir pagal juos planuoti kultūros paslaugų prieinamumą¹⁰³, o Kultūros tarybos finansuoti tyrimai pabrėžia gyvo dalyvavimo kultūroje svarbą pilietiškumo ir bendruomeniškumo stiprinimui¹⁰⁴.
84. VAA turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti savanoriškose veiklose, nes tai ne tik skatina jų socialinę įtrauktį, bet ir leidžia panaudoti sukauptas žinias ir įgūdžius, teikiant pagalbą kitiems ar bendruomenėms. Remiantis EBPO, svarbu skatinti prasmingą VAA savanorišką veiklą rengiant atitinkamus teisės aktus, strategijas ir programas, užtikrinant tinkamus išteklius, įskaitant kvalifikuotus mokytojus ir savanoriškos veiklos akreditavimo ir pripažinimo sistemą, informuojant apie savanorystės galimybes¹⁰⁵. Be to, finansavimo iniciatyvos ir partnerystės su NVO, TAU ir savivaldybių vyresniųjų piliečių atstovais gali skatinti aktyvų pilietiškumą ir įtraukti VAA į savanoriškas veiklas¹⁰⁶. Lietuvoje savanorystė tarp VAA nėra populiarė, todėl būtina šios veiklos plėtra, nes ji gali padėti socialiai integruotis, sumažinti izoliaciją ir stiprinti bendruomeninę paramą¹⁰⁷.

¹⁰⁰ Kultūros politikos pagrindų įstatymas, 3 str. 2 d. 3 p., 4 str. 1 d., 4 str. 5 d., 6 str. 5 d., 8 str. 2 d.

¹⁰¹ Ten pat, 5 str. 6 d.

¹⁰² Muziejų įstatymas, 8 ir 9 str., 10 str. 2 d. 1 ir 7 p.

¹⁰³ EBPO ataskaita „Vyresniųjų žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023).

¹⁰⁴ Kultūros tarybos tyrimas „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ (2023).

¹⁰⁵ EBPO ataskaita „Vyresniųjų žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“ (2023).

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategija.

Kultūrinėse veiklose dalyvauja 42,7 proc. vyresnio amžiaus asmenų

85. Vertinome, ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA dalyvavimo kultūrinėje veikloje skatinimui; ar pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skatinimo dalyvauti kultūrinėse veiklose rezultatams matuoti; ar kiekviena savivaldybė ar bent viena jos kultūros įstaiga vykdo bent vieną priemonę ar veiklą, skirtą VAA; ar visose savivaldybėse priemonės, skirtos VAA dalyvavimo kultūrinėse veiklose skatinimui, įgyvendinamos įvertinus VAA poreikius.
86. Valstybės strateginiuose dokumentuose nėra numatytas prioritetas skatinti VAA dalyvavimą kultūros veiklose. Audituojamuoju laikotarpiu LRV nebuvo numačiusi tikslų, veiklų, priemonių, skirtų VAA dalyvavimo kultūros veiklose skatinimui. XIX ir jos darbus tęsianti XX LRV numatė siekį plėsti pensinio amžiaus žmonių galimybes aktyviai dalyvauti kultūriniam, socialiniam ir pilietiniam Lietuvos gyvenime. Numatyta Kultūros paso programos plėtra, įtraukiant darželinukus ir pensinio amžiaus žmones, tačiau XIX ir XX LRV programų nuostatų įgyvendinimo planuose nėra numatytų veiksmų šiam siekiui įgyvendinti.
87. Įvertinus 2022–2025 m. KM planavimo dokumentus ir ministerijos pateiktą informaciją, nustatyta, kad nebuvo priemonių, skirtų tikslingam VAA dalyvavimo kultūros veiklose skatinimui. Prioritetai ir uždaviniai numato bendrai skatinti kultūros paslaugų prieinamumą ir visų gyventojų dalyvavimą. 2023–2025 m. KM kartu su SAM ir VSB įgyvendino „Socialinio recepto“ iniciatyvą (18 iš 60 savivaldybių), kurios tikslas – stiprinti VAA psichologinę gerovę ir psichikos sveikatą, įtraukiant juos į ilgalaike nemokamas kultūros, sveikatingumo, švietimo ar kitas veiklas savivaldybėse. Iniciatyva nėra tiesiogiai skirta skatinti dalyvavimą kultūrinėse veiklose, bet per kultūrinės ir kitas veiklas siekiama spręsti vienišumo ir socialinės atskirties problemas. Taip pat buvo vykdomi projektai „Kultūra be kliūčių – kalbančios knygos“¹⁰⁸ ir „Muziejai žmogaus gerovei“¹⁰⁹, kuriuose VAA nėra įvardyti kaip tikslinė auditorija, bet projektai gali netiesiogiai prisidėti prie VAA, kurie turi negalią, kultūrinio dalyvavimo skatinimo.
88. Valstybės planavimo dokumentuose nėra numatytų ir vykdomų į VAA orientuotų priemonių, nenumatytų ir rodikliai, skirti VAA skatinimo dalyvauti kultūrinėse veiklose rezultatams matuoti. Esami rodikliai yra bendrojo pobūdžio (pvz., gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugomis, bendras lankytojų skaičius), neskirstomi pagal amžiaus grupes, VAA įtraukties į kultūrinį gyvenimą pokyčiai nevertinami.
89. Audituojamuoju laikotarpiu ne kiekviena savivaldybė vykdė veiklas, skirtas VAA. Išanalizavę visų 60 savivaldybių planavimo dokumentus, veiklos ataskaitas, kitus jų pateiktus duomenis apie priemones, skirtas skatinti VAA dalyvauti kultūrinėse veiklose, nustatėme, kad 2 savivaldybės planavimo dokumentuose buvo nusimačiusios priemonės, apimančias VAA dalyvavimo kultūrinėse veiklose skatinimą (VAA visuomeninės veiklos skatinimo projektų dalinis finansavimas ir renginių organizavimas, didinant suaugusiųjų neformaliojo švietimo paslaugų įvairovę asmenims per 65 m.). Kitose 58 savivaldybėse buvo planuotos ir įgyvendintos priemonės bendrai visiems gyventojams, neišskiriant VAA kaip atskiros tikslinės grupės, arba tokias priemones įgyvendino savivaldybių kultūros įstaigos.

¹⁰⁸ Tikslas – užtikrinti individualius poreikius atitinkančio kultūros turinio prieinamumą žmonėms, gyvenantiems socialinėje, informacinėje ir skaitmeninėje atskirtyje. Tikslinė grupė: gyventojai su regėjimo negalia ir kitais sveikatos sutrikimais, dėl kurių negali skaityti įprasto spausdinto teksto; žmonės, gyvenantys kaimo vietovėse, išskyrus didžiuosius miestus, kur veikia Lietuvos aklųjų bibliotekos padaliniai.

¹⁰⁹ Tikslas – didinti kultūros prieinamumą žmonėms su negalia visoje šalyje, į veiklą įtraukiant muziejus, švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų sritis. Tikslinė grupė – asmenys su negalia, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.

90. Kitos 58 savivaldybės į planavimo dokumentus nebuvo įtraukusios priemonių, skatinančių VAA dalyvavimą kultūrinėse veiklose, nors bendrai visiems gyventojams vykdė priemones ar kitas iniciatyvas, kuriose gali dalyvauti ar dalyvauja ir VAA. Veiklas vykdė savivaldybių kultūros įstaigos – kultūros centrai, muziejai, bibliotekos ir kt. Savivaldybėse nenumatyta rinkti ir nerenkami duomenys, kiek VAA dalyvauja bendrose kultūrinėse veiklose, todėl negalima įvertinti VAA įsitraukimo į jas.
91. 51 savivaldybė pateikė priežastis, kodėl nevykdė priemonių, skatinančių VAA dalyvauti kultūrinėje veikloje, iš kurių pagrindinė – kultūrinės veiklos planavimas bendrai visiems gyventojams, neišskiriant VAA (pavyzdys).

Savivaldybių nurodytų priežasčių, kodėl nevykdo priemonių, skirtų skatinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą kultūrinėse veiklose, pavyzdžiai

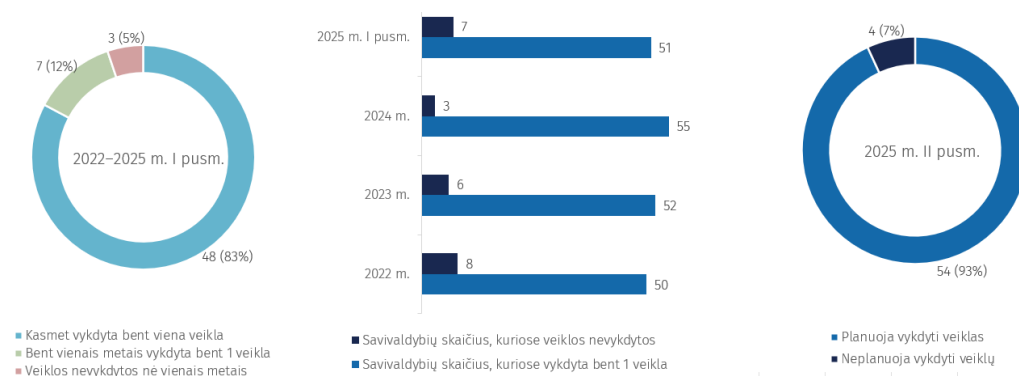
Kultūrinės veiklos organizavimas bendrai visoms amžiaus grupėms, neišskiriant VAA.
 Veiklas vykdo NVO, kultūros įstaigos, bendruomenės.
 Strateginiuose planuose nenumatytos konkrečios priemonės ar projektai, skirti VAA.
 Kultūros srityje teikiama pirmenybė kitoms amžiaus grupėms.
 Nebuvo poreikio.

92. 46 savivaldybės iš 60 pateikė gerosios praktikos pavyzdžių apie VAA skirtas iniciatyvas, kurias vykdė kultūros ar kitos įstaigos (pavyzdys).

Savivaldybių nurodyti iniciatyvų, skirtų skatinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą kultūrinėse veiklose, pavyzdžiai

Atmintinų datų minėjimo renginys, skirtas spalio 1 d. minimai pagyvenusių žmonių dienai.
 Knygų pristatymas į namus 70+ senjorams, klubas „Senjorų arbatėlė“.
 Protmūšiai, filmų peržiūra, ekskursijos, diskotekos, šokių vakarai senjorams.
 Kūrybinės dirbtuvės, edukacijos, knygų, parodų pristatymai, susitikimai su žinomais žmonėmis.
 Projektas, skirtas VAA pažinti, puoselėti, saugoti ir populiarinti tradicinę krašto pirčių kultūrą.
 Projektas „Menų sintezė bibliotekoje“, skirtas pritraukti VAA į kūrybines meno srities veiklas per edukacijas ir pažintines priemones.

93. Audituojamuoju laikotarpiu ne kiekvienoje savivaldybėje bent viena valstybinė ar savivaldybės kultūros įstaiga vykdė veiklas, skirtas VAA. Teisės aktai neįpareigoja kultūros įstaigų vykdyti kultūrinės veiklas, skirtas būtent VAA. Kultūros paslaugų prieinamumas šioms grupėms dažniausiai priklauso nuo pačių įstaigų iniciatyvos ir nėra sistemingai koordinuojamas valstybės mastu. Kultūros įstaigų pateiktais duomenimis, 48 savivaldybėse kasmet bent viena kultūros įstaiga vykdė bent vieną veiklą VAA; 3 savivaldybėse kultūros įstaigos nevykdė ir neplanuoja vykdyti tokių veiklų, o 7 savivaldybėse vykdė ne kasmet (20 pav.).

20 pav. 2022–2025 m. savivaldybių pasiskirstymas pagal vyresnio amžiaus asmenims skirtų kultūros veiklų vykdymą

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal kultūros įstaigų apklausos duomenis.

94. Dažniausios kultūros įstaigų, bent vienais metais nevykdžiusių VAA skirtų veiklų, pateiktos priežastys: vykdomų bendrų veiklų pakanka visoms amžiaus grupėms (įskaitant VAA) – tai rodo, kad nėra aiškaus supratimo apie poreikį specializuoti veiklas šiai grupei; finansinių išteklių trūkumas; darbuotojų, galinčių vesti tokias veiklas, stoka; nežinoma, kokių veiklų norėtų VAA. Nors nė viena įstaiga nemano, kad VAA nesidomi kultūra ar nėra aktyvūs, tačiau nemato poreikio vykdyti VAA skirtas veiklas (21 pav.).

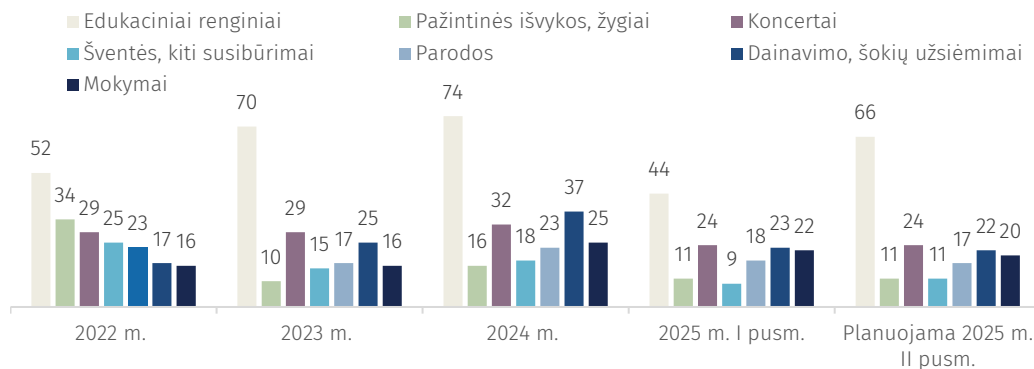
21 pav. Kultūros įstaigų, nurodžiusių vyresnio amžiaus asmenims skirtų kultūros veiklų nevykdymo priežastis, skaičius 2022–2025 m. I pusm.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal kultūros įstaigų apklausos duomenis.

95. Kultūros įstaigų apklausos duomenys rodo, kad VAA skirtos veiklos įstaigose dar nėra įsitvirtinusios – 2022–2025 m. I pusm. 46 proc. jų šias veiklas vykdė kasmet, o 23 proc. iš viso nėra vykdę, beveik trečdalis – vykdė bent vienais metais. Nors matyti tam tikros teigiamos tendencijos, pavyzdžiui, 14 proc. įstaigų planavo tokias veiklas vykdyti 2025 m. II pusmetį, o anksčiau nebuvo vykdžiusios, tačiau bendra situacija atskleidžia, kad VAA skirtų iniciatyvų plėtra kultūros sektoriuje vis dar fragmentiška ir reikalauja strateginio dėmesio.

96. VAA dažniausiai organizuojamos edukacinės veiklos, dainavimo, šokių pamokos, koncertai. Dažniausia veikla – edukaciniai renginiai (22 pav.), kuriuos įstaigos apibūdina kaip tradicinių liaudies amatų pritaikymą, papuošalų ir aksesuarų kūrimą, keramikos edukacijas ir kt.

22 pav. Kultūros įstaigų veiklų, skirtų vyresnio amžiaus asmenims, skaičius pagal veiklos pobūdį

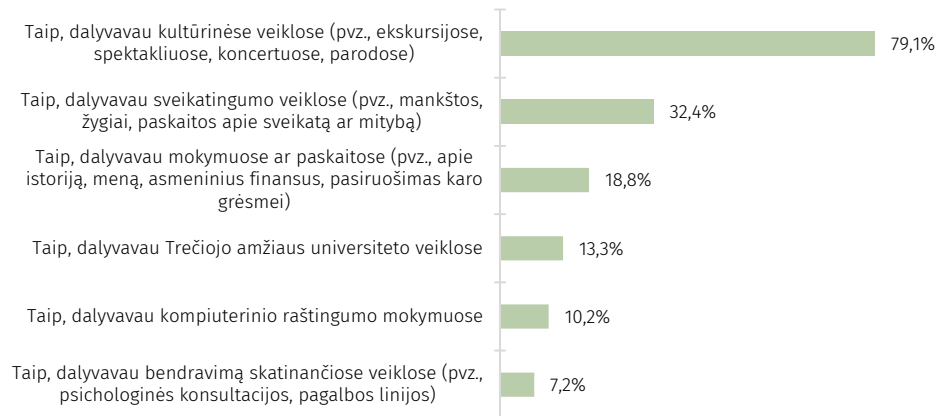

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal kultūros įstaigų apklausos duomenis.

97. Valstybės ir savivaldybių lygmeniu nėra renkami duomenys apie kultūros įstaigų vykdomas veiklas ir dalyvių skaičių pagal amžiaus grupes. Nei KM, nei VDA negalėjo pateikti ir visų savivaldybių kultūros įstaigų sąrašo, nes jo neturi. Kultūros įstaigos pateikė apytikslus duomenis apie VAA, dalyvavusius jiems skirtose veiklose – dažniausiai dalyvaudavo iki 150 VAA per metus. Dažniausiai kultūros įstaigose VAA skirtos veiklos buvo nemokamos (nurodė 60 proc. veiklas vykdžiusių įstaigų) arba buvo taikomos nuolaidos (18 proc. įstaigų), taigi – prieinamos VAA.
98. Nors VAA dalyvauja kultūrinėse veiklose, skirtose visiems gyventojams, daliai VAA, nedalyvaujančių šiose veiklose, būtina taikyti specialias jiems patrauklias priemones, kad būtų didinama jų socialinė įtrauktis. 2023 m. Lietuvos kultūros tarybos tyrimas¹¹⁰ parodė, kad VAA susiduria su kultūros paslaugų prieinamumo problema – sunku nuvykti 70 m. ir vyresnio amžiaus asmenims. Daugiau kaip 80 proc. VAA nurodė, kad niekada nesilanko muziejuose paskutinę mėnesio dieną, kai muziejų lankymas visiems yra nemokamas. Sveikatos problemos taip pat įvardijamos kaip kultūros prieinamumo kliūtis.
99. VAA apklausos duomenys rodo, kad daugiau nei pusė respondentų (51,7 proc.) per pastaruosius metus dalyvavo jų gyvenamoje vietovėje organizuotose veiklose, iš jų daugiausia (79,1 proc.) – kultūrinėse (23 pav.). Vertinant tarp visų respondentų, šiose veiklose dalyvavo 42,7 proc. Tai rodo, kad kultūrinės veiklos sudaro reikšmingą bendruomeninių veiklų dalį ir yra svarbi visuomenės gyvenimo dalis, tačiau dalyvavimas jose iki 19 proc. sumažėja tarp vyriausių (85+) gyventojų. Pastebimas ryšys ir tarp išsilavinimo lygio ir kultūrinio dalyvavimo – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo dažniau pasirenkamos kultūros veiklos, pavyzdžiui, 57 proc. šių veiklų dalyvių turėjo aukštąjį išsilavinimą, 14,3 proc. – neturėjo jokio išsilavinimo.

¹¹⁰ Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis, 2023. Prieiga per internetą: <https://www.ltk.lt/tyrimai-ir-statistika/kulturos-tyrimai/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-175> (žiūrėta 2025-09-01).

23 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar jūs per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavote kokiose nors veiklose, organizuotose Jūsų gyvenamoje vietovėje?“

Galimi keli atsakymų variantai, procentų suma viršija 100 %.

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

100. VAA apklausos duomenimis, respondentus dalyvauti veiklose (ne tik kultūrinėse) labiausiai motyvuoja asmeninis veiklų aktualumas ir socialiniai aspektai, o ne vien tik finansinės paskatos. Pagrindinės priežastys: veiklų atitiktis interesams ir pomėgiams, prasmingas ir aktyvus laisvalaikio praleidimas, bendravimo ir socialinio ryšio poreikis. Nors finansinis prieinamumas taip pat svarbus, jis nėra pagrindinis veiksnys (24 pav.). Kultūros veiklų pasiūla, orientuota į VAA, turėtų būti įtrauki, prasminga, socialiai aktyvi ir pritaikyta jų interesams.

24 pav. Respondentų, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvusių kokiose nors veiklose (ne tik kultūrinėse), organizuotose jų gyvenamoje vietovėje, nurodytos pagrindinės dalyvavimo priežastys

Į šį klausimą atsakė respondentai, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavę kokiose nors veiklose, organizuotose jų gyvenamoje vietovėje (N-517). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

101. VAA apklausos duomenimis, VAA nedalyvavimą veiklose (neišskiriant kultūrinių) daugiausia lemia motyvacijos ir sveikatos priežastys, o ne, pavyzdžiui, veiklų kaina ar pasiūlos trūkumas (25 pav.). Pagrindinės priežastys – motyvacijos ir noro dalyvauti stoka (29,8 proc.), sveikatos problemos ir judėjimo sunkumai (25,3 proc.), amžiaus kaip kliūties suvokimas (21,9 proc.) – atskleidžia, kad vien kultūros prieinamumo didinimas (pvz., nuolaidomis ar pasiūlos plėtra) nėra pakankamas veiksnys skatinti VAA įsitraukimą. Tačiau beveik penktadalis (18,2 proc.) nedalyvavusių respondentų nurodė, kad veiklos neįdomios arba netinkamos, ir tai rodo, kad VAA grupei reikalingos išskirtinės, specialios kultūrinę ar kitą veiklą skatinančios priemonės ar veiklos, ypač tiems, kurie turi motyvacijos ir galėtų arba norėtų jose dalyvauti. Veiksmingas kultūrinio dalyvavimo skatinimas turėtų apimti kompleksines priemones, kurios stiprina motyvaciją, kuria teigiamą požiūrį į senėjimą, skatina savivertę ir bendruomeniškumą, taip mažindamos vienišumą.

25 pav. Respondentų, per pastaruosius 12 mėnesių nedalyvavusių veiklose (ne tik kultūrinėse), organizuotose jų gyvenamoje vietovėje, nurodytos pagrindinės priežastys

Į šį klausimą atsakė respondentai, kurie per pastaruosius 12 mėnesių nedalyvavo veiklose, organizuotose jų gyvenamoje vietovėje (N=483). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakyму atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

102. Nė viena savivaldybė nevertino VAA kultūrinių poreikių, kuriais remiantis turėtų būtų įgyvendintos VAA dalyvavimo kultūrinėse veiklose skatinimo priemonės. Poreikių vertinimai, jei ir buvo – netiesioginiai, pavyzdžiui, apklausos ne VAA grupei, neformalios

diskusijos (pavyzdys). Sprendimai grindžiami bendromis įžvalgomis, statistika, patirtimi, o ne objektyviais duomenimis. Tai lemia duomenimis nepagrįstų sprendimų dėl VAA įtraukties priėmimą, veiklų ir realių VAA poreikių neatitiktį, didesnę socialinę atskirtį, ypač pažeidžiamiausių VAA.

Savivaldybių pavyzdžiai dėl kultūros veiklų poreikių vertinimų

23 savivaldybės iš 60 nurodė, kad kultūrinės veiklas planavo remdamosi bendromis įžvalgomis, lankomumo statistika, neformaliais atsiliepimais ar patirtimi – tai nėra tikslingas VAA poreikių vertinimas. 5 savivaldybės minėjo poreikio tyrimų atlikimą kultūros įstaigose, bet jie nebuvo orientuoti į VAA. 1 savivaldybė nurodė, kad atliko bendrą gyventojų apklausą, neišskirdama VAA. Tačiau, nė viena savivaldybė neatliko tiesioginio ar sisteminio VAA kultūrinio poreikio vertinimo priemonėms suplanuoti ir įgyvendinti. Neįvertinus savivaldybės VAA kultūrinės veiklos poreikių, sprendimų priėmimas dėl jų įtraukties į kultūrinės veiklas nebus pakankamai pagrįstas objektyviais duomenimis – kokie poreikiai VAA, kurie dalyvauja ir kurie nedalyvauja kultūrinėse veiklose, kokios VAA grupės (pvz., vyrai, vyriausi asmenys), kurie mažiausiai dalyvauja kultūros veiklose, kokios pagrindinės priežastys, kodėl nedalyvauja ir kas paskatintų dalyvauti. Neturint tokių duomenų, nežinoma, ar reikalingos specifinės kultūrinės paslaugos VAA ir kokios būtų patraukliausios.

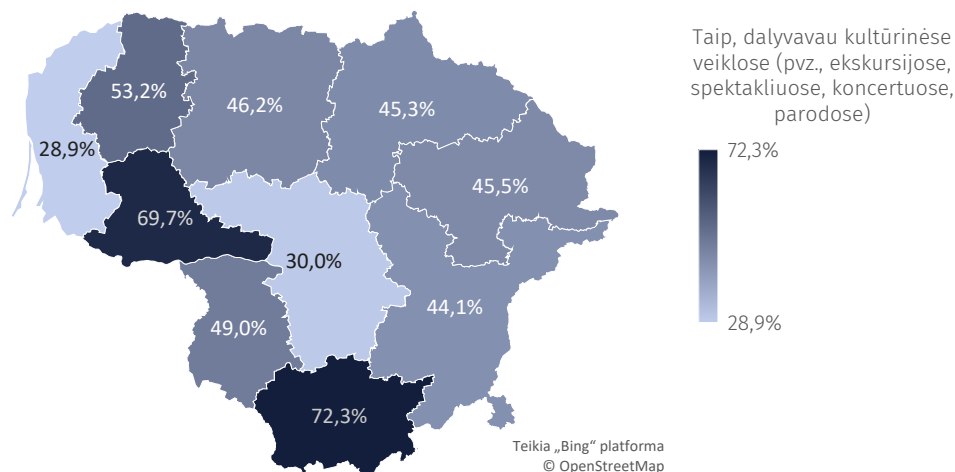
103. Tik 1 iš 53 kultūros įstaigų, nurodžiusių, kad atliko VAA poreikių vertinimą, pateikė įrodymus – 2022 m. bibliotekos lankytojų ir potencialių lankytojų nuomonės apie teikiamų paslaugų teikimo kokybę ir jų tobulinimo galimybes tyrimo rezultatus. Tyrime duomenys pateikiami demografiniais pjūviais, išskiriant VAA grupę. Beveik 44 proc. dalyvių buvo 60 m. ir vyresni). Analizė atskleidė naujų renginių formų poreikį ir daugiau suaugusiesiems skirtų susitikimų su rašytojais. Visos likusios įstaigos tokio poreikio nevertino. Nevertinant VAA veiklų poreikio, nėra galimybės užtikrinti, kad siūlomos kultūrinės, kūrybinės, meninės ar pažintinės veiklos atitinka šios tikslinės grupės lūkesčius ir poreikius. Dėl to VAA bendruomenė gali būti nepakankamai įtraukiama į įstaigų organizuojamas veiklas, mažėja VAA dalyvavimas ir pasitenkinimas paslaugomis, o institucijos praranda galimybę stiprinti šios amžiaus grupės socialinę įtrauktį per kultūrą.
104. Valstybės ar savivaldybių lygmeniu nestebima, ar kultūros įstaigos laikosi reikalavimo nuo 2017 m. kas 1 metus (arba ne rečiau kaip kartą per 2 m.) atlikti vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis tyrimus, ar juos atlieka vadovaudamosi rekomenduojama metodika¹¹¹. Nežinoma, ar pasiekiamas tyrimo tikslas – nustatyti esamą kultūros įstaigų vartotojų pasitenkinimą teikiamomis paslaugomis; ar išsiaiškinama vartotojų nuomonė apie kultūros įstaigų teikiamas paslaugas ir aptarnavimo kokybę; ar apibendrinami tyrimo rezultatai ir numatytos jų panaudojimo galimybės kultūros įstaigų paslaugoms ir aptarnavimo kokybei gerinti. Stebėseną nėra apibrėžta KM įsakyme ar metodikoje¹¹². Remiantis KM pateiktu įstaigų atliktų tyrimų apibendrinimu, 2022–2024 m. tyrimą atliko tik 16 muziejų ir tik vienas jų pateikė tyrimo duomenis pagal vartotojų amžių. Tyrimas parodė, kad visi lankytojai buvo jaunesni nei VAA (pvz., gali būti, kad apklausti vartotojai po jaunimui skirto renginio). Pažymėtina, kad šio tyrimo metodika apima tik jau esamus vartotojus, kurie lankėsi kultūros įstaigose, o kiti VAA neįtraukiami, todėl prarandama galimybė sužinoti jų poreikius ir lūkesčius.
105. VAA apklausos duomenys parodė, kad įsitraukimas į kultūrinės veiklas yra netolygus. Didžiausias aktyvumas stebimas Alytaus ir Tauragės apskrityse, o mažiausias – Kauno ir

¹¹¹ Kultūros įstaigų vartotojų pasitenkinimo teikiamomis paslaugomis tyrimo metodika, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4cac2540397011e7b66ae890e1368363>.

¹¹² Tyrimas turi būti atliekamas anketinės apklausos būdu, numatant ir bendro pobūdžio demografinius klausimus (lankytojo portretas), pvz., lytis, amžius, išsilavinimas.

Klaipėdos (26 pav.). Kaune ir Klaipėdoje dalyvavimo kultūrinėse veiklose lygis buvo itin žemas, o didžiausia dalis apklaustųjų nurodė, kad jokios veiklos jiems neaktualios ar jie nenori jose dalyvauti (atitinkamai 54,3 ir 66 proc.).

26 pav. Kultūrinėse veiklose per pastaruosius metus dalyvavusių respondentų dalis pagal apskritis

Šaltinis – Valstybės kontrolės užsakymu atliktos vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenys.

106. Sistemingai ir tikslingai VAA neįtraukiant į kultūrinę veiklą, nenumatant priemonių, skirtų būtent VAA dalyvavimui kultūrinėse veiklose skatinti, neturint rodiklių, leidžiančių stebėti VAA įtrauktį į kultūrą, savivaldybėse ir (ar) kultūros įstaigose nevertinant VAA poreikių, prarandama galimybė gerinti VAA gyvenimo kokybę per kultūrą, išnaudoti kultūros potencialą jų psichikos sveikatai gerinti.

Savanorystei skatinti stinga ir valstybės iniciatyvų, ir vyresnio amžiaus asmenų įsitraukimo

107. Vertinome, ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA savanorystei skatinti; ar pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skatinimo dalyvauti savanoriškose veiklose rezultatams matuoti.
108. SADM formuoja NVO plėtros ir savanoriškos veiklos politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą¹¹³. 2022 m. SADM įgyvendino dvi suplanuotas vienkartinės priemonės VAA savanorystei skatinti: priemonė „Ugdyti vyresnio amžiaus asmenų kompetencijas ir suteikti jiems kvalifikaciją, siekiant didinti dalyvavimą darbo rinkoje ir savanoriškoje veikloje“ (56,5 tūkst. Eur) ir finansuoti NVO projektų atrankos konkursai „Savanoriškos veiklos, skirtos dialogui tarp kartų plėtoti ir VAA įtraukčiai į savanorystę skatinti“¹¹⁴ (4 VAA atstovaujanti NVO panaudojo 94 tūkst. Eur ir į projektų veiklas įtraukė 3,5 tūkst. VAA).

¹¹³ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 7.14 p.

¹¹⁴ Įgyvendinant ilgalaikių neigiamų COVID-19 pandemijos pasekmių visuomenės psichikos sveikatai mažinimo veiksmų 2021–2022 metų planą.

109. Vyriausybės programų¹¹⁵ ir SADM planų ir veiklos ataskaitų analizė parodė, kad 2023–2025 m. valstybė nevykdė priemonių VAA savanorystei skatinti. 2025 m. SADM įgyvendinant priemonę „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“, patvirtino Nacionalinę savanoriškos tarnybos programą, kurios tikslinė grupė – 30 m. ir vyresni asmenys. Programai numatytas 7,48 mln. Eur¹¹⁶ finansavimas savanoriškos veiklos plėtrai 2025–2030 m., bet SADM neturi duomenų, kiek iš šios sumos bus skirta VAA savanorystei. Nacionalinei savanoriškos tarnybos programai numatytas 4,36 mln. Eur finansavimas dar nėra panaudotas, rengiamas finansavimo sąlygų aprašas, o projekto vykdytoju planuojama paskirti SADM. 2,77 mln. Eur skirta savanoriškos veiklos kokybės gerinimui, o likusi dalis (apie 0,35 mln. Eur) – moksleivių pilietiškumui, nors tikslinė grupė – 30 m. ir vyresni asmenys.
110. Nėra nė vieno valstybės planavimo dokumentuose nustatyto rodiklio, skirto VAA skatinimo dalyvauti savanoriškose veiklose rezultatams matuoti. Pagal nuostatus, SADM turi analizuoti savanoriškos veiklos padėtį šalyje ir rengti su ja susijusius teisės aktus, tačiau jos nuo 2025 m. vykdoma savanorystės stebėseną – 4 priemonės „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“ rezultatų rodikliai, apima bendrą visų amžiaus grupių gyventojų įsitraukimą į savanorystę, neišskiriant VAA (pavyzdys). Todėl nėra galimybių įvertinti VAA įsitraukimo masto ir valstybės politikos, skirtos šiai amžiaus grupei, veiksmingumo.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priemonės „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“ siekiamų rodiklių pavyzdžiai

Gyventojų, įsitraukusių į savanorišką veiklą, dalis.

Asmenų, sėkmingai baigusių dalyvauti savanoriškoje veikloje pagal nacionalinį savanoriškos veiklos modelį, dalis.

Ilgalaikėje savanoriškoje veikloje dalyvaujančių asmenų dalis.

Didesnis savanorių pasitenkinimas savanoriškos veiklos kokybe.

111. Savivaldybių planavimo dokumentų ir jų pateiktos informacijos analizė parodė, kad jos neturi kryptingų ir tikslingų priemonių VAA savanorystei skatinti. Dažniausiai su skirtingų amžiaus grupių savanorystei siejami NVO projektai yra orientuoti į socialinių paslaugų teikimą, o ne savanorystės skatinimą (pavyzdys).

Savivaldybės vykdomos priemonės, kuri nėra skirta tiesiogiai vyresnio amžiaus asmenų savanorystei skatinti, o paslaugoms teikti, pavyzdys

Savivaldybė 2022–2025 m. vykdė priemonę „Nevyriausybinių organizacijų socialinės veiklos projektai“, kur vienas konkursą laimėjusių ir vykdomų projektų – Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ miesto bendrijos vykdomas projektas „Padėkime vieni kitiems“. Organizacijos savanoriai lanko VVA su negalia, bendrauja, teikia nesudėtingą pagalbą. Savivaldybės duomenimis, 2022–2025 m. I pusm. projekte dalyvavo nuo 26 iki 32 VAA savanorių.

112. 14 savivaldybių, nors pačios nevykdė priemonių, pateikė gerosios praktikos pavyzdžių apie įvairias kitas savivaldybėje vykdytas iniciatyvas, skatinančias VAA savanorystę (pavyzdys).

Savivaldybių pateikti iniciatyvų, skatinančių vyresnio amžiaus asmenų įtrauktį į savanorystę, pavyzdžiai

„Kojinės Ukrainos kariams“ – mezgimo iniciatyva bibliotekoje.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus projektas „Šilti apsilankymai“ – savivaldybė prisideda nukreipiant klientus, dalyvauja senjorai.

¹¹⁵ Pagal XVIII, XIX ir XX LRV programas, jų nuostatų įgyvendinimo planus.

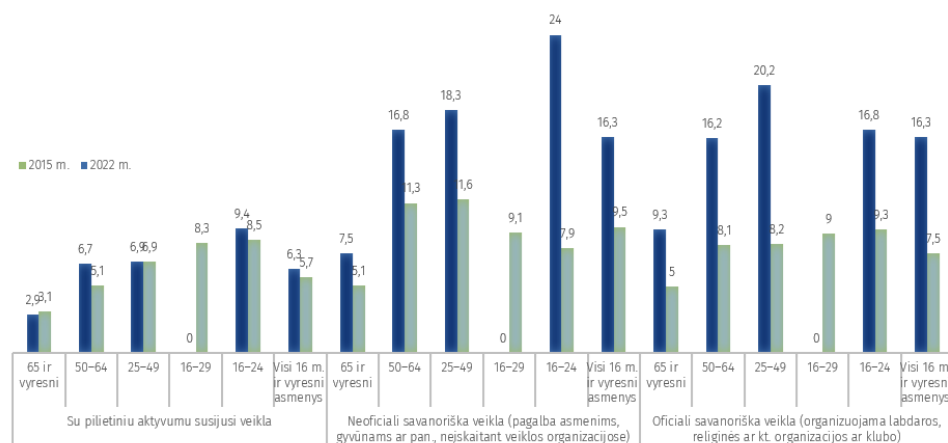
¹¹⁶ Numatoma finansavimo suma: iki 4,36 mln. Eur iš 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos pinigų ir iki 3,12 mln. Eur iš 2024–2029 m. Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos pinigų.

TAU skaitomos paskaitos, organizuojamos išvykos, savanoriška pagalba kitiems TAU nariams, dalyvavimas Maisto banko veiklose.

Projektas „Savanoriauk. Atjaušk. Padėk“ – savanorystės skatinimas namuose socialinę atskirtį patiriantiems senjorams.

113. SADM ir SHARE tyrimo koordinatoriai konstatuoja, kad savanorystė Lietuvoje nėra plačiai paplitusi ne tik tarp VAA, bet ir tarp jaunesnių asmenų. Pilietinės galios indeksą skaičiuojantys mokslininkai 2024 m. vertino 60+ žmonių ketinimą savanoriauti krizės metu. Rezultatai parodė, kad 60+ respondentai ypač išsiskiria pasyvumu ir nenusiteikę savanoriauti. 2022 m. SADM užsakymu atlikto tyrimo „Gyventojų įsitraukimo į savanorišką ir bendruomeninę veiklą“ rezultatai parodė, kad skeptiškas požiūris į savanorystę stiprėja su respondentų amžiumi.
114. Atliekama įvairių tyrimų, susijusių su savanoryste, tačiau nėra periodinių duomenų apie VAA savanorystę. SHARE tyrimo duomenimis (2021–2022 m.), Lietuvoje savanoriavo 3,3 proc. 65+ m. amžiaus respondentų, Danijoje – 35,1 proc. VDA tyrimo duomenimis, 2022 m. savanoriavo apie 10 proc. 65+ asmenų (tiek oficialių, tiek neoficialių savanorių), o pilietiškai aktyvūs buvo apie 3 proc. (27 pav.). Viešai prieinami Registrų centro duomenys leidžia stebėti bendrą savanorystės mastą Lietuvos NVO, tačiau neatskleidžia VAA dalyvavimo, pateikiamas bendras savanorių skaičius NVO, pavyzdžiui, 2024 m. buvo 136,8 tūkst. asmenų, kurie savanoriškai veiklai skyrė 5,7 mln. valandų (vidutiniškai 41,5 val. vienas savanoris). SADM nuomone, Lietuvoje savanorystės poveiklas yra labai įvairus. Dalis žmonių savo veiklos neįvardija kaip savanorystės, pavyzdžiui, veiklos bendruomenėse, kuriose dažnai aktyviai dalyvauja vyresnio amžiaus asmenys. Be to, savanoriška veikla dažnai vykdoma nepasirašant sutarčių ar neformalizuojant jos, todėl tiksliai nustatyti, kiek ir kur žmonių savanoriauja, nepriklausomai nuo amžiaus, yra sudėtinga.

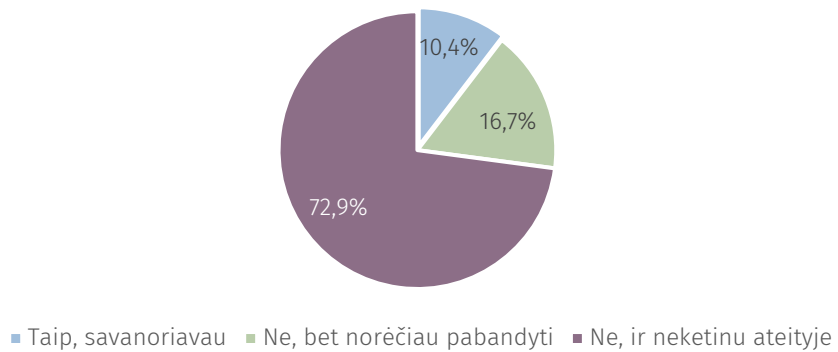
27 pav. Asmenų, dalyvavusių savanoriškoje ir su pilietiniu aktyvumu susijusioje veikloje per pastaruosius 12 mėn., proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės duomenų agentūros duomenis.

115. VAA apklausa parodė, kad per paskutinius 12 mėn. savanoriavo 10,4 proc. respondentų, dauguma (72,9 proc.) nesavanoriavo ir neketina to daryti (28 pav.). Tai rodo, kad savanorystė tarp VAA dar nėra plačiai paplitusi praktika, tačiau tarp 60–70 m. amžiaus grupės pastebimas augantis susidomėjimas šia veikla ateityje (nuo 22,7 iki 27 proc.). Pastebima, kad išsilavinimas turi reikšmingos įtakos savanorystės potencialui – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo didesnis polinkis dalyvauti ar norėti dalyvauti savanoriškoje veikloje. Moterys (19,8 proc.) labiau linkusios įsitraukti į savanorystę nei vyrai (11 proc.).

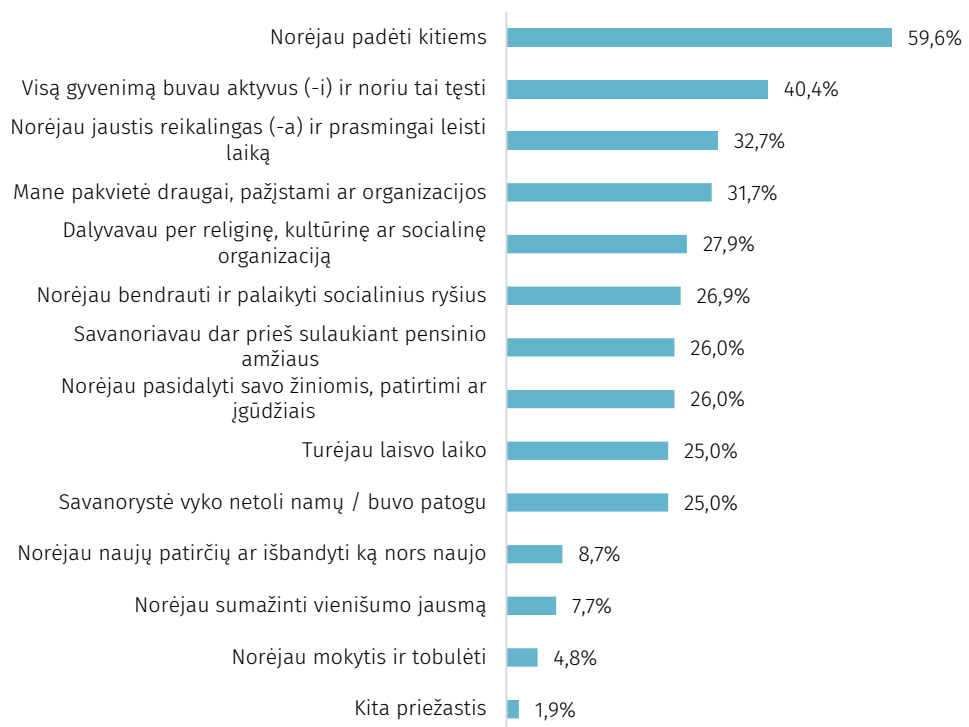
28 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar per paskutinius 12 mėnesių savanoriavote (užsiėmėte savanoriška veikla neatlygintinai)?“

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

116. Daugiausia respondentų savanoriauti paskatino noras padėti kitiems (59,6 proc.). Didelei daliai (40,4 proc.) apklaustųjų savanorystė yra priemonė likti aktyviam (29 pav.).

29 pav. Respondentų nurodytos pagrindinės priežastys, paskatinusios savanoriauti, proc.

Į šį klausimą prašyta atsakyti tų respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. savanoriavo (N-104). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

117. Pagrindinės priežastys, kodėl respondentai nesavanoriavo, yra susijusios su asmenine motyvacija, sveikatos būkle ir išorinių paskatų trūkumu (30 pav.). Trečdalis nesavanoriavusiųjų teigia, kad savanorystė jų tiesiog nedomina, kiti nurodo laiko stoką (27,8 proc.) ir sveikatos ar judėjimo sunkumus (23,5 proc.). Be to, beveik penktadalis

jaučiasi per seni arba netinkami tokioms veikloms, prie žemo įsitraukimo prisideda ir informacijos ar kvietimo trūkumas (17,2 proc.).

30 pav. Respondentų nurodytos pagrindinės priežastys, kodėl nesavavoriavo, proc.

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. nesavavoriavo (N-896). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100 %.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

118. Duomenys apie VAA savanorystę buvo rinkti iš Lietuvoje veikiančių NVO, kurios vykdo veiklas, skirtas pažeidžiamiesiems VAA: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos ir *Carito*. Nors ne visos organizacijos galėjo pateikti tikslūs duomenis apie savanoriaujančių VAA skaičių, tačiau visos nurodė, kad turi VAA savanorių savo vykdomose veiklose (pavyzdys). Lietuvos Raudonasis Kryžius nurodė, kad 2025 m. turi 101 VAA savanorį (apie 0,7 proc. visų savanorių šioje organizacijoje). Maltiečių duomenimis, VAA savanorių skaičius auga (2022 m. turėjo 55, 2023 m. – 126, o 2024 m. – 144). *Caritas* tikslų duomenų apie savanoriaujančius VAA neturi.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos ir *Carito* veiklų, kuriose dalyvauja daugiausiai VAA savanorių, pavyzdžiai

Maltos ordino pagalbos tarnyboje Lietuvoje daugiausia VAA savanorių dalyvavo programoje „Maistas ant ratų“.

Lietuvos Raudonajame Kryžiuje – Šiltų apsilankymų programoje, Krizių ir ekstremalių situacijų valdymo departamente ir kt.

Carite savanorystė yra lanksti, kiekvienas gali įsitraukti pagal gebėjimus ir skiriamą laiką: integralios pagalbos projektuose savivaldybėse, maisto gamybos ir dalijimo projektuose, dalijant *Carito* žvakeles „Gerumas mus vienija“, aprangos ir avalynės tvarkymo ir dalinimo veiklose, slaugos ir pagalbos vienišiams projektuose, vaikų dienos centruose ir t. t. 2025 m. naujoje *Carito* programoje (kurios pradžia liepos 4 d.) „*Caritas* klausos“ dalyvauja *Carito* savanoriai, kurie yra specialiai išmokyti ir paruošti pokalbiams su skambinančiaisiais.

119. Visos trys NVO nurodė, kad atskiros analizės apie VAA motyvus dalyvauti savanorystėje neatlieka, tačiau pastebi, kad ji svarbi ne tik dėl pagalbos kitiems, bet ir dėl paties savanorio emocinės gerovės, socialinės įtraukties ir aktyvaus senėjimo skatinimo. Susiduriama ir su iššūkiais, kurie riboja VAA įsitraukimą, todėl juos spręsti būtina, siekiant užtikrinti VAA ilgalaikę įtrauktį per savanorystę (pavyzdys).

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos ir *Carito* pateikti VAA savanorių įtraukimo ir kylančių iššūkių pavyzdžiai

Maltiečiai pabrėžia, kad VAA savanoriai yra labai motyvuoti, atsakingi ir turi vertingos gyvenimiškos patirties, todėl jų įsitraukimas suteikia didelę naudą bendruomenei.

Caritas pažymi, kad savanorystė nebūtinai turi būti kuriama dirbtinai – ji dažniausiai plinta natūraliai per bendruomenės ryšius, draugų ir šeimos narių paskatinimą, o savivaldybių ir valstybės parama, savanorių įvertinimas ir dalyvavimas bendruose projektuose dar labiau skatina įsitraukimą.

Lietuvos Raudonasis Kryžius identifikavo pagrindinius iššūkius, trukdančius VAA savanorystei:

- ✓ sveikatos problemos, tokios kaip fiziniai apribojimai ar lėtinės ligos;
- ✓ skaitmeninis atotrūkis, kai trūksta įgūdžių naudoti IT savanoriškų veiklų organizavimui ar registracijai;
- ✓ motyvacijos stoka arba abejonės dėl savo indėlio naudingumo, nes dalis senjorų mano, kad savanorystė skirta jaunimui;
- ✓ transporto ir prieinamumo problemos, ypač kaimo vietovėse, kur trūksta viešojo transporto ar artimų savanoriavimo galimybių.

120. Kultūros įstaigos ir TAU taip pat prisideda prie VAA savanorystės skatinimo. Jų veiklos praktika rodo, kad VAA dalyvauja savanoriškose veiklose, nors šis dalyvavimas nėra sistemingai planuojamas ar stebimas valstybės, savivaldybių ar kultūros įstaigų bei TAU lygmeniu, nėra nustatytų siektinų rodiklių. Kultūros įstaigos ir TAU dažniausiai nerenka duomenų apie savanorių amžių, taigi tiksliai nežino, kiek VAA dalyvauja šiose veiklose.
121. Remiantis apytiksliais kultūros įstaigų duomenimis, 2022–2025 m. I pusem. 185 (iš 252 atsakusių, arba 73,4 proc.) įstaigose bent vienais metais buvo asmenų, kurie atliko savanorišką veiklą – iš viso 7,3 tūkst. 2022–2024 m. savanorių skaičius išaugo 1,4 karto¹¹⁷, tarp jų ir VAA dalis – nuo 11,1 iki 22,4 proc. (nuo 156 iki 453 VAA). Daugiausia – 39 proc. – visų VAA savanorių buvo kultūros centruose ir teatruose (25 proc.), mažiau populiarai savanorystė bibliotekose (16,2 proc.) ir muziejuose (13,4 proc.). Likusiose 67 kultūros įstaigose savanorių nebuvo, dažniausiai dėl to, kad „nebuvo poreikio“ ar „nebuvo norinčių savanoriauti“. Taip pat įvardyti iššūkiai – trūksta žmogiškųjų išteklių, kurie koordinuotų savanorystės veiklas, informacija apie savanorystės galimybes nepasiekia dalies VAA.
122. Remiantis apytiksliais 51 TAU (iš 63 atsakusių) pateiktais duomenimis, 2022–2025 m. I pusem. iš viso savanoriavo 5,8 tūkst. TAU dalyvių, kurie paprastai priklauso VAA amžiaus grupei (išskirtiniais atvejais TAU dalyvių gali būti ir 50+ m. amžiaus). Pastebima, kad 2022–2024 m. TAU savanorių padaugėjo 2 kartus nuo 903 iki 1 795. Likusieji 12 TAU savanorių neturėjo, o viena dažniausiai nurodytų priežasčių – finansavimo stygius.
123. Susitikimo su auditoriais metu NVO „Senjorų pasaulis“, kurios viena veiklos kryptių – VAA savanorystės skatinimas, pažymėjo, kad pagrindinė problema yra savanorystės veiklos sistemiškumo ir tvarumo trūkumas, kurį lemia nestabilus finansavimas ir nepakankamai išvystyta savanorystės kultūra Lietuvoje. Dėl ribotų išteklių organizacija negali turėti nuolatinio savanorystės koordinatoriaus, kuris užtikrintų veiklos kokybę ir tęstinumą. Nors savanorystė tarp VAA turi potencialą, trūksta supratimo apie jos vertę, o dalis savanorių neidentifikuoja savo veiklos kaip savanoriškos.

¹¹⁷ 2022 m. – 1 411, 2024 m. – 2 024.

124. Trūksta kryptingų priemonių VAA savanorystei skatinti. Valstybės stebėsenos sistema ir numatyti rodikliai neleidžia tiksliai fiksuoti VAA dalyvavimo savanorystėje, jų motyvų, veiklos intensyvumo ar pokyčių; duomenys dažniausiai apsiriboja bendru savanorių skaičiumi ar įsitraukimo rodikliais visose amžiaus grupėse, o VAA duomenys nėra išskiriami nei sistemingai kaupiami. Valstybės priemonių poveikis VAA savanorystei nėra matuojamas, o savanorystės potencialas tarp VAA lieka neišnaudotas. Be to, informacijos stoka riboja galimybę planuoti ir vykdyti taiklias motyvacinės ar informacinės priemonės, kurios padėtų įtraukti daugiau VAA į savanorišką veiklą.

2.3. Nepakankama įtrauktis į sveikos gyvensenos veiklas, skaitmeninio raštingumo ir kitus mokymus

125. VAA turi būti sudarytos nuolatinio švietimo ir MVG galimybės, siekiant stiprinti jų asmenines, socialines, pilietines ir profesines kompetencijas, užtikrinti prisitaikymą prie kintančios darbo rinkos¹¹⁸. Ypač svarbios neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programos, įskaitant TAU, teikiančios VAA neformalųjį švietimą ir tenkinančios jų žinių, kompetencijų ir kultūrinius poreikius¹¹⁹. EBPO pabrėžia, kad būtina sukurti aplinką, kurioje VAA galėtų nuolat tobulinti įgūdžius, persikvalifikuoti ir aktyviai dalyvauti mokymosi procese¹²⁰, o švietimo politika turi užtikrinti optimalų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų tinklą ir finansavimą TAU ir kitiems suaugusiųjų švietimo teikėjams¹²¹. Be to, planuojant ir koordinuojant švietimo priemones, svarbu sistemingai rinkti duomenis apie VAA poreikius, atsižvelgiant į jų socialinę-ekonominę padėtį, geografinę vietovę ir gebėjimus, kad priemonės būtų tiksliai orientuotos¹²².

126. Skaitmeninio dešimtmečio politika įpareigoja valstybes nares užtikrinti nuolatinę galimybę mokytis visą gyvenimą ir sistemingai ugdyti skaitmeninius gebėjimus per švietimo ir profesinio mokymo sistemas¹²³. Skaitmeninė atskirtis kyla dėl sudėtingo IT naudojimo ir nepakankamų įgūdžių, todėl būtinos specialiai VAA poreikiams pritaikytos programos¹²⁴. EBPO pabrėžia, kad šių priemonių planavimas turi būti pagrįstas tiksliai VAA poreikių ir aplinkybių vertinimu¹²⁵, o LGKT tyrimai rodo individualizuotų mokymo programų trūkumą, kurias sukūrus būtų galima mažinti socialinę atskirtį ir sudaryti sąlygas visavertei skaitmeninei įtraukčiai¹²⁶.

127. Savivaldybės turi įgyvendinti visuomenės sveikatos stiprinimo priemones, atsižvelgdamos į vyraujančias sveikatos problemas ir užtikrindamos mokymą sveikatos temomis, informacijos sklaidą ir rizikos veiksnių mažinimą¹²⁷. Priemonių veiksmingumas priklauso

¹¹⁸ Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2 str., 2 sąvoka.

¹¹⁹ Švietimo įstatymas, 3 str. 2 d., 16 str. 1 d., 54 str. 1 d.; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 13 str. 1 d.

¹²⁰ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023).

¹²¹ Švietimo įstatymas, 28 str. 6 d., 58 str. 1 d. 3 p.; Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 13 str. 2 d.

¹²² BPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023).

¹²³ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2022/2481.

¹²⁴ FRA tyrimas „Pagrindinės vyresnio amžiaus žmonių teisės: prieigos prie viešųjų paslaugų užtikrinimas skaitmeninėse visuomenėse“, 2023.

¹²⁵ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023).

¹²⁶ Lygių galimybių kontrolieriaus tyrimas „Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis“, 2024.

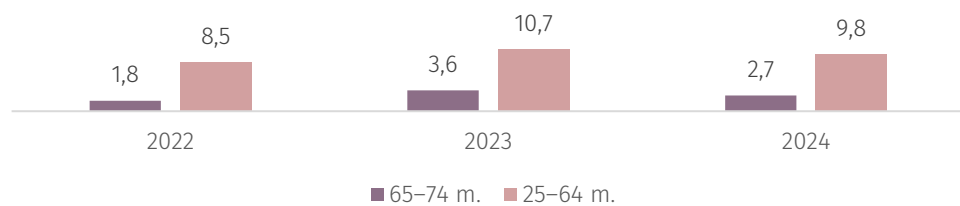
¹²⁷ Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, 6 str. 1 d. 2 p., 10 str. 4 d., 33 str.

nuo nuolatinio ir sistemingo VAA poreikių vertinimo¹²⁸. Savivaldybės turi remtis visuomenės sveikatos stebėsenos duomenimis, kuriuos renka ir analizuoja VSB, kasmet identifikuoti prioritetines sveikatos problemas ir teikti pagrindą tikslinėms intervencijoms¹²⁹. Planuose turi būti nustatyti siektini sveikatos rodikliai ir priemonės sveikatos palaikymo ir stiprinimo plėtrai, kad būtų sudarytos tvarios sąlygos VAA sveikos gyvensenos skatinimui¹³⁰.

Vyresnio amžiaus asmenų švietimo ir mokymosi galimybės ribotos

128. Vertinome, ar nėra apribojimų VAA dalyvauti švietimo ir mokymosi veiklose, ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA švietimo ir mokymosi skatinimui, ar pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA švietimo ir mokymosi skatinimo veiklos rezultatams matuoti; ar visos savivaldybės analizuoja VAA švietimo ir mokymosi poreikius, ar visose savivaldybėse veikia TAU, tenkinantis VAA žinių, kompetencijų plėtotės ir kultūrinius poreikius, ar visiems TAU yra skiriamas finansavimas ŠMSM ir savivaldybės mero nustatyta tvarka.
129. VDA duomenys apie 65–74 m. amžiaus asmenų mokymosi visą gyvenimą lygį¹³¹ rodo, kad 2024 m. tik 2,7 proc. 65–74 m. amžiaus asmenų mokėsi per paskutines 4 savaites, o 25–64 m. amžiaus grupėje – 9,8 proc. (31 pav.).

31 pav. Mokymosi visą gyvenimą lygis (per paskutines 4 savaites), proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybės duomenų agentūros duomenis.

130. LAMA BPO duomenimis, 2022–2024 m. vis daugiau VAA įsitraukė į formalųjį mokymąsi – profesinį mokymą ir aukštąjį mokslą, nors su jais sudarytų sutarčių dėl studijų skaičius buvo keletą kartų mažesnis nei su jaunesniais (50–59 m.) asmenimis (8 lentelė), pavyzdžiui, 2024 m. – 3,7 karto. Mokymąsi renka asmenys, kurie siekia įgyti kvalifikaciją ar persikvalifikuoti. Pavyzdžiui, 2023 m. Valstybės kontrolės atliktas vertinimas parodė, kad (universitetuose ir kolegijose vykdomas) perkvalifikavimas populiarus tarp pedagogų, siekiančių įgyti kitą pedagoginę kvalifikaciją ir tapti lankstesniems dirbant mokyklose, todėl svarbu dar aktyviau išnaudoti perkvalifikavimą, siekiant užtikrinti pedagogų poreikį¹³².

¹²⁸ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“, 2023.

¹²⁹ Bendrieji savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatai, 3, 6.2, 8.1 ir 8.2 p.

¹³⁰ Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, 27 str. 2 d.

¹³¹ Mokymosi visą gyvenimą lygis – rodiklis, išreiškiamas 25–64 metų amžiaus gyventojų, per paskutines keturias savaites dalyvavusių formaliaje arba neformaliame mokyme, ir to paties amžiaus visų gyventojų santykiu, Valstybės duomenų agentūros Gyventojų užimtumo statistinio tyrimo metodika.

¹³² Valstybės kontrolės vertinimo ataskaita „Pedagogų poreikio užtikrinimo vertinimas“.

8 lentelė. Profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sutarčių su 50–59 m. ir 60+ m. asmenimis skaičius

	Profesinis mokymas			Aukštasis mokslas			Iš viso	
	50–59 m.	60–64 m.	65+ m.	50–59 m.	60–64 m.	65+ m.	50–59 m.	60–65+ m.
2022 m.	1 014	205	38	183	20	11	1 197	274
2023 m.	1 213	206	47	258	26	8	1 471	287
2024 m.	1 156	246	68	257	49	20	1 413	383

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti duomenis.

131. EBPO konstatavo, kad Lietuvoje VAA įtrauktis į mokymąsi yra svarbi tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu, nes ilgesnis dalyvavimas darbo rinkoje mažina skurdo riziką senatvėje ir padeda įmonėms spręsti nuolatinį darbo jėgos trūkumą. Įtraukėsnės MVG sistemos stiprinimas leistų išlaikyti senėjančios darbo jėgos produktyvumą. Tačiau VAA dalyvavimas mokymuose išlieka žemas ir netolygus – per pastaruosius metus mokymuose dalyvavo mažiau nei 20 proc. 50+ metų gyventojų, palyginti su 34 proc. ES vidurkiu. Lietuvoje galimybės mokytis visą gyvenimą yra labai nevienodos tarp skirtingų amžiaus grupių. VAA retai dalyvauja mokymosi veiklose. Dalyvavimo mokymuose (formaliuose, neformaliuose, susijusiuose su darbu) atotrūkis tarp jaunesnių ir vyresnių žmonių – vienas didžiausių ES. Daug dažniau mokymuose dalyvauja aukštąjį išsilavinimą turintys, jaunesni, didesnes pajamas gaunantys ir didelėse įmonėse dirbantys asmenys. Ekspertų vertinimu, būtina kurti palankią aplinką vyresnio amžiaus darbuotojų perkvalifikavimui ir kvalifikacijos kėlimui visą gyvenimą¹³³.
132. 2023 m. Valstybės kontrolė nustatė, kad žmonės nepakankamai informuojami apie MVG svarbą ir naudą, todėl nėra išnaudojamos galimybės nuolat atnaujinti žinias, įgūdžius ir kompetencijas bei prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių, taip formuojant įprotį mokytis visą gyvenimą. Taip pat akcentuota darbdavių įsitraukimo problema – nenoras mokėti už mokymus ir leisti darbuotojams juose dalyvauti. Siekiant sudaryti geresnes sąlygas naudotis mokymosi galimybėmis, svarbu skatinti darbdavius kurti palankesnę aplinką darbuotojų mokymuisi¹³⁴.
133. UT duomenimis, 2023–2025 m. laikotarpiu darbdavių planai investuoti į darbuotojų mokymą nuosekliai stiprėja. 2023 m. pinigus mokymams planavo skirti 29,2 proc. darbdavių, 2024 m. tokių buvo 35,7 proc., o 2025 m. – jau 42,7 proc. Daugiausiai investuoti pasiryžę švietimo, viešojo valdymo, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sektorių darbdaviai (daugiau nei 80 proc.), mažiausiai – apgyvendinimo ir maitinimo bei žemės ūkio sektoriai. Į mokymus labiau linkę investuoti dideli darbdaviai (84 proc. įmonių, turinčių daugiau nei 250 darbuotojų), taip pat įmonės, patyrusios darbuotojų trūkumą ar planuojančios veiklos plėtrą, o didesnį mokymų biudžetą 2025 m. numatė beveik kas ketvirtas darbdavys (28,7 proc.).¹³⁵ VAA apklausos rezultatai parodė, kad švietimo ir mokymosi veiklos yra mažiau populiarios – jose dalyvavo beveik 3 kartus mažiau respondentų negu kultūrinėse.
134. Nepaisant to, kad oficialiosios statistikos ir apklausų duomenys atskleidžia nepakankamą vyresnių asmenų įtraukimą į švietimo ir mokymo veiklas, sisteminės paramos ir pastovių

¹³³ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“, 2023 m.

¹³⁴ Valstybės kontrolės vertinimo ataskaita „Mokymosi visą gyvenimą vertinimas“.

¹³⁵ Užimtumo tarnybos atliktų darbdavių nuomonės tyrimų ataskaitos „Darbdavių patirtys ir lūkesčiai 2025 m.“ ir „Darbdavių patirtys ir lūkesčiai 2024 m.“.

priemonių, kurios skatintų juos mokytis visą gyvenimą, trūkumą, Lietuvoje suaugusiųjų švietimas orientuotas į visus suaugusiuosius ir jų kompetencijų plėtrą nenumatant specifinių priemonių ar tikslų VAA¹³⁶, pavyzdžiui, „Naujos kartos Lietuva“ plane numatyta, kad įgyvendinant MVG sistemos reformą siekiama sudaryti sąlygas visiems suaugusiems plėtoti valstybės ir darbo rinkos poreikius atitinkančias kompetencijas, pasitelkiant pažangias technologijas ir inovacijas, tačiau orientuojamasi į darbingo amžiaus asmenis iki 65 m.

135. VAA galimybės mokytis visą gyvenimą, pasinaudojant valstybės skiriamu 500 Eur krepšeliu, yra apribotos, nes vyresni nei 65 m. asmenys nėra įtraukti į prioritetinę mokymosi programų grupę ir negali pasinaudoti krepšeliu mokymams nuo 2024 m. veikiančioje platformoje „Kursuok“. Amžiaus riba iki 65 m. nustatyta pagal EK finansavimo sąlygas pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. 2024 m. iš viso buvo sudaryta 15,3 tūkst. sutarčių, iš jų 60–65 m. amžiaus asmenys sudarė 4,7 proc. (721), 50–59 m. – 17,4 proc. (2 672)¹³⁷. Vyresni nei 65 m. gali dalyvauti mokymus apmokėdami savo pinigais, o tokių atvejų itin mažai – 2024 m. mokymus baigė vienas 66–71 m. asmuo.
136. Vyriausybei siekiant aktyvesnio VAA įsitraukimo į MVG procesą, nuo 2024 m. pabaigos KPMPC įgyvendina 65 m. ir vyresnių žmonių grupei skirtą projektą „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“. Jo tikslas – įgyvendinti TAU finansavimo modelį, skirtą edukacinėms veikloms sostinės ir vakarų bei vidurio Lietuvos regionuose. Bendra finansavimo suma iki projekto pabaigos 2029-08-31 – 2,5 mln. Eur, iš jų 2 mln. Eur – ESF ir 0,5 mln. Eur – valstybės biudžeto pinigai¹³⁸. Finansavimas užtikrintas tik projekto įgyvendinimo laikotarpiu, o jam pasibaigus ir nenumačius papildomų finansavimo šaltinių ar mechanizmų veiklų tęstinumui, projekto rezultatai ir sukurtos paslaugos be papildomų sprendimų dėl finansavimo nebus tęsiamos ar plėtojamos. 2025 m. įgyvendintas I etapas: vyko mokymai pagal dvi programas – sveikatingumo mokymai psichinei sveikatai stiprinti ir teisinio raštingumo, o 2025 m. pabaigoje planuojama pradėti II etapą, kurio mokymai prasidės 2026 m. sausio mėnesį, taip pat numatyta vykdyti mokymus pagal platesnę programų tematiką – informacinių technologijų naudojimo mokymai valdant savo finansus, meninis ir kultūrinis pažinimas, sveika gyvensena, floristika ir apželdinimas. Iš viso 176 planuojamos grupės (2025 m. buvo 53). ŠMSM nurodė, kad, atsižvelgdama į ribotus TAU administracinius pajėgumus dalyvauti konkursuose, pasirinko netiesioginio finansavimo modelį per projektą, taip sumažindama administracinę naštą TAU ir sudarydama sąlygas senjorams gauti mokymo paslaugas be papildomų organizacinių įsipareigojimų.
137. Valstybės planavimo dokumentuose nenumatyti rodikliai, skirti VAA (60+) švietimo ir mokymosi skatinimo veiklos rezultatams matuoti. Siekiami rodikliai apima bendrą MVG lygį¹³⁹ 25–64 m. ir 55–74 m. amžiaus grupėse. ŠMSM nurodė, kad neturi nustatytų rodiklių, kuriais būtų matuojamas VAA dalyvavimas neformaliojo švietimo ar formaliojo mokymosi veiklose. Valstybiniu lygmeniu mokymosi politika daugiausiai vertinama pagal dalyvavimo rodiklius, nevertinant mokymosi rezultatų – įgytų kompetencijų, jų pritaikomumo kasdieniame gyvenime, bendruomeninėje veikloje ar darbo rinkoje. Projekto „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“ rodiklius suplanuota pasiekti per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį iki 2029-08-31 (projekto etapų rodikliai nesuplanuoti). Numatomi 3 projekto

¹³⁶ Analizuoti planavimo dokumentai: 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“, XVIII, XIX ir XX LRV programos bei jų nuostatų įgyvendinimo planai, ŠMSM 2022–2025 m. strateginiai ir metiniai planai, veiklos ataskaitos.

¹³⁷ 2024 m. „Kursuok“ metinė veiklos ataskaita.

¹³⁸ 2024 m. panaudota 0,17 mln. Eur, 2025 m. planuota – 0,3 mln. Eur.

¹³⁹ Besimokiusiųjų paskutines 4 savaites.

rezultato rodikliai: tyrimų atlikimas (4 vnt.); viešųjų konsultacijų vykdymas (3 vnt.); mokymų TAU ir kitų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjų dalyviams vykdymas (ne mažiau kaip 323 unikalūs asmenys ir 50 TAU ir kiti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjai, vykdančys asmenų, sukakusių senatvės pensijos amžių, neformalųjį švietimą ir tęstinį mokymąsi). Mokymų vykdymui suplanuota 2,27 mln. Eur. Preliminariais KPMPK duomenimis, nuo 2025-05-05 iki 2025-11-30 mokymai vyko 35 TAU ar kitose organizacijose, buvo sudarytos 53 grupės, kuriose dalyvavo 1 016 dalyvių, iš jų 952 unikalūs. Auditorių skaičiavimu, vidutiniškai mokymuose dalyvavo po 27 kiekvieno TAU ar kitos organizacijos unikalūs dalyviai. Tai rodo nedidelę mokymų aprėptį, juose gali dalyvauti iki 5 proc. visų TAU narių¹⁴⁰. Pažymėtina, kad šie mokymai prieinami tik TAU nariams, o ne visiems VAA.

138. Ne visos savivaldybės analizuoja VAA švietimo ir mokymosi poreikius. Visų 60 savivaldybių pateiktų duomenų ir jų planavimo dokumentų analizė parodė, kad audituojamuoju laikotarpiu tik 8,3 proc. savivaldybių (5 iš 60) pateikė dokumentus, patvirtinančius, kad atliko tyrimus apie suaugusiųjų mokymosi poreikius, o 9 nurodė, kad organizuojamos TAU apklausos internetu arba neformalios apklausos žodžiu, veiklų organizatoriai stebi dalyvių aktyvumą, ankstesnių programų populiarumą, tačiau nepateikė tai pagrindžiančių dokumentų. Kitos savivaldybės apskritai neatliko jokio vertinimo.
139. Dviejose iš 5 poreikius vertinusių savivaldybių buvo vertinami VAA grupės poreikiai, Vilniaus m. savivaldybė, remdamasi šio vertinimo rezultatais, įgyvendina švietimo ir mokymo priemonę (pavyzdys). Dauguma savivaldybių neturi pakankamai informacijos apie VAA mokymosi poreikius, nes tyrimai atliekami fragmentiškai ir pavienėse savivaldybėse. Dėl to sudėtinga planuoti ir įgyvendinti švietimo ir mokymosi priemones, atitinkančias šios tikslinės grupės poreikius.

Kauno r. ir Vilniaus m. savivaldybių atliktų vyresnio amžiaus asmenų mokymosi poreikių tyrimo pavyzdžiai

Kauno rajono švietimo centras 2024 m. atliko Kauno rajono suaugusiųjų neformaliojo mokymosi poreikių analizę. Tyrime dalyvavo įvairaus amžiaus Kauno rajono gyventojai, tarp jų ir VAA. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti rajono gyventojų mokymosi poreikius pagal laiką, amžių, lytį, užsiėmimą ir mokymosi tematiką. Tyrimo rezultatai parodė, kad vyresnio amžiaus asmenų (61–80 m.) mokymuisi skiriamą laiką lemia emocinė ir fizinė sveikata bei išsilavinimo lygis. Šios amžiaus grupės atstovai dažniausiai renkasi VSB ir TAU siūlomas veiklas. Bendri tyrimo rezultatai išryškino aktualiausias mokymosi temas ir informacijos sklaidos apie mokymosi renginius svarbą, siekiant skatinti gyventojų įsitraukimą į mokymąsi visą gyvenimą.

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Ugdymo mokslų instituto tyrėjų grupė atliko tyrimą „Neformaliojo (vaikų, jaunimo, suaugusiųjų, senjorų) švietimo 2020–2023 m. situacijos identifikavimas ir neformaliojo ugdymo kokybės vertinimas Vilniaus mieste“. Tyrimo metu buvo atlikta: Vilniaus miesto savivaldybės tvarkomų duomenų apie neformalųjį švietimą analizė; viešai prieinamos informacijos apie savivaldybėje organizuojamas neformaliojo ugdymo veiklas analizė; apklausa, kurioje dalyvavo Vilniaus miesto gyventojai ir neformaliojo ugdymo įstaigos; individualūs interviu su besimokančiais 65 m. ir vyresniais asmenimis. Tyrimas parodė, kad VAA įsitraukia į neformalųjį švietimą ne tik siekdami tobulinti savo kompetencijas, bet ir dėl bendravimo ir prasmingo laisvalaikio poreikio. Tyrėjai rekomendavo papildyti ar sukurti Neformaliojo ugdymo veiklų žemėlapi, pateikiant suaugusiesiems ir senjorams skirtų veiklų sąrašą su aiškiais atrankos kriterijais veikloms ir organizacijoms.

Vilniaus m. 2025 m. įgyvendina „Veiklių senjorų“ programą ir visi vyresni nei 60 m. vilniečiai nemokamai šešis mėnesius gali užsiimti kūrybinėmis, sportinėmis, saviugdodos veiklomis ir dalyvauti socialiniame gyvenime. Pirmą kartą prasidedanti programa senjorams siūlo laisvalaikio

¹⁴⁰ 2024 m. 63 TAU turėjo apie 17,6 tūkst. dalyvių. Likusių 5 TAU ir kitų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjų dalyvių skaičius nežinomas, todėl mokymuose galinčių dalyvauti dalis būtų dar mažesnė.

veiklų nuo sporto ir meditacijos iki kino ir tapybos. Savivaldybė šiai programai įgyvendinti skyrė 203 tūkst. Eur savo biudžeto pinigų.

140. Remiantis 63 iš 69 TAU apklausos metu pateikta informacija bei 6 į apklausą raštu neatsakiusių TAU telefonu pateikta informacija, visose Lietuvos savivaldybėse, išskyrus Pagėgių, veikia TAU, kuris tenkintų VAA žinių, kompetencijų plėtotės ir kultūrinius poreikius. Taip pat vienas Mažeikiuose veikiančių TAU nurodė, kad nevykdo veiklos, nes negauna jokio finansavimo.
141. Senatvės pensijos amžiaus asmenims TAU siūlo veiklas, padedančias plėsti žinias, įgūdžius ir kultūrinius interesus, bet neorientuojančias į darbo rinkos poreikius ar profesinį perkvalifikavimą. Veiklos orientuojasi į temas, aktualias VAA sveikatai, kultūrinei ir socialinei gerovei, o skaitmeninio ir finansinio raštingumo mokymai yra mažiausiai išplėtotą sritis. Daugiausiai TAU organizuoja sveikatos ir sveikos gyvensenos paskaitas, ekskursijas, menines veiklas, fizinio aktyvumo pamokas ir psichologinės gerovės temas, kurios yra populiariausios tarp dalyvių. Skaitmeninio raštingumo mokymai plačiai vykdomi, tačiau tarp dalyvių mažiau populiarūs. Finansinio raštingumo mokymai yra tiek mažiausiai vykdomi (16 TAU), tiek mažiau pasirenkami dalyvių – nurodė tik 2 TAU (32 pav.).

32 pav. Trečiojo amžiaus universitetuose vykdomos veiklos, universitetų skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal trečiojo amžiaus universitetų pateiktą informaciją.

142. Nors TAU veiklos išlaiko aukštą VAA susidomėjimą, 63 TAU apytikslis¹⁴¹ bendras dalyvių skaičius audituojamuoju laikotarpiu mažėjo nuo 23,1 iki 17,6 tūkst. TAU duomenys parodė, kad 63,5 proc. jų gali priimti visus norinčius, tačiau beveik trečdalis (28,6 proc.) teigia, jog tam tikrais laikotarpiais ar kai kuriose veiklose susiduria su didesniu poreikiu, nei gali patenkinti. Tik 4,8 proc. TAU fiksuoja mažėjančią dalyvių susidomėjimą veiklomis. Tai rodo, kad poreikis dalyvauti veiklose išlieka, bet galimi apribojimai (vietų trūkumas, organizaciniai iššūkiai) ar kiti veiksniai gali turėti įtakos mažėjančiam dalyvių skaičiui.

¹⁴¹ Skaičiai apytiksliai, nes 60 iš 63 atsakiusių TAU pildo dalyvių sąrašus, o kiti 3 jų nepildo.

143. Remdamiesi 63 atsakiusių TAU pateiktais apytiksliais duomenimis apie dalyvių skaičių 2024 m., apskaičiavome, kad TAU dalyvavo nuo 0,1 iki 9,1 proc. visų savivaldybės VAA. Didesnė dalis visos savivaldybės VAA šiose veiklose dalyvauja mažesnėse savivaldybėse, o didžiųjų miestų savivaldybėse dalyvavimas buvo žemesnis už vidurkį. Didžiausias dalyvavimas (5–9,1 proc.) fiksuotas Birštono, Rietavo, Šilalės, Palangos, Joniškio savivaldybėse, mažiausias (0,1–1,1 proc.) – Vilniaus r., Rokiškio r., Kėdainių r. Didžiųjų miestų savivaldybėse (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) dalyvavimo rodikliai buvo žemiau bendro vidurkio – 2,9 proc. Tai gali lemti, pavyzdžiui, didmiesčiuose esanti didesnė alternatyvių veiklų įvairovė.
144. TAU neatlieka sistemingos VAA poreikių analizės – veiklos dažnai planuojamos remiantis tik dalyvaujančiųjų nuomone. 63 TAU duomenimis, 24 (arba 38 proc.) atsakiusių TAU per audituojamą laikotarpį nė karto neatliko VAA poreikių analizės¹⁴². 38 proc. TAU nurodė, kad atliko analizę neformaliai, t. y. per pokalbius, neoficialiai klausiant klausytojų nuomonės, per įvairius aptarimus. Visi iš jų nurodė, kad planuodami veiklas atsižvelgė į identifikuotus VAA poreikius: padidino paskaitų pasiūlą, skaičių, įvairovę, inicijavo naujus fakultetus ir pan., tačiau nė vienas neatliko išsamesnės analizės, apimančios ir tuos VAA, kurie TAU veiklose nedalyvauja. Tai rodo ribotą VAA poreikių pažinimą ir ribotas galimybes plėtoti įtraukesnes veiklas. TAU dalyviai dažniausiai yra aktyvesni, išsilavinę, motyvuoti VAA, o socialiai atokesnių ar mažiau aktyvių grupių TAU paslaugos nepasiekia.
145. VAA apklausos rezultatai rodo, kad 13,3 proc. respondentų per pastaruosius 12 mėn. dalyvavo TAU veiklose, dažniausiai – moterys, turinčios aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą. Aktyviausias dalyvavimas mažesniuose miestuose ir tam tikruose regionuose – Marijampolės, Utenos ir Panevėžio apskrityse. Dalyvavimas netolygus tiek lyčių, tiek regioniniu aspektu.
146. TAU apklausos duomenimis, didžiausią kliūtį tvarioms ir įvairiapusėms TAU veikloms užtikrinti sudaro ilgalaikio finansavimo stoka (42 iš 63 TAU, arba 67 proc.), kuri lemia ir kitus iššūkius – ribotas galimybes pasikviesti lektorius (60 proc.); ribotas patalpas ir įrangą (44 proc.); sunkumus organizuojant aktualias ir įvairias veiklas skirtingiems dalyvių poreikiams (44 proc.), nepakankamą veiklų prieinamumą kaimiškose vietovėse. TAU Lietuvoje susiduria su reikšmingomis sisteminėmis problemomis – nuo vidinių žmogiškųjų ir technologinių išteklių trūkumo iki išorinių valstybės politikos, finansavimo ir socialinės infrastruktūros iššūkių (pavyzdys). Tai gali turėti neigiamos įtakos VAA žinių, kompetencijų plėtotės ir kultūrinių poreikių tenkinimui. EBPO konstatavo, kad Lietuvos neformaliajame suaugusiųjų švietime ir mokyme yra nepakankamai pripažinti TAU, nors tai labai svarbu¹⁴³.

Trečiojo amžiaus universitetų pateikti pagrindinių problemų, su kuriomis susiduria vykdydami veiklą, pavyzdžiai

Technologinis raštingumas (IT raštingumo stoka) – TAU klausytojai dažnai neturi pakankamų skaitmeninių įgūdžių, reikalingų šiuolaikiniam mokymuisi ir bendravimui.

Neapmokamas vadovujančių asmenų darbas – daugelyje TAU vadovai dirba savanoriškai, ilgainiui tai gali lemti motyvacijos stoką ir iniciatyvų mažėjimą.

Vadovujančių asmenų darbo neapmokėjimas – daugelyje TAU vadovai dirba savanoriškai, ilgainiui tai gali lemti vadovų kaitą, motyvacijos stoką bei iniciatyvų mažėjimą.

Mokslinio pagrindimo ir informacijos sklaidos trūkumas – dalis TAU pažymi, kad trūksta viešo pripažinimo ir akademinį įrodymų apie jų veiklos naudą.

¹⁴² 11 TAU analizę atliko 2022 m., 8 – 2023 m., 12 – 2024 m. ir 5 – 2025 m. I pusm.; 9 planuoja atlikti 2025 m. II pusm.

¹⁴³ EBPO ataskaita „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“, 2023 m.

Transporto (pavėžėjimo) problemos – senyvo amžiaus asmenims sunku pasiekti TAU veiklas fiziškai dėl ribotų pavėžėjimo galimybių.

Valstybinės strategijos ir dėmesio stoka – didžioji dalis TAU (daugiau nei 15) nurodė, kad trūksta valstybės dėmesio ir strateginio požiūrio į VAA švietimą, nėra aiškios nacionalinės strategijos, pripažįstančios senjorų švietimo svarbą.

147. Iki 2023 m. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas numatė, kad TAU valstybės paramą galėjo gauti tik konkurso būdu, tačiau toks finansavimas neužtikrino jų veiklos tvarumo. Dėl ribotų finansavimo galimybių dauguma šių įstaigų veiklą rėmė beveik vien klausytojų nario mokesčiais, todėl buvo siekiama sudaryti stabilesnes finansavimo sąlygas ir išplėsti galimybes VAA mokytis¹⁴⁴. Nuo 2023 m. įstatymo redakcijoje numatyta, kad TAU ir kitiems neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjams asmenų, sukakusių senatvės pensijos amžių, neformaliajam švietimui ir tęstiniam mokymuisi vykdyti, jų žinių, kompetencijų plėtotės ir pilietiniams, socialiniams, kultūriniais poreikiams tenkinti finansavimas iš valstybės biudžeto skiriamas švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka¹⁴⁵. Tačiau ŠMSM nėra nustačiusi TAU finansavimo tvarkos ir neskyrė jiems pinigų. ŠMSM teigimu, ji negali skirti tiesioginio finansavimo TAU administracinėms išlaidoms – jį galima teikti tik konkurso būdu. TAU dažnai neturi išteklių dalyvauti konkursuose ar rengti projektų paraiškų, todėl negali pasinaudoti projektiniu finansavimu. 63 TAU duomenimis, per audituojamą laikotarpį tik nedidelė dalis jų (4,8–8 proc.) kasmet gavo valstybės finansavimą. Visi skirti pinigai buvo gauti tik konkurso būdu – nė vienais metais nebuvo skirta pinigų tiesiogiai. Finansavimo suma mažėjo: nuo 128 tūkst. (2022 m.) iki 73 tūkst. Eur (2024 m.). Valstybės biudžeto pinigai sudarė 8 proc. viso atsakusių TAU biudžeto per audituojamą laikotarpį.
148. Remiantis įstatymu, TAU finansavimas turi būti skirtas iš savivaldybės biudžeto savivaldybės mero nustatyta tvarka. Savivaldybės neturi nustatytų TAU finansavimo tvarkų, tačiau skiria finansavimą TAU tiesiogiai arba per projektines veiklas. 2022–2025 m. I pusr. tiesiogiai skirti pinigai sudarė 13 proc., o per projektines veiklas – 30 proc. visų 63 TAU biudžeto (suma didėjo, pvz., 2022 m. buvo 266,7 tūkst., o 2024 m. – 369,3 tūkst. Eur). Dauguma TAU (74,6–81 proc.) gavo finansavimą iš savivaldybių, tačiau jis nėra užtikrinamas visiems TAU. 22 proc. atsakusių TAU yra savivaldybių įstaigos, todėl finansuojamos per bendrą įstaigos biudžetą, neišskiriant konkrečios TAU funkcijos. Dėl nenuoseklaus ir neformalizuoto finansavimo mažėja veiklos planavimo ir tvarumo galimybės, apribojama veiklų apimtis. Nesiimant priemonių VAA švietimo ir mokymosi galimybėms užtikrinti, VAA ir toliau susidurs su ribota prieiga prie mokymosi paslaugų, o švietimo politika išliks nepritaikyta jų poreikiams. Dėl nestebimų rodiklių prarandama galimybė vertinti pažangą ir priimti duomenimis grįstus sprendimus. Nesant sistemingos VAA poreikių (skaitmeninių, pilietinių, sveikatos, darbo rinkai aktualių įgūdžių) analizės, mokymosi paslaugos nėra kryptingai siejamos su aktyvaus senėjimo, ilgesnio išlikimo darbo rinkoje tikslais, veiklos planuojamos remiantis tik dalyvaujančiųjų nuomone, o tai lemia ribotą paslaugų prieinamumą: dalis VAA netenka galimybių mokytis, tobulėti ar įsitraukti į kultūrinę veiklą – paslaugos pasiekia daugiausia aktyvesnius, išsilavinusius ir motyvuotus asmenis, tačiau nepasiekia socialiai atokesnių ar mažiau aktyvių VAA.

¹⁴⁴ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 2, 4, 7, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 91 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.

¹⁴⁵ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 13 str. 2 d.

Vyriausybė vykdo priemones, orientuotas į VAA skaitmeninio raštingumo didinimą

149. Vertinome, ar įgyvendinama bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA skaitmeniniams įgūdžiams tobulinti, ar pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklos rezultatams matuoti, ar visi skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektai vykdomi atlikus VAA poreikių analizę.
150. Lietuvoje skaitmeninis raštingumas pripažįstamas viena iš prioritetinių kompetencijų, esminė tiek asmenų įtraukties, tiek konkurencingumo ir veiksmingo dalyvavimo šiuolaikinėje visuomenėje užtikrinimui. Įvertinę su skaitmeninio raštingumo mokymais susijusių institucijų¹⁴⁶ pateiktą informaciją nustatėme, kad skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklos, įskaitant ir VAA grupę, apima visą Lietuvos teritoriją, tačiau vykdomos nesistemiškai ir nekoordinuotai – jos išskaidytos tarp skirtingų institucijų ir projektų, kurie skirti bendrai suaugusiesiems ar pažeidžiamoms grupėms, apimant ir VAA (9 lentelė).

9 lentelė. Skaitmeninio raštingumo mokymai, kuriuose gali dalyvauti vyresnio amžiaus asmenys

Projektas	Atsakingos institucijos	Tikslinė grupė
Nė vienas nėra pamirštas ¹⁴⁷	RRT	Projekto pradžioje – 65+ m. amžiaus asmenys, o vėliau tikslinės grupės išplėstos apimant mokinius, mokytojus ir kitus įvairaus amžiaus Lietuvos gyventojus, ypatingą dėmesį skiriant 54+ m. amžiaus grupei.
Kompiuterinio raštingumo mokymai ir konsultacijos viešosiose bibliotekose	LNMMB ir viešosios bibliotekos	Įvairios amžiaus grupės, pradėdantieji ir pažengusieji.
KURSUOK ¹⁴⁸	ŠMSM, ESFA, LAMA BPO	Dirbantys suaugusieji iki 65 m. (naudoja 500 Eur krepšelio finansavimą), 65+ mokymus apmoka savo pinigais.
MIRKT Medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų tobulinimo mokymai	– KM kartu su LNMMB ir viešosiomis bibliotekomis	Suaugusieji
Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas ¹⁴⁹	VSSA kartu su partneriais: asociacija „Langas į ateitį“ ir LNMMB	Projekto aprašyme nurodyta tikslinė grupė – regionų gyventojai, vyresni žmonės, asmenys su negalia, nedirbantys, tačiau kvietimuose registruotis į mokymus nurodoma, kad mokymai ir praktinės dirbtuvės skirti visiems pilnamečiams Lietuvos gyventojams, ypač laukiami VAA, nutolusių vietovių gyventojai,

¹⁴⁶ SADM, EIM, ŠMSM, KM, LAMA BPO, RRT, LNMMB ir VSSA teikė informaciją el. paštu ir (ar) susitikimuose su auditoriais.

¹⁴⁷ RRT 2024–2026 ir 2025–2027 m. veiklos strategijose įgyvendinant projektą „Nė vienas nėra pamirštas“, numatytas VAA ir kitų pažeidžiamų grupių žmonių skaitmeninio raštingumo didinimas. Iki 2027 m. pabaigos planuojama mokyti mažiausiai 176 tūkst. VAA, suteikti jiems bazinių skaitmeninių įgūdžių, kurie pagerins jų kasdienybę – nuo bendravimo su artimaisiais iki viešųjų paslaugų naudojimo. Siekiama mažinti skaitmeninę atskirtį, stiprinti socialinę įtrauktį ir kurti solidarumą grįstą informacinę visuomenę.

¹⁴⁸ 2025 m. ŠMSM atliktas „Kursuok“ auditas atskleidė, kad dalyje mokymų programų, kurios skelbiamos kaip suteikiančios skaitmeninių įgūdžių, nustatytas pagrįstumo trūkumas. Remiantis ŠMSM informacija, atsižvelgus į šias išvadas, griežtinami reikalavimai visoms programoms – programoje nurodytai pagrindinei kompetencijai (pvz., skaitmeninėms kompetencijoms) įgyti turės būti skiriama bent 70 proc. visos programos trukmės. Programos, kurios pažymėtos kaip ugdančios skaitmenines kompetencijas, bus papildomai įvertintos, ar atitinka kriterijus dėl šios žymos priskyrimo.

¹⁴⁹ Projektas prisideda prie EIM pažangos priemonės „Kurti technologinius sprendimus ir įrankius, leidžiančius saugiai ir patogiai naudotis paslaugomis“ veiklos „Kalbinių išteklių dirbtinio intelekto technologijų sprendimų poreikiams plėtra“ vykdymo. Jis skirtas ugdyti pažeidžiamų gyventojų, tarp jų VAA, skaitmeninius įgūdžius, sumaniai naudotis skaitmeniniais sprendimais, tobulinti skaitmeninius įgūdžius ir didinti el. paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinės apsaugos, internetinės bankininkystės, el. prekybos) naudojimą.

Projektas	Atsakingos institucijos	Tikslinė grupė
		nedirbantys piliečiai, asmenys su negalia ir visi, norintys išmokti naudotis ar pagilinti savo žinias apie e. valdžios paslaugas.
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Švietimo, mokslo ir sporto bei Kultūros ministerijų, Ryšių reguliavimo tarnybos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ir Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūros pateiktą ir viešai prieinamą informaciją.		

151. Nacionaliniu lygmeniu nėra atlikta tokių mokymų poreikio analizė, o informacija apie jau įgyvendintus ar šiuo metu vykdomus mokymus renkama nesistemiškai. Nėra vertinama, ar programos pasiekia mažiausius skaitmeninius įgūdžius turinčias gyventojų grupes, ar tokios grupės apskritai identifiкуotos, kokios tikslinės auditorijos pasirinktos, kokios mokymų programos ir temos siūlomos, kokia pažanga pasiekama po mokymų. Dėl šių koordinavimo ir analizės trūkumų valstybė negali patikimai įvertinti realaus pažangos lygio skaitmeninių įgūdžių srityje, pažeidžiamiausios grupės – ypač VAA – gali likti nepasiektos, o vykdomų mokymų kuriama pridėtinė vertė ir jų indėlis į gyventojų skaitmeninių įgūdžių augimą lieka neišskūs.
152. Kadangi į VAA labiausiai orientuoti du projektai – „Nė vienas nėra pamirštas“ ir „Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas“, analizavome, ar prieš pradėdant juos vykdyti buvo atlikta VAA poreikių analizė. Remdamiesi RRT ir VSSA pateikta ir viešai prieinama informacija, nustatėme, kad šie projektai nebuvo paremti išsamia, duomenimis grįsta VAA poreikių analize (4 priedo 3 pavyzdys, 131 psl.). Įgyvendinant RRT projektą, buvo atlikta dalyvavusių TAU koordinatorių apklausa, tačiau nepasinaudota galimybe apklausti nedalyvavusius ir taip auginti auditoriją. Dėl poreikių analizės trūkumo projektai gali nepasiekti labiausiai pažeidžiamų grupių, neatitikti realių VAA poreikių, todėl gali būti neveiksmingi, nemažinti skaitmeninės atskirties.
153. Valstybės planavimo dokumentuose iki 2025 m. nebuvo numatyti rodikliai VAA skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklų rezultatams matuoti. Jie apėmė visus gyventojus, neišskiriant VAA. 2025 m. projekte „Nė vienas nėra pamirštas“ numatytas rodiklis „Suaugusiųjų virš 54 m., kurie turi bazinius įgūdžius dalis, proc.“ (2027 m. + 10 proc.), kuris didžiąja dalimi turėtų atspindėti VAA grupę. Projektu „Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas“ siekiama prisidėti prie ES skaitmeninio dešimtmečio programoje keliamo tikslo – pasiekti, kad 80 proc. (arba 1,6 mln.) 16–74 m. šalies gyventojų turėtų bent pagrindinius skaitmeninius įgūdžius¹⁵⁰. Kiti rodikliai bendri, neišskiriant pagal amžių (pavyzdys).

Su skaitmeniniais įgūdžiais susijusių rodiklių, neišskiriant amžiaus grupių, pavyzdžiai

- ✓ EIM priemonei „Didinti socialiai pažeidžiamų grupių skaitmeninius įgūdžius“ numatyti 3 rodikliai: gyventojų, nesinaudojančių internetu, dalis (proc.), gyventojų, kurie nuolat naudojami internetu, dalis (proc.), asmenų su negalia pasitenkinimas viešosiomis paslaugomis (proc.).
- ✓ EIM priemonei „Kurti technologinius sprendimus ir įrankius, leidžiančius saugiai ir patogiai naudotis paslaugomis“ numatyti 3 rodikliai: naujų ir patobulintų viešųjų skaitmeninių paslaugų, produktų ir procesų naudotojai, švietimo ar mokymo veiklos dalyvių skaičius, švietimo ar mokymo veiklos dalyvių skaičius, iš jų skaitmeninių įgūdžių ugdymo veiklos dalyvių skaičius, tačiau rodikliams nenumatytos siektinos reikšmės.
- ✓ ŠMSM priemonei „Įdiegti efektyvią ir veiksmingą suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą“ numatytas rodiklis „Gyventojų bazinio kompiuterinio raštingumo lygis (proc.)“.

¹⁵⁰ 2021–2030 m. Nacionalinio pažangos plano 1.7. uždavinys „Skatinti valstybės skaitmeninimą“. Taip pat siekiama reaguoti į vykstančios skaitmeninės transformacijos iššūkius, prisidėti prie 2021–2030 m. EIM Valstybės skaitmeninimo plėtros programos uždavinių – didinti socialiai pažeidžiamų grupių skaitmeninius įgūdžius – įgyvendinimo ir ES skaitmeninio dešimtmečio programoje keliamo tikslo.

154. Tyrimai atskleidžia, kad Lietuvoje egzistuoja VAA (iki 74 m.) skaitmeninė atskirtis. Oficiali Lietuvos ir ES statistika, susijusi su skaitmenine visuomene, yra renkama apie asmenis iki 74 m., o 75+ m. amžiaus grupės duomenys nėra stebimi, todėl nežinoma, kaip ši grupė naudojami skaitmeninėmis technologijomis¹⁵¹. VDA 2024 m. duomenimis, mažiausiai internetu per paskutinius 3 mėnesius naudojosi pensinio amžiaus asmenys¹⁵². Eurostato 2025 m. duomenimis, 65,2 proc. 65–74 m. Lietuvos gyventojų naudojami internetu, kai ES vidurkis – 79 proc., o šiuo požiūriu pirmaujančiose šalyse (Danija, Airija, Nyderlandai, Norvegija) – 98–99,9 proc. šios amžiaus grupės gyventojų.
155. VAA apklausa atskleidė 3 pagrindines priežastis, dėl kurių 51–59 proc. respondentų savarankiškai (be kitų pagalbos) nesinaudojo reikalingomis skaitmeninėmis paslaugomis: neturi reikiamų skaitmeninių žinių ir įgūdžių, baimė suklysti arba nerimas dėl duomenų saugumo, skaitmeninių paslaugų sudėtingumas ir painumas. Kompiuterinio raštingumo mokymuose dalyvavo tik nedidelė visų respondentų dalis – 5,5 proc., ir tai viena iš veiklų, kurioje respondentai per paskutinius metus dalyvavo mažiausiai. Tai rodo, kad būtina didinti mokymų prieinamumą ir patrauklumą VAA.
156. LGKT konstatavo¹⁵³, kad skaitmeninio raštingumo projektų turinys turi būti individualizuotas ir pritaikytas pagal nustatytus poreikius, vengiant universalių sprendimų, kurie neatliepia konkrečių VAA grupių realybės. Jų poreikių analizė užtikrintų, kad projektai būtų orientuoti į tikslią grupę, prisidėtų prie skaitmeninės atskirties mažinimo ir sudarytų prielaidas įtraukti VAA į skaitmeninę visuomenę.
157. EIM nurodė, kad yra atsakinga už skaitmeninės politikos formavimą ir orientuojasi į visą visuomenę, kuri mažai naudojami skaitmeninėmis paslaugomis, neišskiriant VAA, kurie taip pat dalyvauja mokymuose. EIM nerenka papildomos statistinės informacijos apie VAA poreikius ir laikosi pozicijos, kad VAA poreikių identifikavimas yra SADM, atsakingos už VAA politikos formavimą, kompetencija. SADM nurodė, kad VAA poreikių dėl skaitmeninių įgūdžių tobulinimo neanalizuoja, tačiau susijusią problematiką žino iš atliktų tyrimų, pavyzdžiui, iš 2024 m. atlikto LGKT tyrimo.
158. Skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektai vykdomi neatlikus tikslios VAA poreikių analizės, nėra žinomas VAA dalyvių skaičius. Dėl to projektų veiklos ir turinys gali neatitikti specifinių šios grupės poreikių, jų įsitraukimas ir gaunama nauda išlieka riboti, todėl skaitmeninė atskirtis nemažėja.

Savivaldybėse skatinamas fizinis aktyvumas

159. Vertinome, ar kiekviena savivaldybė ar jos visuomenės sveikatos biuras įgyvendino bent vieną priemonę ar veiklą, skirtą VAA sveikos gyvensenos skatinimui, ar pasiekti visi VAA sveikos gyvensenos skatinimo veiklų rezultatams matuoti nustatyti rodikliai.
160. Valstybė numato siekius skatinti VAA sveikatinimą tiek per sveikos gyvensenos politiką, tiek per sidabrinės ekonomikos plėtros priemones. XX LRV numato patvirtinti ir įgyvendinti

¹⁵¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (angl. European Union Agency for Fundamental Rights). Prieiga per internetą: <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/older-people-digital-rights?page=3#read-online> (žiūrėta 2025-11-04).

¹⁵² 55–64 m. amžiaus grupėje – 82,4 proc., 65–74 m. – 64,9 proc., o jaunesnėse grupėse – 92,7–98,9 proc.

¹⁵³ Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis. Prieiga per internetą: https://lvybe.lt/wp-content/uploads/2024/11/vyresnio-amziaus-zmoniu-skaitmenine-atskirtis_apzvalga-2024.pdf.

vyresnio amžiaus visuomenės poreikiams skirtos sidabrinės ekonomikos plėtros strategiją ir priemones, kurios, be kita ko, apimtų sveikatinimo, sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir socialinės pagalbos sprendimus, aktualius dirbantiems pensinio amžiaus žmonėms. Konkretūs veiksmai dėl įgyvendinimo dar nėra suplanuoti.

161. Visos savivaldybės įgyvendina visuomenės sveikatos rėmimo programas, apimančias fizinio aktyvumo, psichikos sveikatos stiprinimo, sveikos mitybos ir traumų prevencijos iniciatyvas. Dauguma šių priemonių skirtos įvairių amžiaus grupių asmenims, neišskiriant VAA, todėl nežinoma ir VAA dalyvių dalis jose. Asmenims nuo 65 m. audituojamuoju laikotarpiu buvo vykdomos dvi bazinės visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugos – „Socialinis receptas“ ir VAA fizinio aktyvumo skatinimas. Pastarąją visuomenės sveikatos biurai įgyvendino visose savivaldybėse, o „Socialiniame recepte“ bent vienais metais dalyvavo 18 savivaldybių (iš 60). Duomenys apie panaudotus pinigus sveikai gyvensenai skatinti yra bendri, neišskiriant VAA. Valstybinėms visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms (valstybės perduotoms savivaldybei) vykdyti savivaldybėms skiriama speciali tikslinė dotacija¹⁵⁴ visoms bazinėms visuomenės sveikatos priežiūros paslaugoms¹⁵⁵ teikti (tarp jų ir VAA).
162. „Socialinio recepto“ dalyviai turi galimybę pasirinkti dalyvavimą sveikatinimo veiklose, tačiau jos mažiau populiarios nei kultūrinės, pavyzdžiui, 2024 m. sveikatinimo veiklose dalyvavo 35 proc., o kultūrinėse – 49 proc. VAA apklausa atskleidė, kad sveikatinimo veiklose dalyvavę respondentai sudarė 17,3 proc., o kultūrinėse – 42,7 proc.
163. HI 2023–2029 m. įgyvendina projektą „Kompleksinių ir integruotų, mokslu pagrįstų visuomenės sveikatos paslaugų organizavimas, bazinių visuomenės sveikatos paslaugų tikslinėms grupėms teikimas“, apimantį ir 65+ m. asmenų sveikatos stiprinimo bendruomenėje modelį, kurio pagrindu nuo 2030 m. planuojama plėsti bazinių visuomenės sveikatos paslaugų sąrašą 65+ m. asmenims. Numatoma projekto vertė – 22,8 mln. Eur iš valstybės biudžeto. 2023–2025 m. vyksta bandomasis diegimas atrinktose savivaldybėse, panaudota 0,9 mln. Eur, 2025 m. planuojama 1,5 mln. Eur. Įgyvendinant projektą renkami duomenys apie tikslinių grupių ir dalyvių jose skaičių, tačiau nėra numatytų siektinų rodiklių.
164. Visų savivaldybių VSB vykdo visuomenės sveikatos stebėseną, tačiau SAM patvirtintame Savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašė numatytas tik vienas VAA sveikatos būklės rodiklis – sužalojimų dėl nukritimo atvejų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų. Auditorių vertinimu, šis rodiklis nepakankamai atspindi visą VAA sveikatos būklę, todėl jo nepakanka tikslinėms priemonėms planuoti. Rodiklių sąrašas paskutinį kartą buvo atnaujintas 2019 m. SAM buvo numaćiusi¹⁵⁶ jį atnaujinti 2025 m., bet nurodė, kad šiais metais naujas sąrašas nebus patvirtintas.
165. 2024 m. VAA sveikos gyvensenos skatinimo veiklą – fizinio aktyvumo ir „Socialinio recepto“ – planuoti rezultatai bendrai šalies mastu pasiekti ir viršyti, tačiau dalis savivaldybių planuotų rodiklių nepasiekė: 11 nepasiekė fizinio aktyvumo veiklose dalyvavusių 65 m. ir vyresnių asmenų skaičiaus, o 15 – nesuorganizavo planuoto veiklų

¹⁵⁴ Dotacijos dydis apskaičiuojamas pagal SAM poreikio apskaićavimo metodikoje nustatytas formules, kuriose vieni kintamųjų yra mokinių skaićius ir gyventojų skaićius savivaldybėje. 2022 m. savivaldybėms skirta 28,5 mln., 2023 m. – 27,3 mln., 2024 m. – 29,3 mln., o 2025 m. – 30,2 mln. Eur.

¹⁵⁵ Plėtoti sveiką gyvenseną ir stiprinti sveikos gyvensenos įgūdžius ugdymo įstaigose ir bendruomenėse, vykdyti visuomenės sveikatos stebėseną savivaldybėse.

¹⁵⁶ Sveikatos apsaugos ministro 2025-04-04 įsakymu Nr. V-296 patvirtintas Higienos instituto 2025 m. veiklos planas. Iki 2025 m. III ketv. planuota atlikti stebėsenos nuostaty, kurie apima ir sąrašą, peržiūrą.

skaičiaus (pavyzdys). „Socialinio recepto“ dalyvių rodiklis nepasiektas 4 iš 17 savivaldybių – vienoje pasiektas tik 34 proc., o trijose – 90–99 proc. (detales ataskaitos 4.3 poskyryje, [95 psl.](#)).

2024 m. priemonės „Vyresnio amžiaus žmonių (65 m. ir daugiau) fizinio aktyvumo skatinimas“ įgyvendinimo rezultatų pavyzdys

Visose šalies savivaldybėse priemonėje dalyvavo 4,9 tūkst. VAA. Iš viso įgyvendinti 5,1 tūkst. fizinio aktyvumo skatinimo užsiėmimų.

Pagal Higienos instituto parengtą 2024 m. konsoliduotą Savivaldybių valstybinių visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų bazinių paslaugų teikimo plano įgyvendinimo ataskaitą:

- ✓ Fizinio aktyvumo užsiėmimų skaičius savivaldybėse pasiektas 101 proc.
- ✓ Dalyvavusių vyresnio amžiaus asmenų skaičius pasiektas 148 proc.

Abi siektinos fizinio aktyvumo vertinimo kriterijų reikšmės buvo pasiektos arba viršytos.

Nepaisant gerų bendrųjų rezultatų, savivaldybių duomenų analizė atskleidė, kad ne visoms pavyko įgyvendinti planuotus rodiklius:

- ✓ 11 savivaldybių iš 60 nepasiekė nustatyto dalyvavusių VAA skaičiaus.
- ✓ 15 savivaldybių iš 60 nesuorganizavo planuoto fizinio aktyvumo užsiėmimų skaičiaus.

Pagrindinės priežastys:

- ✓ Nepakankamas tikslinės grupės įsitraukimas.
- ✓ Neįgyvendintos suplanuotos veiklos.
- ✓ 2 VSB nurodė, kad dalyvavo HI tyrime (modelių 65+ diegimo projekte), todėl papildomi užsiėmimai nebuvo organizuoti.

166. Informuotumo apie VSB veiklas trūkumas gali būti viena iš priežasčių, kodėl VSB nepritraukia dalyvių: VAA nežino apie siūlomas veiklas, informacija nepasiekia tikslinės grupės (ypač 65+), komunikacijos kanalai nėra pritaikyti VAA (pvz., apie veiklas informuojama socialiniuose tinkluose), „Socialinio recepto“ iniciatyva nėra pakankamai žinoma tarp asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistų. VSB, kurie nesuorganizuoja veiklų, nurodo nepakankamų išteklių problemą.

167. Savivaldybėse įgyvendinamos sveikos gyvensenos skatinimo priemonės: visose veikia fizinio aktyvumo skatinimo 65+ amžiaus asmenims, o dalyje savivaldybių – ir „Socialinio recepto“ iniciatyva. Vis dėlto regioniniai netolygumai išlieka, nes gyventojai nevienodai įtraukiami į siūlomas veiklas.

3. SOCIALINĖS PASLAUGOS IR SKAITMENINĖ ĮTRAUKTIS NESUDARO PAKANKAMŲ SĄLYGŲ VYRESNIO AMŽIAUS ASMENIMS IŠLIKTI SAVARANKIŠKIEMS

168. Socialinių paslaugų prieinamumo VAA užtikrinimas savivaldybėje grindžiamas poreikių vertinimu, duomenimis grįstu planavimu ir normatyvų laikymusi. Savivaldybė turi organizuoti gyventojų socialinių paslaugų poreikių vertinimą ir analizę bei prognozuoti paslaugų mastą¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Socialinių paslaugų įstatymas, 14 str. 3 d. 1 p., 4 d. 1 p.; Socialinių paslaugų planavimo metodinės rekomendacijos, 9 p.

169. Skaitmeninių paslaugų prieinamumo reikalavimai visoje skaitmeninėje rinkoje turi būti suderinti taip, kad visi piliečiai, nepriklausomai nuo gebėjimų, galėtų naudotis tokiomis paslaugomis¹⁵⁸, o nacionalinė teisė taip pat apima reikalavimus, kad rinkoje gali būti teikiamos tik prieinamumo reikalavimus atitinkančios paslaugos¹⁵⁹. ES tyrimai rodo, kad skaitmeninė atskirtis susijusi ne su turima prieiga prie technologijų, bet su skaitmeniniais įgūdžiais jomis naudotis, todėl būtina palaikyti viešųjų paslaugų alternatyvas tiems, kurie negali ar nenori naudotis skaitmeninėmis priemonėmis¹⁶⁰. Lietuvoje atlikti tyrimai patvirtina, kad būtinios ir viešosios paslaugos turi būti teikiamos ne tik skaitmeniniu, bet ir fiziniu būdu, nes VAA ypač dažnai susiduria su neįveikiamais iššūkiais, esant tik elektroninėms paslaugoms¹⁶¹.
170. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas dėl Skaitmeninio dešimtmečio politikos programos papildomai pabrėžia į žmogų orientuotą ir teises užtikrinančią skaitmeninę aplinką, kurioje technologijos būtų prieinamos visiems¹⁶². Praktikoje svarbų vaidmenį atlieka viešosios bibliotekos, kurios turi teikti viešąją interneto prieigą ir yra lengvai pasiekiamos bendruomenėms, taip mažindamos skaitmeninę atskirtį¹⁶³. Taigi siekiant prieinamų skaitmeninių paslaugų VAA būtina ne tik sudaryti technines sąlygas, bet ir užtikrinti alternatyvius paslaugų gavimo būdus, stiprinti skaitmeninius įgūdžius ir plėtoti įtraukią infrastruktūrą.
171. EBPO rekomenduoja Lietuvai užtikrinti, kad paslaugų prieinamumas VAA būtų pagrįstas sistemingu duomenų rinkimu, kuris turėtų apimti VAA padėtis ir poreikių įvairovę, atsižvelgiant į lytį, socialinę ir ekonominę padėtį, geografinę vietovę, (ne)galios būseną ir kitas svarbias savybes. Be to, duomenų rinkimo procese turi būti numatytos konsultacijos, kurios būtų VAA prieinamos ir įtrauktos į sprendimų priėmimą, užtikrinant paslaugų atitiktį jų realiems poreikiams¹⁶⁴.
172. Strateginio valdymo procese priimant sprendimus paslaugų prieinamumui VAA gerinti, turi būti užtikrinamas darnumo ir integralumo principas, t. y. viešojo valdymo sprendimai ir planavimo dokumentai turi būti tarpusavyje susieti aiškiais loginiais ryšiais, kad būtų pasiekta ilgalaikė valstybės pažanga ir efektyviai valdomi finansiniai ištekliai¹⁶⁵. Be to, turi būti atsižvelgiama į Vyriausybės programą, nacionalines darbotvarkes ir ankstesnių metų patirtį, o pažangos priemonės ir jų rezultato rodikliai turi būti aiškiai nustatyti, pasiekiami ir periodiškai stebimi, kad užtikrintų įrodymų pagrindu grindžiamą valdymą ir rezultatų vertinimą¹⁶⁶.

¹⁵⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882, 11 p.

¹⁵⁹ Gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas, 1 str.

¹⁶⁰ ES pagrindinių teisių agentūra (angl. European Union Agency for Fundamental Rights). Tyrimas „Vyresnio amžiaus žmonių pagrindinės teisės: užtikrinant prieigą prie viešųjų paslaugų skaitmeninėse visuomenėse“, 2023 m. Prieiga per internetą: <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/older-people-digital-rights?page=1#read-online> (žiūrėta 2025-11-04).

¹⁶¹ Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos tyrimas „Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis“, 2024 m.

¹⁶² Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2022/2481 dėl Skaitmeninio dešimtmečio politikos programos.

¹⁶³ Bibliotekų įstatymas, 2 str. 8 p., 10 str. 6 d.

¹⁶⁴ EBPO tyrimas „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“, 2023 m.

¹⁶⁵ Strateginio valdymo įstatymas, 4 str. 1 ir 3 p., 8 str. 1 d., 9 str. 1 p.

¹⁶⁶ Strateginio valdymo metodika, 173 ir 178 p.; Strateginio valdymo sistemoje naudojamų rodiklių gairės, 9.5–9.6 p.

3.1. Neužtikrinamas socialinių paslaugų prieinamumas

173. Vertinome, ar visos savivaldybės pasiekė socialinių paslaugų, skirtų VAA savarankiškumui išsaugoti, minimalaus išvystymo normatyvus, ar įgyvendinta bent viena kiekvienos savivaldybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta socialinių paslaugų VAA plėtrai, ar pasiekti visi tokių priemonių rezultatams matuoti nustatyti rodikliai.
174. Teisinis reglamentavimas šiuo metu neleidžia aiškiai atriboti, kurios socialinės paslaugos yra skirtos VAA savarankiškumui užtikrinti. Nors savivaldybėse teikiamos įvairios prevencinės, bendrosios ir socialinės priežiūros paslaugos, galinčios prisidėti prie VAA savarankiškumo išsaugojimo, socialinės globos paslaugos daugiausia orientuotos į gyvybiškai svarbių funkcijų palaikymą, o ne į aktyvų ir savarankišką gyvenimą bendruomenėje. Išanalizavus visų 60 savivaldybių duomenis, SADM pateiktą informaciją ir teisės aktus, prie VAA savarankiškumą išsaugančių paslaugų priskirtinos šios socialinių paslaugų rūšys: prevencinės¹⁶⁷, bendrosios¹⁶⁸ ir socialinės priežiūros¹⁶⁹, o socialinė globa¹⁷⁰ nėra skirta savarankiškumui išsaugoti. Savivaldybei atlikus VAA socialinės globos poreikio vertinimą, šios paslaugos teikiamos tais atvejais, kai asmuo gali pasirūpinti savimi iš dalies arba visiškai negali. Tai rodo, kad dabartinė socialinių paslaugų sistema labiau orientuota į jau išreikštą pagalbos poreikį, o ne į prevencinį, savarankiškumą palaikantį požiūrį.
175. Prie VAA savarankiškumo, saugumo ir gyvenimo kokybės gali prisidėti ir savivaldybėse vykdoma būsto pritaikymo asmenims su negalia priemonė, nes, SADM duomenimis, 2024 m. apie 10 proc. visų senatvės pensijos amžiaus asmenų buvo su negalia. Pritaikyta gyvenamoji aplinka leidžia vyresniems asmenims kuo ilgiau gyventi savo namuose, mažina griuvimų ir traumų riziką, padeda išvengti ankstyvos institucionalizacijos ir su tuo susijusių viešųjų išlaidų. EBPO vertinimu, priemonė mažai naudojama, nes VAA nesikreipia dėl sudėtingų ir ilgai trunkančių administracinių procedūrų¹⁷¹.
176. Nors savivaldybės privalo planuoti socialines paslaugas pagal gyventojų poreikius ir SADM nustatytus normatyvus¹⁷², daliai šių paslaugų – prevencinėms (sociokultūrinėms¹⁷³ ir informavimo) ir bendrosioms (konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo, maitinimo organizavimo, aprūpinimo būtiniaisiais drabužiais ir avalyne, asmeninės higienos ir

¹⁶⁷ Pagal Socialinių paslaugų katalogo 7 p.: sociokultūrinės paslaugos ir informavimas.

¹⁶⁸ Pagal Socialinių paslaugų katalogo 9 p.: konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas, maitinimo organizavimas, aprūpinimas būtiniaisiais drabužiais ir avalyne, transporto organizavimas, asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas.

¹⁶⁹ Pagal Socialinių paslaugų katalogo 12 p.: pagalba į namus, socialinių įgūdžių ugdymas, palaikymas ir (ar) atkūrimas, apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose, laikinas apnakvindinimas, psichosocialinė pagalba, apgyvendinimas nakvynės namuose.

Laikino apnakvindinimo, apgyvendinimo nakvynės namuose ir apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namuose paslaugos skirtos krizines situacijas patiriantiems asmenims ar asmenims su negalia, siekiant užtikrinti bazinį saugumą, apgyvendinimą ir socialinę integraciją, tačiau jos nėra orientuotos į aktyvaus senėjimo skatinimą, todėl šio vertinimo apimtyje nebuvo analizuojamos.

¹⁷⁰ Pagal Socialinių paslaugų katalogo 13 p.: dienos socialinė globa, trumpalaikė socialinė globa ir ilgalaikė socialinė globa.

¹⁷¹ EBPO tyrimas „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“, 2023 m.

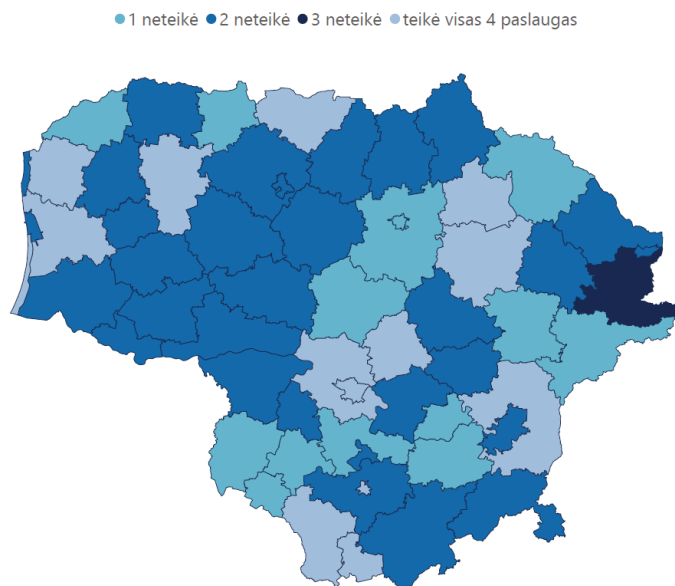
¹⁷² Pagal Socialinių paslaugų įstatymą, savivaldybės turi organizuoti socialines paslaugas pagal gyventojų poreikius ir jų teikimo mastą, vadovaudamosi ministerijos tvirtinamomis šių paslaugų planavimo metodinėmis rekomendacijomis ir nustatytais jų išvystymo normatyvais. Socialinių paslaugų išvystymo normatyvai – tai ministerijos nustatyti rodikliai, nurodantys, kiek tam tikrų socialinių paslaugų turėtų būti teikiama savivaldybėje. Ministerijos patvirtintame normatyvų sąraše nustatyti minimalūs ir siektini rodikliai šioms paslaugoms senyvo amžiaus asmenims (jų šeimoms) – gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. savivaldybės senyvo amžiaus asmenų. Rodiklių pasiekimo lygis leidžia įvertinti socialinių paslaugų prieinamumą savivaldybės teritorijoje.

¹⁷³ SADM duomenimis, sociokultūrinės paslaugos nėra akredituojamos ar licencijuojamos, savivaldybės paslaugas perka viešųjų pirkimų būdu ar finansuoja įgyvendindamos socialines programas ar projektus.

priežiūros paslaugų organizavimo), išskyrus transporto organizavimą, normatyvai nėra nustatyti¹⁷⁴. SADM paaiškinimu, ši situacija kyla dėl nepakankamos duomenų apskaitos ir nepatikimos informacijos Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (SPIS) – savivaldybės neįtraukia visų duomenų, todėl SADM negali tiksliai nustatyti normatyvų. Todėl savivaldybėms sudėtinga objektyviai prognozuoti paslaugų poreikį ir užtikrinti jų tinkamą prieinamumą, nors reglamentuota, kad šios paslaugos turi būti organizuojamos ir prieinamos kiekvienoje savivaldybėje.

177. SADM vertinimų duomenimis, audituojamuoju laikotarpiu socialinių paslaugų prieinamumas didėjo, tačiau dalis savivaldybių vis dar nepasiekia SADM nustatyto minimalaus bendrojo šių paslaugų išvystymo normatyvo: 2022 m. 40 proc. (24 iš 60), 2023 m. – 35 proc. (21 iš 60), o 2024 m. – 13 proc. (8 iš 60). Palyginę aukštą demografinį senatvės koeficientą turinčių savivaldybių situaciją, matome, kad, pavyzdžiui, Anykščių, Rokiškio ir Zarasų r. savivaldybės 2024 m. pasiekė ir viršijo normatyvą, o Birštono savivaldybė nepasiekė minimalios reikšmės. Tai rodo, kad savivaldybėse paslaugų prieinamumas VAA yra netolygus.
178. Netolygumai ypač ryškūs konkrečių VAA savarankiškumui svarbių paslaugų srityje: pagalba į namus, transporto organizavimas, socialinių įgūdžių ugdymas ir (ar) palaikymas, psichosocialinė pagalba. 2024 m. tik 23 proc. savivaldybių (14 iš 60)¹⁷⁵ užtikrino visų šių 4 paslaugų teikimą, o 77 proc. – neteikė bent vienos iš jų (33 pav.).

33 pav. Vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumui užtikrinti svarbių paslaugų teikimas savivaldybėse

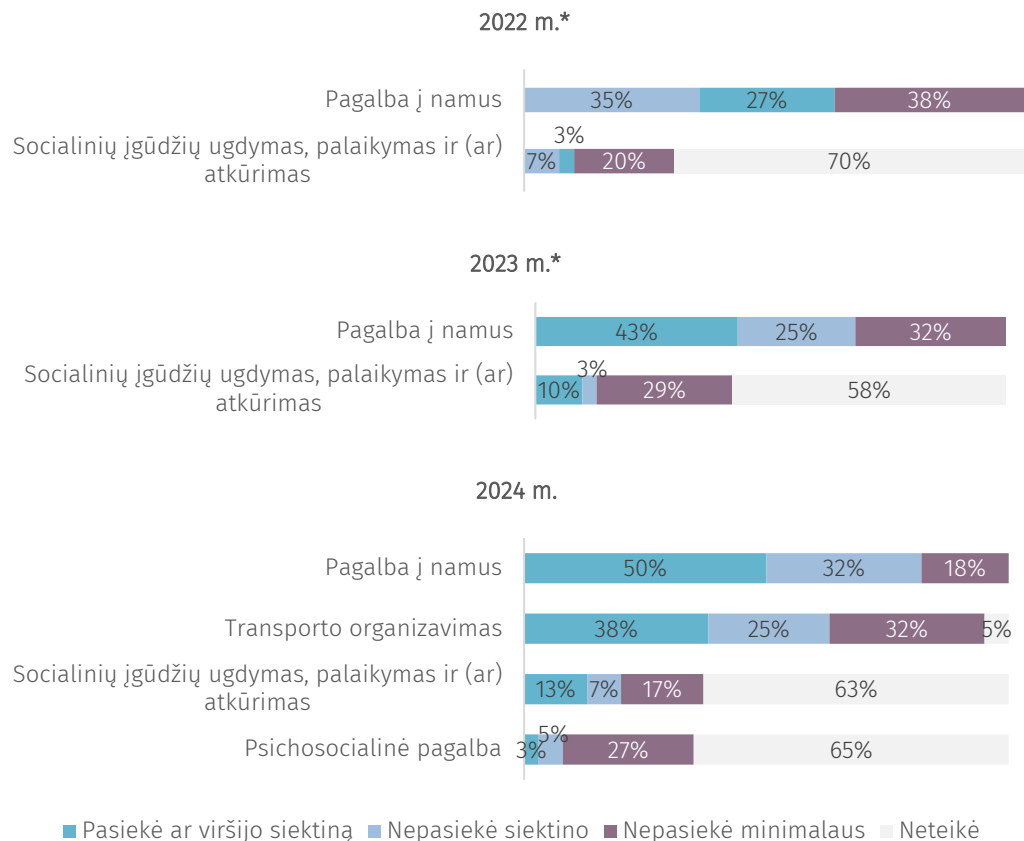
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikto „Socialinių paslaugų išvystymo 2024 m. savivaldybėse vertinimo“ rezultatus.

¹⁷⁴ Normatyvai nustatomi pagal gavėjų grupes, taip pat jų ir senyvo amžiaus asmenų (nuo 65 m.), nustatant 10 paslaugų rūšių (transporto organizavimą, pagalbą į namus ir kt.) minimalias ir siektinas reikšmes – gavėjų skaičių, tenkantį 1 tūkst. savivaldybės 65+ m. amžiaus gyventojų. SADM 2024 m. normatyvus atnaujino: papildomai nustatyti normatyvai 5 paslaugoms – transporto organizavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo, laikino apnakvindinimo, psichosocialinės pagalbos ir apgyvendinimo nakvynės namuose. Ilgalaiškės socialinės globos normatyvas papildytas, išskiriant dvi rūšis – socialinę globą namuose ir stacionarinę ilgalaikės priežiūros įstaigose.

¹⁷⁵ 14 iš 60: Anykščių r., Druskininkų m., Jonavos r., Joniškio r., Kauno m., Kauno r., Klaipėdos r., Kretingos r., Kupiškio r., Lazdijų r., Neringos m., Telšių r., Vilniaus r.

179. 2024 m. pagalba į namus minimalaus normatyvo nepasiekė 18 proc. (11 iš 60), transporto organizavimo – 33 proc. (19 iš 57), socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugų – 46 proc. (10 iš 22), psichosocialinės pagalbos – 76 proc. (16 iš 21) tokias paslaugas teikusių savivaldybių. Pastarosios dvi paslaugos yra prasčiausiai išvystytos visoje šalyje ir dauguma savivaldybių nepasiekia net minimalaus normatyvo, o daugiau kaip 60 proc. jų neteikia, todėl VAA savarankiškumo ir socialinės integracijos poreikiai lieka nepakankamai tenkinami (34 pav.).

34 pav. 2022–2024 m. socialinių paslaugų, svarbių vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumui, išvystymo normatyvo pasiekimas savivaldybėse

*2022 ir 2023 m. nebuvo nustatytas normatyvas transporto organizavimo ir psichosocialinės pagalbos paslaugoms.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikto „Socialinių paslaugų išvystymo 2024 m. savivaldybėse vertinimo“ rezultatus.

180. 2024 m. kiekvienoje paslaugų grupėje buvo savivaldybių, kurios reikšmingai viršijo siektiną normatyvą, pavyzdžiui, transporto organizavimo siektina reikšmė buvo 20 gavėjų 1 000 senyvo amžiaus asmenų savivaldybėje, o Švenčionių r. sav. pasiekė 124,61 (viršijo 6 kartus); pagalba į namus siektina reikšmė buvo 35, o Joniškio r. pasiekė 76,78 (viršijo 2 kartus); socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo siektina reikšmė buvo 35, o Joniškio r. pasiekė 16 (viršijo 2 kartus); psichosocialinės pagalbos buvo 10, o Neringos m. pasiekė 75,98 (viršijo 7,6 karto). Tai rodo netolygų paslaugų poreikį ir planavimą.

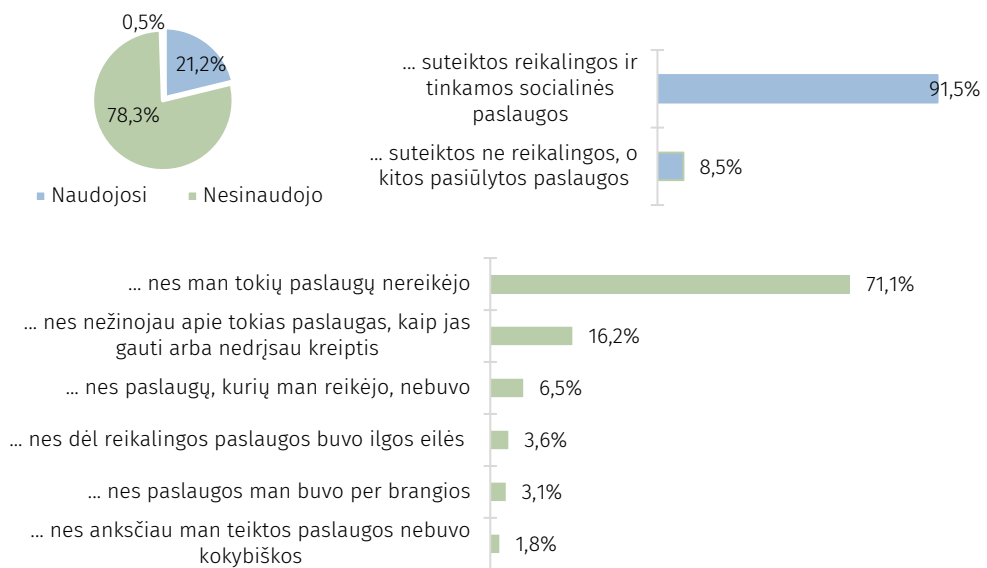
181. 2022–2024 m. SADM vertino socialinių paslaugų išvystymo lygį savivaldybėse¹⁷⁶ ir teikė rekomendacijas jam gerinti, tačiau neidentifikavo priežasčių, lemiančių netolygumus, todėl

¹⁷⁶ Įgyvendinant Valstybės kontrolės valstybinio audito „Asmenų su negalia socialinė integracija“ (2020-09-07 Nr. VAE-9) rekomendaciją.

nebuvo sudarytos sąlygos tikslingai planuoti VAA paslaugų plėtrą. SADM rekomendavo gerinti paslaugų prieinamumą ir aprėptį savivaldybėse, kurios nepasiekė minimalaus išvystymo lygio, tačiau konkrečių pasiūlymų dėl paslaugų plėtros 2022–2025 m. I pusmetį nebuvo pateikta.

182. VAA apklausos duomenimis, socialinėmis paslaugomis per pastaruosius 12 mėnesių pasinaudojo penktadalis respondentų ir dauguma (91,5 proc.) buvo patenkinti gautomis paslaugomis. 71,1 proc. socialinėmis paslaugomis nesinaudojusių respondentų teigė, kad tam nebuvo poreikio. Tačiau 29 proc. turėjo socialinių paslaugų poreikį, bet jomis nepasinaudojo dėl įvairių priežasčių, daugiausia (16,2 proc.) dėl to, kad nežinojo apie tokias paslaugas, kaip jas gauti ar nedrįso kreiptis (35 pav.).

35 pav. Respondentų atsakymai apie naudojimąsi socialinėmis paslaugomis per pastaruosius 12 mėnesių

Buvo galimybė pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą, todėl procentų suma viršija 100 proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos rezultatus.

183. 2022–2024 m. 56 savivaldybės (iš 60) savo planavimo dokumentuose nebuvo numačiusios ir neįgyvendino nė vienos priemonės, skirtos socialinių paslaugų VAA plėtrai, ir neturėjo nustatytų rodiklių jų rezultatams matuoti. Tik 4 savivaldybės bent vienais metais buvo suplanavusios tokias priemones – iš viso 7: Druskininkų sav. – 2, Visagino – 3, Panevėžio r. – 1 ir Zarasų r. – 1 priemonę. 5 iš jų įgyvendinimo terminas audito metu dar nebuvo pasibaigęs, o 2 nebuvo įgyvendintos ir rodikliai nepasiekti: Druskininkų sav. 2023 m. planuotas dienos centras buvusioje Amatų mokykloje nebuvo įkurtas, kadangi VAA atstovaujanti organizacija atsisakė vykdyti veiklas šiose patalpose ir susirado kitas, o Visagino sav. 2022–2024 m. nesuplanavo finansavimo numatytam VAA dienos centru įkurti. Savivaldybių duomenimis, apie ketvirtadalis jų nevykdo socialinių paslaugų VAA plėtros priemonių, nes paslaugų pakanka arba nebuvo identifikuotas specifinis poreikis.
184. Remiantis VDA duomenimis, 2024 m. 53 savivaldybėse veikė 179 dienos centrai (dienos socialinės globos centrai, socialinės priežiūros centrai ir bendruomenės centrai)¹⁷⁷, kurie teikė paslaugas VAA užimtumui skatinti ir vienišumui mažinti. 7 savivaldybės nurodė, kad

¹⁷⁷ VDA duomenimis, 179 įstaigos (padaliniai) pateikė informaciją apie senovo (pensinio) amžiaus asmenis, įskaitant VAA nuo 60 m. ir vyresnius, kurie 2024 m. gavo socialines paslaugas dienos centruose. Į šiuos dienos centrus įtraukiamos visos dienos paslaugas teikiančios įstaigos: dienos socialinės globos centrai, socialinės priežiūros centrai ir bendruomenės centrai.

poreikio tokioms paslaugoms nebuvo, todėl dienos centrų steigti neplanavo. Nors VDA duomenimis, 2025 m. 6 savivaldybių demografinės senatvės koeficientas buvo didesnis už vidutinį šalies – 148, ir siekė 158–298. 5 iš 7 savivaldybių¹⁷⁸ VAA teikti akredituotą socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo paslaugą bei psichosocialinę pagalbą suteikta teisė socialinių paslaugų centrams, tačiau 2024 m. tokių paslaugų VAA teikta nebuvo¹⁷⁹. Tai rodo netolygų paslaugų prieinamumą VAA šalies mastu.

185. Savivaldybėms nepasiekus minimalių socialinių paslaugų išvystymo normatyvų, neanalizuojant socialinių paslaugų poreikio, nevykdant priemonių VAA socialinių paslaugų plėtrai ir nepasiekus suplanuotų rodiklių, šių paslaugų prieinamumas VAA neužtikrinamas, paliekant VAA be būtinų paslaugų, kurios prisideda prie jų didesnio savarankiškumo ir galimybės būti aktyviems.

3.2. Išlieka aktuali skaitmeninės atskirties problema

186. Vertinome, ar šalies mastu atlikta skaitmeninių paslaugų prieinamumo VAA analizė, ar identifiкуotos visos skaitmeninės paslaugos, kurios nėra prieinamos mažesnius skaitmeninius įgūdžius turintiems ar jų neturintiems VAA, ar kiekvienai identifiкуotai paslaugai yra sukurtas bent vienas alternatyvus jos teikimo VAA būdas, ar įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA skaitmeninių paslaugų prieinamumui gerinti ir ar pasiekti visi tokių priemonių rezultatams matuoti nustatyti rodikliai, ar visose savivaldybėse yra galimybė VAA naudotis viešai prieinamomis informacinėmis technologijomis. Prieinamumu laikėme ir paslaugų pritaikymą VAA.
187. LGKT 2024 m. atliko (paremtą VAA apklausa) skaitmeninių paslaugų prieinamumo VAA¹⁸⁰ analizę ir identifiкуavo pagrindines prieinamumo kliūtis dėl įgūdžių trūkumo, sveikatos problemų, įpročio tvarkytis gyvai ir kt. Konstatuota, kad pagalba naudojantis skaitmeninėmis paslaugomis dažniausiai gaunama iš artimųjų, o pagalbos priemonės iš paslaugų teikėjų – retos. Dalis paslaugų išlieka nepakankamai prieinamos VAA, pavyzdžiui: registracija pas gydytojus ir kitus specialistus (40 proc. respondentų), viešojo transporto bilietų pirkimas internetu (33–40 proc.), nuolaidų taikymas tik per programėles (apie 40 proc.), elektroniniai menui ir atsiskaitymai maitinimo vietose (33–36 proc.), renginių bilietų pirkimas internetu (36 proc.).
188. Tyrime suformuluotos rekomendacijos, kaip sumažinti skaitmeninės atskirties riziką, buvo pateiktos susipažinti politikos formuotojams ir paslaugų teikėjams, pavyzdžiui, dėl paslaugų teikimo gyvai, dėl nuolaidų, dėl atsiskaitymo grynaisiais pinigais¹⁸¹ (4 priedo 2

¹⁷⁸ SADM pateiktais Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) duomenimis, šiose savivaldybėse nebuvo akredituotų įstaigų, kurios teiktų psichosocialinę pagalbą VAA.

¹⁷⁹ SADM Socialinių paslaugų išvystymo 2024 m. savivaldybėse vertinimo duomenys.

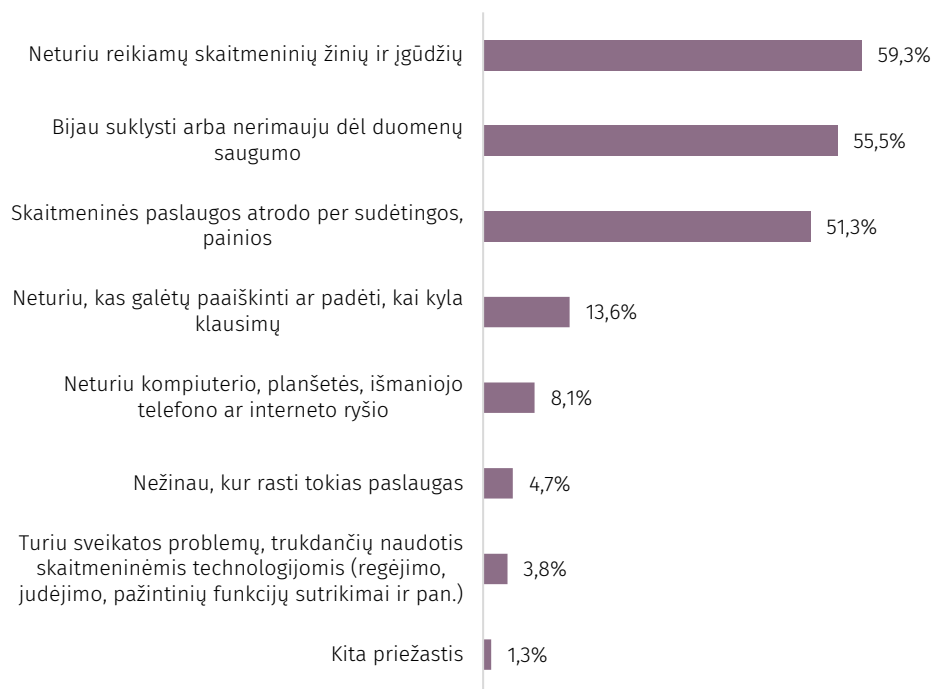
¹⁸⁰ 2024 m. liepos–rugsėjo mėn. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba atliko tyrimą „Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis“. Dalyvavo 1 982 respondentai (85 proc. atsakymus pateikė internetu, 15 proc. – fiziniu (popieriniu) būdu), 24 asmenys dalyvavo tikslinėse grupėse.

¹⁸¹ Lygių galimybių kontrolieriaus 2024 m. veiklos ataskaitoje nurodoma, kad atlikus tyrimą dėl vyresnio amžiaus asmenų skaitmeninės atskirties, rekomendacijos dėl prieinamumo prekių ir paslaugų srityje užtikrinimo vyresniems žmonėms pateiktos Seimo nariams, Seimo Ateities, Žmogaus teisių ir Socialinių reikalų ir darbo komitetams, kiekvienai savivaldybei, Lietuvos savivaldybių asociacijai, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms, Vyriausybės kanceliarijai ir Ryšių reguliavimo tarnybai. Rekomendacijos apie paslaugų prieinamumo didinimą vyresnio amžiaus žmonėms taip pat išsiųstos Lietuvos bankui ir visiems būtinųjų paslaugų teikėjams: didiesiems prekybos centrams ir vaistinėms, vandens, dujų, elektros, šilumos ir kitų komunalinių paslaugų teikėjams, Lietuvoje veikiančioms bankams, Lietuvos geležinkeliams, autobusų parkams ir keleivių vežėjams. Tyrimas pristatytas konferencijoje Seime 2025-02-27, susitikime su vyresnio amžiaus žmonėms atstovaujančia Pagyvenusių žmonių asociacija, Molėtų ir Jonavos bibliotekose.

pavyzdys, [130 psl.](#)). 2025 m. LGKT atlikta rekomendacijų dėl VAA skaitmeninės atskirties mažinimo įgyvendinimo apžvalga atskleidė, kad institucijos ir paslaugų teikėjai priemonės formuluoja pernelyg abstrakčiai ir dažnai nesieja jų su VAA skaitmeninės atskirties mažinimu. Viešojo transporto sektorius apsiriboja tik bazinėmis priemonėmis, trūksta platesnio, sisteminio požiūrio. Teigiamai vertintini Lietuvos bankas ir dauguma prekių pardavėjų, kurie užtikrina paslaugų prieinamumą ne skaitmeniniu būdu.

189. SADM, EIM patvirtino, kad per audituojamą laikotarpį kompleksinė skaitmeninių paslaugų prieinamumo analizė, apimanti ne tik VAA, bet ir paslaugų teikėjus, paslaugų identifikavimą, nacionaliniu mastu nebuvo atlikta. Kadangi tokia analizė neatlikta, valstybės institucijos neturi išsamaus vaizdo apie skaitmeninių paslaugų prieinamumą VAA. Tai gali lemti, kad priemonės skaitmeninei atskirčiai mažinti planuojamos fragmentiškai, be duomenimis grįstos analizės, todėl rizikuojama nepakankamai atsižvelgti į VAA poreikius ir neužtikrinti jiems lygių galimybių naudotis skaitmeninėmis viešosiomis paslaugomis.
190. SADM nuomone, būtų naudinga tęsti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pradėtą tyrimą. Svarbu reguliariai vertinti, kaip VAA prisitaiko prie šių pokyčių ir ar taikomos priemonės duoda apčiuopiamų rezultatų. Nuoseklus stebėjimas leistų įvertinti, ar anksčiau pateiktos rekomendacijos įgyvendinamos ir koks jų poveikis. Ateities tyrimuose būtų galima įtraukti naujas sritis, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto taikymą, e. sveikatos paslaugų plėtrą ar skaitmeninės tapatybės sprendimus. Tokia analizė turėtų būti tęsiama valstybės mastu, įtraukiant Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą, VSSA, savivaldybes ir VAA atstovaujančias organizacijas.
191. VAA apklausa parodė, kad per pastaruosius 12 mėn. skaitmeninėmis paslaugomis savarankiškai naudojosi pusė apklaustųjų. Kitų pagalbos jomis naudojantis reikėjo 24 proc., o 26 proc. respondentų paslaugomis nesinaudojo, nes nebuvo poreikio. Dažniausiai reikalingomis skaitmeninėmis paslaugomis savarankiškai nesinaudojama dėl skaitmeninių įgūdžių stokos, baimės suklysti ir nerimo dėl duomenų apsaugos, paslaugų sudėtingumo (36 pav.).

36 pav. Respondentų nurodytos priežastys, kodėl savarankiškai (be kitų pagalbos) nesinaudojo reikalingomis skaitmeninėmis paslaugomis

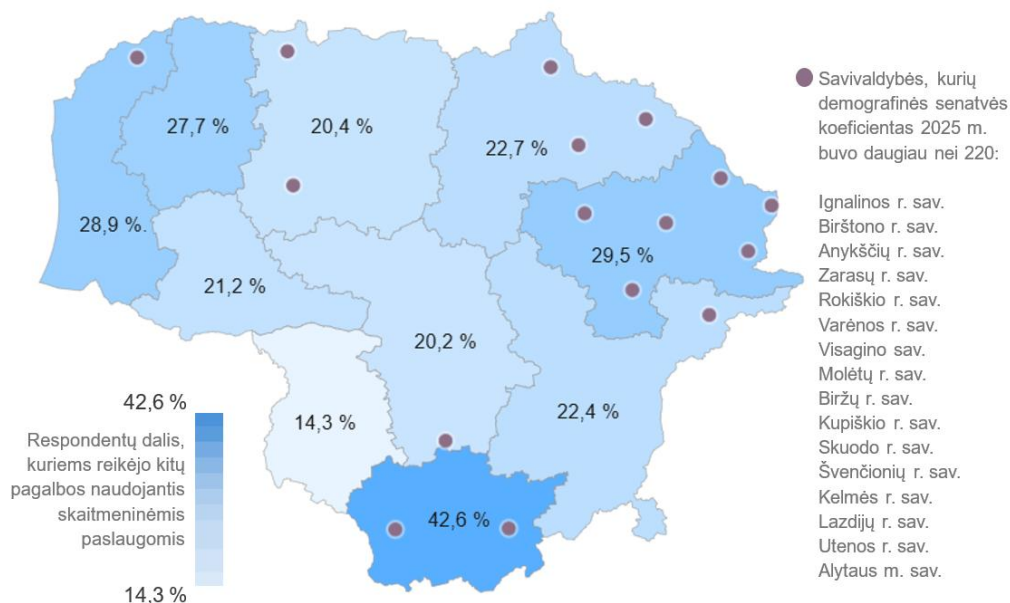

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kuriems per pastaruosius 12 mėn. prireikė pagalbos pasinaudoti skaitmeninėmis paslaugomis (N-236). Galimi 3 atsakymų variantai, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

192. VAA apklausos duomenys parodė, kad apskrityse, kurios pasižymi didžiausiu gyventojų senėjimu, savarankiškai pasinaudoti skaitmeninėmis paslaugomis negali didžiausia dalis respondentų: Alytaus (42,6 proc.), Utenos (29,5 proc.), Klaipėdos (28,9 proc.) bei Panevėžio (22,7 proc.) apskrityse. Jose yra 12 iš 16 seniausių savivaldybių pagal demografinės senatvės koeficientą (37 pav.). Apklausos duomenimis, Alytaus apskrityje nebuvo respondentų, kurie per pastaruosius metus būtų dalyvavę kompiuterinio raštingumo mokymuose, Klaipėdos ir Panevėžio – po 5 proc., Utenos – 6,8 proc. (pvz., Telšių – 24,2 proc.). Tai rodo didesnę skaitmeninę atskirtį seniausiose savivaldybėse ir svarbą užtikrinti fizinį ir (ar) telefonu teikiamų reikalingų paslaugų prieinamumą VAA.

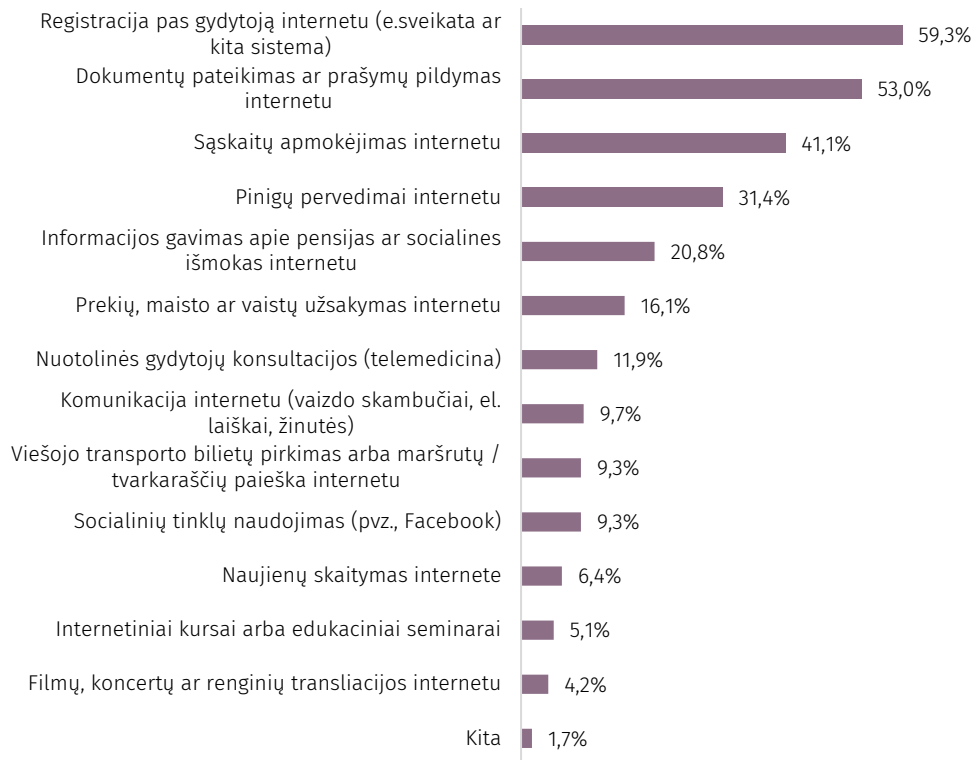
37 pav. Respondentų, kuriems per pastaruosius metus buvo reikalingos kokios nors skaitmeninės paslaugos ir kuriomis pasinaudoti reikėjo kitų pagalbos, t. y. negalėjo jomis pasinaudoti savarankiškai, dalis apskrityse

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos ir Valstybės duomenų agentūros duomenis.

193. Neatlikus kompleksinės skaitmeninių paslaugų prieinamumo analizės, neidentifikuotos visos paslaugos, kurios nėra prieinamos mažesnius skaitmeninius įgūdžius turintiems ar jų neturintiems VAA, nėra žinoma, ar visoms tokioms skaitmeninėms paslaugoms yra sukurti alternatyvūs (neskaitmeniniai) teikimo kanalai, kurie užtikrintų galimybę jomis naudotis visiems VAA.
194. VAA apklausa parodė, kad daugiausia respondentų negali savarankiškai internetu užsiregistruoti pas gydytoją, pateikti dokumentų ar pildyti prašymų, apmokėti sąskaitų ar pervesti pinigų (38 pav.). Gebėjimas glaudžiai susijęs su amžiumi ir išsilavinimu – jaunesni ir labiau išsilavinę yra savarankiškesni, o vyresniems ir žemesnio išsilavinimo asmenims dažniau reikia pagalbos arba jie visiškai nesinaudoja šiomis paslaugomis.

38 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokiomis Jums reikalingomis skaitmeninėmis paslaugomis per pastaruosius 12 mėnesių nesinaudojote savarankiškai (be kitų pagalbos)?“

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kuriems per pastaruosius 12 mėn. prireikė pagalbos pasinaudoti skaitmeninėmis paslaugomis (N-236). Galimi keli atsakymų variantai, procentų suma viršija 100 proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

195. Lietuvoje labiau naudojami technologiniai sprendimai, o ne alternatyvių (gyvų, telefonu ar per tarpininkus teikiamų) paslaugų išlaikymas ar kūrimas. Paslaugų teikėjai vis dažniau atsisako fizinio kontakto, todėl VAA, neturintys skaitmeninių įgūdžių ar priemonių, negali naudotis paslaugomis vienodomis sąlygomis. VAA susiduria su ribotomis galimybėmis gauti būtinas paslaugas, o tai didina skaitmeninę atskirtį. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, apžvelgusi VAA diskriminaciją paslaugų teikimo srityje, pabrėžia, kad paslaugų teikėjai ir prekių pardavėjai turėtų atliepti VAA poreikius – užtikrinti paslaugų teikimą ir prekių pardavimą fizinio kontakto būdu arba naudoti kitas priemones, kurios būtų prieinamos VAA.
196. Valstybės mastu daugiausia orientuojamasi į bendrą visos visuomenės skaitmeninę įtrauktį ir neįgaliųjų poreikius, neišskiriant VAA (pavyzdys). VAA apklausos duomenimis, tik 3,8 proc. VAA nurodo, kad skaitmeninėmis technologijomis jiems trukdo naudotis būtent sveikatos problemos, pavyzdžiui, regėjimo, judėjimo, pažintinių funkcijų sutrikimai ir pan. EIM pateikė informaciją, kad skaitmeninė politika formuojama visai visuomenei, neišskiriant VAA tikslinės grupės, todėl ir prieinamumo / įtraukties problemos nėra identifikuojamos būtent šiai amžiaus grupei.

Valstybės planavimo dokumentuose numatytų siekių dėl skaitmeninių paslaugų prieinamumo gerinimo pavyzdžiai

- ✓ Plane „Naujos kartos Lietuva“ numatoma skatinti skaitmeninių įgūdžių tobulinimą įvairioms grupėms (vaikams, darbuotojams, vyresnio amžiaus piliečiams).

- ✓ Nacionaliniame skaitmeninio dešimtmečio plane priemonės orientuotos į asmenis su negalia, o poveikis vertinamas pagal šios grupės pasitenkinimą viešosiomis paslaugomis.
- ✓ XIX LRV programos nuostatų įgyvendinimo plane EIM pavesta:
 - kompleksiskai atnaujinti Skaitmeninių paslaugų platformą (e. valdžios vartus), kad per šią platformą teikiamos paslaugos būtų pasiekiamos patogiai, vienoje vietoje (iki 2026 m. II ketv.). Priemonės įgyvendinimo rezultatai aktualūs visoms vartotojų grupėms neišskiriant VAA;
 - stiprinti visuomenės skaitmeninius įgūdžius, mažinti vis dar per didelį skaitmeninio raštingumo atotrūkį ir gerinti visų visuomenės narių gebėjimus efektyviai, saugiai ir atsakingai naudotis skaitmeniniais sprendimais, organizuojant mokymus ir renginius viešojo sektoriaus institucijų ir visuomenės skaitmeniniam raštingumui ugdyti (iki 2026 m. IV ketv.).
- ✓ EIM prioritetą teikia neįgaliesiems ir skaitmeninių sprendimų jiems kūrimui. EIM 2025–2027 m. strateginiame veiklos plane numatoma didinti socialiai pažeidžiamų grupių skaitmeninius įgūdžius ir tęsti priemonės „Geresnės neįgaliųjų komunikavimo galimybės pasitelkiant informacines technologijas“ įgyvendinimą. Pagal EIM informaciją, sukurti du IT sprendimai asmenims su negalia. Vienas jų – geresnei kurčiųjų komunikacijai, kitas – žmonių su regos negalia prieigai prie informacijos užtikrinti.
Asignavimai: 2024 m. – 1 mln. Eur, 2025 m. – 1,4 mln. Eur.
- ✓ SADM 2025–2027 m. strateginiame veiklos plane numatyta skatinti paslaugų ir prekių pritaikymą neįgaliųjų poreikiams, ministerijai dalyvaujant įgyvendinant Prieinamumo direktyvos nuostatas.

197. Įgyvendinamos valstybės planavimo dokumentuose numatytos priemonės, skirtos VAA skaitmeninių paslaugų prieinamumui gerinti, orientuotos į VAA mokymus – skaitmeninio raštingumo didinimą, siekiant gerinti skaitmeninių paslaugų prieinamumą VAA. SADM finansuoja bendrus jaunimo ir VAA NVO projektus, kurie skatina skaitmeninę įtrauktį ir mažina skaitmeninio raštingumo atotrūkį (pavyzdys). Nevykdomos priemonės, skirtos alternatyvių paslaugų teikimo būdų užtikrinimui tiems, kurie negali naudotis skaitmeninėmis paslaugomis. EIM ir VSSA teigimu, skaitmenizuotų paslaugų prieinamumas turėtų rūpėti patiems paslaugų teikėjams, kurie turi būti atsakingi už paslaugų poreikio identifikavimą, prieinamumą ir patogumą naudotis.

Valstybės priemonių, orientuotų į vyresnio amžiaus asmenų skaitmeninio raštingumo didinimą, pavyzdžiai

- ✓ Valstybė vykdo du visas savivaldybes apimančius skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektus: „Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas“ (per VSSA) ir „Nė vienas nėra pamirštas“ (per RRT), skirtus pažeidžiamoms grupėms, įskaitant VAA.
- ✓ SADM organizuoja bendrų jaunimo ir VAA NVO projektų, skirtų VAA gebėjimams IT srityje ugdyti, atrankos konkursą. Atrinktų projektų tikslas – stiprinti VAA skaitmeninius gebėjimus, skatinant bendradarbiavimą tarp jaunimo ir senjorų. Remiamos veiklos apėmė bendrų užsiėmimų organizavimą, kuriuose jaunimas padeda VAA tobulinti IT įgūdžius, jaunų žmonių parengimą ir konsultavimą, kaip efektyviai ugdyti šiuos gebėjimus, mokymo medžiagos kūrimą bei ugdymui reikalingų priemonių įsigijimą.

198. Valstybėje nėra numatytų rodiklių, kurie leistų įvertinti skaitmeninių paslaugų prieinamumo VAA pokyčius. Dėl to nėra galimybės įvertinti, kokį poveikį taikomos priemonės, pavyzdžiui, skaitmeninio raštingumo mokymai, turi VAA ir kaip keičiasi skaitmeninių paslaugų prieinamumas jiems. EIM nustatyti rodikliai, susiję su skaitmeninių viešųjų paslaugų naudojimu, nėra pakankamai orientuoti į VAA poreikius ir neleidžia vertinti realios būtent šios grupės pažangos (pavyzdys).

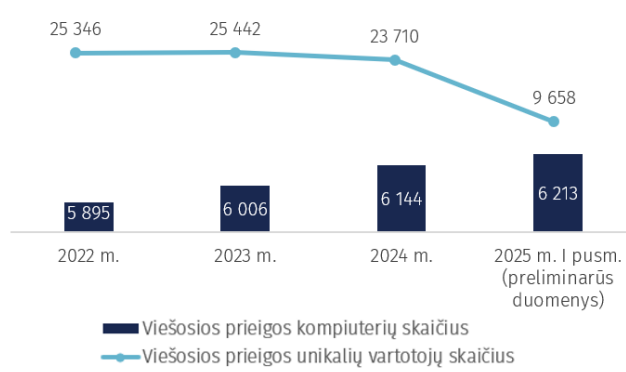
Ekonomikos ir inovacijų ministerijos nustatytų rodiklių, susijusių su informacinių technologijų naudojimu, pavyzdžiai

- ✓ EIM rodiklis „Gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalis, proc.“ yra bendras visiems gyventojams, neišskiriant VAA (2022 m. – 64, 2023 m. – 66, 2024 m. – 67, 2026 m. siekis – 77 proc.). EIM 2022–2024 m. veiklos ataskaitose duomenys apie rodiklių faktinį pasiekimą nepateikti.
- ✓ EIM vykdomos priemonės „Geresnės neįgaliųjų komunikavimo galimybės pasitelkiant informacines technologijas“ įgyvendinimui matuoti 2025 m. nustatyti 2 rodikliai bendrai visiems gyventojams (gyventojų, nesinaudojančių internetu, dalis, proc., planuojama reikšmė 2025 m. – 13 proc., 2026 m. – 12, 2027 m. – 11; ir gyventojų, kurie nuolat naudojami internetu, dalis, proc., planuojama reikšmė 2025 m. – 87 proc., 2026 m. – 88, 2027 m. – 89). Rodiklis – neįgaliųjų pasitenkinimas naudojantis viešosiomis paslaugomis, proc., bus matuojamas tik 2026 m. (siekiama 60 proc.). Rodikliai iki 2025 m. nebuvo numatyti, todėl jų pasiekimo negalima įvertinti.

199. Vadovaujantis ES reikalavimais¹⁸², nuo 2025 m. birželio mėn. įsigaliojo Gaminų ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas. Jo tikslas – užtikrinti, kad rinkai būtų teikiami tik tie gaminiai ir paslaugos, kurie atitinka nustatytus prieinamumo kriterijus. Lietuvoje ypatingas dėmesys skiriamas paslaugų prieinamumui asmenims su negalia, tačiau prieinamumo svarba apima ir VAA, žmones su laikiniais sveikatos sutrikimais, keliaujančius su bagažu ar prižiūrinčius kūdikius. Ekonominės veiklos vykdytojai, teikdami skaitmenines paslaugas, turi užtikrinti jų prieinamumą, pavyzdžiui, elektroninių ryšių paslaugas, kai kurie keleivių vežimo paslaugų elementai, vartotojų bankininkystės ir elektroninės prekybos paslaugas.

200. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos duomenimis, visose savivaldybėse yra galimybė VAA naudotis viešai prieinamomis IT, daugiausia per viešąsias bibliotekas ir kitus viešosios prieigos taškus¹⁸³. Valstybės ir savivaldybių mastu įgyvendintos iniciatyvos, tokios kaip bibliotekų kompiuterizavimo projektas, užtikrino IT infrastruktūros plėtrą – 2025 m. šalyje veikė 1 243 viešosios bibliotekos su daugiau nei 6 tūkst. kompiuterizuotų darbo vietų (39 pav.). Tai sudaro sąlygas bibliotekoms dalyvauti gyventojų skaitmeninių kompetencijų ugdymo, skaitmeninio turinio kūrimo ir kitose susijusiose iniciatyvose.

39 pav. Viešosios prieigos kompiuterių ir unikalių vartotojų skaičius Lietuvoje 2022–2025 m. I pusm.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pateiktus duomenis.

201. Infrastruktūra prieinama visose savivaldybėse, tačiau, LNMMB duomenimis, viešosios prieigos unikalių vartotojų skaičius nedidėja (39 pav.). Tai rodo, kad vien techninės prieigos plėtra neužtikrina didesnio VAA įsitraukimo – būtina stiprinti motyvą, teikti

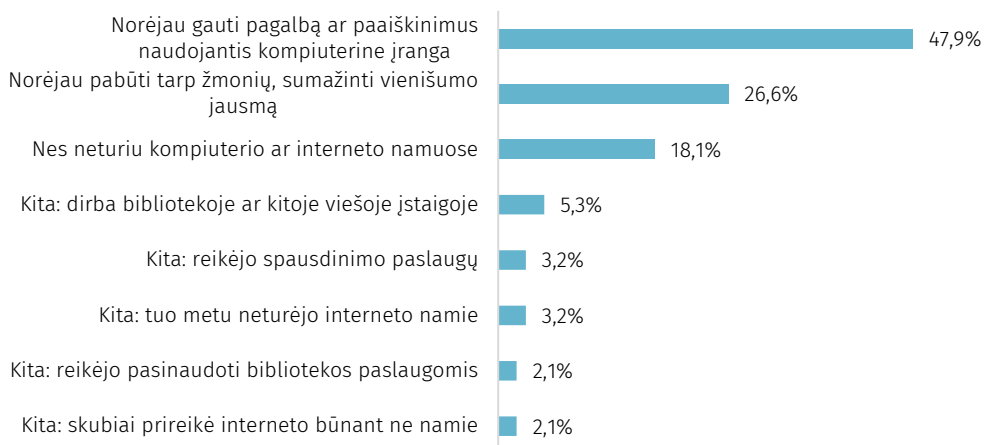
¹⁸² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų nustatymo.

¹⁸³ 2022–2025 m. buvo 167 kiti viešieji kompiuterių prieigos taškai, pvz.: paštas, ligoninė, kultūros centras, seniūnija, savivaldybės administracija, asociacija, kultūros ir turizmo informacijos centras, muziejus, mokykla.

individualią pagalbą ir gerinti paslaugų kokybę. Viešosios erdvės (ypač bibliotekos) tampa ne tik technologinėmis, bet ir socialinėmis bei mokymosi vietomis, kur VAA gali gauti pagalbą ir palaikymą, bet pasinaudojimo potencialas dar nėra išnaudotas (4 priedo 1 pavyzdys, 130 psl.).

202. Viešai prieinamų IT naudojimo mastas, pasiekiamumas ir kokybė praktikoje nebuvo vertinti. 2024 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atlikta apžvalga „Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis“ atskleidė, kad viešosios bibliotekos atlieka svarbų vaidmenį mažinant VAA skaitmeninę atskirtį ir yra vertinamos kaip draugiškiausia vieta gauti skaitmeninę pagalbą. Tačiau dėl ribotų žmoniškųjų išteklių ir infrastruktūros ne visada užtikrinamos tinkamos sąlygos individualiai pagalbai ar patogiam naudojimuisi technologijomis, todėl bibliotekų potencialas šioje srityje dar nėra visiškai išnaudotas.
203. VAA apklausos duomenys parodė, kad tik nedidelė dalis (9,4 proc.) respondentų naudojami kompiuterine įranga viešose vietose, o tai daro dažniausiai ne dėl prieigos stokos, bet dėl poreikio gauti pagalbą ar socialinio bendravimo galimybės (40 pav.). Tai rodo, kad viešosios prieigos vietos svarbios ne tik kaip technologinės, bet ir kaip socializacijos bei mokymosi erdvės, ypač VAA. Beveik pusė respondentų norėjo gauti pagalbą ar paaiškinimus naudojantis kompiuterine įranga.

40 pav. Respondentų nurodytos priežastys, kodėl teko naudotis kompiuterine įranga bibliotekoje ar kitoje viešojoje vietoje

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kuriems per pastaruosius 12 mėnesių teko naudotis kompiuterine įranga bibliotekoje ar kitoje viešojoje vietoje (N-94). Galimi keli atsakymų variantai, procentų suma viršija 100.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

204. Valstybėje nėra atlikta kompleksinė skaitmeninių paslaugų prieinamumo analizė, neidentifikuotos visos VAA sunkiai pasiekiamos skaitmeninės paslaugos ir nėra žinoma, ar užtikrinami alternatyvūs paslaugų teikimo kanalai, o valstybės priemonės orientuotos į skaitmeninio raštingumo didinimą, bet ne į pačių paslaugų pritaikymą, todėl skaitmeninės paslaugos VAA išlieka nepakankamai prieinamos, valstybė neturi išsamių duomenų apie tikrąjį skaitmeninės atskirties mastą ir negali kryptingai spręsti problemos.

4. VALSTYBĖJE NEIŠSPRĘSTA VYRESNIO AMŽIAUS ASMENŲ VIENIŠUMO PROBLEMA

205. Vieništumo problema nelengvai identifikuojama, tačiau ji daro realų poveikį ekonomikos, socialinei ir sveikatos sistemoms, todėl turi sulaukti politikos formuotojų dėmesio¹⁸⁴. JAV tyrimai parodė, kad VAA labiau linkę apsilankyti pas gydytoją dėl socialinių klausimų, o ne gydytis ir dėl to kasmet patiriama apie 6,7 mlrd. JAV dolerių papildomų sveikatos priežiūros išlaidų¹⁸⁵. Senstant daugėja depresijos atvejų, kurie siejami su nedarbingumu, ankstyvu pasitraukimu iš darbo rinkos ir didesne savižudybės rizika¹⁸⁶. Vieništumo ir socialinės izoliacijos poveikis sveikatai prilyginamas kasdien surūkomoms 15 cigarečių – jos didina ligų, ankstyvos mirties ir socialinės atskirties riziką¹⁸⁷.
206. Vienatvės paplitimo ar lygio matavimas leidžia sukurti intervencijas, skirtas vienatvės didėjimui ar paplitimui mažinti¹⁸⁸.
207. EK tyrimai rodo, kad vieništumo mažinimas – ne tik socialinės politikos, bet ir viešosios sveikatos bei ekonominės gerovės klausimas. Sprendimams būtinas daugiapakopis valdymas ir visuomenės požiūrio į vieništumą keitimas per švietimą, komunikaciją ir socialines inovacijas. Vieništumas Europoje tampa vis reikšmingesne socialine problema, turinčia įtakos psichikos sveikatai, socialinei sanglaudai ir gyvenimo kokybei. Norint veiksmingai spręsti šį klausimą, būtini koordinuoti veiksmai vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis. Tikslingi sprendimai turi remtis aiškiu supratimu apie intervencijų lygmenį (individualų, bendruomeninį, sisteminių), institucijas ir sektorius, atsakingus už pagalbos teikimą, galimą stigmą, susijusią su pagalbos ieškojimu ar vieništumo pripažinimu. Pabrėžiama, kad veiksmingos politikos priemonės turi būti paremtos duomenimis, tyrimais ir tarpsektoriniu bendradarbiavimu, siekiant užtikrinti ilgalaikį poveikį¹⁸⁹.
208. PSO tyrimai rodo, kad socialinės izoliacijos mažinimas reikalauja holistinio požiūrio, derinant politiką, infrastruktūrą, švietimą ir bendruomenės iniciatyvas. Tvarūs sprendimai pasiekiami tik bendradarbiaujant visiems sektoriams ir aktyviai įtraukiant vyresnio amžiaus žmones. Socialinė izoliacija ir vieništumas tarp VAA yra globali problema, daranti neigiamą poveikį fizinei ir psichikos sveikatai, didinanti ligų ir ankstyvos mirties riziką. PSO pabrėžia, kad būtina investuoti į įrodymais grįstas intervencijas ir strategijas, mažinančias socialinę atskirtį. Daugiasluoksni ir daugiasektorinė prieiga yra esminė: įtraukiami sveikatos, socialinės apsaugos, technologijų, transporto, būsto sektoriai, Vyriausybė, NVO, akademinė bendruomenė ir privatus sektorius. Siūlomos trijų krypčių strategijos: kontaktinės (pvz., bendruomeninės veiklos, draugystės programos) ir skaitmeninės (pvz., technologijų mokymai, virtualios grupės) intervencijos; infrastruktūros gerinimas: transporto, skaitmeninės įtraukties, fizinės aplinkos pritaikymas VAA; politikos ir teisės aktai: kova su amžizmu, nelygybe, skaitmenine atskirtimi¹⁹⁰.

¹⁸⁴ Žalioji knyga dėl senėjimo, 2021 m.

¹⁸⁵ PSO, Social isolation and loneliness among older people, 2021 m.

¹⁸⁶ Valstybinis psichikos sveikatos centras, „Psichikos sveikatos stiprinimas vyresniame amžiuje“, 2018 m.

¹⁸⁷ Lietuvos socialinių mokslų centras, „Vyresnio amžiaus žmonės, gyvenimas po vieną ir socialinė atskirtis“, 2018 m.

¹⁸⁸ EBPO working paper „Measuring affective components of subjective well-being: updated evidence to inform national data collections“, 2024 m.

¹⁸⁹ EK, Monitoring and tackling loneliness in Europe, 2023 m.

¹⁹⁰ PSO, Social isolation and loneliness among older people, 2021 m.

4.1. Vienišumas neidentifikuotas kaip atskira socialinė problema

209. Vienišumas – subjektyvus jausmas, kylantis dėl socialinių santykių trūkumų, tai ne buvimas vienam, o patiriamas neigiamas jausmas, kad esi vienas. Jis skiriasi nuo „socialinės izoliacijos“, kuri turi objektyvią reikšmę – apibūdina santykių su kitais žmonėmis nebuvimą ar mažą reikšmingų ryšių skaičių, ir nuo „vienumos“, reiškiančios savanorišką buvimą vienam¹⁹¹.
210. Sociologiniai tyrimai patvirtina, kad beveik trečdalis senyvo amžiaus žmonių visame pasaulyje patiria vienišumą ir (arba) socialinę izoliaciją. Duomenys apie jų poveikį rodo reikšmingus ir ilgalaikius neigiamus padarinius žmonėms, kurie laikomi vienišais ir (arba) socialiai izoliuotais. Nors ši patirtis gali pasireikšti visą žmogaus gyvenimą, tačiau nustatyta, kad pusei vyresnių nei 60 metų asmenų gresia socialinė izoliacija, o trečdalis vėliau gyvenime patirs tam tikrą vienišumą¹⁹².
211. Vertinome, ar bent viename valstybės strateginiame dokumente yra identifikuota VAA vienišumo problema ir nustatytas tikslas dėl VAA vienišumo problemos sprendimo, ar šalyje įvertintas VAA vienišumo poveikis (asmeniui ir (ar) valstybei).
212. VAA vienišumo problema nėra identifikuota nė viename valstybės strateginiame dokumente, nėra nustatytas ir tikslas dėl šios problemos sprendimo¹⁹³. Su vienišumu susijusių aspektų galima išvelgti sveikatos, socialinės apsaugos, kultūros, neformaliojo švietimo srityse, pavyzdžiui, socialinė įtrauktis, emocinės gerovės, bendruomeniškumo stiprinimas, tačiau vienišumas, kaip spėjama problema, nenumatytas (pavyzdys).

Strateginiuose dokumentuose numatytų siekių, kurie gali būti susiję su vienišumo problema, pavyzdžiai

- ✓ „Lietuva 2050“ numatyta siekti pažangos plėtojant visos visuomenės emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijas. Šie įgūdžiai gali padėti žmogui lengviau spręsti su vienišumu susijusius iššūkius. Tačiau dokumente nėra tiesiogiai identifikuotos VAA vienišumo problemos ir vizijos siekti pažangos toje srityje.
- ✓ XVIII LRV programoje vieniši pensininkai paminimi kaip viena iš socialiai pažeidžiamų grupių: „Ieškosime naujų būdų kuo daugiau padėti atskirtyje atsidūrusiems visuomenės grupėms: netekusiems darbo ir pajamų, neįgaliesiems, savo artimuosius slaugantiems asmenims, vienišoms motinoms ar tėvams, vienišiemis pensininkams ir kitiems visuomenės nariams, kuriems parama šiandien reikalingiausia“, tačiau VAA vienišumas nenurodytas kaip problema, jos sprendimui nenumatytos priemonės, nenumatyti rodikliai.
- ✓ XIX LRV programoje ir jos įgyvendinimo plane neidentifikuota VAA vienišumo problema, tačiau numatyti veiksmai, orientuoti į visuomenės psichikos sveikatos bei savižudybių prevencijos stiprinimą, o tai netiesiogiai susiję su vienišumo problemos sprendimu.

213. SADM auditoriams pateikė nuomonę, kad valstybės strateginiuose dokumentuose vienišumas nėra įvardijamas kaip atskira problema, jis integruojamas į programas ar priemones, susijusias su sveikatos, socialinės apsaugos ir aktyvaus senėjimo politikos plėtojimu. Atsižvelgiant į tai, kad senėjimo politika yra horizontali, apimanti daugelį sričių ir temų, vienišumo problemos sprendimas galimas platesnio tikslo, susijusio su VAA

¹⁹¹ Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro (JRC) techninė ataskaita „Risk factors for loneliness“, 2022 m. Centras yra EK mokslo ir žinių tarnyba, kurios tikslas – teikti įrodymais pagrįstą mokslinę paramą Europos politikos formavimo procesui.

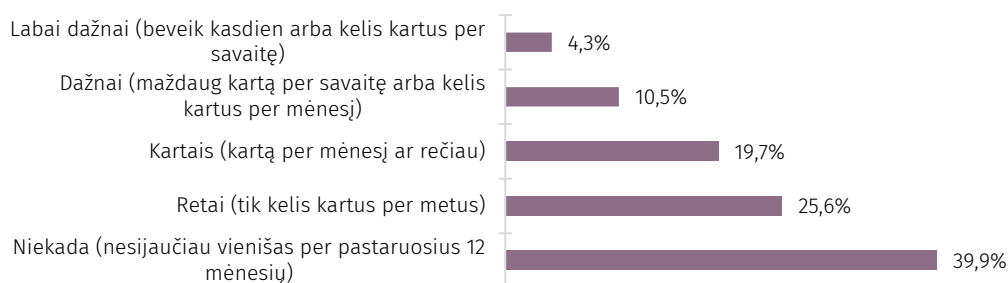
¹⁹² Berg-Weger M., Morley J. E. (2020). Loneliness and social isolation in older adults during the Covid-19 pandemic: Implications for gerontological social work; Fakoya et al., 2020.

¹⁹³ Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, XVIII, XIX ir XX LRV programos ir jų nuostatų įgyvendinimo planai.

socialine įtrauktimi ir dalyvavimu, kontekste. Tai leidžia kurti kompleksinius sprendimus, apimančius emocinę, socialinę ir fizinę vyresnio amžiaus žmonių gerovę. Atsižvelgiant į tai, SADM nuomone, nėra poreikio išskirti vienišumo problemos kaip atskiros srities.

214. EK atlikti tyrimai rodo, kad reakcija į vienišumo problemą turi būti grindžiama aiškiu supratimu apie reiškinį ir pagrindinius jį lemiančius veiksnius. Politikos formuotojai turi žinoti, kurios gyventojų grupės yra labiau linkusios į vienišumą ir kodėl, kad galėtų pasiūlyti veiksmingus sprendimus ir nukreipti tikslingas priemones problemai spręsti¹⁹⁴.
215. VAA apklausa atskleidžia, kad vienišumo jausmas yra plačiai paplitęs tarp VAA. Per pastaruosius 12 mėn. vienišumą labai dažnai, dažnai arba kartais jautė 34,5 proc. respondentų (41 pav.).

41 pav. Respondentai pagal atsakymą į klausimą „Kaip dažnai per pastaruosius 12 mėnesių jautėtės vienišas (-a)?“, proc. (N-1000)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

216. Vienišumo jausmas ypač aktuali problema vyriausio amžiaus asmenims: labai dažnai vieniši jaučiasi kas dešimtas 85 m. ir vyresnis žmogus, o dažnai – beveik kas penktas, beveik pusė (48 proc.) 75 m. ir vyresnių asmenų labai dažnai, dažnai ar kartais jautėsi vieniši. Vyrų ir moterų, kurie labai dažnai jaučiasi vieniši, dalis yra panaši, tačiau dažnai vienišumą jaučia dvigubai didesnę dalis moterų nei vyrų. Dažnas vienišumo jausmas ypač būdingas žemiausio išsilavinimo grupėms: jį patiria daugiau nei trečdalis (36 proc.) pradinį išsilavinimą turinčių ir beveik pusė (43 proc.) jokio išsilavinimo neturinčių asmenų. Vieniši dažnai jautėsi penktadalis asmenų, kurie gyvena vieni, ir daugiau nei ketvirtadalis gyvenančių su žmonėmis, su kuriais nesieja giminystės ryšiai.
217. Išanalizavę šalies strateginius ir SADM bei SAM veiklos dokumentus, galime teigti, kad šalyje neatlikta sisteminė analizė ar tyrimai, vertinantys VAA vienišumo poveikį asmens sveikatai ir gerovei, valstybei (sveikatos, socialinės apsaugos sistemoms, ekonomikai). Tai patvirtina ir SADM, SAM bei HI atstovai. SADM nuomone, toks vertinimas leistų geriau suprasti, kaip vienišumas veikia VAA psichikos ir fizinę sveikatą, jų socialinį aktyvumą ir gyvenimo kokybę. Be to, padėtų įvertinti vienišumo pasekmes valstybės sveikatos apsaugos sistemai ir socialinėms paslaugoms. Remiantis tokio vertinimo rezultatais, būtų galima kurti tikslingas prevencines programas, stiprinti bendruomeniškumą ir mažinti socialinę atskirtį.
218. Tyrimai rodo, kad vienišumas yra ne tik emocinė, bet ir fizinė bei ekonominė našta, kuri skatina ligas, dėl jos prastėja psichikos sveikata, didėja mirtingumas ir auga valstybės išlaidos sveikatos priežiūrai, ji trukdo ekonominiam aktyvumui (4 priedo 4 pavyzdys, [131 psl.](#)).

¹⁹⁴ Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro (JRC) techninė ataskaita „Risk factors for loneliness“, 2022 m.

219. Prieš įgyvendinant iniciatyvą „Socialinis receptas“, 2020 m. KM, SAM ir „Kurk Lietuvai“ atliko analizę „Laisvalaikio, kultūros ir meno poveikis sveikatai: Socialinio recepto galimybės žmonėms su negalia ir vyresnio amžiaus žmonėms Lietuvoje“. Analizėje pateikiama vertinga informacija apie menų ir kultūros poveikį VAA sveikatai ir gerovei, teigiama, kad įsitraukimas į meninę ir kultūrinę veiklą gali mažinti vienišumą ir socialinę izoliaciją, stiprinti socialinius ryšius ir teigiamai veikti tiek psichikos, tiek fizinę sveikatą, todėl menai gali būti laikomi veiksmingu būdu prisidėti sprendžiant VAA vienišumo problemą. Vienišumo poveikio asmeniui ar valstybei aspektas nebuvo analizuotas.
220. Strateginiuose valstybės dokumentuose VAA vienišumo problema nėra identifikuota, nenustatytas konkretus tikslas dėl problemos mažinimo, nėra atliktas vienišumo poveikio vertinimas nei asmens sveikatai ir gerovei, nei valstybės išlaidoms ar socialinei sistemai. Dėl to nesukuriami ilgalaikiai ir koordinuoti sprendimai, neskiriamas finansavimas, nenumatomos konkrečiai vienišumui mažinti skirtos priemonės, vienišumo problema tarp VAA gali būti nesprenžiamą, didinama socialinė ir ekonominė valstybės našta.

4.2. Vienišumo lygis nėra sistemingai matuojamas

221. Vertinome, ar nustatyti rodikliai VAA vienišumo lygiui šalyje matuoti ir kriterijai vienišiemis VAA identifikuoti.
222. Šalies strateginių dokumentų¹⁹⁵, 2022–2025 m. SADM ir visų 60 savivaldybių strateginių bei metinių veiklos planų, VDA, HI duomenų analizė parodė, kad Lietuvoje nenustatytas ir nestebimas rodiklis VAA vienišumo lygiui šalyje ar savivaldybėse matuoti¹⁹⁶.
223. Vienišumo paplitimas Lietuvoje vertinamas atskirų tarptautinių ir nacionalinių tyrimų metu. Tyrimų duomenys rodo, kad dalis VAA neturi artimų socialinių ryšių, gyvena vieni, patiria emocinio ryšio trūkumą, o socialinis aktyvumas tarp jų išlieka žemas. Nors egzistuoja tam tikros bendravimo alternatyvos (pvz., pokalbiai telefonu ar internetas), jos tik iš dalies kompensuoja gyvą bendravimą (pavyzdys).

Tyrimų, apimančių su vienišumu susijusius aspektus, pavyzdžiai

SHARE tyrimas (2021 m., 9 banga)

Kas dešimtas 65+ m. asmuo Lietuvoje jaučiasi vienišas, gyvena uždara gyvenimą. Vienišumo lygio skirtumas tarp 50–64 m. ir 65+ m. amžiaus grupių – vienas didžiausių ES. 4 iš 5 senjorų neturi nė vieno artimo ne giminaičio asmens. Mažas reikšmingų žmonių tinklas lemia izoliacijos, draugijos trūkumo jausmus.

EBPO tyrimas „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje“ (2023 m.)

Trečdalis VAA kartais jaučiasi vieniši, kas dešimtas – dažnai. Tik <30 proc. vyresnių lietuvių susitinka su šeima ar draugais bent kartą per savaitę (ES – >50 proc.). Bendraujama dažnai telefonu, el. paštu – šis rodiklis Lietuvoje vienas aukščiausių tarp EBPO šalių. Socialiniai ryšiai – maži, homogeniški, dažniausiai bendraujama su <2 panašaus amžiaus asmenimis. Lietuvoje daugiau nei 40 proc. 65+ m. amžiaus žmonių gyvena vieni ir tai yra daugiau nei Europos EBPO šalių vidurkis – 32 proc. Gerosios užsienio praktikos pavyzdys – Danijos modelis, kur veikia vieno langelio sistema su atvejo vadybininku, kuris lankosi VAA namuose. Sprendžiamos ne tik slaugos, bet ir vienišumo bei kitos socialinės problemos. Atvejo vadybininkai specialiai mokomi atpažinti rizikos veiksnius, įskaitant vienišumą.

¹⁹⁵ Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, SADM 2021–2030 m. Socialinės sutelkties plėtros programa, XVIII, XIX ir XX LRV programos, jų nuostatų įgyvendinimo planai.

¹⁹⁶ Izraelis turi nacionalinių rodiklių žemėlapi, į kurį įtrauktas VAA vienišumo rodiklis. Jis yra stebimas – kiekvienais metais centrinis statistikos biuras atlieka socialinę apklausą, kurioje pateikiamas klausimas apie vienišumą.

Europos Komisijos tyrimas (2022 m.)

Apie 12–13 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų pastarąsias keturias savaites prieš apklausą dažniausiai arba nuolat jautėsi vieniši (šalys pasiskirstė tarp intervalų: nuo 9–10 proc. – mažiausias vienišumas, iki 18–20 proc. – didžiausias vienišumas).

„Sidabrinės linijos“ pašnekovų tyrimas (2023 m.)

Tipinis pašnekovas: vyresnė nei 75 m. našlė, aukštąjį išsilavinimą turinti moteris, gyvenanti viena mieste. >40 proc. neturi artimų žmonių, su kuriais gali atvirai pasikalbėti. Dauguma bendravo su 1–4 žmonėmis, tačiau net 75 proc. bendravo su „Sidabrinės linijos“ savanoriu. Tyrimas atskleidžia, kad kreipiasi pagalbos tie, kurie sąmoningai suvokia savo vienišumą.

224. SADM nuomone, vienišumo lygio rodiklio sukūrimas ir nuolatinis stebėjimas būtų tikslingas – jis prisidėtų prie duomenimis grįstos VAA politikos formavimo, geresnio pagalbos priemonių planavimo ir jų poveikio vertinimo. Vienišumo lygis vertinamas tyrimų (dažniausiai apklausų) pagrindu, remiantis subjektyviais atsakymais apie emocinį ryšį, bendravimo trūkumą ar izoliacijos jausmą. Vienišumas – sudėtingas reiškinys, susijęs tiek su objektyvia socialine atskirtimi, tiek su subjektyviu išgyvenimu.
225. Lietuvoje nėra teisiškai įtvirtinto vienišumo apibrėžimo ir nustatytų kriterijų, pagal kuriuos būtų sistemingai identifikuojami vieniši VAA nacionaliniu ar savivaldybių lygmeniu. Su vienišumu susiję aspektai vertinami kaip vieni iš socialinio savarankiškumo ir socialinės rizikos aspektų, kai asmuo kreipiasi dėl socialinių paslaugų (pavyzdys). Nesikreipę asmenys lieka nepastebėti. Neturint duomenų, kiek yra vienišų VAA ir kurie tai asmenys, nėra tikslingai planuojamos ir nukreipiamos paslaugos vienišumui mažinti, jos nepasiekia tų, kuriems jų labiausiai reikia. Taip didėja socialinė atskirtis, savęs izoliacija, gilėja sveikatos (psichikos ir fizinės) problemos.

Savivaldybėse naudojamų asmens socialinių paslaugų poreikio vertinimo kriterijų pavyzdžiai

Savivaldybėse naudojamas SADM patvirtintas klausimynas, kuriame vienišumas atskirai nevertinamas, o tik galimai vienišumui priskirtini požymiai kaip socialinio savarankiškumo dalis – atsižvelgiama į asmens socialinius ryšius, bendravimo įgūdžius ir artimųjų pagalbą. Vertinant asmens socialinių paslaugų poreikį, vertinama, ar asmuo gyvena vienas, neturi artimųjų arba jų pagalba yra nepakankama: („artimieji negali, nenori ir (ar) neturi galimybių, įgūdžių pasirūpinti, padėti (pvz., dėl šeimos nario nuolatinės priežiūros poreikio, dėl savo negalios, darbinių įsipareigojimų, priklausomybių“), riboti ar paviršutiniški ryšiai su aplinkiniais („nesidomi ir nedalyvauja šeimos, artimos aplinkos, bendruomenės, visuomenės gyvenime arba turi ribotas galimybes jame dalyvauti“), mažas bendravimo intensyvumas („trūksta bendravimo įgūdžių ir (arba) sunku juos panaudoti (pvz., užmezgant ir palaikant ryšį, sprendžiant konfliktus ar problemines situacijas, ieškant pagalbos“).

226. SADM nuomone, vienišumo kriterijus apibrėžti teisės akte būtų keblu, nes jų apibrėžimas ir išvardijimas nesudarytų baigtinio sąrašo ir būtų erdvės interpretacijoms, kylančioms iš asmeninės, subjektyvios patirties.
227. Lietuvoje mokama vienišo asmens išmoka taip pat yra orientuota tik į fizinį vienišumą ir skiriama pagal aiškiai teisės aktuose apibrėžtus kriterijus, susijusius su šeimine padėtimi (pvz., neturi sutuoktinio, yra našlys) ir sveikatos ar amžiaus aspektais¹⁹⁷. Todėl vienišo

¹⁹⁷ Teisę gauti vienišo asmens išmoką turi pilnamečiai asmenys ir veiksniais pripažinti nepilnamečiai asmenys, kuriems nustatytas 55 proc. ir mažesnis dalyvumo lygis (iki 2023-12-31 neįgalumo lygis; iki 2005-07-01 pripažinti I, II ar III grupės invalidais) arba kurie yra sukakę nustatytą senatvės pensijos amžių ir yra deklaravę gyvenamąją vietą Lietuvoje arba įtraukti į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą ir atitinkantys vieną iš šių reikalavimų: Lietuvoje ar užsienio valstybėje nėra sudarę santuokos; Lietuvoje ar užsienio valstybėje sudaryta santuoka yra pasibaigusi; tapę našliais, kurie: socialinio draudimo našlių, valstybinės našlių pensijos, valstybinės našlių rentos ir (ar) iš užsienio valstybės periodinės pensinio pobūdžio išmokos našlystės (maitintojo netekimo) atveju negauna arba gaunamos išmokos dydis (bendra šių išmokų suma) yra mažesnis nei 42,29 Eur arba negauna socialinio draudimo našlių ir (ar) valstybinės našlių pensijos, nes vietoj šių našlių pensijų yra pasirinkę gauti socialinio draudimo našlaičių, šalpos našlaičių ir (ar) valstybinę našlaičių pensiją.

asmens išmoką gaunančių asmenų skaičius neatspindi tikrojo vienišų VAA skaičiaus šalyje. VDA duomenimis, 2024 m. tokių išmokų gavėjų buvo 235 tūkst. (147 tūkst. moterų ir beveik 88 tūkst. vyrų). Be to, išmokos gavėjų duomenys neišskiriami pagal amžiaus grupes, todėl nėra galimybės tiksliai nustatyti, kiek jų sudaro VAA.

228. Lietuvoje nėra institucijos, kuri būtų atsakinga už vienišų VAA, kuriems reikia pagalbos, identifikavimą. NVO atlieka svarbų vaidmenį atpažįstant vienišus VAA. Pavyzdžiui, Lietuvos pensininkų sąjunga „Bočiai“, kitos VAA atstovaujantios NVO, Lietuvos *Caritas*, Maltos ordino pagalbos tarnyba ir Lietuvos Raudonasis Kryžius geba atpažinti vienišus asmenis pasitelkdamas dialogą ir bendruomeninį įsitraukimą. Jų požiūris lankstus ir paremtas individualių situacijų vertinimu, atsižvelgiant į žmogaus gyvenimo aplinkybes, emocinę ir socialinę būseną (pavyzdys). Apytiksliais duomenimis, 2024 m. pagalba buvo suteikta 5,5 tūkst. vienišų asmenų¹⁹⁸.

Lietuvos *Carito*, Maltos ordino pagalbos tarnybos, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus pavyzdžiai dėl vienišų asmenų identifikavimo ir su tuo susijusių iššūkių

- ✓ Informacija apie galimai vienišus asmenis gaunama iš įvairių šaltinių – artimos aplinkos (kaimynų, bendruomenių, parapijų), institucijų (socialinių paslaugų centrų, ligoninių, seniūnijų) arba kreipiantis patiems asmenims. Tačiau nėra bendros sistemos ir aiškių kriterijų, kaip nustatyti vienišumą – vienas gyvenantis nebūtinai yra vienišas, o kai kurie gyvendami šeimoje gali patirti emocinę atskirtį. Dėl šios priežasties, taip pat dėl vertinimo subjektyvumo ir pagalbos prašymo iniciatyvos stokos, dalis vienišų žmonių lieka nepastebėti.
- ✓ Mažesnėse gyvenvietėse apie vienišus asmenis dažniausiai žino seniūnai ar vietos gyventojai, tačiau didmiesčiuose, kur bendruomeniniai ryšiai silpnesni, juos identifikuoti sudėtingiau.
- ✓ Socialinių paslaugų centrai ir sveikatos priežiūros įstaigos taip pat yra svarbūs informacijos šaltiniai, tačiau dažnai problema pastebima per vėlai – kai žmogaus sveikata jau pablogėjusi arba jis patiria krizę. Todėl pagalba dažniausiai suteikiama reaktyviai, reaguojant į iškilusias problemas, o ne prevenciškai.

229. Lietuvos *Caritas*, Maltos ordino pagalbos tarnyba, Lietuvos Raudonasis Kryžius sudaro sąlygas dalyvauti veiklose visiems pagalbos prašantiems vienišiams asmenims. Pagalba gali būti įvairi: nuo emocinės paramos iki maisto pristatymo ar apgyvendinimo. Tačiau įsitraukimas priklauso nuo asmeninių priežasčių – sveikatos būklės, motyvacijos, lūkesčių ir pasirengimo priimti pagalbą (pavyzdys). Todėl dalis vienišų asmenų atsisako pagalbos, net jei buvo identifikuota, kad jiems jos reikia.

Lietuvos *Carito*, Maltos ordino pagalbos tarnybos, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus pateikti priežastys, dėl kurių asmenys atsisako pagalbos, pavyzdžiai

- ✓ Pagrindinės priežastys, kodėl ne visi dalyvauja, yra asmeninės: sveikatos problemos, priklausomybės, psichologinis neigimas („aš neturiu problemų“), žemas motyvacijos lygis arba skirtingi lūkesčiai, pavyzdžiui, kai kurie žmonės tikisi socialinių ar slaugos paslaugų (pvz., maisto gaminimo ar higienos priežiūros), o ne tik emocinės paramos; nesuprantama, kad savanoriška pagalba nėra profesionali socialinė ar medicininė paslauga.
- ✓ *Caritas* nurodė, kad gerbia žmogaus sprendimą neįsitraukti, tačiau siūlo alternatyvias pagalbos formas; maitiečiai teigia, kad dalyvavimas atviras visiems – atsisako tik tie, kurie patys nenori; Raudonasis Kryžius pastebi, kad tie, kuriems pagalba siūloma per tarpininkus, jos atsisako šiek tiek dažniau nei tie, kurie patys jos ieško.

230. Portugalijos policija vykdo programą, skirtą 65+ m. amžiaus žmonių saugumui, gerovei ir rizikos situacijų mažinimui¹⁹⁹. Remiamasi Visuotine žmogaus teisių deklaracija, kurioje

¹⁹⁸ Duomenys yra apytiksliai, nes nėra tiksliai sisteminami pagal amžių ar vienišumo lygį.

¹⁹⁹ Portugalijos policija. Prieiga per internetą: https://www.gnr.pt/ProgEsp_idososSeguranca.aspx (žiūrėta 2025-11-04).

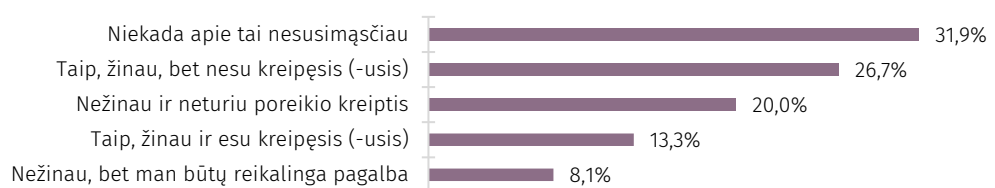
pabrėžiama teisė į saugumą, nes vienišumas yra vienas dažniausių šiuolaikinės visuomenės iššūkių, ypač tarp senjorų, dėl ligų, fizinių apribojimų ir finansinių sunkumų. Dėl to tampa svarbu identifikuoti ir stebėti VAA, kurie patiria riziką, izoliaciją ar vienišumą, ir nukreipti juos į pagalbos institucijas (pavyzdys). Ši patirtis gali būti vertinga kuriant ar tobulinant Lietuvos VAA vienišumo identifikavimo ir mažinimo priemones.

Portugalijos policijos vykdomos programos, susijusios su 65+ m. amžiaus vienišų asmenų identifikavimu ir jų saugumo užtikrinimu, pavyzdys

Programa grindžiama trimis kryptimis: policijos veikla, pritaikyta vyresniems žmonėms; bendruomenės įtraukimu ir institucijų bendradarbiavimu; saugumo patarimų sklaida senjorams. Policija vykdo daug prevencinių veiklų: grupines saugumo pamokas, individualius vizitus į namus, rizikos situacijų vertinimą ir nukreipimą į socialines tarnybas. 2023–2024 m. buvo identifikuota daugiau nei 2 500 riziką patiriančių VAA, o 2018–2022 m. įvyko dešimtys tūkstančių kontaktų su VAA ir jiems skirtų veiklų: įvairūs patarimai, kaip senjorams saugiai elgtis namuose, gatvėje, viešajame transporte, automobilyje ir kaip saugotis sukčiavimo. Portugalijos pavyzdys rodo, kad vienišumo problema efektyviausiai sprendžiama tada, kai: VAA aktyviai identifikuojami, vykdomi nuolatiniai prevenciniai kontaktai, egzistuoja institucijų tinklas, kuris dalijasi informacija ir koordinuoja pagalbą, viešasis sektorius (šiuo atveju – policija) užtikrina saugumą ir mažina izoliacijos riziką, visuomenė įtraukiama į senjorų gerovės stiprinimą.

231. VAA apklausa parodė, kad 87 proc. vienišumą labai dažnai, dažnai ar kartais jautusių respondentų nesikreipė pagalbos (42 pav.). Egzistuoja psichologinis ir informacinis pagalbos kreipimosi barjeras – trečdalis vienišumą patyrusių asmenų niekada nesusimąstė apie galimybę kreiptis pagalbos, dar beveik tiek – žino, kur kreiptis, tačiau nė karto to nepadarė. Tai rodo, kad vien žinoti nepakanka – trūksta motyvacijos, pasitikėjimo arba vyrauja gėdos jausmas, stigmos reiškiniai. Dar penktadalis nepripažįsta problemos, nurodydami, kad neturi poreikio kreiptis (nors jautėsi vieniši). Tai rodo būtinybę plėsti informavimo kanalus, pritaikytus skirtingoms auditorijoms (ypač VAA), mažinti stigumą, susijusių su pagalbos prašymu, ir stiprinti vietos bendruomenių vaidmenį skleidžiant informaciją bei organizuojant pagalbą.

42 pav. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar žinote, kur galėtumėte kreiptis pagalbos, jei jaučiatės vienišas (-a)?"

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. jautėsi vieniši labai dažnai, dažnai arba kartais (N=345).

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

232. Vienišumo matavimas – sudėtingas procesas, nes tai subjektyvus ir asmeniškai išgyvenamas jausmas, kurį ne visada lengva atskleisti ar įvertinti objektyviai. Dėl to taikomi du metodai: tiesioginis savęs vertinimas ir netiesioginės skalės. EK Jungtinis tyrimų centras nurodo²⁰⁰, kad tiesioginio vertinimo atveju respondentų klausama, kiek jie jautėsi vieniši per tam tikrą laikotarpį. Kadangi vienišumui visuomenėje vis dar būdingas socialinis stigmatizavimas, šis metodas gali nepakankamai atskleisti tikrąjį vienišumo mastą. Taikomi netiesioginiai vertinimo metodai, pagrįsti kelių teiginių skalėmis, kuriose sąmoningai nevartojami žodžiai

²⁰⁰ Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro techninė ataskaita „Risk factors for loneliness“, 2022 m. Leidinyje pateikta mokslinė informacija neatspindi oficialios EK politikos pozicijos.

„vienišas“ ar „vienišumas“ (pavyzdžiai). Tai leidžia nuasmeninti vienišumo temą ir tiksliau įvertinti jo paplitimą. Taigi, norint patikimai identifikuoti vienišus asmenis ir formuoti efektyvią politiką, būtina taikyti validuotus, jautrius ir kontekstui pritaikytus vertinimo metodus.

Tarptautinėje praktikoje naudojamų validuotų vienišumo vertinimo skalių pavyzdžiai

Plačiausiai naudojamos netiesioginės skalės yra patobulinta UCLA vienišumo skalė ir de Jong Gierveld vienišumo skalė.

Patobulintą UCLA vienišumo skalę sudaro 20 klausimų: 10 suformuluotų teigiamai (pvz., „Kaip dažnai jaučiatės esantis draugų grupės dalimi?“ ir pan.) ir 10 – neigiamai (pvz., „Kaip dažnai jaučiatės, kad žmonės yra šalia jūsų, bet ne su jumis?“ ir pan.). Respondentų prašoma nurodyti, kaip dažnai jie patiria kiekvieną aprašytą situaciją, naudojant keturių balų skalę: (1) niekada, (2) retai, (3) kartais, (4) dažnai. Neigiamai suformuluotų teiginių įverčiai yra apverčiami, o visų teiginių įverčiai sudedami – kuomet didesnis bendras balas, tuo stipresnis vienišumo jausmas. Sukurtos ir trumpesnės šios skalės versijos, kad būtų galima įtraukti vienišumo komponentą į platesnio masto apklausas.

De Jong Gierveld vienišumo skalę sudaro dvi poskalės: emocinio vienišumo ir socialinio vienišumo. Emocinio vienišumo poskalė turi šešis teiginius (pvz., „Man trūksta tikro artimo draugo“ ir pan.) ir daugiausia dėmesio skiria subjektyviam vienišumo jausmui, ypač intymių ryšių trūkumui. Socialinio vienišumo poskalė turi penkis teiginius (pvz., „Yra daug žmonių, kuriais galiu pasikliauti, kai turiu problemų“ ir pan.) ir atspindi labiau objektyvią vienišumo formą – plačių socialinių tinklų stoką.

Kita netiesioginė skalė, vertinanti vienišumą kaip daugiamatį pobūdžio reiškinį, yra diferencinė vienišumo skalė. Ją sudaro 60 teiginių, vertinančių respondentų socialinių sąveikų kiekį ir kokybę keturiose santykių srityse: santykiuose su šeima, draugystėje, romantiškai seksualiniuose santykiuose ir santykiuose su didesnėmis grupėmis.

233. Svarbu sukurti aiškius kriterijus ir duomenų rinkimo tvarką, kuri leistų identifikuoti vienišus VAA ir vertinti jų situaciją nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu. Neturint tokios sistemos, priimant sprendimus dėl paslaugų vienišumui mažinti, nesiremiam duomenimis, o pagalba nepasiekia tų VAA, kuriems jos labiausiai reikia. Vykdamas stebėseną būtų galima geriau suprasti vienišumo mastą ir poveikį sveikatai bei emocinei gerovei, o kartu kurti veiksmingesnes intervencijas, mažinančias socialinę atskirtį ir vienišumą.

4.3. Vykdomos pavienės priemonės vienišumui mažinti

234. Vertinome, ar buvo įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA vienišumo problemai spręsti, ar bent vieną tokią priemonę įgyvendino kiekviena savivaldybė ar jos visuomenės sveikatos biuras, ar pasiekti visi šių priemonių rezultatams matuoti nustatyti rodikliai.
235. Remiantis valstybės ir ministerijų planavimo dokumentų²⁰¹ ir pateiktos informacijos analize, imamasi pavienių iniciatyvų, prisidedančių sprendžiant VAA vienišumo problemą. 2022–2024 m. buvo įgyvendinta viena tikslinė valstybės priemonė – finansuotas NVO projektas teikti emocinės psichologinės pagalbos telefonu paslaugas VAA²⁰². Projektui 2022–2024 m. iš viso panaudota 0,7 mln. Eur iš valstybės biudžeto, o 2025 m. planuojama panaudoti 0,2 mln. Eur.
236. 2022–2024 m. įgyvendintai priemonei nustatytas rodiklis „Vyresnio amžiaus žmonių, kuriems suteikta emocinė-psichologinė ir informacinė pagalba, skaičius (asmenys)“ – kasmet planuota

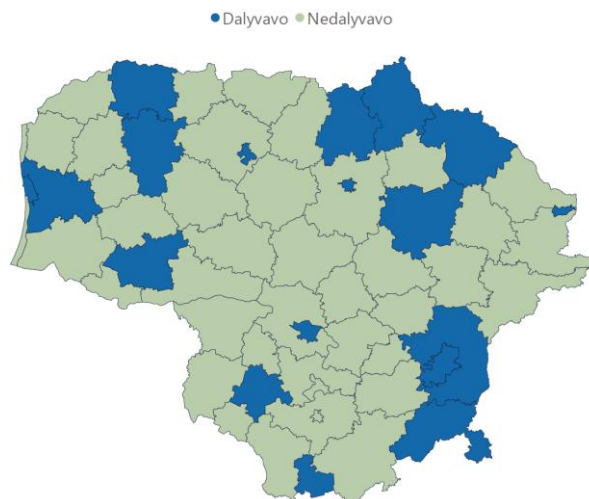
²⁰¹ XVIII, XIX ir XX LRV programos, jų nuostatų įgyvendinimo planai, SADM, KM ir SAM plėtros programos, strateginiai, metiniai veiklos planai bei HI pateikta informacija.

²⁰² Pvz., 2025 m. liepos mėn. pradėta programa „Caritas klausas“. Tai emocinės pagalbos linija 60+ asmenims, kurioje dalyvauja ir vyresnio amžiaus specialiai paruošti savanoriai. Į skambučius iš visos šalies atsako per 70 specialiai mokyty savanorių, budinčių 7 miestuose: Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose, Marijampolėje, Birštone. Tikslas – prisidėti ne tik prie vienišumo mažinimo, emocinio atsparumo stiprinimo, bet ir ilgalaikės, tvarios palaikymo sistemos, išklausančios VAA, kad jie jaustųsi pastebėti, vertinami ir svarbūs bendruomenėje.

po 3 000 asmenų, o faktinė reikšmė reikšmingai viršijama (2022 m. – 1,6, 2023 m. – 2, o 2024 m. – net 3,5 karto). Nežinant vienišų VAA skaičiaus, neaišku, kokia dalis tų, kuriems reikia pagalbos, ją gauna.

237. Taip pat vykdytos kitos priemonės, susijusios su VAA vienišumo ir socialinės izoliacijos problemos sprendimu: bendruomeniškumo ir kartų dialogo, savanorystės skatinimas, kultūros, sveikatingumo, neformaliojo švietimo veiklos, tačiau jų poveikis vienišumo mažinimui nežinomas. Nėra rodiklių, kurie padėtų įvertinti valstybės veiksmų poveikį mažinant VAA vienišumą. Tai riboja įrodymais grįstą sprendimų priėmimą ir kryptingą veiklų planavimą bei įgyvendinimą.
238. Viena priemonių, siejama su VAA vienišumo mažinimu, yra 2023–2025 m. valstybės lygmeniu (SAM ir KM) inicijuota ir koordinuojama, o savivaldybių VSB įgyvendinama iniciatyva – „Socialinis receptas“. Inicijatyvos veiklos (kultūros, sveikatingumo, neformaliojo švietimo ar kitos bendruomenėje ir savivaldybėje prieinamos veiklos) nėra specifiskai skirtos vienišumo mažinimui, tačiau jį sumažinti turėtų padėti tikslinės grupės – vienišumo, atskirties, netekties išgyvenimą ir pan. patiriančių senatvės pensijos amžiaus sulaukusių asmenų įtraukimas į tokias ilgalaikes veiklas. 2023–2025 m. iniciatyva kainuos valstybės biudžetui 0,3 mln. Eur: 2023 m. – 60 tūkst.²⁰³, 2024 m. – 151 tūkst.²⁰⁴, 2025 m. – 80 tūkst.²⁰⁵. Sumos neapima „Socialinio recepto“ koordinatorių etatų finansavimo, nes SAM neturi duomenų, kiek tiksliai tokių etatų yra.
239. 2023–2025 m. vis daugiau savivaldybių įsitraukė į „Socialinio recepto“ iniciatyvą: 2023 m. – 4²⁰⁶, 2024 m. – 17²⁰⁷, o 2025 m. – 18²⁰⁸. Inicijatyva bent vienais metais buvo įgyvendinama 18 savivaldybių (iš 60), likusiose iniciatyvos veiklos nevykdytos (43 pav.).

43 pav. 2023–2025 m. iniciatyvoje „Socialinis receptas“ bent kartą dalyvavusios ir nė karto nedalyvavusios savivaldybės

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Kultūros ir Sveikatos apsaugos ministerijų bei Higienos instituto informaciją.

²⁰³ SAM duomenys.

²⁰⁴ CPVA ir KM duomenimis, 2024 m. projektų vykdytojams išmokėta tinkama finansuoti suma – 143,6 tūkst. Eur ir netiesioginės išlaidos sudarė 7,5 tūkst. Eur.

²⁰⁵ KM duomenimis, 2025 m. bendra kvietimui skirta finansavimo suma – 85,9 tūkst. Eur. Ministro įsakymu skirta 80 tūkst. Projektas turi būti įgyvendintas ir rodikliai pasiekti, išlaidos patirtos ir apmokėtos iki 2025-11-14.

²⁰⁶ Kauno m., Klaipėdos r., Vilniaus m., Šiaulių m.

²⁰⁷ Biržų r., Druskininkų, Mažeikių r., Tauragės r., Anykščių r., Kauno m., Klaipėdos r., Klaipėdos m., Marijampolės, Pasvalio r., Rokiškio r., Telšių r., Vilniaus m., Visagino, Šalčininkų r., Šiaulių m., Panevėžio m.

²⁰⁸ Biržų r., Druskininkų, Mažeikių r., Tauragės r., Anykščių r., Kauno m., Klaipėdos r., Klaipėdos m., Marijampolės, Pasvalio r., Rokiškio r., Telšių r., Vilniaus m., Visagino, Šalčininkų r., Šiaulių m., Panevėžio m., Vilniaus r.

240. 2023–2024 m. iniciatyva „Socialinis receptas“ buvo įgyvendinta 17-oje VSB, tačiau renkami tik kiekybiniai rodikliai – veiklų ir dalyvių skaičius, o ne poveikio. 2023 m. iniciatyvoje dalyvavo 731 asmenys (planuojamos reikšmės nebuvo nustatytos). 2024 m. bendras asmenų, dalyvavusių iniciatyvoje, skaičius rodiklis viršytas (164 proc.), nes buvo 3 226 dalyviai, o planuota 1 970. Vienoje (iš 17) savivaldybėje dėl nepakankamo dalyvių skaičiaus rodiklis nepasiektas (pasiekta 34 proc. planuotos reikšmės), trijose savivaldybėse pasiekta 90–99 proc. planuotos reikšmės²⁰⁹, kitose rodikliai pasiekti. Nebuvo vertinta ir nėra duomenų, ar projektas pasiekė tikslinę grupę remiantis dalyvių atrankos kriterijais, todėl negalima įvertinti iniciatyvos poveikio mažinant VAA vienišumą. Rodikliai nebuvo nustatyti nei savivaldybių, nei VSB planavimo dokumentuose. 2025 m. planuojama 2 541 dalyvis, t. y. 21,2 proc. mažiau nei 2024 m. faktinis dalyvių skaičius.

241. Iniciatyvos įgyvendinime dalyvaujančios institucijos (KM, SAM, HI, VSB) susiduria su reikšmingais sisteminiais ir organizaciniais iššūkiais. Pagrindinės identifikuotos problemos: sunkiai pasiekama tikslinė grupė (vieniši, pasyvūs senjorai), šeimos gydytojai nedalyvauja ir nenukreipia, ribotas geografinis pasiekiamumas ir kt. (pavyzdys). XX LRV programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyta, kad iki 2027 m. IV ketv. KM, kartu dalyvaujant SADM, SAM ir ŠMSM, turi sukurti tarpinstitucinį „Socialinio recepto“ programos įgyvendinimo ir efektyvaus koordinavimo mechanizmą, siekiant geresnės pažeidžiamų visuomenės grupių įtraukties.

Iniciatyvos „Socialinis receptas“ įgyvendinimo problemų pavyzdžiai

- ✓ Sunkiai pasiekama tikslinė grupė – vieniši senjorai dažnai būna uždari ir pasyvūs, o projekto veiklose dalyvauja aktyvūs VAA, pvz., TAU dalyviai.
- ✓ Šeimos gydytojai procese nedalyvauja ir nenukreipia asmenų, kuriems ši pagalba reikalinga.
- ✓ Didelė administracinė našta – nors projektai yra mažos vertės (apie 2 000 Eur), administravimo krūvis išlieka didelis (nuo 2025 m. administruoja KM).
- ✓ Institucinis neapibrėžtumas – trūksta vieno aiškaus koordinuojančio subjekto.
- ✓ Tarpinstitucinio bendradarbiavimo iššūkiai tarp KM ir SAM dėl finansavimo ir koordinavimo.
- ✓ Ribotas geografinis pasiekiamumas – iniciatyva vykdoma ne visose savivaldybėse.
- ✓ Trūksta patikimų duomenų apie iniciatyvoje dalyvaujančias savivaldybes (VSB), dalyvavusių asmenų skaičių, nes VSB, HI pateikta informacija nesutampa su CPVA ir KM duomenimis. Pavyzdžiui, 2024 m. CPVA ir KM nurodė, kad dalyvavo 9 savivaldybės, o HI ir VSB – 17. Nors HI ataskaitose pateikiami apytiksliai duomenys apie veiklų dalyvius, iniciatyvos poveikis nėra įvertintas.

242. „Socialinio recepto“ iniciatyvos vykdymo tvarkos apraše yra numatyti dalyvių atrankos kriterijai, iš kurių vienas – „Pas šeimos gydytojo komandą ar pirmines ambulatorines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančią komandą dėl psichosomatinės priežasčių lankosi dažniau nei būtina“. Remiantis 17 iniciatyvoje 2024 m. dalyvavusių VSB pateikta informacija, praktikoje VSB neatlieka sistemingo dalyvių atitikties kriterijui vertinimo. Tik keliose savivaldybėse (Šiaulių m., Panevėžio m., Šalčininkų r.) buvo taikomas dalinis vertinimas per gydytojus ar koordinatorių. Dalyvių atranka dažniausiai vyksta savanoriško dalyvavimo, tiesioginio registravimosi arba koordinatorių kvietimų pagrindu, o ne per gydytojų nukreipimus. Pagrindinės priežastys – duomenų apsaugos ribojimai, neapibrėžta vertinimo metodika, šeimos gydytojų neįsitraukimas, praktiniai ir etiniai sunkumai vertinant kriterijų „dažniau nei būtina“ (4 priedo 5 pavyzdys, [132 psl.](#)).

²⁰⁹ VSB duomenimis, tai lėmė įvairios priežastys – nepalanki epidemiologinė situacija, infekcijų plitimo grėsmė, vengiama susibūrimų, ribotas gyventojų įsitraukimas.

243. Kitas numatytas dalyvių atrankos kriterijus – „Asmuo patiria vienišumo, atskirties, netekties išgyvenimą, prastą savijautą dėl lėtinių ligų ar kitų fizinės ar psichikos sveikatos sutrikimų ar turi negalią“. Pagal dalyvavusių VSB pateiktą informaciją, jie dažniausiai remiasi koordinatoriaus subjektyviu vertinimu ir dalyvio savirefleksija, o ne formaliu sveikatos ar psichologinės būklės įvertinimu. Tai leidžia pasiekti daugiau dalyvių, tačiau apsunkina tikslinės grupės identifikavimą pagal „Socialinio recepto“ aprašą. Pavieniai VSB taikė labiau struktūruotą pirminį pokalbį ar psichologo rekomendacijas. Dauguma kitų pabrėžia, kad nėra metodinių gairių ar reikalavimo formaliai vertinti kriterijų, todėl į iniciatyvą įtraukiami visi motyvuoti pensinio amžiaus dalyviai (4 priedo 6 pavyzdys, [132 psl.](#)).
244. Nė viena savivaldybė neįgyvendino priemonių ir nenumatė rodiklių, tiesiogiai skirtų VAA vienišumo problemai spręsti. Dažniausios priežastys, kurias nurodė 18 savivaldybių (iš 60) – riboti finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, poreikio neįvertinimas ar jo nebuvimas, vienišumo problemos integravimas į bendresnes socialines ir sveikatos stiprinimo veiklas bei kitoms problemoms skiriami prioritetai (4 priedo 7 pavyzdys, [133 psl.](#)).
245. 2022–2025 m. daugiausiai VSB vykdytų priemonių buvo skirtos psichikos sveikatos stiprinimui ir savižudybių prevencijai. Priemonės susijusios su vienišumo problemos sprendimu, tačiau jos skirtos įvairių amžiaus grupių gyventojams, neišskiriant VAA. 6 VSB pateikė informaciją, kad įgyvendino kitas pavienes veiklas, kurios galėjo prisidėti prie VAA vienišumo mažinimo, pavyzdžiui, atsipalaidavimo praktikos, meno ir muzikos terapijos, meditacijos, žygiai, sveikatos stovyklos (pavyzdys).

Savivaldybių veiklų, kurios galėjo prisidėti prie vyresnio amžiaus asmenų vienišumo mažinimo, pavyzdžiai

2022 metai	Jonavos r. VSB organizavo psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimą savivaldybėje ir vykdė atsipalaidavimo praktikas senjorams, skirtas mažinti įtampą ir stresą, gerinti emocinę savijautą, miegą bei bendrą gyvenimo kokybę (dalyvavo 98 asmenys). Panevėžio m. VSB, teikdamas psichologinę paramą VAA, vykdė muzikos terapiją VAA (dalyvavo 72 asmenys). Taip pat vykdė šamoto edukacijas, skirtas vienišiesiems panevėžiečiams (dalyvavo 30 asmenų).
2023 metai	Kauno m. VSB vykdė 2 veiklas: senjorams skirtą seminarą „Kaip būti laimingam?“, kaip įprasminti savo buvimą pensiniu laikotarpiu ir gerinti savo emocinę būklę (dalyvavo 16 asmenų), ir meditaciją senjorams, kurios metu senjorai buvo mokomi atsipalaiduoti, medituoti ir dėmesingai įsisąmoninti aplinką (dalyvavo 14 asmenų).
2024 metai	Švenčionių r. sav. VSB vykdė žygį „Miško terapija“ (dalyvavo 22 VAA).
2025 metai	Kazlų Rūdos VSB vykdė veiklą „Nerimo įveikimas pasitelkiant dailės terapiją“ (dalyvavo 10 asmenų). Raseinių r. VSB organizavo kompleksinę senjorų sveikatos stiprinimo stovyklą „Sveikatos, kūno ir proto harmonija“ (dalyvavo 20 asmenų).

246. VSB įgyvendinamos priemonės, susijusios su psichikos sveikatos stiprinimu ar savižudybių prevencija, vertinamos bendrai, neatskiriant VAA. Kadangi vykdomose veiklose dalyvauja įvairių amžiaus grupių gyventojai, o registracijos metu nenumatyta rinkti duomenis apie jų amžių ar vienišumo patirtį, nėra galimybės nustatyti, kokia dalis VAA jose dalyvauja ar kurie iš jų yra vieniši. Dėl to neįmanoma įvertinti šių veiklų poveikio VAA vienišumo mažinimui, o veiklos, neturėdamos aiškiai apibrėžtos tikslinės grupės, negali sistemingai spręsti problemos.
247. 2023–2024 m. SAM duomenys apie savivaldybių valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų bazinių visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo vertinimo kriterijų reikšmes rodo, kad psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų organizavimas savivaldybėse yra labai netolygus – kai kuriose įgyvendinimas siekia vos 2–3 proc., o kitose ir daugiau nei 200 proc. (4 priedo 8 pavyzdys, [133 psl.](#)). Tokie skirtumai rodo, kad nėra užtikrinamas tolygus paslaugų

prieinamumas, o gyventojų galimybės gauti psichikos sveikatą stiprinančią pagalbą priklauso nuo savivaldybės, kurioje jie gyvena.

248. VAA apklausos duomenys rodo, kad 52 proc. (179 iš 345) respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. vieniši jautėsi labai dažnai, dažnai arba kartais, nedalyvavo kultūrinėse, švietimo, sveikatinimo, bendravimą skatinančiose ar savanoriškose veiklose, kurios galėtų padėti sumažinti vienišumo jausmą.
249. Dauguma vienišumą jaučiančių respondentų, kurie įsitraukė bent į vieną veiklą, rinkosi kultūrinės veiklas. Iš 48 proc. įsitraukusiųjų net 34 proc. dalyvavo tik kultūrinėse veiklose, o dar dalis jų derino kultūrinės veiklas su kitomis (sveikatingumo, švietimo, savanoriškomis). Tai rodo, kad kultūrinės veiklos yra pagrindinė ir labiausiai prieinama priemonė vienišumui mažinti, o švietimo, sveikatingumo veiklų bei savanorystės potencialas vienišumui mažinti išnaudojamas mažiau.
250. VAA apklausos duomenys rodo, kad vienišumo jausmą žmonės dažniausiai mažina pasyviais arba artimiausios aplinkos būdais – žiūrėdami televiziją, klausydamiesi radijo (51,6 proc.) ar bendraudami su šeima ir artimaisiais (51 proc.). Aktyvios socialinės įsitraukimo formos, tokios kaip savanorystė, mokymasis ar kreipimasis pagalbos į specialistus, išlieka nepopuliarios – jas rinkosi vos keli procentai respondentų (44 pav.). Tai leidžia daryti išvadą, kad visuomenėje vis dar trūksta paskatų ir sąlygų aktyviam socialiniam dalyvavimui, kuris galėtų veiksmingiau mažinti vienišumą.

44 pav. Respondentų nurodyti svarbiausi dalykai, kurie padeda sumažinti ar išvengti vienišumo jausmo

Į šį klausimą buvo prašoma atsakyti tų respondentų, kurie per pastaruosius 12 mėn. jautėsi vieniši labai dažnai, dažnai arba kartais (N=345). Galimybė pasirinkti iki 5 atsakymų variantų, procentų suma viršija 100 %.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal vyresnio amžiaus asmenų apklausos duomenis.

251. Lietuvoje VAA vienišumo problema išlieka kompleksiška ir sistemingai nesprendžiama. Nors įgyvendinamos iniciatyvos, trūksta valstybinio strateginio požiūrio. Nėra apibrėžta valstybės, savivaldybių ir NVO atsakomybė orientuojantis į vienišumo prevenciją, pagalbos prieinamumą ir visuomenės požiūrio keitimą. Dėl to pagalba išlieka fragmentuota ir priklausoma nuo pavienių žmonių ir bendruomenių iniciatyvos. *Caritas*, Maltos ordino pagalbos tarnyba ir Lietuvos Raudonasis Kryžius pateikė gerosios patirties, iššūkių ir siūlymų dėl pokyčių, susijusių su vienišumo problemos sprendimu, pavyzdžių (4 priedo 9 pavyzdys, [134 psl.](#)).
252. Vienišumas Lietuvoje nėra stebimas ir matuojamas, problema neįvertinta ar nelaikoma prioritetine, neidentifikuota tikslinė vienišų VAA grupė, nėra duomenų apie vienišų VAA skaičių savivaldybėse, nežinoma, kurie asmenys patiria vienišumą, priemonės fragmentiškos, nepasiekia tikslinės grupės, nežinoma, ar priemonėse dalyvauja ir kiek dalyvauja vienišų VAA. Nėra galimybės įvertinti veiklų poveikio – kiek jos prisideda sprendžiant vienišumo problemą.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Laukiamas audito poveikis: valstybės politika ir vykdomos priemonės skatins didesnę vyresnio amžiaus asmenų užimtumą, įtrauks daugiau asmenų dalyvauti švietimo, kultūros, sveikatinimo ir savanoriškoje veikloje, mažins vienišumo problemą, kad vis daugiau asmenų rinktųsi aktyvų senėjimą.

1 lentelė

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
<p>1-asis pagrindinis audito rezultatas</p> <p>Nėra integralios politikos aktyviam senėjimui skatinti, nenustatytos VAA gerovės sritys, trūksta strateginės krypties, nėra konkretaus tikslo, uždavinių, priemonių, poveikio rodiklių ir numatyto biudžeto. 40 proc. į pensiją išėjusių gyventojų pastaruosius metus nebuvo aktyvūs jokiose veiklose.</p> <p>2022–2025 m. SADM NVO konkursuose VAA buvo sugriežtinti reikalavimai ir taikyti projektų kokybės bei poveikio neatskleidžiantys rodikliai.</p> <p>Nepakankamai koordinuojama aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų veikla. SADM nuostatuose nuo 2024 m. rugsėjo mėn. įpareigota formuoti aktyvaus senėjimo politiką bei</p>	<p>Didelės svarbos</p> <p>1. Siekiant, kad valstybės politika būtų orientuota į senstančios visuomenės aktyvumą:</p> <p>1.1. Apibrėžti valstybės politiką dėl aktyvaus senėjimo, identifikuojant vyresnio amžiaus asmenų gerovės sritis, tikslą, uždavinius, priemones, poveikio rodiklius ir tvarų biudžetą.</p> <p>1.2. Priimti sprendimą dėl institucinės sąrangos, užtikrinančios nuoseklų aktyvaus senėjimo skatinimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir koordinavimo funkcijų vykdymą.</p> <p>1.3. Nustatyti įrodymais dėl projektų kokybės pagrįstus reikalavimus vyresnio amžiaus asmenims atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų konkursams ir stiprinti konkursų projektų stebėseną.</p>	Vyresnio amžiaus asmenų, dalyvaujančių jiems skirtų NVO projektų veiklose, skaičius	29,4	35,0	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2030-12-31
		Išėjusių į pensiją asmenų, kurie yra aktyvūs bent vienoje iš veiklų: dirba, savanoriauja, dalyvauja švietimo, kultūrinėje, sveikos gyvensenos ar kitoje veikloje, dalis	60	65		

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
koordinuoti jos įgyvendinimą, tačiau 2024–2025 m. neužtikrino nuoseklaus ir sistemingo šių funkcijų vykdymo.	apimant veiklos kokybės ir rezultatų analizę, poveikio vyresnio amžiaus asmenų įtraukčiai vertinimą.					
	1.1. Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Nacionalinės programos, skirtos aktyvaus senėjimo skatinimui, projektą, nustatant vyresnio amžiaus asmenų gerovės sritis, tikslą, uždavinius, priemones, koordinavimą, poveikio rodiklius ir biudžetą.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-10-31
	1.2. Nustačius vyresnio amžiaus asmenų gerovės sritis, tikslus, uždavinius, priemonių apimtį ir koordinavimo poreikį, priimti sprendimus dėl institucinės sąrangos, užtikrinančios nuoseklų aktyvaus senėjimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir koordinavimo funkcijų vykdymą.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2028-06-30
	1.3. Remiantis nevyriausybinių organizacijų, atstovaujančių vyresnio amžiaus žmonėms, ar su jais dirbančių organizacijų konkursų vykdymo ataskaitų analize, nustatyti įrodymais pagrįstus projektų kokybės reikalavimus ir papildyti šių konkursų nuostatus nuostata, įpareigojančia pareiškėją paraiškoje pagrįsti siūlomų veiklų poveikį vyresnio amžiaus asmenų įtraukčiai.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-10-01
	1.4. Patikslinti NVO projektų ataskaitų teikimo reikalavimus, siekiant stiprinti veiklų rezultatų ir poveikio tikslinei grupei stebėseną, ir sudaryti prielaidas geresniam veiklų kokybės bei socialinio poveikio vertinimui.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-01-31
	1.5. Atlikti periodines, visapusiškos vyresnio amžiaus žmonių gerovės padėties analizes, sistemingai naudojant tarptautinio tyrimo SHARE ir kitų aktualių nacionalinių bei tarptautinių tyrimų duomenis, siekiant pagrįsti viešosios politikos sprendimus ir stebėti jų poveikį.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31
2-asis pagrindinis audito rezultatas Valstybės veiksmai nepakankamai prisideda prie aktyvesnio pensinio amžiaus sulaukusių norinčių ir galinčių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje. Valstybės tarnautojams, teisėjams, mokslininkams taikomi specialieji įstatymai riboja galimybę tęsti darbą pasiekus pensinį amžių. Darbo kodeksas neribuoja pensinio amžiaus asmenų	Didelės svarbos 2. Siekiant didinti norinčių ir galinčių dirbti pensinio amžiaus asmenų užimtumą derinant darbą ir pensiją: 2.1. Pateikti pasiūlymus atsakingoms institucijoms dėl amžiaus apribojimų dirbti panaikinimo Valstybės tarnybos, Teismų, Mokslo ir studijų įstatymuose ir siekti jų įgyvendinimo aktyviai dalyvaujant įstatymų keitimo procese. 2.2. Priimti sprendimą dėl lankstaus darbo, papildomų	Pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygis	13,9	16,0	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2030-06-30

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
teisės dirbti, jiems netaikomos papildomos garantijos dėl lankstesnių darbo formų, kurios galėtų padėti ilgiau išlikti darbo rinkoje, ypač turint sveikatos problemų ar priežiūros įsipareigojimų. Valstybė nenumato priemonių, skirtų pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje ar jų pasirengimui išeiti į pensiją. Valstybėje nėra nustatyto siektino pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygio rodiklio.	<p>garantijų, sveikatinimo ar kitų palaikymo priemonių diegimo vyresnio amžiaus asmenims, atsižvelgiant į identifikuotus jų poreikius.</p> <p>2.3. Numatyti ir įgyvendinti kompleksines pasirengimo pensijai priemones priešpensinio amžiaus asmenims, apimant finansinius, psichologinius, socialinius ir profesinius klausimus, kurios padėtų sklandžiai pereiti į naują gyvenimo etapą pensijoje ir išlikti aktyviems visuomenės gyvenime ir (ar) darbo rinkoje.</p> <p>2.4. Strateginio planavimo dokumentuose nustatyti siektiną pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygį ir stebėti jo pokyčius, kad darbo rinkoje dalyvautų norintys ir galintys dirbti pensinio amžiaus asmenys.</p>					
	2.1. Pateikti pasiūlymus atsakingoms institucijoms dėl Valstybės tarnybos, Teismų ir Mokslo ir studijų įstatymų pakeitimų, panaikinant amžiaus apribojimus dirbti.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2026-12-31
	2.2. Inicijuoti Darbo kodekso pakeitimus, numatančius darbuotojams, kurie sukako senatvės pensijos amžių, teisę reikalauti dirbti nuotoliniu būdu.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31
	2.3. Parengti ir įgyvendinti kompleksines informavimo ir edukacijos priemones, padedančias priešpensinio amžiaus asmenims sistemingai pasirengti finansiniams ir socialiniams pokyčiams išėjus į pensiją.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	2.4. Išlaikyti ir nuosekliai tęsti veikiančias socialinio draudimo paskatas (socialinio draudimo įmokų mokėjimas nuo priskaičiuoto darbo užmokesčio, kai šis yra mažesnis nei MMA; darbo vietos išlaikymas tais atvejais, kai dirbantys seneliai išeina prižiūrėti anūkų, iki šiems sukaks dveji metai; kasmetis pensijos dydžio naujinimas, atsižvelgiant į įgytą stažą ir įmokas dirbantiems pensininkams).				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2029-12-31
	2.5. Ne rečiau kaip du kartus per metus viešinti dirbantiems senatvės pensininkams veikiančias socialinio draudimo paskatas.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2029-12-31
	2.6. Atlikti 50+ amžiaus grupės (įskaitant pensinį amžių) asmenų dalyvavimo darbo rinkoje analizę ir, remiantis jos rezultatais, strateginio planavimo dokumente nustatyti pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygio rodiklį bei siektiną jo reikšmę.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31
4-asis pagrindinis audito rezultatas Neužtikrinamas socialinių paslaugų prieinamumas. 2024 m. ne visos savivaldybės pasiekė VAA savarankiškumui išsaugoti svarbių socialinių paslaugų išvystymo normatyvus: 18 proc. – pagalbos į namus, 37 proc. – transporto organizavimo, 80 proc. – socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo, 92 proc. – psichosocialinės pagalbos paslaugų, tačiau nebuvo analizuotos priežastys, lemiančios netolygumus. 16,2 proc. VAA trūko informuotumo apie socialines paslaugas jų savarankiškumui išsaugoti.	Didelės svarbos 3. Siekiant išlaikyti kuo didesnę vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumą: 3.1. Nustatyti savivaldybėms privalomus minimalius prevencinių ir bendrųjų socialinių paslaugų, skirtų savarankiškumui išsaugoti, išvystymo normatyvus ir sistemingai analizuoti jų nepasiekimo ar viršijimo priežastis, skatinant savivaldybes vystyti šių paslaugų plėtrą. 3.2. Numatyti vyresnio amžiaus asmenų informavimo priemones apie socialines paslaugas jų savarankiškumui išsaugoti, sudarant sąlygas jiems gauti reikiamą pagalbą laiku.	VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų, kurioms nustatyti privalomi minimalūs išvystymo normatyvai, dalis	50	100	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2029-06-30
		Savivaldybių, pasiekusių VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų privalomus minimalius išvystymo normatyvus, dalis	23	100		
		Vyresnio amžiaus asmenų, žinančių apie socialines paslaugas, jų gavimo galimybes ir būdus, dalis	83,8	90		
	3.1. Socialinių paslaugų kataloge apibrėžti socialines paslaugas, kurios skirtos vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumui, ir Socialinių paslaugų išvystymo normatyvuose nustatyti jų normatyvus.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2026-12-31

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	3.2. Socialinių paslaugų išvystymo normatyvų ataskaitoje išanalizuoti normatyvų nepasiekimo ar viršijimo priežastis.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31
	3.3. Informacijos „Kas man priklauso“, skelbiamos SADM interneto svetainėje, viešinimas. Rekomendacija savivaldybių administracijoms: numatyti ir vykdyti vyresnio amžiaus asmenų informavimo priemonės apie socialines paslaugas jų savarankiškumui išsaugoti, sudarant sąlygas jiems gauti reikiamą pagalbą laiku, atsižvelgiant į savivaldybės specifiką.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2026-12-31
4-asis pagrindinis audito rezultatas Nacionaliniu mastu neatlikta kompleksinė skaitmeniniai kanalais teikiamų paslaugų prieinamumo analizė, neidentifikuotos visos mažesnius skaitmeninius įgūdžius turintiems VAA neprieinamos paslaugos, nežinoma, ar sukurti alternatyvūs (neskaitmeniniai) jų teikimo būdai. Per pastaruosius metus skaitmeniniai kanalais teikiamomis paslaugomis savarankiškai naudojosi pusė apklaustų VAA. Šalyje nėra stebima, kokia pažanga pasiekama vykdant skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektus.	Didelės svarbos 4. Siekiant gerinti skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumą vyresnio amžiaus asmenims ir taip išlaikyti jų savarankiškumą: 4.1. Nacionaliniu lygmeniu atlikti kompleksinę skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumo vyresnio amžiaus asmenims analizę, įvertinant teritorinius skirtumus ir atkreipiant dėmesį į savivaldybes, kurių demografinio senėjimo koeficientas viršija šalies vidurkį. 4.2. Remiantis analizės rezultatais, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų įtvirtintas privalomas minimalus skaitmeniniais kanalais teikiamų paslaugų prieinamumo standartas, įpareigojantis viešųjų paslaugų teikėjus turėti bent vieną ne skaitmeninę paslaugos teikimo alternatyvą (telefonu arba	65–74 m. amžiaus asmenų, kurie naudojami internetu per paskutinius 3 mėnesius, dalis	64,9	75	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2030-06-30
		VAA, savarankiškai besinaudojančių skaitmeninėmis paslaugomis, dalis	50	70		
		VAA, dalyvaujančių skaitmeninio raštingumo ugdymo veiklose, dalis	5,5	10		

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	<p>fiziškai), o savivaldybėse su dideliu demografiniu senėjimu – atitinkamą fizinių aptarnavimo vietų tankį arba mobiliųjų konsultantų paslaugas.</p> <p>4.3. Inicijuoti teisės aktų pakeitimus, įtvirtinančius vyresnio amžiaus vartotojų patirties vertinimą, prieš diegiant naują skaitmeniniais kanalais teikiamą paslaugą nacionaliniu lygiu.</p> <p>4.4. Atlikti skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklų stebėseną, apimančią projektų turinio atitikties vyresnio amžiaus asmenų poreikiams, rezultatų pasiekimo ir skaitmeninių įgūdžių pažangos nacionaliniu lygiu vertinimą, ir jos rezultatų pagrindu inicijuoti perėjimą nuo masinių mokymų prie nuolatinio, individualaus konsultavimo modelio, plečiant tokių konsultacijų tinklą.</p>					
	4.1. Atliekant periodinę visapusiškos vyresnio amžiaus žmonių gerovės ir skaitmeninių viešųjų paslaugų prieinamumo analizę, įvertinti skaitmeninio turinio atitiktį vyresnio amžiaus asmenų poreikiams ir, remiantis gautomis įžvalgomis, parengti siūlymus dėl alternatyvių neprieinamų paslaugų teikimo būdų bei inicijuoti teisės aktų pakeitimus, įtvirtinančius privalomą minimalų skaitmeninių paslaugų prieinamumo standartą ir vyresnio amžiaus vartotojų patirties vertinimą, prieš diegiant naujas nacionalines skaitmenines paslaugas.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2028-06-30
	4.2. Atliekant periodines vyresnio amžiaus žmonių padėties analizes, įvertinti skaitmeninio turinio atitiktį jų poreikiams ir, vadovaujantis gautais rezultatais, inicijuoti nuolatinio individualaus konsultavimo modelio sukūrimą ir konsultacijų tinklo plėtrą.				Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2028-06-30

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
<p>5-asis pagrindinis audito rezultatas</p> <p>Valstybės strateginiuose dokumentuose vienišumas neidentifikuotas kaip socialinė problema, nenustatytas ir tikslas šiai problemai spręsti. Neatlikta sisteminė analizė ar tyrimai, vertinantys VAA vienišumo poveikį asmens sveikatai, gerovei ir valstybei.</p> <p>Nenustatytas ir nesterbimas rodiklis VAA vienišumo lygiui matuoti. Nėra teisiškai įtvirtinto vienišumo apibrėžimo ir nustatytų kriterijų, pagal kuriuos būtų sistemingai identifikuojami vieniši VAA.</p> <p>2022–2024 m. finansuotas NVO projektas teikti emocinės psichologinės pagalbos telefonu paslaugas. Per pastaruosius metus vienišumą labai dažnai, dažnai arba kartais jautė 34,5 proc. VAA, iš jų 87 proc. pagalbos nesikreipė.</p>	<p>Didelės svarbos</p> <p>5. Siekiant spręsti vyresnio amžiaus asmenų vienišumo problemą ir užtikrinti jiems reikiamą pagalbą:</p> <p>5.1. Įvertinti vienišumo problemos poveikį asmenų psichikos ir fizinei sveikatai, jų gyvenimo kokybei bei valstybės socialinėms ir sveikatos apsaugos sistemoms ir nustatyti vienišumo prevencijos ir mažinimo tikslą, vyresnio amžiaus asmenų vienišumo lygio rodiklį ir siektiną jo reikšmę.</p> <p>5.2. Nustatyti vienišumo vertinimo kriterijus, jais remiantis identifikuoti vienišus asmenis (įskaitant „Socialinio recepto“ dalyvius) ir suplanuoti priemones vienišumui mažinti.</p> <p>5.3. Numatyti priemones, skatinančias vienišus asmenis kreiptis pagalbos.</p>	VAA vienišumo lygis	34,5	31,5	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2030-06-30
		5.1. Atliekant periodinę visapusiškos vyresnio amžiaus žmonių gerovės padėties analizę, įvertinti vienišumo poveikio gyvenimo kokybei bei socialinės ir sveikatos apsaugos sistemoms tyrimą, jo pagrindu ir remiantis vertinimo rezultatais nustatyti vienišumo prevencijos ir mažinimo tikslą, identifikavimą bei metodus vyresnio amžiaus asmenų vienišumo lygiui matuoti.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31		
		5.2. Remiantis atliktu vienišumo poveikio gyvenimo kokybei ir socialinės bei sveikatos apsaugos sistemoms tyrimu, parengti kompleksinę vienišumo mažinimo programą, numatant priemones vienišumo pripažinimo stigmati ir vienišumui mažinti, aiškiai apibrėžiant institucijas, atsakingas už vienišų asmenų identifikavimą.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2027-12-31		

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
3-iasis pagrindinis audito rezultatas VAA nepakankamai skatinami ir nesuinteresuoti dalyvauti savanoriškoje veikloje. Už savanorystės politiką atsakinga SADM 2022 m. įgyvendino dvi priemones, susijusias su VAA savanoryste. 2023–2025 m. valstybė jokių priemonių nevykdė, o 2025 m. asmenims nuo 30 m. pradėta iniciatyva „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“. Nėra rodiklių VAA savanorystės vertinimui, stebėsenai apima tik bendrą gyventojų įsitraukimą. Per pastaruosius metus savanoriavo 10,4 proc. respondentų, tačiau 72,9 proc. – nesavanoriavo ir neketina to daryti.	Vidutinės svarbos 6. Siekiant sudaryti palankias sąlygas vyresnio amžiaus asmenims įsitraukti į savanorystę, Nacionalinėje savanoriškos tarnybos programoje vyresnio amžiaus asmenis išskirti kaip atskirą tikslinę grupę, numatant jų savanorystei skatinti skirtas priemones (įskaitant jų fizines galimybes ir savivertę atitinkančių savanoriškų veiklų plėtojimą, informuotumo ir motyvacijos dalyvauti didinimą), finansavimą, rodiklius.	Savanoriškoje veikloje dalyvaujančių VAA dalis	10,4	11,0	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2030-06-30
	6.1. Atnaujinti Nacionalinę savanoriškos tarnybos programą, numatant ne mažiau kaip 10 proc. vyresnio amžiaus dalyvių įtraukti, įgyvendinant tikslines komunikacijos priemones jų pritraukimui ir organizuojant mokymus savanoriškos veiklos organizatoriams, kad būtų užtikrintas gebėjimas planuoti ir koordinuoti šios tikslinės grupės kompetencijas, motyvaciją ir sveikatos galimybes atitinkančias veiklas.					Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
3-iasis pagrindinis audito rezultatas VAA švietimo ir mokymosi galimybės ribotos. 65–74 m. asmenų MVG lygis siekia 2,7 proc. Vyresniems nei 65 m. asmenims valstybės 500 Eur krepšelis mokymams neprieinamas.	Vidutinės svarbos 7. Siekiant įtraukti vyresnio amžiaus asmenis į švietimo ir mokymosi veiklas: 7.1. Panaikinti amžiaus apribojimus 65+ m. asmenims dėl finansavimo mokymams Individualių mokymosi paskyrų sistemoje „Kursuok“.	65–74 m. amžiaus asmenų mokymosi visą gyvenimą lygis (per paskutines 4 savaites)	2,7	4,0	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2030-06-01
	1. Individualių mokymosi paskyrų sistemos plėtra, sudarant palankesnes sąlygas VAA mokymuisi.					2027-06-01

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
3-iasis pagrindinis audito rezultatas Savivaldybėse VAA netolygiai įsitraukia į sveikos gyvensenos veiklas: 18 proc. (11 iš 60) savivaldybių nepasiekė fizinio aktyvumo veiklose dalyvavusių 65 m. ir vyresnių asmenų skaičiaus rodiklio, o 25 proc. (15 iš 60) – nesuorganizavo planuoto užsiėmimų skaičiaus.	Vidutinės svarbos 8. Siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų įsitraukimą į sveikos gyvensenos veiklas ir sumažinti regioninius netolygumus: 8.1. Tobulinti „Socialinio recepto“ iniciatyvos dalyvių atrankos mechanizmą, leidžiantį visuomenės sveikatos biurams pasiekti iniciatyvos tikslinę grupę (65+ m. amžiaus asmenis, patiriančius vienišumo jausmą, socialinę atskirtį ir pan.). 8.2. Stiprinti asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistų įsitraukimą, skatinant registruoti 65+ m. amžiaus asmenis į „Socialinio recepto“ iniciatyvą. 8.3. Nustatyti savivaldybėms minimalų privalomą bazinių visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų sąrašą vyresnio amžiaus asmenims ir rekomenduoti savivaldybių administracijoms visuomenės sveikatos biurų vadovų veiklos vertinimą sieti su faktiniu vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimu minėtose veiklose. 8.4. Didinti informuotumą apie visuomenės sveikatos biurų vykdomas veiklas, taikant	„Socialinio recepto“ iniciatyvoje dalyvaujančių savivaldybių, kurios pasiekė rodiklius, dalis	76,5	95	Sveikatos apsaugos ministerija	2031-06-30
		„Socialinio recepto“ iniciatyva patenkintų dalyvių (65+) dalis	n. d.	90		
		Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų organizuojamuose fizinio aktyvumo skatinimo užsiėmimuose dalyvavusių 65+ m. asmenų skaičius	5,4	5,9		
		Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų, pasiekusių 65+ m. amžiaus asmenų fizinio aktyvumo skatinimo veiklų rodiklius, dalis	81,7	95		
		Savivaldybių, kuriose įdiegta nauja kompleksinė paslauga „Asmenų 65+ sveikatos stiprinimas bendruomenėje“, skaičius	0	60		

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	vyresnio amžiaus asmenims labiausiai prieinamus informavimo būdus, kuriais, pavyzdžiui, būtų aiškiai nurodyta, kada, koku telefonu numeriu ir į kokias veiklas galima registruotis.					
	8.1. Tarpinstitucinės darbo grupės metu išgryninti pasiūlymus, kaip tobulinti „Socialinio recepto“ iniciatyvos dalyvių atrankos mechanizmą, siekiant įtraukti 65+ m. amžiaus sulaukusius asmenis, patiriančius vienišumo jausmą, socialinę atskirtį ir pan.				Sveikatos apsaugos ministerija	2027-12-31
	8.2. Atnaujinti „Socialinio recepto“ iniciatyvos dalyvių registracijos įrankį, kuris padėtų rinkti duomenis apie asmenų nukreipimus.				Sveikatos apsaugos ministerija	2026-12-31
	8.3. Atlikti asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistų apklausą, įvertinant jų informuotumą apie „Socialinį receptą“.				Sveikatos apsaugos ministerija	2026-12-31
	8.4. Suorganizuoti asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistų mokymus ir įgyvendinti viešinimo kampaniją apie „Socialinį receptą“, bendradarbiaujant su visuomenės sveikatos biurais ir savivaldybių administracijomis.				Sveikatos apsaugos ministerija	2027-12-31
	8.5. Parengti ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistams išplatinti informacinius lankstinukus, kuriuos jie įteiktų pacientams, atitinkantiems tikslinę grupę, rekomenduodami dalyvauti „Socialinio recepto“ veiklose.				Sveikatos apsaugos ministerija	2027-12-31
	8.6. Organizuoti savivaldybių visuomenės sveikatos biurų veiklos ir jų teikiamų paslaugų, kuriose kviečiami dalyvauti vyresnio amžiaus asmenys, viešinimo kampaniją.				Sveikatos apsaugos ministerija	2026-12-31
	8.7. Užtikrinti, kad visi savivaldybių visuomenės sveikatos biurai savo interneto svetainėse ir kitais vyresnio amžiaus asmenims prieinamais kanalais skelbtų informaciją apie teikiamas visuomenės sveikatos paslaugas (veiklų tvarkaraštis, veiklų specifika, registracijos informacija ir pan.), kuriose kviečiami dalyvauti vyresnio amžiaus asmenys.				Sveikatos apsaugos ministerija	2027-12-31
	8.8. Savivaldybėse įdiegti naują kompleksinę sveikatos stiprinimo paslaugą 65+ m. asmenims.				Sveikatos apsaugos ministerija	2030-12-31

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama) / priemonės	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija / įgyvendinantis priemonės	Rekomendacijos (pokyčio, kurio siekiama)** / priemonių*** įgyvendinimo terminas
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė		
	8.9. Priimti Sveikatos apsaugos ministerijos valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos funkcijų vykdymo priežiūros komisijoje protokoliniį sprendimą rekomenduoti savivaldybių administracijoms visuomenės sveikatos biurų vadovų veiklos vertinimą sieti su faktiniu vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimu visuomenės sveikatos priežiūros veiklose ir rekomendaciją pateikti Lietuvos savivaldybių asociacijai, savivaldybių administracijoms bei savivaldybių visuomenės sveikatos biurams.				Sveikatos apsaugos ministerija	2026-12-30

* Detalūs pokyčių vertinimo rodiklių duomenys pateikti 2 priede „Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys“.

** Priemonės ir terminus joms įgyvendinti, pokyčiui pasiekti ir rodikliams pamatuoti pateikė subjektas (-ai).

*** Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos metu rekomendacijų įgyvendinimo plane nurodytos priemonės ar pokyčių vertinimo rodikliai gali būti tikslinami arba keičiami Valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Aktualus priemonių ir pokyčių vertinimo rodiklių sąrašas pateikiamas Valstybės kontrolės atvirose duomenyse www.valstybeskontrolė.lt.

2 lentelė. Rekomendacijos, kurias subjektai atsisako įgyvendinti arba kurioms numato netinkamas įgyvendinimo priemonės

Pagrindinis audito rezultatas ir rekomendacijų svarba	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama)	Subjektų argumentai dėl rekomendacijų įgyvendinimo	Valstybės kontrolės motyvai dėl rekomendacijų įgyvendinimo
Kultūros ministerija			
3-iasis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos Siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų įtrauktį į kultūrinę veiklą: 1. Įvertinti vyresnio amžiaus asmenų kultūrinius poreikius ir įtraukti jų vertinimo rezultatus į kultūros veiklų planavimą.	Kultūros ministerija atsisako iš esmės įgyvendinti rekomendaciją ir nurodo ²¹⁰ , kad ją įgyvendinti galėtų tik esamų planų, priemonių ir išteklių ribose. Ministerija pateikia argumentus ²¹¹ , kad dėl reikšmingai sumažinto finansavimo 2026–2028 m., prioritetą teikia jau prisiimtų įsipareigojimų vykdymui ir neturi galimybių inicijuoti naujų tyrimų ar paslaugų plėtros, o rekomendacijos įgyvendinimas be papildomo tikslinio finansavimo	Auditorių vertinimu, ministerijos pasiūlytos priemonės neorientuotos į praktinius pokyčius: siūloma parengti rekomendacijas, papildyti tyrimą ar sudaryti darbo grupę. Ministerija neįsipareigoja siekti konkrečių rezultatų ir neužtikrina rekomendacijose numatytų pokyčių įgyvendinimo. Nenumatyti konkretūs įgyvendinimo mechanizmai, kurie skatintų kultūros įstaigas praktiškai įtraukti vyresnio amžiaus asmenis kaip bendrakūrėjus ar

²¹⁰ KM 2026-01-12 raštas Valstybės kontrolei.

²¹¹ Ten pat.

Pagrindinis audito rezultatas ir rekomendacijų svarba	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Subjektų argumentai dėl rekomendacijų įgyvendinimo	Valstybės kontrolės motyvai dėl rekomendacijų įgyvendinimo
<p>kultūros politika turi apimti priemones, orientuotas į didesnę šios grupės įtraukimą, siekiant išnaudoti kultūros potencialą jų gyvenimo kokybei ir sveikatai gerinti.</p> <p>2022–2025 m. nebuvo valstybės priemonių, tikslingai skatinančių VAA dalyvauti kultūrinėse veiklose, ir tai matuojančių rodiklių. Nevertinami VAA poreikiai. Kultūrinėse veiklose dalyvauja 42,7 proc. VAA.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Nustatyti vyresnio amžiaus asmenų įtraukties į kultūrinę veiklą rodiklius ir, remiantis poreikių vertinimu, priimti sprendimus, skatinančius kultūros įstaigas, atsižvelgiant į jų veiklos specifiką, plėtoti vyresnio amžiaus asmenų aktyvų dalyvavimą veiklose, pavyzdžiui, įtraukiant juos kaip bendrakūrėjus ar savanorius. 3. Vykdyti vyresnio amžiaus auditorijos plėtros stebėseną nacionalinėse ir valstybinėse kultūros įstaigose, pavedant joms į savo metines veiklos ataskaitas įtraukti lankytojų stebėsenos duomenis pagal amžių. 4. Pertvarkyti „Socialinio recepto“ iniciatyvos modelį, nustatant efektyvų įgyvendinimo ir koordinavimo mechanizmą, rezultatyvumo ir poveikio dalyvių psichologinei gerovei vertinimą, ir išplėsti iniciatyvos įgyvendinimą nacionaliniu mastu. 	<p>nebūtų vykdomas laiku ir neužtikrintų reikšmingų kokybinių pokyčių. Ministerijos nuomone ²¹², „Socialinio recepto“ iniciatyvos plėtra negalima ne tik dėl tvaraus finansavimo nebuvimo, bet ir dėl iniciatyvos koordinavimo trūkumo ir sveikatos sistemos grandies nedalyvavimo įgyvendinant iniciatyvą.</p> <p>Kultūros ministerija siūlė priemones, kurias ji galėtų įgyvendinti esamų planų, priemonių ir išteklių ribose²¹³:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parengti rekomendacijas kultūros įstaigoms dėl vyresnio amžiaus asmenų įtraukties į kultūrinę veiklą. 2. Papildyti Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimą klausimais apie vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimo kultūrinėse veiklose patirtį. 3. Sudaryti „Socialinio recepto“ programos įgyvendinimo ir efektyvaus koordinavimo mechanizmo rengimo darbo grupę, kuri iki 2026 m. gruodžio 31 d. parengtų siūlymus dėl „Socialinio recepto“ iniciatyvos modelio pertvarkymo įgyvendinimo, tarpinstitucinio bendradarbiavimo, finansavimo ir aprėpties galimybių. 	<p>savanorius. Nesukuriama kultūros įstaigų lygmens stebėsenos sistema, pagal kurią nacionalinės ir valstybinės kultūros įstaigos savo metinėse ataskaitose rinktų ir teiktų lankytojų duomenis pagal amžių. „Socialinio recepto“ atveju numatytas darbo grupės sudarymas ir pasiūlymų rengimas, neįsipareigojant realiai pertvarkyti modelio, sukurti jo koordinavimo ir poveikio vertinimo mechanizmo, nesuplanuojant iniciatyvos plėtros nacionaliniu mastu.</p> <p>Ministerijos priemonės neužtikrintų, kad didėtų vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimas kultūrinėse veiklose ir jų dalis tarp visų nacionalinių ir valstybinių kultūros įstaigų lankytojų. Taip pat nebūtų užtikrinama, kad „Socialinio recepto“ iniciatyva būtų prieinama visų savivaldybių gyventojams.</p>

²¹² KM Strateginių pokyčių grupės 2026-02-18 el. laiškas.

²¹³ Ten pat.

Pagrindinis audito rezultatas ir rekomendacijų svarba	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Subjektų argumentai dėl rekomendacijų įgyvendinimo	Valstybės kontrolės motyvai dėl rekomendacijų įgyvendinimo
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija			
<p>3-iasis pagrindinis audito rezultatas</p> <p>Visuomenei senstant svarbi VAA įtrauktis į švietimą, siekiant stiprinti jų asmenines, socialines, pilietines ir profesines kompetencijas. TAU ir kiti neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjai padeda tenkinti VAA mokymosi, kultūrinius ir saviraiškos poreikius bei skatina aktyvų jų dalyvavimą visuomenėje. Didesnei VAA įtraukčiai reikalinga nuosekli aktyviam senėjimui skatinti pritaiktų mokymosi programų, apimančių profesinių, pilietinių, socialinių, sveikatos raštingumo ir kitų kompetencijų tobulinimą, plėtra ir jų prieinamumo didinimas.</p> <p>Švietimo ir mokymo paslaugos pasiekia daugiausia aktyvius, motyvuotus ir išsilavinusius VAA, o socialiai atokesnės ir mažiau aktyvios grupės lieka nepasiekiamos. 2024 m. TAU veiklose dalyvavo nuo 0,1 iki 9,1 proc.</p>	<p>Vidutinės svarbos</p> <p>Siekiant įtraukti vyresnio amžiaus asmenis į švietimo ir mokymosi veiklas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Individualių mokymosi paskyrų sistemoje „Kursuok“ numatyti prioritetinę sritį aktyviam senėjimui skatinti pritaikytoms mokymosi programoms, apimančioms profesinių, pilietinių, socialinių, sveikatos raštingumo ir kitų kompetencijų tobulinimą. 2. 65+ m. asmenų dalyvavimo trečiojo amžiaus universitetų ir kitų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi teikėjų vykdomose programose finansavimą keisti iš projektinio į modelį, numatantį individualių asmens mokymosi krepšelį („pinigai seka žmogų“). 3. Didinti informuotumą apie švietimo ir mokymosi 	<p>Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atsisako įgyvendinti 1 ir 2 rekomendacijos dalis ir nenumato joms priemonių²¹⁴. Ministerija sutinka²¹⁵, kad Individualių mokymosi paskyrų sistemoje skelbiamų programų pasiūla nevisapusiškai atitinka vyresnio amžiaus asmenų poreikius, tačiau argumentuoja, kad ji niekaip neriboja teikėjų laisvės ir autonomijos teikti mokymų programas vyresnio amžiaus asmenims, siekiantiems įgyti naujų ar tobulinti turimas kompetencijas. Ministerijos nuomone²¹⁶, galiojantys prioritetai ar kokybės reikalavimai, keliama sistemoje skelbiamoms programoms, akcentuoja konkrečios kompetencijos įgijimo ar tobulinimo kryptis, o ne pačių mokymosi programų tematinį lauką. Ministerija teigia²¹⁷, kad vyresnio amžiaus asmenims skirto mokymosi krepšelio modelis reikalautų papildomų asignavimų, todėl ji negali garantuoti tokios priemonės įgyvendinimo.</p> <p>Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlomos priemonės²¹⁸ 3 rekomendacijos daliai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Individualių mokymosi paskyrų sistemos plėtra, sudarant palankesnes sąlygas VAA mokymuisi. 	<p>Auditorių vertinimu, siūlomos priemonės nėra tinkamos siekiant pokyčio, nes jų formuluotės yra bendro tęstinės veiklos pobūdžio ir ministerija jomis neįsipareigoja siekti konkrečių ir pamatuojamų rezultatų didinant informuotumą apie švietimo ir mokymosi galimybes ir naudą VAA aktyvumui, jų emocinei būklei ir sveikatai.</p> <p>Įgyvendinant rekomendaciją ir numatant tinkamas priemones, būtų aktyviau didinamas 65+ m. asmenų, dalyvaujančių platformos „Kursuok“ finansuojamuose mokymuose, skaičius ir jų dalis tarp visų „Kursuok“ dalyvių, taip pat 65–74 m. amžiaus asmenų mokymosi visą gyvenimą lygis (per paskutines 4 savaites).</p>

²¹⁴ ŠMSM 2026-02-17 raštas Valstybės kontrolei.

²¹⁵ Ten pat.

²¹⁶ Ten pat.

²¹⁷ Ten pat.

²¹⁸ ŠMSM 2026-01-13 raštas Valstybės kontrolei.

Pagrindinis audito rezultatas ir rekomendacijų svarba	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Subjektų argumentai dėl rekomendacijų įgyvendinimo	Valstybės kontrolės motyvai dėl rekomendacijų įgyvendinimo
<p>visų savivaldybės VAA. TAU veikla iš valstybės biudžeto finansuojama tik konkurso būdu, o tai neužtikrina veiklos tvarumo ir tęstinumo, riboja lektorių kvietimą, patalpų, įrangos prieinamumą bei įvairių veiklų organizavimą. Nuo 2024 m. vykdomas projektas „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“, tačiau mokymai prieinami tik TAU nariams, o ne visiems VAA. Mokymų aprėptis nedidelė – gali dalyvauti iki 5 proc. visų TAU narių.</p>	<p>galimybes (įskaitant trečiojo amžiaus universitetus) ir naudą jų aktyvumui, emocinei būklei ir sveikatai.</p>	<p>2. Įgyvendinamos projekto „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“ veiklos.</p> <p>Ministerija neplanavo ²¹⁹ sukonkretinti nurodytų priemonių siekiant didinti vyresnio amžiaus asmenų informuotumą apie švietimo ir mokymosi galimybes bei naudą, nes, ministerijos nuomone, abiejuose projektuose suplanuotos viešinimo kampanijos (ir joms numatyti pinigai).</p>	

Veiklos audito 4-ojo departamento vyriausioji valstybinė auditorė-audito grupės vadovė

Eivida Šlamė

Veiklos audito 4-ojo departamento vadovė

Eglė Merkininkienė

²¹⁹ ŠMSM Mokymosi visą gyvenimą departamento Neformalaus švietimo skyriaus 2026-02-18 el. laiškas.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Aktyvaus senėjimo skatinimas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

ADRPP – Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės

Audito metu laikome, kad atstovas / koordinatorius teikia informaciją ir konsultacijas VAA apie atitinkamas viešąsias paslaugas ir bendradarbiauja su atitinkamomis ministerijomis, agentūromis ir NVO, įgyvendinant aktyvaus senėjimo politiką savivaldybėse.

CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EIM – Ekonomikos ir inovacijų ministerija

EK – Europos Komisija

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

Eurostatas – Europos Sąjungos Statistikos tarnyba

FM – Finansų ministerija

HI – Higienos institutas

KĮ – kultūros įstaiga

KM – Kultūros ministerija

KPMPC – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras

Kultūrinė edukacija²²⁰ – kryptinga veikla, kuria skatinami asmens kultūros ir švietimo poreikiai, ugdoma kūrybinga asmenybė, stiprinant kultūros pažinimo ir patyrimo įpročius, lavinant meninius gebėjimus ir kompetencijas.

Kultūros įstaiga²²¹ – Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka įsteigtas juridinis asmuo, jo filialas ar padalinys, kurio pagrindinė veikla yra skirta kultūros paslaugoms teikti (biblioteka, cirkas, galerija, kino teatras, koncertinė įstaiga, kultūros centras, meno centras, meno inkubatorius, muziejus, parodų salė, teatras, valstybės archyvas ir kt.).

Kultūros paslauga²²² – kultūrinė, kūrybinė, meninė ar pažintinė veikla, kuria teikiama materialinė ar nemateriali nauda ar sukuriamas materialus produktas, tenkinantis visuomenės kultūrinius ar kūrybinius poreikius ir (ar) viešuosius interesus.

LAMA BPO – Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti

LGKT – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

LNMMB – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

LR – Lietuvos Respublika

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

LSA – Lietuvos savivaldybių asociacija

Mokymasis visą gyvenimą²²³ – visa mokymosi bet kuriuo asmens amžiaus tarpsniu veikla, siekiant tobulinti asmenines, pilietines, socialines ir profesines kompetencijas.

²²⁰ Kultūros centrų įstatymas, 2 str. 1 d.

²²¹ Kultūros politikos pagrindų įstatymas, 2 str. 5 d.

²²² Ten pat, 2 str. 6 d.

²²³ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2 str. 2 d.

MVG – mokymasis visą gyvenimą
MVP – metiniai veiklos planai
NPP – 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas²²⁴
NTAUA – Nacionalinė trečiojo amžiaus universitetų asociacija
NVO – Nevyriausybinių organizacijų
PP – plėtros programa
PSO – Pasaulio sveikatos organizacija
RRF – Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (angl. Recovery and Resilience Facility)
RRT – Ryšių reguliavimo tarnyba
SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM – Sveikatos apsaugos ministerija
Savanoris (-ė) – asmuo, kuris savo noru, niekieno neverčiamas imasi kokio nors darbo ar veiklos (pavyzdžiui, dirbantis be atlyginimo valstybinėje ar nevalstybinėje organizacijoje bendruomenės labui)²²⁵.
Savanoriška veikla ²²⁶ – savanorio laisva valia neatlyginamai vykdoma visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanoriškos veiklos žodinėje arba rašytinėje sutartyje, sudarytoje tarp savanorio ir priimančiosios ir (ar) koordinuojančiosios organizacijos.
Senyvo amžiaus asmuo²²⁷ – sukakęs socialinio draudimo senatvės pensijos amžių asmuo, kuris dėl amžiaus iš dalies ar visiškai netekęs gebėjimų savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime.
SHARE tyrimas²²⁸ – tęstinis vyresnio amžiaus žmonių (50+ metų) sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimas, vykdomas 28 Europos šalyse ir Izraelyje. Naujausi duomenys iš 9-osios 2021–2022 m. vykdytos bangos (iš viso 140 000 respondentų, Lietuvos – apie 1 500). 10-oji banga vykdoma 2023–2025 m., rezultatai bus 2026 m.
Skaitmeninėmis paslaugomis laikėme ir skaitmeninio turinio, ir visas elektroniniu būdu teikiamas paslaugas.
Socialinė izoliacija²²⁹ – tai objektyvi būseną, kai žmogus turi labai mažą artimųjų ar kitų ryšių tinklą, todėl retai ar visai nebendrauja su kitais asmenimis.
SPP – strateginiai plėtros planai
STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba
SVP – strateginiai veiklos planai
ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija
Taryba – Vyresnių žmonių reikalų taryba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
TAU – Trečiojo amžiaus universitetas
UCLA – Kalifornijos universitetas
UNECE – Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisija
UT – Užimtumo tarnyba
VAA – vyresnio amžiaus asmenys, kurie yra 60 metų amžiaus ir vyresni
VAA apklausa – Valstybės kontrolės užsakymu atlikta vyresnio amžiaus asmenų apklausa
VDA – Valstybės duomenų agentūra

²²⁴ Patvirtinta Vyriausybės 2020-09-09 nutarimu Nr. 998.

²²⁵ Socialinės apsaugos terminų žodynas, <http://zodynas.sec.lt/>.

²²⁶ Savanoriškos veiklos įstatymas, 2 str.

²²⁷ Socialinių paslaugų įstatymas, 2 str. 12 d.

²²⁸ Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto informacija.

²²⁹ Social isolation and loneliness among older people, PSO, 2021 m.

Vienišumas²³⁰ – tai skausmingas subjektyvus jausmas, dar vadinamas socialiniu skausmu, kuris kyla dėl norimų ir realių socialinių ryšių neatitikties.

VRM – Vidaus reikalų ministerija

VSB – visuomenės sveikatos biuras

VSSA – Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūra

²³⁰ Social isolation and loneliness among older people, PSO, 2021 m.

Audito kriterijai, atliktos procedūros ir taikyti metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
1.1. Nėra integralios politikos aktyviam senėjimui skatinti	<p>1. Apibrėžtoje valstybės politikoje identifiikuotos VAA gerovės sritys.</p> <p>2. Politikoje identifiukuota aktyvaus senėjimo skatinimo svarba sprendžiant su visuomenės amžėjimu susijusias problemas.</p> <p>3. Šalies strateginio lygmens dokumentuose nustatytas bent vienas tikslas ir (ar) uždavinys dėl aktyvaus senėjimo skatinimo.</p> <p>4. Šalies strateginio lygmens dokumentuose nustatytas bent vienas poveikio rodiklis, matuojantis aktyvaus senėjimo skatinimo uždavinių įgyvendinimą.</p> <p>5. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA NVO veikloms, skatinančioms aktyvų senėjimą, finansuoti.</p> <p>6. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA NVO finansavimo priemonių įgyvendinimo rezultatams matuoti.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome Valstybės pažangos strategijas „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, 2021–2030 m. NPP, jo įgyvendinimo ataskaitas (nuo 2022 m.), 2024 m. NPP tarpinio vertinimo ataskaitą, 2021–2030 m. Socialinės sutelkties plėtros programą, Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategiją, jos 2020–2022 m. įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą, XVIII, XIX ir XX Vyriausybės programas, jų nuostatų įgyvendinimo planus, SADM SVP, MVP, priemonių įgyvendinimo ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), Nevyriausybinių organizacijų veiklos stiprinimo 2023–2025 m. veiksmų planą, NVO fondo finansines ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), Vyresnio amžiaus žmonių politikos pagrindų įstatymo projektą, jo rengimo dokumentus ir aiškinamąjį raštą, projekto svarstymo Seimo Švietimo ir mokslo komitete medžiagą (2025 m. vasario 5 d. ir kovo 12 d.), Teisėkūros pagrindų įstatymą, Strateginio valdymo įstatymą, Strateginio valdymo metodiką, Strateginio valdymo sistemoje naudojamų pažangos ir tęstinės veiklos stebėsenos rodiklių nustatymo ir skaičiavimo gaires, Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymą, 2022–2025 m. SADM NVO projektų atrankos konkursų organizavimo nuostatus, Projektų atrankos, administravimo ir finansavimo taisykles, SADM ir Vyresnio amžiaus žmonių reikalų tarybos prie SADM nuostatus, 2021-10-10 SADM, SAM, ŠMSM, KM, LSA ir 6 VAA NVO susitarimą „Dėl bendradarbiavimo, formuojant ir įgyvendinant aktyvaus senėjimo ir vyresnio amžiaus asmenų socialinės įtraukties politiką“, 2023 m. EBPO ataskaitą „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“, 2023 m. „Kurk Lietuvai“ apžvalgą „Demografinis senėjimas ir vyresnio amžiaus asmenų iššūkiai darbo rinkoje“, 2024-09-30 SADM organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Amžiui draugiškos bendruomenės“ pristatytą informaciją, 2023 m. UNECE teiktą ataskaitą apie Madrido tarptautinio veiksmų plano dėl senėjimo ir jo regioninės įgyvendinimo strategijos įgyvendinimą, 2023 m. STRATA „Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studiją“, 2024 m. valstybinio audito ataskaitą „Strateginio valdymo ir biudžeto formavimo pokyčiai“ ir jos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitą.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>✓ Analizavome SADM pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie aktyvaus senėjimo skatinimo politiką ir senstančios visuomenės aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijas, ŽŪM, VRM, SAM, SADM ir visų 60 savivaldybių pateiktą informaciją apie NVO finansavimą, VAA atstovus / koordinatorius, VAA tarybas, 2022–2025 m. Vyresnio amžiaus žmonių reikalų tarybos prie SADM posėdžių protokolus, LSA pateiktą informaciją apie VAA interesų atstovavimą, 2022–2025 m. SADM NVO projektų ekspertų vertinimų suvestines, potvarkius ir protokolus, SADM patvirtintas tvarkas, kitą pateiktą ir viešai prieinamą informaciją, Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie SADM viešai prieinamą informaciją apie NVO projektų konkursus. Skaičiavome, kiek ir kokių buvo VAA atstovaujančių NVO projektų, kiek jų gavo valstybės finansavimą, koks buvo VAA NVO finansavimo priemonių įgyvendinimo rezultatas.</p> <p>Apklausa:</p> <p>✓ Valstybės kontrolės užsakymu atlikta tikslinės grupės VAA apklausa (toliau – VAA apklausa). Imtis: 1000 nuolatinių Lietuvos gyventojų nuo 60 m. ir vyresnių, nepriklausomai nuo jų tautybės ir pilietybės. Į populiaciją nepateko benamiai asmenys, hospitalizuoti ilgiau nei 6 mėn. ir institucijose (senelių namuose, internatuose, prieglaudose ir pan.) gyvenantys asmenys.</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
		<p>Tyrimė taikyta daugiapakopė tikimybinė atranka vykdyta taikant geografinį stratifikavimą pagal gyvenamosios vietos dydį ir administracinę priklausomybę. Visa imtis suskaidyta į 15 stratų: 10 apskričių skirstant į miesto ir kaimo tipo gyvenvietes ir atskirai išskiriant 5 didžiuosius miestus. Respondentų atranka namų ūkyje: namų ūkyje apklaustas tik vienas asmuo, kuris atitiko šias sąlygas: buvo 60 m. ar vyresnis; sutiko dalyvauti apklausoje; asmuo iš visų namų ūkio narių, kurių amžius yra 60 ir daugiau, gimtadienį šventė paskutinis („paskutinio gimtadienio“ taisyklė). Apklausą atlikta gyvai (angl. face to face) tiesioginio interviu metodu, respondento atsakymus fiksuojant planšetiniame kompiuteryje (angl. CAPI), 2025 m. liepos–rugpjūčio mėn.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ SADM, LSA, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijos atstovais.
<p>1.2. Nepakankamai koordinuojama aktyvaus senėjimo skatinime dalyvaujančių institucijų veikla</p>	<p>1. Nustatytos senstančios visuomenės aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijos.</p> <p>2. Koordinuojanti institucija vykdo nustatytas funkcijas.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nagrinėjome 2023 m. EBPO ataskaitą „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“, LRV nutarimą dėl ministrams pavestų valdymo sričių, SADM nuostatus, Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupės nuostatus ir pareigybių aprašymus, Teisėkūros pagrindų įstatymą, Strateginio valdymo įstatymą, Strateginio valdymo metodiką, Vyresnio amžiaus žmonių reikalų tarybos prie SADM nuostatus, SADM SVP ir MVP, priemonių įgyvendinimo ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), 2021-10-10 SADM, SAM, ŠMSM, KM, LSA ir 6 VAA NVO susitarimą „Dėl bendradarbiavimo, formuojant ir įgyvendinant aktyvaus senėjimo ir vyresnio amžiaus asmenų socialinės įtraukties politiką“, 2023 m. „Kurk Lietuvai“ apžvalgą „Demografinis senėjimas ir vyresnio amžiaus asmenų iššūkiai darbo rinkoje“, 2024-09-30 SADM organizuotos tarptautinės konferencijos „Amžiui draugiškos bendruomenės“ metu pristatytą informaciją 2023 m. UNECE teiktą ataskaitą apie Madrido tarptautinio veiksmų plano dėl senėjimo ir jo regioninės įgyvendinimo strategijos įgyvendinimą. <p>Duomenų analizė</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Analizavome SADM pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie senstančios visuomenės aktyvų senėjimą koordinuojančios institucijos funkcijas, ar SADM 2022–2025 m. analizavo VAA padėtį Lietuvoje, kiek SADM parengė teisės aktų projektų ir kiek pasiūlymų pateikė valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms dėl VAA socialinės įtraukties skatinimo ir jų galimybių užtikrinimo, VDA duomenis apie demografinės senatvės koeficientą. <p>Pokalbiai su SADM atstovais.</p>
<p>2.1. Valstybės veiksmai nepakankami pensinio amžiaus asmenų išlaikymui darbo rinkoje</p>	<p>1. Nė vienas teisės aktas neriboja pensinio amžiaus sulaukusių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje.</p> <p>2. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta išlaikyti pensinio amžiaus asmenis darbo rinkoje.</p> <p>3. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA pasirengimui pensijai.</p> <p>4. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti priemonių dėl pensinio amžiaus</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nagrinėjome Lietuvos pažangos strategijas „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą „Naujos kartos Lietuva“, 2021–2030 m. NPP, XVIII, XIX ir XX LRV programas ir jų nuostatų įgyvendinimo planus, Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategiją ir jos 2020–2022 m. įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą, Nacionalinio skaitmeninio dešimtmečio planą, SADM ir EIM SVP, MVP ir jų įgyvendinimo ataskaitas (nuo 2022 m.), SADM ir EIM PP, susijusias su užimtumu darbo rinkoje, visų 60 savivaldybių SPP, SVP, MVP ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), kitus administracijos vadovo įsakymu patvirtintus dokumentus, EIM 50+ projektą, Darbo kodeksą, Mokslo ir studijų, Valstybės tarnybos, Teismų, Užimtumo, Socialinio draudimo ir pensijų įstatymus, 2023 m. EBPO ataskaitą „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje. Politikos iššūkiai ir sprendimai“, 2025 m. Eurofound atliktą tyrimą „Vyresnio amžiaus darbuotojų išlaikymas darbo rinkoje“, EK pavedimu visoms ES šalims atlikto tyrimo „Išėjimo į pensiją lankstumas Lietuvoje“ rezultatus, 2023 m. VDA atliktą pensijos ir dalyvavimo darbo rinkoje statistinį tyrimą. <p>Duomenų analizė</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Analizavome SADM, EIM, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Sodros, UT, VDA ir visų 60 savivaldybių pateiktą bei viešai prieinamą informaciją ir duomenis, SHARE tyrimo ir VAA apklausos duomenis. <p>Apklausa</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
	<p>asmenų išlaikymo darbo rinkoje įgyvendinimo rezultatams matuoti.</p> <p>5. Valstybėje yra nustatyta siekiama pensinio amžiaus sulaukusių asmenų užimtumo lygio rodiklio reikšmė.</p>	<p>✓ VAA apklausa – apklausti 60 m. ir vyresni asmenys, siekiant išsiaiškinti apie jų dalyvavimą darbo rinkoje, dėl kokių priežasčių (ne)dalyvauja, kiek laiko dirbo sulaukę pensinio amžiaus, ar išėjo iš darbo savo noru, ar dėl darbdavio iniciatyvos, kas paskatintų dirbti ir pan.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ SADM, EIM, <i>Sodros</i>, UT atstovais, Vilniaus universiteto akademiku (R. Lazutka), TAU, Lietuvos pensininkų sąjunga „Bočiai“, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacija, „Senjorų pasaulis“, Inovacijų agentūros atstovais.</p>
<p>2.2. Kultūrinės veiklos paklausios tarp vyresnio amžiaus asmenų, o savanorystę būtina skatinti</p>	<p>1. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA dalyvavimo kultūrinėje veikloje skatinimui.</p> <p>2. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skatinimo dalyvauti kultūrinėse veiklose rezultatams matuoti.</p> <p>3. Kiekviena savivaldybė ar bent viena jos kultūros įstaiga vykdo bent vieną priemonę ar veiklą, skirtą VAA.</p> <p>4. Visose savivaldybėse priemonės, skirtos VAA dalyvavimo kultūrinėse veiklose skatinimui, įgyvendinamos įvertinus VAA poreikius.</p> <p>5. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA savanorystei skatinti.</p> <p>6. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skatinimo dalyvauti savanoriškose veiklose rezultatams matuoti.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome 2021–2030 m. NPP ir PP, XVIII, XIX ir XX Vyriausybės programas, jų nuostatų įgyvendinimo planus, KM Kultūros ir kūrybingumo plėtros programą, SADM ir KM SVP bei MVP ir jų veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), visų 60 savivaldybių SVP, MVP ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), 2021–2030 m. Socialinės sutelkties plėtros programą ir joje nustatytas pažangos priemones, Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategiją, pažangos priemonės „Stiprinti ir plėtoti savanorišką veiklą“ aprašą ir rodiklių korteles, Nacionalinę savanoriškos tarnybos programą, Kultūros politikos pagrindų, Strateginio valdymo, Vietos savivaldos, Muziejų, Bibliotekų, Kultūros centrų, Profesionaliosios scenos meno, Savanoriškos veiklos įstatymus, Strateginio valdymo metodiką, Strateginio valdymo sistemoje naudojamų pažangos ir tęstinės veiklos stebėsenos rodiklių nustatymo ir skaičiavimo gaires, Socialinio recepto iniciatyvos vykdymo tvarkos aprašą, Nacionalinių, valstybinių teatrų ir koncertinių įstaigų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina KM, bilietams taikomų nuolaidų ir organizuojamų nemokamų renginių rekomendacijas, LRV nutarimą dėl ministrams pavestų valdymo sričių, SADM ir KM nuostatus, Savanoriškos veiklos, skirtos dialogui tarp kartų plėtoti ir VAA įtraukčiai į savanorystę skatinti, projektų atrankos konkurso 2022 m. nuostatus, 2023 m. EBPO ataskaitą „Vyresnių žmonių aktyvumo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>✓ Analizavome SADM ir KM pateiktą bei viešai skelbiamą informaciją apie VAA dalyvavimo kultūrinėse veiklose ir savanoriškoje veikloje skatinimą bei VAA socialinės įtraukties didinimą, visų 60 savivaldybių pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie priemones, skirtas VAA dalyvavimui kultūros veiklose, savanorystės skatinimui, vykdomas kultūrinės veiklas, skirtas VAA, KJ duomenis apie VAA dalyvavimą kultūros veiklose ir šių veiklų finansavimą, VDA duomenis apie gyventojų dalyvavimą kultūros veiklose, VDA, Registrų centro, Lietuvos <i>Carito</i>, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos duomenis.</p> <p>Apklausa</p> <p>✓ VAA apklausa – apklausti 60 m. ir vyresni asmenys, siekiant išsiaiškinti, ką jie žino apie KJ organizuojamas edukacijas / veiklas, ar dalyvauja jose, jei nedalyvauja – dėl kokių priežasčių ir kas juos paskatintų tai daryti, ar siūlomos kultūrinės veiklos atitinka jų poreikius ir pan., ar jie savanoriauja, kokie pagrindiniai motyvai, jeigu nesavanoriauja – kokios priežastys tai lemia, kas paskatintų tai daryti.</p> <p>✓ KJ apklausa, neapimant privačiojo sektoriaus. Imtis: KJ apklausoje dalyvavo / atsakė 252 įstaigos iš 399 (48 valstybės ir 351 savivaldybių), kurios vykdo veiklą 58 savivaldybėse, dvių savivaldybių nė viena kultūros įstaiga atsakymų nepateikė. Iš KJ rinkome duomenis apie jų vykdomas veiklas, skirtas VAA, jei tokių veiklų nevykdo, prašėme nurodyti priežastis; ar vertinamas VAA kultūros veiklų poreikis; kiek VAA dalyvauja veiklose, kokie veiklų finansavimo šaltiniai, kiek šioms veikloms skiriama kasmet (2022–2025 m.); ar kultūros įstaigos turi savanorių, kiek iš jų yra VAA (60+ amžiaus); klausėme apie problemas, su kuriomis susiduria kultūros įstaigos, vykdydamos kultūros veiklas VAA, ir kt.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ SADM, KM, LSA, savivaldybių, KJ, Lietuvos <i>Carito</i>, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos atstovais.</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
2.3. Nepakankama įtrauktis į sveikos gyvensenos veiklas, skaitmeninio raštingumo ir kitus mokymus	<p>1. Nėra apribojimų VAA dalyvauti švietimo ir mokymosi veiklose.</p> <p>2. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA švietimo ir mokymosi skatinimui.</p> <p>3. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA švietimo ir mokymosi skatinimo veiklos rezultatams matuoti.</p> <p>4. Visos savivaldybės analizuoja VAA švietimo ir mokymosi poreikius.</p> <p>5. Visose savivaldybėse veikia TAU, tenkinantis VAA žinių, kompetencijų plėtotės ir kultūrinius poreikius.</p> <p>6. Visiems TAU yra skiriamas finansavimas ŠMSM nustatyta tvarka.</p> <p>7. Visiems TAU yra skiriamas finansavimas savivaldybės mero nustatyta tvarka.</p> <p>8. Įgyvendinama bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA skaitmeniniams įgūdžiams tobulinti.</p> <p>9. Pasiiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai, skirti VAA skaitmeninių įgūdžių tobulinimo veiklos rezultatams matuoti.</p> <p>10. Visi skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektai vykdomi atlikus VAA poreikių analizę.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą „Naujos kartos Lietuva“, XVIII, XIX ir XX LRV programas ir jų nuostatų įgyvendinimo planus, Nacionalinio skaitmeninio dešimtmečio planą, 2021–2030 m. NPP, ŠMSM PP, susijusias su VAA mokymu ir švietimu, EIM PP ir ŠMSM PP, susijusias su VAA skaitmeninių įgūdžių tobulinimu, SAM PP, susijusias su VAA sveika gyvensena, SAM valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos funkcijų bazinių, visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų veiklos prioritetus, planus (sąrašus) ir jų įgyvendinimo ataskaitas (nuo 2022 m.), EIM ir ŠMSM SVP bei veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), „Kursuok“ 2024 m. veiklos ataskaitą, NTAUA 2024 m. veiklos ataskaitą, VSSA MVP ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), RRT 2024–2026 m. ir 2025–2027 m. veiklos strategijas bei 2024 m. veiklos ataskaitą, visų 60 savivaldybių SVP, MVP ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), visų 51 VSB visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitas (nuo 2022 m.), HI įsakymus dėl projekto „Kompleksinių ir integruotų, mokslu pagrįstų visuomenės sveikatos paslaugų organizavimas, bazinių visuomenės sveikatos paslaugų tikslinėms grupėms teikimas“, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi, švietimo, Sveikatos sistemos, Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymus, ŠMSM Individualių mokymosi paskyrų sistemos administravimo ir finansavimo tvarkos aprašą, Individualių mokymosi paskyrų sistemos modelio aprašą, ministerijų finansavimo priemonių sąrašą ir prioritetingas programas, Trečiojo amžiaus universitetų ir kitų neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjų finansavimo tvarkos aprašą, SAM Savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitų formas ir tvarkas, KPMPC 2023 m. ir 2025 m. senjorų mokymosi poreikių tyrimus, KM užsakytu 2021 m. atliktą žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio pokyčio tyrimą bei 2023 m. EBPO ataskaitą „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje. Politikos iššūkiai ir sprendimai“.</p> <p>Duomenų analizė Analizavome:</p> <p>✓ SAM ir EIM pateiktą bei viešai skelbiamą informaciją, www.prisijungusi.lt ir www.nevienasnerapamirstas.lt duomenis, SAM valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos funkcijų bazinių ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų veiklos vertinimo kriterijų duomenų suvestines, savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklius, VSSA, RRT pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją, ŠMSM, KPMC pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie nacionalinę suaugusiųjų švietimo platformą „Kursuok“, projektą „Mokymosi galimybių senjorams plėtra“ ir TAU veiklą, Specialiųjų tyrimų tarnybos 2025 m. korupcijos rizikos analizės išvadas ir ŠMSM audito išvadas apie nacionalinės suaugusiųjų švietimo platformos „Kursuok“, HI duomenis apie sveikatos ugdymo ir mokymo renginių dalyvių skaičius, visų 60 savivaldybių pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie vykdomas priemones, skirtas VAA skaitmeninio raštingumo didinimui, švietimo ir mokymosi skatinimui, sveikos gyvensenos skatinimui, TAU veiklą, visų 51 VSB pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją, VDA ir Eurostat duomenis apie VAA mokymąsi ir švietimą, LAMA BPO duomenis apie 50+ amžiaus asmenis profesinio mokymo įstaigose, kolegijose ir universitetuose 2022–2025 m., KPMC, VDA, visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „Spinter“ atliktų tyrimų duomenis dėl VAA švietimo ir mokymosi veiklų, TAU pateiktą informaciją apie jų veiklą ir finansavimą.</p> <p>Apklausa</p> <p>✓ TAU apklausa: rinkome informaciją apie vykdomas veiklas ir skirtą finansavimą. Imtis: TAU apklausoje dalyvavo / atsakė 63 iš 69.</p> <p>✓ VAA apklausa – aiškinomės, ar švietimo ir mokymosi veiklos atitinka VAA poreikius, ar VAA dalyvauja TAU veiklose, koks atsakiusiųjų pasiskirstymas pagal lytį, išsilavinimą ir teritoriją (regioną), ar VAA dalyvavo sveikatinimo veiklose, dalyvavimo ir nedalyvavimo priežastis.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ ŠMSM, SAM, EIM, HI, LAMA BPO, NTAUA, VSSA, RRT, Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijos, „Senjorų pasaulis“, savivaldybių ir VSB atstovais.</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
	<p>11. Kiekviena savivaldybė ar jos visuomenės sveikatos biuras įgyvendino bent vieną priemonę ar veiklą, skirtą VAA sveikos gyvensenos skatinimui.</p> <p>12. Pasiiekti visi VAA sveikos gyvensenos skatinimo veiklų rezultatams matuoti nustatyti rodikliai.</p>	
<p>3.1. Neužtikrinamas socialinių paslaugų prieinamumas</p>	<p>1. Visos savivaldybės pasiekė socialinių paslaugų, skirtų VAA savarankiškumui išsaugoti, minimalaus išvystymo normatyvus.</p> <p>2. Įgyvendinta bent viena kiekvienos savivaldybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta socialinių paslaugų VAA plėtrai.</p> <p>3. Pasiiekti visi kiekvienos savivaldybės planavimo dokumentuose nustatyti rodikliai, skirti VAA socialinių paslaugų plėtros rezultatams matuoti.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome XVIII, XIX ir XX LRV programas, jų nuostatų įgyvendinimo planus, Socialinių paslaugų įstatymą, Socialinių paslaugų katalogą, LRV ir SADM Socialinių paslaugų planavimo metodikas ir SADM Socialinių paslaugų planavimo metodines rekomendacijas, SADM, visų 60 savivaldybių SVP, MVP, savivaldybių socialinių paslaugų planus ir veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), SADM Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo, skyrimo ir organizavimo tvarką, VDA Socialinių paslaugų statistinio tyrimo metodiką, 2023 m. EBPO ataskaitą „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje. Politikos iššūkiai ir sprendimai“.</p> <p>Duomenų analizė Analizavome:</p> <p>✓ SADM Socialinių paslaugų išvystymo normatyvų sąrašus, socialinių paslaugų išvystymo savivaldybėse vertinimų nuo 2022 m. duomenis, kitą SADM pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie socialines paslaugas ir jas teikiančias įstaigas, VDA Socialinių paslaugų statistinio tyrimo duomenis, 2024 m. duomenis apie VAA dienos centrus, kitą pateiktą ir viešai skelbiamą statistinę informaciją, visų 60 savivaldybių pateiktą ir viešai skelbiamą informaciją apie vykdomas priemones, socialinių paslaugų VAA plėtrai ir rodiklius.</p> <p>Apklausa</p> <p>✓ VAA apklausa – aiškinomės, ar VAA kreipėsi dėl socialinių paslaugų, ar suteiktos socialinės paslaugos atitiko jų poreikius, jeigu nesikreipė, dėl kokių priežasčių.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ SADM, LSA, VDA, savivaldybių, atstovais.</p>
<p>3.2. Išlieka aktuali skaitmeninės atskirties problema</p>	<p>1. Šalies mastu atlikta analizė dėl skaitmeninių paslaugų prieinamumo VAA.</p> <p>2. Identifikuotos visos skaitmeninės paslaugos, kurios nėra prieinamos mažesnius skaitmeninius įgūdžius turintiems / ar jų neturintiems VAA.</p> <p>3. Kiekvienai identifikuotai paslaugai yra sukurtas bent vienas alternatyvus jos teikimo VAA būdas.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome:</p> <p>✓ XVIII, XIX ir XX LRV programas, jų nuostatų įgyvendinimo planus, SADM ir EIM PP, SVP, MVP bei jų įgyvendinimo ataskaitas (nuo 2022 m.), Europos Parlamento ir Tarybos (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų nustatymo direktyvą, LR gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymą, 2025 m. SADM LR gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymo įgyvendinimo gaires ekonominės veiklos vykdytojams, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos tyrimą „Vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninė atskirtis“, RRT 2025 m. gegužės 15–30 d. elektroninių ryšių paslaugų teikėjų apklausos rezultatus, 2024 m. ir 2023 m. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos vykdytą bibliotekų kompiuterizavimo projektą, Kultūros tarybos tyrimą „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“, 2023 m. EBPO ataskaitą „Aktyvaus senėjimo skatinimas Lietuvoje. Politikos uždaviniai ir sprendimai“.</p> <p>Duomenų analizė</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
	<p>4. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA skaitmeninių paslaugų prieinamumui gerinti.</p> <p>5. Pasiekti visi valstybės planavimo dokumentuose numatyti rodikliai VAA skaitmeninių paslaugų prieinamumo gerinimo veiklos rezultatams matuoti.</p> <p>6. Visose savivaldybėse yra galimybė VAA naudotis viešai prieinamomis informacinėmis technologijomis.</p>	<p>✓ Analizavome VDA pateiktus ir viešai prieinamus duomenis, SHARE tyrimo duomenis, visų 60 savivaldybių, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pateiktus duomenis, VAA apklausos duomenis.</p> <p>Apklausa</p> <p>✓ VAA apklausa – apklausti 60 m. ir vyresni asmenys, siekiant išsiaiškinti, ar jie susiduria su skaitmeninių paslaugų prieinamumo problema, kokios tai paslaugos, kokios priežastys lemia nepakankamą prieinamumą.</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ SADM, EIM, VSSA, Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“, TAU, Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacijos ir „Senjorų pasaulis“ atstovais.</p>
<p>4.1. Vienišumas neidentifikuotas kaip atskira socialinė problema</p>	<p>1. Bent viename valstybės strateginiame dokumente yra identifikuota VAA vienišumo problema.</p> <p>2. Bent viename valstybės strateginiame dokumente yra nustatytas tikslas dėl VAA vienišumo problemos sprendimo.</p> <p>3. Šalyje įvertintas VAA vienišumo poveikis (asmeniui ir (ar) valstybei).</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome Valstybės pažangos strategijas „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, 2021–2030 m. NPP, XVIII ir XIX LRV programas ir jų nuostatų įgyvendinimo planus, SADM ir SAM SVP ir MVP, veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), SADM ir SAM PP, susijusias su VAA vienišumo problema, 2021 m. Žaliąją knygą dėl senėjimo, 2022 m. Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro techninę ataskaitą „Risk factors for loneliness“ 2022 m.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>✓ Analizavome SADM pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie VAA vienišumo problemos identifikavimą, VAA vienišumo problemos sprendimo ir VAA vienišumo poveikį asmeniui ir (ar) valstybei, atliktus tyrimus dėl VAA vienišumo poveikio asmeniui ir (ar) valstybei.</p> <p>Apklausa:</p> <p>✓ VAA apklausa atlikta siekiant išsiaiškinti, kaip dažnai VAA jautėsi vieniši, koks atsakiusiųjų pasiskirstymas pagal lytį, išsilavinimą ir teritoriją (regioną).</p> <p>Pokalbiai su:</p> <p>✓ SADM, SAM, HI atstovais.</p>
<p>4.2. Vienišumo lygis nėra sistemingai matuojamas</p>	<p>1. Nustatytas rodiklis VAA vienišumo lygiui šalyje matuoti.</p> <p>2. Šalyje yra nustatyti kriterijai vienišiams VAA identifikuoti.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>✓ Nagrinėjome Valstybės pažangos strategijas „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“, 2021–2030 m. NPP, XVIII ir XIX LRV programas ir jų nuostatų įgyvendinimo planus, SADM, SAM PP, SVP ir MVP, veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), visų 60 savivaldybių SVP ir MVP (nuo 2022 m.), Vienišo asmens išmokos įstatymą, 2021 m. Žaliąją knygą dėl senėjimo.</p> <p>Duomenų analizė</p> <p>✓ Analizavome SADM pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie VAA vienišumo lygio rodiklio nustatymą ir kriterijus vienišiams VAA identifikuoti, visų 60 savivaldybių pateiktą informaciją, LSA informaciją apie vienišumo aspekto vertinimą, skiriant socialines paslaugas asmenims, VDA duomenis, SHARE tyrimo duomenis, Lietuvos Carito, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus, Maltos ordino pagalbos tarnybos pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie vienišų VAA identifikavimą, Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro techninėje ataskaitoje „Risk factors for loneliness“ išskiriamus vienišumo matavimo metodus, kitus atliktus tyrimus apie VAA vienišumo lygio matavimą, Izraelio gerąją praktiką dėl VAA vienišumo matavimo.</p>

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti audito kriterijai	Atliktos audito procedūros, taikyti informacijos, duomenų rinkimo ir vertinimo metodai
		<p>Apklausa</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ VAA apklausa atlikta siekiant išsiaiškinti, ar vieniši VAA žino, kur kreipti pagalbos, koks atsakiusiųjų pasiskirstymas pagal amžių, išsilavinimą ir teritoriją (regioną). <p>Pokalbiai su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ SADM, SAM, HI atstovais.
<p>4.3. Vykdomos pavienės priemonės vienišumui mažinti</p>	<p>1. Įgyvendinta bent viena valstybės planavimo dokumentuose numatyta priemonė, skirta VAA vienišumo problemai spręsti.</p> <p>2. Kiekviena savivaldybė ar jos visuomenės sveikatos biuras įgyvendino bent vieną priemonę, skirtą VAA vienišumo problemai spręsti.</p> <p>3. Pasiękti visi valstybės planavimo dokumentuose nustatyti rodikliai, skirti VAA vienišumo problemai spręsti ir vykdomų veiklų rezultatams matuoti.</p> <p>4. Pasiękti visi kiekvienos savivaldybės ar jos visuomenės sveikatos biuro nustatyti rodikliai, skirti VAA vienišumo problemai spręsti ir vykdomų veiklų rezultatams matuoti.</p>	<p>Teisės aktų ir dokumentų peržiūra</p> <p>Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ SADM, KM ir SAM PP, susijusias su VAA socialine įtrauktimi, visuomenės sveikata, XVIII ir XIX LRV programas ir jų nuostatų įgyvendinimo planus, SADM, KM ir SAM PP, SVP ir MVP, veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), SADM nuostatus, visų 60 savivaldybių SVP ir MVP, veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), visų 51 VSB SVP ir MVP, veiklos ataskaitas (nuo 2022 m.), 2021 m. Žaliąją knygą dėl senėjimo. <p>Duomenų analizė</p> <p>Analizavome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ KM, SAM, SADM ir visų 60 savivaldybių, 51 VSB pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie priemones, skirtas VAA socialiniam įtraukimui, vienišumo, visuomenės sveikatos problemoms spręsti, skirtą ir panaudotą finansavimą, įgyvendinimo rodiklius, savivaldybių valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų bazinių visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo vertinimo kriterijų reikšmių 2022–2024 m. duomenų suvestines, dėl psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo ir „Socialinio recepto“ iniciatyvos paslaugų organizavimo priemonių rodiklių pasiekimo, atliktus tyrimus apie priemones, skirtas VAA vienišumo, visuomenės sveikatos problemoms spręsti, VDA ir HI duomenis apie vykdomas priemones, skirtas VAA vienišumui mažinti, Lietuvos <i>Carito</i> pateiktą ir viešai prieinamą informaciją apie projektą „<i>Caritas</i> klauso“, skirtą VAA vienišumui mažinti. <p>Apklausa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ VAA apklausa atlikta siekiant išsiaiškinti, ar vieniši VAA žino, kur kreipti pagalbos, kas padeda sumažinti vienišumo jausmą, koks atsakiusiųjų pasiskirstymas pagal lytį, amžių, išsilavinimą. <p>Pokalbiai su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ SADM, SAM, HI, KM atstovais.

Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

1 lentelė. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

Rodiklis	Vyresnio amžiaus asmenų, dalyvaujančių jiems skirtų NVO projektų veiklose, skaičius	Išėjusių į pensiją asmenų, kurie yra aktyvūs bent vienoje iš veiklų: dirba, savanoriauja, dalyvauja švietimo, kultūrinėje, sveikos gyvensenos ar kitoje veikloje, dalis	Pensinio amžiaus asmenų užimtumo lygis	VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų, kurioms nustatyti privalomi minimalūs išvystymo normatyvai, dalis
Matavimo vienetas	Tūkst.	Proc.	Proc.	Proc.
Pradinė reikšmė	29,4	60	13,9	50
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2025-12-05	2025-12-02	2025-12-05	2025-12-05
Siektina reikšmė	35,0	65	16,0	100
Tolerancijos ribos	Gerai	35,0	65	100
	Vidutiniškai	33,0	63	75
	Blogai	29,4	60	50
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2029-12-31	2029-12-31	2029-12-31	2028-12-31
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	SADM duomenys	SADM duomenys	Sodros duomenys	SADM duomenys
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	Vyresnio amžiaus asmenų, dalyvaujančių NVO projektuose, skirtuose VAA veikloms, skaičius per metus.	$X = a / b \times 100$; a – išėjusių į pensiją asmenų (respondentų), kurie yra aktyvūs bent vienoje iš veiklų: dirba, savanoriauja, dalyvauja švietimo, kultūrinėje, sveikos gyvensenos ar kitoje veikloje, skaičius, b – visų išėjusių į pensiją asmenų (respondentų) skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – dirbančių pensinio amžiaus asmenų skaičius, b – visų pensinio amžiaus asmenų skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų, kurioms nustatyti privalomi minimalūs išvystymo normatyvai, skaičius, b – visų VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų skaičius.

2 lentelė. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

Rodiklis	Savivaldybių, pasiekusių VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų privalomus minimalius išvystymo normatyvus, dalis	Vyresnio amžiaus asmenų, žinančių apie socialines paslaugas, jų gavimo galimybes ir būdus, dalis	65–74 m. amžiaus asmenų, kurie naudojami internetu per paskutinius 3 mėnesius, dalis	VAA, savarankiškai besinaudojančių skaitmeninėmis paslaugomis, dalis	VAA, dalyvaujančių skaitmeninio raštingumo ugdymo veiklose, dalis
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.
Pradinė reikšmė	23	83,8	64,9	50	5,5
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2025-12-05	2025-12-05	2025-12-02	2025-12-05	2025-12-05
Siektina reikšmė	100	90	75	70	10
Tolerancijos ribos	Gerai	100	90	75	70
	Vidutiniškai	70	86	70	60
	Blogai	23	83,8	64,9	50
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2028-12-31	2028-12-31	2029-12-31	2029-12-31	2029-12-31
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	SADM duomenys	SADM duomenys	VDA duomenys	SADM duomenys	SADM duomenys
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	$X = a / b \times 100$; a – savivaldybių, pasiekusių VAA savarankiškumui išlaikyti skirtų paslaugų privalomus minimalius išvystymo normatyvus, skaičius, b – visų savivaldybių skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – vyresnio amžiaus asmenų (respondentų), žinančių apie socialines paslaugas, jų gavimo galimybes ir būdus skaičius, b – visų vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius.	Valstybinės duomenų agentūros rodiklis.	$X = a / b \times 100$; a – vyresnio amžiaus asmenų (respondentų), savarankiškai besinaudojančių skaitmeninėmis paslaugomis, skaičius, b – visų vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – vyresnio amžiaus asmenų (respondentų), dalyvaujančių skaitmeninio raštingumo ugdymo veiklose, skaičius, b – visų vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius.

3 lentelė. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

Rodiklis	VAA vienišumo lygis	Savaroniškoje veikloje dalyvaujančių VAA dalis	65–74 m. amžiaus asmenų mokymosi visą gyvenimą lygis (per paskutines 4 savaites)	„Socialinio recepto“ iniciatyvoje dalyvaujančių savivaldybių, kurios pasiekė rodiklius, dalis	„Socialinio recepto“ iniciatyva patenkintų dalyvių (65+) dalis	
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	Proc.	
Pradinė reikšmė	34,5	10,4	2,7	76,5	n. d.	
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2025-12-05	2025-12-05	2025-12-05	2025-12-05	2025-12-05	
Siektina reikšmė	31,5	11,0	4,0	95	90	
Tolerancijos ribos	Gera	31,5	11,0	4,0	95	90
	Vidutiniškai	33	10,7	3,5	87	80
	Blogai	34,5	10,4	2,7	76,5	70
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2029-12-31	2029-12-31	2029-10-31	2028-12-31	2028-12-31	
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	SADM duomenys	SADM duomenys	VDA duomenys	SAM duomenys	SAM duomenys	
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	$X = a / b \times 100$; a – vyresnio amžiaus asmenų (respondentų), kurie jautėsi vieniši per pastaruosius metus (labai dažnai, dažnai, kartais), skaičius, b – visų vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – savanoriaujančių vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius, b – visų vyresnio amžiaus asmenų (respondentų) skaičius.	Valstybinės duomenų agentūros rodiklis.	$X = a / b \times 100$; a – „Socialinio recepto“ iniciatyvoje dalyvaujančių savivaldybių, kurios pasiekė rodiklius, skaičius, b – visų socialinio recepto iniciatyvoje dalyvaujančių savivaldybių skaičius.	$X = a / b \times 100$; a – „Socialinio recepto“ iniciatyva patenkintų dalyvių (65+) skaičius, b – visų socialinio recepto iniciatyvoje dalyvavusių asmenų (65+) skaičius.	

4 lentelė. Pokyčių vertinimo rodiklių duomenys

Rodiklis	Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų organizuojamuose fizinio aktyvumo skatinimo užsiėmimuose dalyvavusių 65+ m. asmenų skaičius	Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų, pasiekusių 65+ m. amžiaus asmenų fizinio aktyvumo skatinimo veiklų rodiklius, dalis	Savivaldybių, kuriose įdiegta nauja kompleksinė paslauga „Asmenų 65+ sveikatos stiprinimas bendruomenėje“, skaičius
Matavimo vienetas	Tūkst.	Proc.	Vnt.
Pradinė reikšmė	5,4	81,7	0
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2026-03-06	2025-12-05	2025-12-05
Siektina reikšmė	5,9	95	60
Tolerancijos ribos	Gera	95	60
	Vidutiniškai	90	55
	Blogai	81,7	30
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2027-12-31	2028-12-31	2030-12-31
Periodinės reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	SAM duomenys	SAM duomenys	SAM duomenys
Detalus skaičiavimo / vertinimo aprašymas	Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų organizuojamuose fizinio aktyvumo skatinimo užsiėmimuose dalyvavusių 65+ m. asmenų skaičius	$X = a / b \times 100$; a – savivaldybių, pasiekusių 65+ m. amžiaus asmenų fizinio aktyvumo skatinimo veiklų rodiklius, skaičius, b – visų savivaldybių skaičius.	Savivaldybių, kuriose įdiegta nauja kompleksinė paslauga, skaičius.

Pavyzdžiai

1 pavyzdys. Viešosios prieigos kompiuterių ir unikalių vartotojų skaičius bibliotekose pagal apskritis, 2022–2024 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pateiktus duomenis.

Duomenys rodo viešosios prieigos kompiuterių naudojimo netolygumus tarp apskričių, pavyzdžiui, Klaipėdos ir Marijampolės apskrityse pasiektas gana optimalus kompiuterių ir vartotojų santykis, tačiau daugumoje kitų apskričių turima įranga nėra visiškai išnaudojama dėl mažesnio vartotojų aktyvumo. Tuo tarpu Kauno apskrityje 2022–2023 m. kompiuterių paklausa viršijo pasiūlą, o tai gali rodyti didesnę gyventojų skaitmeninį aktyvumą ar nepakankamą technologinių išteklių kiekį.

2 pavyzdys. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos teiktų rekomendacijų pavyzdžiai

- ✓ Užtikrinti, kad visos būtinosios paslaugos būtų prieinamos ne tik skaitmeniniu būdu. Sudaryti sąlygas dėl būtinųjų paslaugų teikimo konsultuotis ir gauti reikalingą pagalbą gyvai (pvz., telefonu, kasose, paslaugų teikimo vietose, atvykus pas paslaugų teikėją ir pan.).
- ✓ Užtikrinti, kad visos viešosios paslaugos, kurių teikimą įgyvendina valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, būtų teikiamos ne tik skaitmeniniu, bet ir alternatyviu būdu.
- ✓ Tais atvejais, kai būtinosios paslaugos skaitmeniniu būdu yra teikiamos už mažesnę kainą nei būtų jas įsigyjant gyvai, rekomenduojama užtikrinti pagalbą skaitmeninių įgūdžių neturintiems vyresniems žmonėms gauti šias nuolaidas.
- ✓ Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje daugiau nei 120 tūkst. žmonių gauna senatvės pensiją grynaisiais į namus, rekomenduojama užtikrinti, kad už prekes ir paslaugas būtų įmanoma atsiskaityti ne tik banko kortele.
- ✓ Sudaryti galimybę asmenį identifikuoti kitais būdais nei vien tik elektroninėmis priemonėmis.
- ✓ Atsižvelgiant į tai, kad skaitmeninių įgūdžių neturintys vyresnio amžiaus Lietuvos gyventojai už būtinąsias paslaugas dažnai atsiskaito per tarpininkus, pavyzdžiui, „Perlo“ terminaluose, maisto prekių parduotuvėse, Lietuvos pašto skyriuose, ir už paslaugos suteikimą (atitinkamos įmokos priėmimą) moka tarpininkavimo mokesť, būtinųjų paslaugų teikėjams rekomenduojama svarstyti galimybę šį tarpininkavimo mokesť kompensuoti tais atvejais, kai nėra sudaryta galimybė už paslaugas atsiskaityti ne skaitmeniniu būdu.
- ✓ Užtikrinti, kad kiekvienoje savivaldybėje veiktų skaitmeninę pagalbą ir konsultacijas teikiančios įstaigos ar jų padaliniai (pvz., viešosiose bibliotekose, socialinių paslaugų centruose), kur vyresnio amžiaus žmonės gautų individualizuotą pagalbą tada, kai jos prireikia.
- ✓ Sudaryti galimybę gyventojams pasinaudoti banko paslaugomis nesinaudojant skaitmeninėmis priemonėmis. Taip pat sudaryti sąlygas į priėmimą banko skyriuje užsiregistruoti alternatyviu skaitmeniniam būdu (pvz., telefonu arba atvykus į banko skyrių).
- ✓ Užtikrinti, kad registracija pas sveikatos priežiūros specialistus būtų prieinama ne tik skaitmeniniu, bet ir alternatyviu būdu.
- ✓ Užtikrinti galimybę vietinio ir tarpmiestinio transporto bilietus įsigyti alternatyviais skaitmeniniams būdais, pavyzdžiui, perkant kioskuose, prekybos centruose, kitose parduotuvėse, tiesiogiai iš vairuotojų (kiek tai suderinama su saugumo ir kitais reikalavimais).
- ✓ Išsaugoti galimybę už bilietus atsiskaityti ne tik bekontakčiu būdu, bet ir grynaisiais pinigais.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos informaciją.

3 pavyzdys. Skaitmeninių įgūdžių tobulinimo projektų, dėl kurių nebuvo atliktas vyresnio amžiaus asmenų poreikių vertinimas, pavyzdžiai

- ✓ Remiantis RRT informacija, prieš pradėdant vykdyti projektą „Nė vienas nėra pamirštas“, poreikių vertinimas nebuvo atliktas, tačiau 2024 m. gegužę projekto įgyvendinimo metu buvo atlikta 14 miestų TAU, kurių nariai dalyvavo mokymuose, koordinatorių apklausa apie mokymus (atsakymus pateikė 14 TAU koordinatorių). Apklausos rezultatai atskleidė infrastruktūros trūkumus (daugelis TAU neturi mokymams tinkamų patalpų). Atsižvelgdama į tai, RRT projekto veiklas 2025 m. išplėtė įtraukdama savivaldybes, viešojo ir privataus sektoriaus organizacijas. Reaguojant į apklausos rezultatus, praplėsta tikslinė auditorija, pradėti taikyti įvairūs mokymų formatai, įtraukti savanoriai ir gestų kalbos vertėjai. Mokymų dalyviams po vykusių mokymų el. paštu teikiami paklausimai dėl mokymų įvertinimo ir norimų mokymo temų ateityje.
- ✓ 2024–2027 m. projektui įgyvendinti numatyta 0,49 mln. Eur (RRT ir ES pinigai), neapimant projekto partnerių indėlio: patalpų nuoma, lektorių paslaugos, sklaida, įrangos nuoma. 2024–2025 m. įgyvendinant projektą panaudota 0,25 mln. Eur, iš jų – 0,23 mln. Eur valstybės biudžeto ir 0,02 mln. Eur ES pinigų. Iki 2027 m. planuojama apmokyti 176 tūkst. vyresnių žmonių. 2024–2025 m. buvo apie 22,8 tūkst. dalyvių.
- ✓ Remiantis VSSA susitikimo metu pateikta ir viešai prieinama informacija, specifinis poreikių vertinimas nebuvo atliktas, akcentuota, kad mokymų poreikis ir toliau išlikęs, nes šalyje vyko paslaugų skaitmenizavimas, o oficialiosios statistikos duomenys, susiję su kompiuteriniu raštingumu, rodo, kad VAA raštingumas yra žemesnis nei kitų amžiaus grupių gyventojų.
- ✓ 2024–2026 m. projektui įgyvendinti numatyta 2,3 mln. Eur (RRF pinigai). 2024–2025 m. įgyvendinant projektą panaudota 0,2 mln. Eur, iš jų – 0,007 mln. Eur valstybės biudžeto pinigai (tik PVM daliai) ir 0,197 mln. Eur RRF pinigai. Iki 2026 m. balandžio mėn. planuojama, kad visoje šalyje mokymus baigs 10 tūkst. asmenų, o dirbtuvėse dalyvaus 20 tūkst. dalyvių. Iki 2025 m. lapkričio mokymuose dalyvavo 2,8 tūkst. asmenų. Nėra žinoma, kiek iš jų VAA, nes mokymai skirti suaugusiesiems.
- ✓ Pažymėtina, kad 2018–2021 m. buvo vykdytas pirmasis projektas „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ (dalyvavo 104 tūkst. suaugusiųjų) ir jo metu 2019 m. buvo įgyvendintas bendruomenių „išmanumo“ tyrimas, kuriame buvo tiriamos vietos bendruomenių galimybės naudotis internetu, išmaniaisiais įrenginiais bei elektroninėmis paslaugomis. Tyrimui naudotas internetinės apklausos būdas, jį derinant su tiesiogine apklausa telefonu. Respondentų amžius buvo 18–86 m. Nustatyta, kad mokymai dažniau būtų reikalingi vyresniems asmenims, gyvenantiems miesteliuose ar kaimo tipo gyvenvietėse, ir pensininkams.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės skaitmeninių sprendimų agentūros ir Ryšių reguliavimo tarnybos informaciją.

4 pavyzdys. Tyrimų, kurie atskleidžia vyresnio amžiaus asmenų vienišumo ir socialinės izoliacijos poveikį asmeniui ir (ar) valstybei, pavyzdžiai

- ✓ Vienatvės problema – sudėtingai identifikuojama, bet reikšminga
Žaliojoje knygoje dėl senėjimo (2021 m.)²³¹ pažymima, kad vienišumo problema sunkiai atpažįstama, bet daro realų poveikį ekonomikos, socialinėms ir sveikatos priežiūros sistemoms. Politikai raginami skirti daugiau dėmesio šiai problemai, nes sveikas ir aktyvus senėjimas prisideda prie darbo rinkos, socialinės apsaugos sistemų ir bendro ekonomikos augimo.
- ✓ Vienatvės poveikis sveikatai prilyginamas kitoms rimtoms rizikoms
EK apžvalgoje „Vienatvė – netolygiai pasiskirstanti našta Europoje“ (2018 m.)²³² pabrėžiama, kad vienatvė daro reikšmingą poveikį asmens gerovei ir socialinei sanglaudai, padidina mirtingumo riziką, kuri prilyginama rūkymo ar nutukimo keliamiems pavojams ir yra susijusi su psichikos ligomis, bloga kognityvine funkcija ir sveikatai kenksmingu elgesiu.
- ✓ Psichosocialinės ir egzistencinės pasekmės
Straipsnyje „Senyvo amžiaus žmonių egzistencinė vienišumo perspektyva“ (2022 m.) pažymima, kad ilgalaikė vienatvė sukelia psichosocialines problemas, kurios gali virsti egzistenciniu nerimu ir beprasmybės jausmu.

²³¹ Žalioji knyga dėl senėjimo. Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas. 2021 m.

²³² Loneliness – an unequally shared burden in Europe, 2018 m.

- ✓ Ekonominis vienetės poveikis – augančios išlaidos
PSO tyrime „Socialinė izoliacija ir vienetė tarp vyresnio amžiaus žmonių“ (2021 m.) teigiama, kad socialiai izoliuoti VAA dažnai kreipiasi į gydytojus dėl socialinių, o ne medicininių priežasčių, todėl didėja sveikatos sistemos išlaidos. JAV kasmet apie 6,7 mlrd. USD federalinių išlaidų siejama su socialine izoliacija.
- ✓ Vienetė ir psichikos sveikata
Valstybinio psichikos sveikatos centro ataskaitoje „Psichikos sveikatos stiprinimas vyresniame amžiuje“ (2018 m.) konstatuojama, kad su amžiumi daugėja depresijos atvejų, kuri gali būti priežastis ankstyvam išėjimui į pensiją, didina savižudybių riziką, ypač sergant lėtinėmis ligomis ar turint negalią.
- ✓ Socialinė izoliacija – reikšmingas pavojus gyvybei
Lietuvos socialinių mokslų centro ataskaitoje „Vyresnio amžiaus žmonės, gyvenimas po vieną ir socialinė atskirtis“ (2018 m.) pateikiami tyrimų duomenys rodo, kad socialinė izoliacija prisideda prie prastos sveikatos būklės ir didesnės mirtingumo rizikos. Jos neigiamas poveikis prilyginamas 15 cigarečių per dieną (Holt-Lunstad ir kt., 2015). JAV socialiai izoliuotų VAA sveikatos priežiūros išlaidos yra didesnės nei tų, kurie yra socialiai aktyvūs, ir prilygsta pinigams, skiriamais kai kurių lėtinių ligų gydymui (pvz., artrito, aukšto kraujospūdžio (Flowers ir kt., 2017). Remiantis visuomenės sveikatos specialistų ir medikų tyrimų rezultatais, galima konstatuoti, kad neigiamos socialinės izoliacijos pasekmės reikšmingai veikia daugybės VAA gyvenimo kokybę ir trukmę.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Žaliąją knygą dėl senėjimo. Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas, 2021 m.; Loneliness – an unequally shared burden in Europe, 2018 m.; Virbalienė, A., Šiurys, P., Vaitkevičius, A. (2022). Senyvo amžiaus žmonių egzistencinė vienišumo perspektyva. Tiltai, 52.

5 pavyzdys. Visuomenės sveikatos biurų iniciatyvos „Socialinis receptas“ dalyvių vertinimo praktikos pagal kriterijų „Pas šeimos gydytojo komandą ar pirmines ambulatorines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiančią komandą dėl psichosomatinių priežasčių lankosi dažniau nei būtina“ pavyzdžiai

Ribotas dalyvių vertinimas per gydytojus ir socialinio recepto koordinatorius

- Šiaulių m. – vertinimą atlieka šeimos gydytojo ar psichikos sveikatos priežiūros komandos; VSB gauna tik informaciją apie nukreipimą.
- Panevėžio m. – asmenis vertina iniciatyvos koordinatorius individualių konsultacijų metu.
- Šalčininkų r. – pirmos konsultacijos metu koordinatorius aptaria atrankos kriterijų atitiktį.
- Vertinimas nevyksta – dalyviai registruojasi savarankiškai.
- Kauno m., Klaipėdos m., Visagino, Vilniaus m., Vilniaus r., Telšių r., Mažeikių r., Biržų r., Pasvalio r., Druskininkų, Klaipėdos r. – dalyviai patys registruojasi internetu ar per koordinatorių, be gydytojo įsitraukimo. Pabrėžiama, kad „nėra etiška klausti apie apsilankymų dažnumą“ (Kauno m.) arba „duomenys yra konfidencialūs“ (Pasvalio r., Biržų r.).

Atranka vykdoma netiesiogiai – remiantis motyvacija ir emociniais poreikiais

- Tauragės r., Marijampolės, Anykščių r., Telšių r. – dalyviai atrenkami pagal socialinės atskirties, vienišumo ar motyvacijos dalyvauti požymius, o ne pagal medicininius kriterijus. Pastebėta, kad įsitraukia labiau aktyvūs senjorai, o ne pažeidžiamiausi.

Gydytojų neįsitraukimas ir duomenų trūkumas

- Rokiškio r., Vilniaus r., Klaipėdos r., Telšių r. – pabrėžiama, kad šeimos gydytojai vangiai įsitraukia, duomenų apie pacientus negaunama, todėl kriterijus praktiškai netaikomas.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal visuomenės sveikatos biurų informaciją.

6 pavyzdys. Visuomenės sveikatos biurų iniciatyvos „Socialinis receptas“ dalyvių vertinimo praktikos pagal kriterijų „Asmuo patiria vienišumo, atskirties, netekties išgyvenimą, prastą savijautą dėl lėtinių ligų ar kitų fizinės ar psichikos sveikatos sutrikimų ar turi negalią“ pavyzdžiai

Vertinimas vykdomas pokalbio ar savęs vertinimo pagrindu

- Šiaulių m. – koordinatorius vertina pagal dalyvio pateiktą informaciją ir savijautos apibūdinimą, netaikydamas formalizuotų metodikų.
- Kauno m. – pirminio pokalbio metu teiraujama apie emocinius sunkumus, bet ne visi dalyviai atsako.
- Biržų r. – vienišumo jausmą mini >90 proc. dalyvių, bet duomenys formaliai nefiksuojami.

- Panevėžio m. – individualių konsultacijų metu vertina socialinio recepto koordinatorius.
- Vilniaus r. – visuomenės sveikatos specialistas pokalbio metu renka tiek demografinius, tiek emocinės būklės duomenis.

Vertinimas remiasi psichologo ar gydytojo rekomendacija

- Druskininkų – kai kuriuos dalyvius rekomenduoja biuro psichologas, tačiau sisteminio vertinimo ar PSO metodikų netaiko.
- Vilniaus m. – įtardami vienišumą ar nerimą, šeimos gydytojai gali rekomenduoti iniciatyvą senjorams.

Vertinimas nevyksta / nėra reikalavimo

- Klaipėdos m. ir r., Visagino, Telšių r., Pasvalio r., Anykščių r., Rokiškio r., Mažeikių r. – duomenys apie dalyvių būklę nerenkami, nes tokio reikalavimo nėra tvarkos apraše.
- Marijampolės – kriterijų taikymas fragmentiškas, nes trūksta gydymo įstaigų įsitraukimo; įtraukiami motyvuoti senjorai.

Mišri praktika (įtraukiami ir pažeidžiami, ir aktyvūs dalyviai)

- Tauragės r., Šiaulių m., Marijampolės, Telšių r. – siekiant skatinti tarpusavio palaikymą bei bendruomeniškumą, į iniciatyvą įtraukiami ne tik vieniši ar sergantys senjorai, bet ir aktyvesni asmenys.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal visuomenės sveikatos biurų informaciją.

7 pavyzdys. Savivaldybių pateiktų prižasčių, dėl kurių nevykdė priemonių, skirtų vyresnio amžiaus asmenų vienišumo problemai spręsti, pavyzdžiai

- ✓ Finansiniai ir žmogiškieji ištekliai – trūko biudžeto, pajėgumų ar atsakingų specialistų (Alytaus m., Pakruojo r., Molėtų r., Kupiškio r.).
- ✓ Mažas poreikis arba jo neidentifikavimas – savivaldybės nenurodė poreikio ar nebuvo atlikta poreikio analizė (Ignalinos r., Molėtų r., Pakruojo r., Joniškio r., Trakų r., Šilalės r.).
- ✓ Vienišumo problemos integravimas į kitas veiklas – vienišumo mažinimas vykdomas kaip dalis kitų socialinių ar sveikatinimo priemonių (Birštono, Zarasų r., Visagino r., Neringos, Skuodo r., Vilkiškio r.).
- ✓ Kiti prioritetai ar strateginiai sprendimai – savivaldybės prioritetą teikė kitoms visuomenės sveikatos ar socialinėms problemoms (Mažeikių r., Telšių r., Šakių r.).
- ✓ NVO ar bendruomenių veiklos – savivaldybėje aktyviai veikia NVO, bibliotekos, kultūrinės įstaigos, kurios iš dalies sprendžia vienišumo klausimus (Kėdainių r.).
- ✓ Institucinis pasirengimo trūkumas – priemonės neįtrauktos į strateginius dokumentus, nebuvo aiškias mechanizmo ar atsakomybės (Joniškio r., Trakų r., Kupiškio r., Molėtų r.).
- ✓ Vykdytos bendro pobūdžio veiklos – sveikatos ar bendruomeniškumo priemonės, kurios netiesiogiai prisidėjo prie vienišumo mažinimo (Visagino r.).

8 pavyzdys. Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo pasiektų / nepasiektų rodiklių ir pagrindinių priežasčių pavyzdžiai

2023 m. 16 savivaldybių VSB priemonės įvykdymo procentas buvo mažiau nei 100 proc., 3 VSB nesiekė net 10 proc., o 38 – buvo daugiau nei 100 proc., iš jų 3 – daugiau nei 200 proc. Visų VSB bendras įvykdymo procentas siekė 72,5 proc.

Planuotų reikšmių nepasiekusių VSB nurodytos priežastys:

- Mažas paslaugų poreikis savivaldybėje, numatytas per didelis rodiklis, gyventojų susidomėjimo trūkumas (7 savivaldybės).
 - Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo specialistų trūkumas, dirbama ne visu etatu (3 savivaldybės).
 - Pinigų trūkumas (1 savivaldybė).
- Planuotas reikšmes viršijusių VSB dažniausiai nurodyta priežastis – didesnis poreikis nei planuota (18 savivaldybių).

2024 m. 27 savivaldybių VSB priemonės įvykdymo procentas buvo mažiau nei 100 proc., 2 VSB nesiekė 30 proc. (2 savivaldybės), o 20 – buvo daugiau nei 100 proc., iš jų 1 VSB – daugiau nei 200 proc. (1 savivaldybė). Visų VSB bendras įvykdymo procentas siekė 95 proc.

Planuotų reikšmių nepasiekusių VSB nurodytos priežastys:

- Mažas paslaugų poreikis savivaldybėje, numatytas per didelis rodiklis, gyventojų susidomėjimo trūkumas (10 savivaldybių).
- Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo specialistų trūkumas (dirba ne visu etatu) (5 savivaldybės).
- Pinigų trūkumas (1 savivaldybė).
- Šios paslaugos rajono gyventojams yra prieinamos ir iš rajone vykdomų kitų įstaigų projektų (1 savivaldybė).
- Užsitęsiosios viešųjų pirkimų procedūros (1 savivaldybė).
- Psichologės klientai nesilaiko susitarimų – susiplanoja susitikimą, bet neatvyksta (1 savivaldybė).

Planuotas reikšmes viršijusių savivaldybių dažniausiai nurodyta priežastis – didesnis poreikis nei planuota (11 savivaldybių), 2 savivaldybėse reikšmės viršytos, nes paslaugos buvo įsigytos mažesne kaina, todėl įvykdyta daugiau paslaugų.

9 pavyzdys. Lietuvos *Carito*, Maltos ordino pagalbos tarnybos ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus pateikti gerosios patirties, iššūkių ir siūlymų dėl pokyčių pavyzdžiai

Lietuvos *Caritas*

- Geroji patirtis: projektas „*Caritas* klauso. Emocinės pagalbos linija 60+“ – suteikia emocinę paramą senjorams ir skatina kartų bendradarbiavimą – jaunimas moko vyresniuosius naudotis IT, o senjorai perduoda gyvenimiškus įgūdžius (pvz., kulinarija, mezgimas).
- Siūlymas: valstybei reikia nuoseklios strategijos, kurioje būtų aiškiai apibrėžtas valstybės, savivaldybių ir NVO vaidmuo.

Maltos ordino pagalbos tarnyba

- Geroji patirtis: senjorų dienos centrai – vieta bendravimui, veikloms, emocinei gerovei palaikyti; savanorystės programos – lankymai namuose, pagalba buityje, emocinė parama; skatinama VAA savanorystė; tarpinstitucinis bendradarbiavimas – greitesnis vienišų asmenų identifikavimas ir pagalbos suteikimas.
- Pagrindiniai iššūkiai: socialinė izoliacija dėl netekčių, sveikatos ar mobilumo problemų; skaitmeninis atotrūkis – riboja senjorų galimybes naudotis paslaugomis ar palaikyti ryšius; bendruomeniškumo stoka – ypač miestuose, kur gyventojai abejingi kaimynams; neprieinamos paslaugos – regionuose trūksta socialinių, sveikatos ar kultūrinių paslaugų.
- Siūlymai: investuoti į bendruomeniškumo stiprinimą – skatinti vietos iniciatyvas; skirti dėmesį prevencijai – psichikos sveikatai, edukacijai, sveikam senėjimui.

Lietuvos Raudonasis Kryžius

- Geroji patirtis: programa „Šilti apsilankymai“ – savanoriai lankosi namuose, teikia emocinę paramą, stebi situaciją, informuoja apie pagalbą; senjorų klubai – socializacijos vietos su edukacinėmis veiklomis (psichologinė pagalba, civilinė sauga, pirmoji pagalba ir kt.); institucinis bendradarbiavimas – bendros veiklos su policija, PAGD, edukaciniai renginiai.
- Pagrindiniai iššūkiai: pasitikėjimo stoka – senjorai atsargūs dėl praeities traumų, nenori atvirauti ar įsileisti savanorių; emocinė izoliacija net gyvenant su šeima – trūksta tikro bendravimo; pagalba neatitinka lūkesčių – tikisi praktinės pagalbos, kurios savanoriai negali suteikti; stigmatizacija ir savivertės problemos – gėda prašyti pagalbos, pagalba suvokiama kaip labdara.

